

Aron prinsessa

E. Marlitt

A decorative graphic consisting of thick blue lines and shapes on a green background. It includes a large blue triangle pointing right, a horizontal line, a vertical line, a curved line, and a diagonal line.

Project Gutenberg

The Project Gutenberg EBook of Aron prinsessa, by E. Marlitt

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Aron prinsessa

Author: E. Marlitt

Release Date: April 21, 2008 [EBook #25120]

Language: Finnish

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ARON PRINSESSA

Produced by Tapio Riikonen

ARON PRINSESSA

Kertomus

Kirj.

E. MARLITT [Eugenie John]

Saksankielestä ["Das Heideprinzesschen"] suomentanut. A.-A.

Helppo-hintainen novelli- ja romani-jakso.
Toinen sarja, 1.

Helsingissä, K. E Holm'in kustantama. 1883.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino.

I

Pieni, hiljaisen aron lävitse virtaileva joki on yksittäisen vaeltajan kaltainen. Sen hiljaa loiskivat aallot eivät tiedä mitään siitä kohinasta, jolla suurten jokien vesi kuohuen syöksyy vuorilta laaksoihin; ne juoksevat tyvenesti sileitten piikivien ylitse, jotka eivät ensinkään ole niille haitaksi, ja kulkevat eteenpäin matalain lepikko- ja pajukko-rantain välitse. Pensaat ovat niin tiheässä vierekkäin, oksat ristissä, kuin kieltäisivät ne taivastakin tietämästä, että pieni verevä ja vilpas suoni sykkii keskellä ylenkatsottua pahamaineista aroa. Ja tämä kätkö onkin erittäin pahojen kielien mieleen, jotka tuolla ulkona maailmassa koettavat panetella näitä suuria autioita seutuja, joita usein näkee Saksan alankomaissa.

Mutta katselepa kuitenkin kerran keski kesän aikana tätä pilkattua aroa. Se ei kyllä kohota otsaansa pilviin ja turhaan etsit siellä Alppien loistoa tahi rododendronin seppelöitsevää kukkulaa; sillä ei ole edes matalampien vuoristojen kivikruunua, eikä minkään suuren joenkaan leveä, kiiltävä teräsvyö ympäröitse sen kupeita; mutta kanerva kukoistaa siellä; sen punaiset ja sinertävät kellomaiset kukankuvut levittävät hienolle laineentapaiselle pinnalle kiiltävän, epälukuisilla keltaisilla mehiläisillä koristetun kuninkaallisen manttelin.

Tuolla kaukana kohoaa laiha hiekkainen maapinta, ainoastaan vähään tyytyväinen kanerva saa tarpeeksi elatusta, vähän enemmän ylöspäin. Mutta syrjempänä on maassa mehua ja voimaa; pitkä tumma viiva, joka äkkiä keskeyttää punaiselta loistavan aron, on metsää, syvää majesteetillista lehtimetsää, jonka vertaista tuskin on. Tuntikausia voit siellä kävellä varjoisten taivasta kohti kohoavien pylväsrivien välillä, joitten juuret saavat elatuksensa ylönsotusta arosta. Peipposet ja rastaat rakentavat pesiänsä puitten latvoihin korkealle pääsi ylle, ja pensaista katselevat sinua peloissaan arat jänekset ja metsäkauriit. Ja kun viimein paksu metsä vaihtuu mataloiksi pensaiksi ja jalkasi epäilee tallata marjoja, jotka ikäänkuin taivaasta pudonneina värjäävät metsän rinteen purppuran punaiseksi tahi mustan siniseksi, kun kukkulain juurilla loistavat vastassasi viheriät, viehättävät niityt ja valmistuvain ruisvainioitten

vaalea kulta, kun inhimillisiä ääniä ja liikunnoita ynnä lukuisan karjan ammunta kuuluu korviisi keskellä vainiota olevasta kylästä, jonka sievät kodikkaat talot ympäröivät kirkkoa — silloin muistelet varmaankin hymysuin ikävää, hylättyä hieta-aavikkoa, semmoisena kuin sitä "kirjoissa kuvataan."

Äsken mainittu pieni joki juoksee kuitenkin mitä kolkoimman ja yksinäisimmän seudun läpi. Kauan kulkee se pitkin metsän rinnettä ja tekee vasta tarkoin mietittyään itsenäisen polvekkeen sitä kohti. Vaikka joki onkin hiljainen luonnoltansa, kuluttaa se kuitenkin pehmeätä rantaa ja onpa sille onnistunut muodostaa pieni lampikin, jossa aallot hitaasti juosten näyttävät ikäänkuin hiukan lävähtävän. Piikivet näkyvät niin kirkkaina vedestä, että tuskin huomaa, missä ilma loppuu ja vesi alkaa. Pieni vesiympyrä on saattanut leppäpensaat vähän erilleen ja valoa etsivä koivu on astunut askeleen leppien eteen, seisoen siinä kuin suloinen neitonen, jonka kiharoista kesätuuli alati varistaa hohtavia hopeahelmiä.

Oli viimeiset kesäkuun päivät käsissä.

Pienen lammikon viileässä vedessä oli kaksi päivettynyttä jalkaa. Kaksi yhtä ruskeata kättä nosti varovasti pienen, karkean, mustan villahameen polvien ympäri, samalla kuin ruumiin yläpuoli uteliaasti kumartui eteenpäin. Raidat, valkoisella paidalla peitetyt hartiat ja nuoret rusottavat kasvot — sen näköinen oli tämä pieni veteen kuvastuva olento; mutta noille kahdelle silmälle, jotka siihen myöskin kuvastuivat, oli jotenkin yhden-tekevää, olivatko kasvot kreikkalaista säännöllisyyttä vai hunnilaista alkuperää. Täällä aron yksinäisimmässä paikassa ei ollut mitään naisellisen kauneuden määrääjää, eikä mitään vertailemiseen kiihoittajaakaan; ainoastaan se seikka herätti tytön huomiota, että kaikki, joka päivän valossa näytti niin luonnolliselta ja tavalliselta, oli siinä vedenkalvossa niin vierasta.

Ylhäällä päivänpaisteessa häilyivät suhisevassa arotulessa tytön jotenkin lyhykäiset hiukset iloisesti otsalla ja niskassa — mutta vedenkalvossa muuttuivat ne alasriippuviksi kaarneen siiviksi, joitten alta pienet punaiset lasihelmet riippuivat tummina veripisaroina alas, ja karkea paitakin näytti tuolla alhaalla vedessä hienolta ja pehmeältä kuin lumivalkeat lummekukat, niin, muuttuihan siinä kaikki ihan kuin kauniissa vanhassa tarinassa.

Tumman sininen taivaanlaki täytti pensaitten väliset aukot ja teki veden kalvon synkäksi teräksen väriseksi, laatien siten tytön kuvalle yksimuotoisen pohjan.

Mutta silloin liihotteli äkisti hehkuvia sumukuvia peilin yli ja — olihan se uskomatonta — mutta ne tulivat noista kiharoista. Ne syöksivät edestakaisin ja hehkuivat yhä enemmän ikäänkuin koko maailma vähitellen joutuisi tulipunaiseksi. Salainen tummuus pensaitten juurilla suureni ja muuttui pimeäksi syvyydeksi, josta yksinäisiä mustien sierokivien kaltaisia oksia pistäytyi ulos ja tunkeusi valuvaan liekkiin — taas uusi salamannopea vanha lumosadun käännös. Kaikki tämä oli ääretön pelon aine. Itse tytön varjokin näkyi kuin syvästä kaivosta ja kaksi tavattoman suurta peljästynttä silmää tirkisteli sieltä rohkeata tyttöä.

Ruskeat jalat eivät olleet minkään sankarin omat; hurjalla hyppäyksellä olivat ne jälleen rannalla. Mikä naurettava pako! Loistihan iltarusko punaisena liekkiä tuolla etempänä arolla; purppurapunainen hieno pilvi oli leppien välisen aukon yllä — siinä se koko loihdittu liekki.

Entä silmät? Onko nyt koko maailmassa nähty mokomaa pelkuriä kuin minä? Miten lapsekas olento olenkaan kuin juoksen omia silmiäni pakoon!

Ensiksi häpesin itseäni, toiseksi molempia parhaita ystäviäni, jotka olivat nähneet tämän urhotyön.

Hyvä Miekeni ei tosiaan siitä huolinut, hän oli tyhmempi ystäväni. Mieke oli kaunihin mustanpilkkuinen lehmä, mikä milloinkaan oli käynyt arolla laitumella ja seisoi nyt sääret hajallaan koivun alla, nykien ja repien kostealla rannalla niukasti kasvavaa ruohoa. Se kohotti pitkän, kapean päänsä, pureskeli, kuten näkyi, halullisesti mehukasta suustansa riippuvaa ruohoa ja katsoa ällisteli minua hetkisen.

Vilpas Spits sitävastoin, joka laiskana oli maannut viileitten pensaitten alla, piti asian vaarallisempänä. Hän hypähti ylös kuin hullu ja haukkui loiskuvaa vettä ikään kuin itse paholainen ajaisi minua sieltä takaa.

Häntä oli mahdotoin rauhoittaa; viimein sortui hänen äänensä julman raivoisesta haukkumisesta ihan kokonaan. Nauraen juoksin minä takaisin veteen, häntä kiihoittaen suurempaan vimmaan, potkimalla vettä niin, että pisarat lensivät korkealle ilmaan. Mutta kolmaskin katselija oli vielä saapunut siihen Spits'in ja minun huomaamattani.

"No, mutta mitä kummia siellä teet prinsessani?" kysyi hän tuolla särisevällä, niiden henkilöiden äänellä, joilla eroamaton piippu on kuin kiinni muurattuna

hampaiden väliin.

"Ah, sinäkö, Heintz?" Häntä en hävennyt. Hän juoksi itse kuin jänis, semmoistakin pakoon, mikä ei kovinkaan vaarallista ollut — vaikka sitä ei kenkään olisi uskonut tuosta vanhasta voimakkaasta ihmislapsesta.

Tuossa seisoj hän nyt, Heintz, mehiläisten hoitaja, niin paksuilla anturoilla varustetut saappaat jalassa, että maa tärisi hänen astuessansa. Hänen päänsä ulottui puuhaaraan, joka minusta oli milt'ei taivaan tasalla, ja hänen selkänsä esti minut näkemästä alaa arolle, ikäänkuin olisi kiviseinä äkkiarvaamatta kohonnut ulkonaisen maailman ja oman itseni välille.

Tämä jättiläinen pötki hämärän tultua tiehensä minkä valkoisen vaateen edestä hyvänsä, ja sepä minua erittäin huvitti. Minä kerroin usein hänelle niin hirmuisia aavetarinoita, että minua itseänikin värisytti, enkä mihinkään hintaan olisi tohtinut katsoa likeisimpään pimeään nurkkaan. Pelkäsimmehän me molemmat yhtä paljon.

"Niin, Heintz, minä poljen rikki kahta silmää", vastasin minä, lyöden jalkani vielä kerran niin lujasti veteen, että pisarat viskivat aina hänen vaalealle lakillensa asti. "Tiedätkö, tuolla lammikossa ei kaikki ole oikein."

"Mitä! keskellä päivääkö?"

"Mitähän vedenhaltija päivänvalosta huolii, kun hän on vihastunut!" Minä huomasin oikein mielihyvällä hänen puoliksi epäillen puoleksi peloissaan katsoa tähystelevän ruusunväristä vedenpintaa. "Vai niin, vai et sinä usko minua Heintz?... No, soisinpa juuri että vetehinen olisi katsellut sinua yhtä häijysti kuin minuakin."

Sepä jo sai hänet uskomaan. Hän otti piipuu suustansa, sylki äkkiä ja ojensi naurettavalla voittoriemun ja pelon-alaisella katseella sen rikki-purrun varren minua kohti.

"Enkö sitä aina ole sanonut, hä?" huudahti hän. "Mutta minä en sitä enää milloinkaan tee! Minusta nähden saa helmiä olla vaikka kasoittain tuolla alhaalla. Minä en niihin enää koske, en millään muotoa!"

Nythän olin saanut kelpo asioita aikaan!

Pikku joki, tuo vaeltaja, joka niin yksin kulkee aron lävitse, oli monta palatsien ja ihmisjoukkojen ohitse juoksevaa, uhkeaa virtaa rikkaampi; sillä oli helmiä taskussa, vaikk'ei niitä lukuisasti löydetty, eivätkä ne olleet kylliksi kiiltäviäkään kelvataksensa koristamaan kuninkaan valtiopäähystä, ei edes hänen kallista sormustansakaan. Mutta mitä minä siitä ymmärsin? Minä pidin noista kiiltävistä kapineista, jotka niin ympyriäisinä ja sileinä vierivät kädessäni. Tuntikausia kävelin minä vedessä etsien simpsukoita, joita sitten vein Heintz'ille, sillä hän taisi avata niiden kuoret — kuinka hän siinä menetteli, oli hänen oma salaisuutensa. Mutta nyt kieltäytyi hän äkkiä sitä täst'edes tekemästä, kun hän oli varma siitä, että veden haltija oli syyttävä meitä konnuudesta.

"Mutta, Heintz, tämähän oli aivan pelkkää pilapuhetta", lausuin minä katuvaisesti. "Älä ole siitä milläsikään." Minä kumarruin taasen veden yli, joka oli jälleen tullut tyyneeksi.

"Katsohan itse — mikäpä tuosta kurkistaa?"

Ei mitään, ei mitään muuta kuin omat hirmuiset silmäni... Mutta minkätähden ne ovat niin tavattoman avoinna, Heintz? Eivät neiti Streitin silmät senkaltaiset olleet, eikä Ilsenkään."

"Ei, ei Ilsenkään", myönsi Heintz. "Mutta Ilsen silmät ovat terävät, pikku prinsessani, hyvin terävät."

Heintz oli alussa, tosin kyllä nauraen, uhannut minua peloittavalla nyrkillänsä — Heintz ei voinut vihastua. Lausuttuaan viimeisen muistutuksen, joka kieltämättä oli sangen viisas ja osaava, ummisti hän huulensa, veti tiheät kulmakarvansa alaspäin ja työnsi kädellensä hiuksiansa, jotka keltaisina ja kuivina seisoivat pörröllänsä ja oikein räätisivät ilta-auringon lämpimässä.

Sitten puhalsi hän oikean savupilven piipustansa, suureksi kauhuksi tanssiville hyttysille, jotka mitä kiireimmin riensivät ulommaksi. Eipä "teräväsilmäinen" Ilsekään kärsinyt tätä savua, vaan väitti alinomaa tupakkaa ihmisen tappajakasviksi. Minä yksin käyttäydyin urhoollisesti ja, jospa tulisin vaikka satavuotiseksi, muuttaisi tuo ilkeä tupakansavu minut heti takaisin uunin nurkkaan Heintz'in viereen, missä tuntisin olevani hyvässä turvassa lumituiskulla, joka vinkuen leviää aron ylitse, paukutellen ihan oikeilla jääpalasilla ikkunanruutuja.

Minä juoksin hänen luoksensa rannalle ja samassa tuli Miekekin ja nyhti

tuttavasti muutamia mehukkaita kasveja, jotka puoleksi sotkettuina kurkistivat Heintzin jalan alta.

"Voi minun päiviäni minkä näköinen tuo on!" huudahti hän nauraen.

"Ei siinä mitään naurettavaa ole", toruin minä,

Mieke olikin komeasti koristettu. Leveitten sarvien välillä riippui keltaisista, kiiltävistä sametikukista ja koivunlehdistä sidottu seppäle, minun mielestäni kantoi Mieke koristeensa niin majesteettillisesti ja hilpeästi kuin olisi se sillä ollut syntyessään; voikukan varsista tehdyt vitjat koristivat hänen kaulaansa ja hännässä roikkui pieni kanerva-kimppu, joka pikaisesti kieri alas lihavaa ympyriäistä ruumista myöten joka kerta kuin Mieke häntäänsä heiluttamalla karkoitti kärpäsiä seljästensä.

"Mieke on juhlapuvussaan — mutta sitä et sinä käsitä", jatkoin minä.

"Kuuleppas nyt Heintz, ja arvaa mitä tarkoitan: Mieke on tänään kaikessa loistossansa ja Dierkhof'issa paistettiin tänään pannukakkuja — mitä on siis tapahtunut?"

Mutta siinäpä nyt koskin hänen kipeimpään kohtaansa; arvoitusten selittäminen ei ollut Heintz ystävän asia. Kun oli niistä puhetta, oli hän aina avuton ja neuvoton kuin kaksivuotias lapsi — tässäkin tilaisuudessa saatin minä hänet mielelläni semmoiseen pulaan.

"Sinä veitikka! et tahdo toivottaa minulle onnea", nauroin minä. "Mutta niin vähällä et pääse... Hyvä, rakas Heintz kultani, tänään on syntymäpäiväni". Ilon ja liikituksen vilahdus lensi hänen leveitten kasvojensa yli. Hän ojensi minulle karkean kätensä, jota minä sydämellisesti puristin.

— "Ja kuinka vanhaksi, prinsessani, olet nyt tullut?" kysyi hän huolellisesti karttaen onnen toivottamisen. Minä nauroin.

"Oletko sen taas unhottanut? Kuuntele nyt tarkoin, mikä seuraa kuudettatoista?"

"Seitsemäntoista — mitä? Seitsemäntoista vuotta... Mutta sehän ei ole totta ... tuommoinen pikku lapsi kuin olet! Se ei ole totta!" —

Hän korotti ikäänkuin vastustaen molemmat kätensä.

Semmoinen uskomattomuus suututti minua. Mutta vanha ystäväni, joka aina kahdenkymmenen vuoden ikään asti oli kasvanut kilpaa taivasta kohti pyrkivän hongan kanssa, ei kuitenkaan ollut ihan väärässä. Ja kolmen vuodenajan olivat korvani ulottuneet juuri niin korkealle, että kuulin Heintzin vahvan sydämen sykkivän, enkä minä sen perästä ollut hituakaan kasvanut. Minä olin pieni olento ja siksi jäin; lapsen jaloilla täytyi minun vaeltaa elämän läpi ja se seikka riisti minulta, Heintzin käsityksen mukaan, luonnollisista ihmisistä kaiken oikeuden vanhentuakin vuosi vuodelta.

Kuitenkin toruin minä häntä ankarasti; mutta sillä kertaa pääsi hän asiasta taiturin tavalla — hän muutti puheen-ainetta. Vastauksen sijasta osoitti hän peukalollaan olkapäänsä taakse ja sanoi hymyillen: "Tuollapa he vasta syntymäpäivääsi viettävät. He kaivavat ylös vanhan kuninkaan". Yhdellä hyppäyksellä seisoin minä pensaitten toisella puolella. 7 Minun täytyi molemmin kasin varjota silmiäni, niin häikäisevästi purppuranpunainen oli iltarusko. Tuolta kaukaa etäisen metsärinteen takaa kohosi se keihääntapaisesti ohkaisten pilvien läpi — siellä ratsastivat muinaisuuden jättiläiset suuren aron yli ja koskivat taivasta kiiltävillä keihäillänsä.

Kanerva ei vielä kukoistanut — tummanviheriä kasvipeite oli edessämme sileänä kuin pöytä; ainoastaan viidestä unikosta kohosi tämä tasainen tanner ja kussakin niissä oli kukkula, yksi suurempi ja neljä pienempää. Kansan tarun mukaan peittivät ne kuolleen ihmissuvun jättiläisruumiita, joitten askeleista maa muinoin tärisi ja jotka voimakkaalla kädellä heittelivät kivilohkareita yhtä helposti kuin me pieniä piikiviä. Suuren kukkulan huipulla kasvoi orapihlajoita ja ginfterkasvit koristivat sivuja keltaisilla kukillaan. Lieneekö lintu kulettanut siemenen, tahi oliko ihmiskäsi istuttanut sinne yksinäisen vanhan hongan, siinä se vaan kasvoi kukkulan kyljessä, harvaoksaisena, tuulen tuudittamana ja pääsemättä talven lumitaakan tähden kohoamaan ylöspäin; mutta kuitenkin seiso i se siinä ylpeänä, vaikka se kyllä, yksin kun oli suojattoman avaran aron keskellä, saikin jokaisessa myrskyssä taistella henkensä puolesta.

"Tässä on vanha kuningas haudattuna, sillä siinä kasvaa puu ja siinä kasvaa keltaisia ruusujakin — toisilla kukkuloilla ei niitä ole", sanoin minä lapsuudessani Heintzille istuessamme kukkulalla. Ja tiesinhän minä mahtavan kuninkaallisen kultakruunun pään olevan juuri sillä kohdin, missä honka kasvoi ja tuuhean parran ulottuvan pitkälle ruumista peittävän purppurapeitteen yli. Syvä yksinäisyys vallitsi kuolleen salaisuuden ympärillä; mutta metsän lintuset, jotka levähtivät hongan latvassa, aron yli tanssivaiset, sinertävät

perhoset sekä hyrisevät mehiläiset ja minä, me tunsimme sen. Hiljaa hengittäen, kädet pääni alla, makasin minä pensaitten välissä katsellen miten muurahaiset matelivat pieniin koloihin maahan ja miten he niistä palasivat päivän valoon. Ne tiesivät vielä enemmän kuin me muut. Ne olivat nähneet kummun kaiken sisällisen loisteen, olivat kentiesi juoksennelleet purppurapeitteellekin. Minä kadehdin heitä ja halusin hartaasti saada kerran nähdä ne salaiset ihmeet.

Aina siihen hetkeen asti oli suuri hautakumpu ollut minun puutarhani, metsäni ja kieltämätön omaisuuteni. Dierkhof, kotini, oli ypöyksin arolla. Tie, joka yhdisti kotini ulkonaisen mailman kanssa, kulki, metsästä tullen, kaukaa hautakumpujen sivutse, eikä sielläkään usein näkynyt ihmisiä. Niinpä ei muistaakseni ollutkaan ihmisjalka milloinkaan astunut hautakumpujen alalle... Nyt seiso siinä äkki-arvaamatta joukko vieraita ihmisiä; he kiskoivat irti suuria palasia maasta; minä näin nostetun kuokan; pienenä mustana viivana näkyi se punoittavaa taivaanrantaan vastaan, ja joka kerta kun se iskettiin maahan, tuntui minusta, kuin hakkaisivat nuot vieraat jonkun rakastetun olennon eläviä jäseniä.

Ihan miettimättä aloin minä juosta sinnepäin. Minun oli hautaa sanomattoman sääli, mutta ääretön uteliaisuus saada nähdä, mitä sieltä tulisi ilmi, valtasi minut myöskin. Spits juoksi haukkuen rinnallani, ja kun minä hengästyneenä pääsin perille, saapui Heintzkin sinne seitsenpeninkulmaisilla askeleillaan.

Silloin vasta valtasi minut kainous, tuo lapsimainen ujous, jota vieraat kasvot minussa aina vaikuttivat. Minä vetäydyin taaksepäin ja tartuin hämilläni Heintzin takin liepeesen. Siitä oli minulla kumminkin vähän tukea ja turvaa.

II.

Kukkulalla seisoivat kolme herraa äänettä odotellen sillä aikaa, kun työmiehet kaivoivat ja kuokkivat. Spitsin hirveästä haukunnasta kääntyivät vieraat hetkeksi meitä katsomaan, ja yksi heistä, silminnähtävästi nuorin kaikista, uhkasi koiraan kepillänsä, kun se tahtoi häntä lähestyä. Sitten katseli hän Heintziä ja minua tylysti tarkastellen ja käänsi meille selkensä.

Työmiehet olivat alkaneet kaivaa kuoppaa hongan juurelle. Pensaat olivat revityt ja viskellyt sinne tänne; missä ne olivat kasvaneet, siinä näkyi nyt suuri aukko ja hongan paksut juuret riippuivat alas laihasta savi- ja hiekkamaasta. Monesta paikasta näkyi valkoinen puu, sillä kuokat ja lapiot olivat säälimättä repineet juuret rikki.

"Siitäpä löysimme kiven", lausui yksi herroista, kun aseet kilisivät kiveä vastaan. Viimeinen multakerros luotiin syrjälle ja suuri kivilohkare tuli näkyviin.

Herrat astuivat syrjään siksi aikaa kun työmiehet valmistautuivat vierettämään kiveä paikaltansa. Heintz astui hyvin uteliaana askeleen eteenpäin; työmiehet eivät luultavasti tehneet työtänsä kyllin käytännöllisesti. Hänen oikea jalkansa oli ojennettu ja ikäänkuin heitä auttavinaan nosti ja laski hän ehdottomasti käsiään. Eikä piippukaan levännyt sillä aikaa, sillä vieraita näin minä enää vaan sinisen sumupilven lävitse. Mutta sepähän vasta teki erinomaisen vaikutuksen, joka olisi Ilseen pitänyt nähdä.

Nuori herra, jonka takana ystäväni seisoivat, kääntyi niin pikaisesti kuin olisi häntä äkkiarvaamatta lyöty. Hän loi pitkän sortavan silmäyksen piippumieheen ja löyhytti kauhistuneena silkkisellä nenäliinallansa ilmaa, poistaaksensa savupilvet.

Heintz otti sanaakaan virkkamatta rikos-esineen suustansa ja laski kätensä alas. Hän oli tavattoman hämillänsä. Mitään senkaltaista ei hänen tupakoimisensa ollut vielä koskaan matkaansaattanut. Minua vieraan käytös peloitti ja saattoi

vapisemaan. — Minä häpesin ja olin juuri rientää pois, kun kivilohkare irtautui paikaltansa ja kumisevalla kolinalla vieräsi syrjälle.

Se pysäytti minut vielä.

Ensi silmänräpäyksessä en taitanut nähdä mitään, sillä herrat tunkeutuivat aukon ympäri, mutta enhän siitä enää huolinutkaan. Veri nousi kulmiini ja ehdottomasti käänsin silmäni toisaalle, sillä minä luulin nyt jotakin suurenlaista tulevan näkyviin.

"Tuhat tulimaista tuossako kaikki!" huudahti Heintz äärettömän kummastuneena. Minä katsahdin sinne ja minusta oli kuin olisi kaikki väri, aron kaikki loisto sammunut ja kaikki sinisen kiiltävät perhoset laskeneet siipensä kokoon ja kuolleet. Ja mihin kaikki puna taivaanrannasta oli joutunut? — Aurinko vaan oli vielä laskemaisillansa... Kukkulassa ei ollutkaan vanhaa hopeapartaista, jättiläisvartaloista kuningasta purppura-peitteen alla... Pimeä tyhjä luola vaan ammotti sieltä.

Vieraista oli se vallan luonnollista. Yksi heistä — hänellä oli lasit nenällä ja pitkä lätkäinen kotelo selässä — ryömi sisälle aukosta ja nuori herra seurasi häntä, mutta kolmas, pitkä solakka mies jäi tarkastelemaan kivilohkareen sisäpuolta. Minä en voinut nähdä hänen kasvojansa, sillä hän oli selin minuun, mutta minä luulin hänet vanhaksi, sillä hän liikkui hitaasti ja hänen lyhyeksi leikatut hiuksensa, jotka näkyivät ruskean hatun alta, olivat harmaat.

"Kivi on silitetty", lausui hän sitä keveästi koitellen kädellään.

"Niinpä toisetkin ovat!" kuului ääni kukkulan sisällä; "ah, mikä jättiläisen suuri kattokivi meidän päällämme on! Oikein komea lohkar!"

Nuori herra näkyi jälleen aukosta. Hänen täytyi kumartua syvään ja siinä putosi häneltä hattu päästä. Siihen hetkeen asti olin minä nähnyt vaan muutamia miehiä; paitsi Heintzia ja vanhaa pappia lähimmäisistä, noin kahden tunnin matkan päässä olevasta kylästä sekä muutamia rotevia harvapuheisia maanviljelijöitä, oli ainoastaan silloin tällöin likainen luudansitoja-poika ilmautunut tielleni. Minulla ei siis ennen ollut tilaisuutta nähdä kaunista miestä. Mutta kotona Dierkhof'issa löytyi Kaarle Suuren kuva; sitä täytyi minun ehdottomasti muistutella, nähdessäni tuon peittämättömän otsan ilmestyvän mustasta aukosta. Leveänä, puhtaana valkoisena kilpenä kiilsi se kastanjan-karvaisten kähäräin alta, jotka nuorukainen pontevalla pään nyykäyksellä heitti

taapäin.

Nuorella miehellä oli keltaisen harmaa saviastia kädessä.

"Olkaa varovainen, herra Claudius!" varoitti lasisilmäinen herra, joka häntä seurasi, itse kantaen vasemmassa kädessään muutamia kummallisia esineitä. "Ensin ovat nämät tomuastiat sangen heikot, mutta ne kovettuvat pikaisesti ilmas..."

Enempää ei hän ennättänyt. Astia särkyi samassa kuin se laskettiin kivelle. Tuhkaa pölähti ylös ja puoleksi palaneita ihmisluita vieriskeli kaikkialle.

Lasisilmäiseltä pääsi silloin surkuteltava huudahdus. Hän otti varovaisesti sirpaleen peukalon ja etusormen väliin, lykkäsi silmälasit otsalle ja tarkasteli astiankappaleen reunaa taittuneesta paikasta.

"Joutavia, vahinko ei ole suuri, herra professori", lausui nuori mies, "Onhan niitä kumminkin kuusi tuolla sisällä ja kaikki ovat niin toisensa kaltaisia kuin munat."

Professori irvisti juuri kuin olisi niellyt etikkaa.

"Hm, tuopa kuuluu aivan ymmärtämättömältä", lausui hän terävästi.

Toinen nauroi, ja ihmeellisen kaunis se nauru olikin, hilpeä ja uhkamielinen, mutta kuitenkin viehättävästi hillitty. Paitsi sitä katui hän heti iloansa ja muuttui vakavaksi jälleen.

"Niin, olenkinhan minä vaan ymmärtämätön muinaistieteen harrastaja, vaikka kyllä innokaskin", puolusti he hän. "Käyttäkää sentähden armoa oikeuden asemasta ja suokaa anteeksi, jos alottelija väliin unhottaakin taiteen ankarat vaatimukset ja ajaa väärälle tielle... Minä tahdoin oikeastaan saada selvää näitten hautakumpujen sisäpuolisesta rakennuksesta ja — ah kuinka kaunista!" keskeytti hän äkkiä puheensa ja tarttui eräasen niistä pienistä kummallisista kaluista, jotka professori sillä välin oli laskenut kivelle.

Oppinut herra ei silminnähtävästi kuunnellut sanaakaan nuoren miehen puolustuksista. Vaipuneena syviin, voisi melkein sanoa, tuskallisiin mietteisiin, piti hän tutkistellen pientä esinettä milloin päivää kohti, milloin liki silmiänsä.

"Hm, niin! Jonkunlaisia hopeateoksia."

"Niin oikein!" mumisi hän itseksensä.

"Hopeatako, muinais-germanilaisessa hautakummussa, herra professori?" kysyi nuori mies vähän pilkallisesti. "Katsokaa tätä vaskikalua!" Hän oli ottanut jonkunlaisen tikarin tahi veitsen käteensä ja nosti ja laski asetta ikäänkuin olisi hän syössyt sitä jotakin vasten ja punnitsi sitä sitte sormillansa.

"Germanilaiselle kouralle ei tämä sievä pikku kalu todellakaan olisi ollut kylliksi vahva, se olisi heti musertunut... Ja yhtä vähän on germanilainen käsi valmistanut tuon heikon hopeakalun, joka teillä on kädessä, herra professori... Ja tohtori von Sassen on kun onkin oikeassa, väittäessänsä, että nämät kummut ovat foiniikkialaisten päällikköjen hautoja."

Tohtori von Sassen! Mikä tunne valloittikaan minut kuullessani sen nimen! Eikö puhuja sormillaan osoittanut minua? Ja eikö kaikki luonut silmiänsä minuun, pieneen hämmästyneeseen tyttöraukkaan?... Kaikki nuo silmät! Olisin tahtonut voida kätkeytyä maanpovehen!... Ah! mikä hupsu minä olin! Ei minua huomattu enempää kuin ennenkään. Rupesin jälleen hengittämään, mutta voi minua! En ollut muistanut Heintziä. Tuossa seisoi hän, nyykäytti minulle päätään erittäin viekkaan näköisenä ja huusi kumartuen korvaani: "Ha ha, prinsessani! Herrat puhuvat..."

"Vaiti, Heintz!" ärjäsin minä — ensi kerran elämässäni poljin vihastuneena jalkaani maahan.

Hän katseli minua tuokion aikaa ikäänkuin säikähtyneenä ja kääntyi sitten arasti toisanne päin. Mutta työntekijät tarkastelivat meitä; he huomasivat nyt vasta, ett'ei heidän takanansa ollut orjantappura-pensasta, tahi jotakin semmoista, vaan pieni pelkäävä tyttö. He katselivat minua lakkaamatta uteliaasti ja iloisesti; minä olisin mieluisimmin juossut pois, vaan siinä oli jotakin selittämätöntä, mikä vastustamattomasti pidätti minut siellä ja minulla oli silloin luja usko, että se "jotakin" oli vaan haluni saada kuulla puhuttavan äsken mainitun nimen omistajasta.

Sitä paitsi rauhoitti minua se seikka, ett'eivät vieraat herrat olleet kuulleet Heintzin muistutusta. Sanat "foiniikkialaisten päälliköt" olivat säkenien tavoin sytyttäneet professorin sielun ilmi tuleen. Sen mielipiteen silmin nähtävänä vastustajana puolusti hän omaa mielipidettänsä innokkailla ja kiivailla sanoilla, joita nuori mies kuunteli velvollisella huomiolla.

Ruskeahattuinen herra sitä vastoin ei ottanut osaa siihen tieteelliseen keskusteluun. Vakavin askelin käveli hän edes-takaisin. Hän kurkisti kauan alas avattuun hautaan, nousi sitten kukkulalle ja katseli laveata aroa.

Sillä välin oli hehkuva iltarusko aivan vaalennut ja muuttui taivaan rannassa tumman sinertävän väriseksi. Ainoastaan pitkä, ohut pilvihattara, joka uhkaavan käsivarren kaltaisena kohosi häväistyn hautakummun yli, oli vielä vähän punertava. Muuttuvaisen näön katoava loisto loppui ja sitten oli taas tumman sininen taivas vakavannäköinen yllämme. Sitte alkoi näkyä vaalea kuukin, joka siihen saakka oli piileskellyt ikäänkuin iltaruskon peittämänä ja levittää hopeista hohtoansa.

Hautakummun päällä seisova herra katsoi kelloansa. "Jo on aika palata!" huusi hän toisille. "Meiltä menee vähintään tunti aikaa palatessamme vaunujemme luo."

"Niin, setä, paha kyllä runsaastikin tunti!" vastasi nuori mies. "Minä soisin että tämä kirottu aro jo olisi takanamme", lausui hän, katsellen sieviin jalkimiin puetuita jalkojaan, nulomielisesti professorille, joka äkkiä oli lopettanut puheensa painavalla: "Niin, saammehan nähdä". — "Täytyykö meidän todellakin palata tätä ilkeän huonoa tietä?" lisäsi nuori mies.

"Minä en tiedä parempaa", vastasi oppinut mies olkapäitään kohottaen.

Nuori mies katseli otsa synkkänä, laveata aroa.

"Hiljaisella kankahalla kesäpäivä paistaa",

lausui hän ivallisella innostuksella. "Minä en ymmärrä, kuinka voi kirjoittaa runoja arosta. Johan tuo nimikin saattaa, tullessansa huulieni yli, kaiken runollisuuteni jäätymään. — Miellyttääkö teitä todellakin tämä hirveä erämaa, herra professori? Minä rukoilen teitä, näyttäkää minulle toki jotakin muuta kuin aroa ja taasen aroa, tuota kauheaa ruskeaa haamua! Kuuletteko ainoatakaan linnun liverrystä? Ja missä piileskelee se inhimillinen elämä ja liike, jota täällä kuitenkin sanotaan löytyvän. Piileekö se maan alla? Minä en voi sitä auttaa: teidän aronne on Jumalan hylkäämä lapsi, puettu ruskeaan vaippaan!"

Professori ei vastannut sanaakaan. Hän vaan lykkäsi nuoren miehen muutamia askeleita syrjään, missä kukkula oli korkein, tarttui hänen olkapäähänsä ja käänsi hänet eteläänpäin.

Sieltä näkyi Dierkhof. Sen paksu raskas katto kohosi komeasti neljän suuren tammen väliltä. Mahtavat savukiehkurat tuprusivat oksien välitse, muistuttaen kiehuvista lihapadoista hyvin varustetussa pesässä, ja hajosivat korkealle lämpimään ilta-ilmaan mustan kirjavan haikaran ylitse, joka alastomilla säärillään seisoi pesässensä ja miettiväisesti piti punaista nokkaansa rintansa yli. Oli vielä kylliksi valoisa nähdäksemme huolellisesti hoidetun nurmen tumman viheriäisyyden ja heikon valon puutarhan aidan takaa, ikäänkuin olisi loistavan iltaruskon heijastus viipynyt siellä — Ilsen lempikukista, punaisen kellertävistä sametti-ruusuista se hohto tuli... Ja tuollapa Miekekin tuli kylläksi ravittuna ja kovin ikävystyneen näköisenä yksin kotiinpäin. Se seisahtui silmänräpäykseksi tuhmana ja laiskana vieraanvaraisesti avatun korkean portin eteen, miettien, mennäkö siitä sisälle vai ei. Se muhkea elukka teki tämän maalaisen hyvänvoinnin kuvan täydelliseksi.

"Onko tuo talo sen näköinen, että siinä asuisi tyhmiä luolalaisia?" kysyi professori hymyillen. "Ja jos palaat kuukauden perästä, jolloin aro on kukoistuksessaan, niin loistaa se purppura-värisenä ja on ihmeen kaunis. Vielä myöhemmin tippuu siitä kultaa, hunajan kultaa — ja, mitä siihen sanotte, 'Jumalan hyljätty lapsi' koristaa itsensä kuninkaallisen prinsessan kaltaiseksi — monessa sen kätketyissä puroissa piilee helmiä!"

"Niin tuhat miljoonaa vesihelmiä, jotka juoksevat mereen", muistutti nuori herra nauraen.

Professori pudisti maltittomasti päätänsä. Yht'äkkiä huomasi sydämellisesti pitäväni hänestä, vaikka hänen kasvonsa olivat kuivettuneet, vaikka hän käytti vieraita sanoja ja hänellä oli ruma helisevä läkkikotelo selässä. Puolustihan hän minun rakasta aroani. Hän oli muutamilla sanoilla lausunut sen kaiken viehättävyyden ja siunauksen. Mutta ilveilijän, pilkallisesti nauravine huulineen, joka sanoillansa polki minun sydäntäni, hänen piti joutua häpeään. En tiedä vieläkään, mistä sain rohkeutta siihen, mutta minä seisoin äkkiiarvaamatta hänen edessään ja ojensin sanaakaan lausumatta hänelle avatun kourani, missä oli viisi helmeä.

Minusta tuntui kuin olisin seisonut hehkuvien hiilien päällä; minä tunsin kuinka huuleni vapisivat ujoudesta ja tuskasta, ja silmäni olivat luodut maahan. Maaailma muuttui silmissäni; kaikki ympäröivät minua. Herra, joka sillä välin oli astunut alas kukkulalta, työmiehet, kaikki tulivat sinne ja vieressäni näin Heintzin jättiläisen kokoiset jalkineet. "No, näettekö herra Claudius, tämä lapsi

tahtoo vakuuttaa teitä sanojeni totuudesta. Oivallisesti, tyttöseni!" huudahti professori kummastuneena ja tyytyväisesti hymyillen.

Nuori herra ei lausunut sanaakaan. Kentiesi kummastutti häntä rohkeus, jolla aron, karkeaan paitaan ja lyhyeen villahameesen puettu lapsi tuli hänen eteensä. Hitaasti ja, niinkuin luulin, vastahakoisesti ojensi hän minulle kätensä — mutta nyt vasta pelästyin minä aina sydämeni pohjaan saakka ja häpesin käytöksestäni. Näitten lumivalkoisten pienten sormien rinnalla näytti minun päivettynyt käteni aivan pahoin ruskealta; minä vedin sen ehdottomasti takaisin ja olin melkein pudottaa helmet maahan.

"Ne eivät todellakaan ole vielä lävistetyt!" lausui hän kieritellen kahta niistä kädessänsä.

"Muoto ja väri ovat tosiaan hyvin vaillinaisia — ne ovat harmaita ja säännöttömiä", puollusti professori. "Ne eivät ole suuren arvoisia, vaan ovat kuitenkin miellyttävä ilmaus."

"Minä tahtoisin ne mielelläni omakseni", lausui nuori mies. Tämä kuului kohteliaalta rukoukselta.

"Ottakaa ne", vastasin minä lyhyesti, katsomatta ylös. Luulinhan heidän jokaisesta sanastani kuulevan kuinka pelkuri sydämeni sykki.

"Hän otti varovaisesti toiset helmet kädestäni, ja nyt näin minä edessäni seisovan ruskeahattuisen herran ottavan taskustansa vähän kiiltävän virkatun kapineen.

"Katso, tässä, lapseni!" sanoi hän laskien viisi suurta ympyräistä kiiltävää hopeapalaista käteeni.

Häneen minä katsahdin. Minä huomasin leveän, kasvoja puoleksi peittävän hatunlierin, ja alipuolella suuret siniset silmälasit, jotka tekivät posket kalmankalpeiksi.

"Mitä nämä ovat?" kysyin minä ihastuneena näitten kummallisten esineitten muodosta ja kiillosta, mutta yhä vielä ujostellen.

"Mitäpä ne ovat!" toisti herra kummastuneena. "Etkö tiedä mitä raha on, tyttöseni? Etkö ennen ole nähnyt rahaa?"

"Ei herrani, sitä hän ei ole nähnyt", vastasi Heintz minun edestäni oikein isällisen vakavasti. "Vanha rouva ei kärsi rahaa talossa. Jos hän niitä näkee, heittää hän ne armotta jokeen."

"Kuinka?... Ja kuka on tuo kummallinen 'vanha rouva?'" kysyivät kaikki kolme herraa melkein yhtä aikaa.

"Prinsessan isoäiti, tiedänhän."

Nuori herra nauroi ääneen.

"*Tämäkö prinsessan?*" kysyi hän minua osoittaen. Minä pudotin hopearahat ruuhon ja pakenin... Paha, ilkeä Heintz!... Mutta minkä tähden olinkaan kertonut hänelle sadun ihmeen kauniista ja arasta herneen päällä makaavasta prinsessasta, ja miksi olin sallinut hänen sen jälkeen kutsua minua "prinsessaksi", syystä että hän uskoi, ett'ei hienompaa ja sievempää olentoa löytyisikään kuin se keveä-jalkainen lapsukainen, joka hänen rinnallansa hyppeli aron yli.

Minä juoksin kotiin päin kuin takaa ajettuna, Nuoren herran pilkkanauru kaikui perässäni ja minulla oli himmeä tunto, ett'ei se enää soisi korvissani, kun vaan olin ehtinyt Dierkhofin suojelevan katon alle.

Portilla seisoj Ilse silmännähtävästi etsien minua, sillä olihan Mieke tullut yksin kotiin. Jo kaukaa kiintyi katseeni hänen vartaloonsa, jonka piirteet selvästi näkyivät hänen takanansa vallitsevaa puolihämärätä vasten... Kuinka minä rakastin tuota vaaleakähäräistä päätä! Se oli yhtä olenkeltainen kuin Heintzin pörröillään oleva tukka ja päältaelta kohosi aina itsepintaiset kähärät ylöspäin. Ilsellä oli samankaltainen terävä nenä kuin hänen veljellänsäkin, ja yhtä terve veri värjäsi hänenkin poskensa kauniin punaisiksi. Mutta silmät, terävät silmät, joita hänen veljensä Heintz niin pelkäsi, ne olivat erilaiset, ja tultuani likemmäksi eivät ne minua miellyttäneet.

"Oletko tullut hulluksi, Lenore!" huusi hän minulle jäykällä tavallansa! Hän oli suutuksissaan, niin suutuksissaan kuin hänen ylen tasainen luonteensa voi tulla — sillä hän kutsui minua nimeltäni ja tämä tapahtui ainoastaan silloin kun hän oli vihainen. Sitten vaikenä hän ja osoitti sormellaan sitä paikkaa missä seisojin. Minä loin silmäni alaspäin ja näin jotakin, joka minullekin oli erittäin onnetonta, nimittäin paljaat jalkani.

"Ah, Ilse, sukat ja kengät ovat vielä joen rannalla", lausuin minä alakuloisesti.

"Ymmärtämättömyyttä! Tuo ne heti tänne!"

Hän kääntyi ja meni takaisin takan luo, joka tosin oli puiden säästämistä varten tehty uuden-aikaisella tavalla, mutta vielä voittoisasti anasti vanhan ali-saksilaisissa taloissa tavallisen paikkansa, nimittäin talon ta'immaisen pään, joka oli likinnä puimaluuvaa ja omettaa. Ilse paistoi par'aikaa silavaa, joka käristen pannussa tuoksui erittäin maukkaalta nenääni, ja pihisevästä perunapadasta nousi suuria vesikuplia.

Illallinen oli melkein valmis ja minun täytyi siis rientää ehtiäkseni takaisin hyvään aikaan. Mutta en olisi millään muotoa enää mennyt suuresta portista. Vaan jos menin ulos toisesta takapuolella olevasta ovesta, niin varjosi minut talo ja voin päästä joelle kukkulan päällä seisovien näkemättä.

III.

Minä menin sille sivuovelle, joka puimaluuvan ja asuinhuoneitten väliltä vei ulos niin sanotulle pihalle. Mutta Ilse esti minut ja ojensi varoittaen etis-sormensa.

"Sinne et voi mennä, siellä seisoo mummo!" lausui hän puoliääneen.

Ovi oli auki ja minä näin mummoni hurjasti heiluttelevan laivapumpun vartta ylös ja alaspäin — joka näky ei muuten minua ollenkaan kummastuttanut, sillä olihan se joka päivä silmäini edessä.

Mummoni oli pitkä, kookas nainen, jonka kasvot olivat otsasta paksuun kaulaan asti tulipunaiset.

Se väri kaikinpuolin kaikissa kasvoissa, ynnä kookas vartalo ja hänen pitkät askeleensa sekä pontevat, voimakkaat käden liikkeensä, tekivät hänet hurjan ja peloittavan näköiseksi, ja vielä nytkin kun muistelen miten hän äkkiarvaaamatta lensi ohitseni, miten lattia narisi hänen jalkojensa alla ja miten hänen ohi mennessään tuntui kuin hyvä tuulen puuska, ja täytyy minun, vaikka hänellä oli mustat silmät ja itämaalaiset kasvojen piirteet, muistella noita voimakkaita kimbriläis-naisia, jotka, eläimennahka käärittynä ruumiin ympäri ja sotakirves kädessä, syöksivät miesten ankariin taisteluihin.

Hän piti päätänsä paksun vesisuihkauksen alla, joka putosi hänen kasvojensa ja ylen runsaitten, kaukaloon saakka ulettuvien harmaitten hiuspalmikkoinsa päälle.

Niin teki hän aina, kylmimpänä talvipäivänäkin, se virvoitus näytti olevan hänelle yhtä välttämätön kuin ilmakein. Mutta sinä iltana oli hänen värinsä vielä tavallista kummallisempi. Kylmän, alasputoavan vedenkin alta vilahti ruskeannäköinen puna ja kun voimakas nainen kädet levitettyinä heitti päänsä

pudistaen taaksepäin ja avosuin hengitti syvästi saatuaan virkistystä, näyttivät hänen huulensa tumman sinisiltä valkoisien hampaiden rinnalla.

Minä katselin Ilseä. Hän katseli sinne ikään kuin unhottaen kaikkea muuta; ja hänen teräksen siniset silmänsä osoittivat syvää huolta.

"Mikä mummoa vaivaa, Ilse!" kysyin minä levottomasti ja alakuloisesti.

"Ei mikään — on vaan niin kuuma", vastasi hän lyhyesti.

Silminnähtävästi oli hänestä vastenmielistä, että olin huomannut hänen surullisen katseensa.

"Eikö ole mitään apua tuohon kauheaan verensulkeutumiseen päähän?"

"Hän ei huoli avusta, sen tiedät... Eilen illalla kaatoi hän kylpyveden minun jalkojeni eteen. Mene nyt, lapsi, tuomaan kenkäsi."

Näin sanoen meni hän takaisin takan luo ja minä pidin velvollisuutenani mennä ulos toisesta sivuovesta. Minä juoksin joelle, joka oli noin kolmenkymmenen askeleen päässä Dierkhof'in takana ja koetin hiipiä rannalla kasvavien pensaitten alitse. Se ei ollut helppoa tiheässä pensastossa, joka ihmisten koskematta kasvoi, miten itse tahtoi. Mutta minä hiivin kuitenkin väsymättömästi eteenpäin, sillä pajupensaat, jotka tosiaan äkkiä yhtyivät minun takanani ja pahasti repivät paljaita jalkojani, suojelivat minua tykkänään vierailta silmiltä, ja mentyäni sillä tavoin melkoisen matkan, kiitin minä kahta vertaa enemmän siitä suojasta, sillä aron yli tulivat kaikki herrat, Heintz etupäässä, nopein askelin suoraan jokea kohti. Nyt toivoin minä ennen heitä ehtiväni pieneen virran polvikkeeseen, mihin olin jättänyt jalkineeni, mutta vaikka kuinka ponnistin voimiani, en kuitenkaan ehtinyt niin nopeasti eteenpäin kuin vieraat, vaan hiivin, ollen jo jotenkin lähellä päämaaliani, maltillisesti pensaitten väliin.

Mikä heidät saattoi sinne, voin helposti käsittää, Heintz näytti heille kapean, pitkin rantaa pensaitten vieressä kasvavan ruohokentän. Siinä oli paljon helpompi kävellä kuin kankeassa kanervikossa; tie oli pehmeä, juuri kuin luotu arkojen jalkojen astuttavaksi.

Herrat kulkivat ihan likeltä minun ohitseni; minä kuulin heidän astuntansa ja heidän vaatteensa pyyhkäsi keveästi niitä oksia, joitten suojassa minä makasin. Koivun viereen jäivät he seisomaan.

"Ahaa, tähän on aron prinsessa riisunut vaatteensa!" huudahti nuori herra.

Minä kumarruin eteenpäin ja näin hänen ottavan ylös toisen minun kengistäni. Silloin ymmärsin, vaikk'ei minulla vielä ollut kokemusta maailmasta eikä elämästä, aivan hyvin, minkä kaltaisen sievän naisenkengän pitäisi olla. Minä olin saduissani lukenut pienistä hopealla koristetuista tohveleista, pienistä punaisista kengistä, ja paperikin, jossa ne ihastuttavat tarinat olivat luettavina, oli minusta liian paksua ja kankeata anturaksi senkaltaisille yläilmaisille samettisille ja silkkisille taideteoksille. Mutta tuo hirviö, jota vieras nauraen piti kädesssä, oli mitä paksuimmasta vasikannahasta tehty. Oi Ilse, sinun mielestäsi ei edes puu ollut kylliksi "vahvaa ja kestävä" minun levottomille jaloilleni.

Tänä aamuna olivat kengät lasketut minun vuoteeni viereen, ihka uusina ja niiden rinnalla oli paksu sukkapari, jotka Ilse itse oli kutonut, vieläpä kehrännyt langankin niihin omien lampaittensa villasta — ne olivat hänen komea syntymäpäivälahjansa minulle. Minä olin onnellinen ja Ilse oli hyvin tyytyväisenä nyykäyttänyt päätänsä, sillä suutari oli ystävällisesti antanut kokonaisen komppanian kiiltäviä nauvoja marssia työpöydälle ja seisahtua sormen paksuihin anturoihin. Nyt kiilsivät ne kiitellyt naulanpäät oikein ivallisesti minua vastaan.

"Varjelkoon sitä lasta! Onhan hän todellakin jättänyt kenkensä tänne! *Ihka uudet kengät!*" huudahti Heintz pudistaen päätänsä, "tahtoisinpa kuulla, mitä Ilse sanoo", lisäsi hän levottomasti.

"Kenen on lapsi, jonka näimme hautakummun tykönä?" kysyi vanha ruskeahattuinen herra vienolla äänellä.

"Hän kuuluu Dierkhof'iin, herra."

"Niin, mutta mikä on hänen nimensä?"

Heintz lykkäsi hattunsa oikealle ja hivui korvallistansa. Minä kyllä tiesin jo ennakolta hänen viekkaan vastauksensa, sillä hän muisti epäilemättä sitä hirveätä hetkeä, jolloin minä poljin hänelle jalkaani ja — niin, niin, Heintz kyllä tiesi, miten pulasta päästä.

"Niin herra, Ilse sanoo häntä 'lapseksi' ja minä sanon —"

"Prinsessaksi", täytti nuori mies samalla juhlallisella äänellä, jolla minun sukkela

ystävänikin oli puhunut. Kuten äsken tikaria hautakummun vieressä, punnitsi hän nyt kenkäni kädessänsä, mutta tällä kertaa liikunnalla, joka osoitti, että hän pilkkasi sen painoa.

"Ah, naiset täällä kankaalla rakastavat liikkua painavaisesti!" lausui hän ruskeahattuiselle herralle, Charlotten pitäisi näkemän tämä keijukaisen keveä loistoteos, setä!... Minun melkein tekisi mieli viedä se mukaanani."

"Älä hulluttele, Dagobert!" keskeytti toinen ankarasti. Heintz puolestansa melkein huudahti pelästyksestä.

"Jumalan tähden herra... Varjelkoon meitä, mitä Ilse sanoisi! — *ihka uudet kengät!*"

Kas — tuo Ilsepä näkyi olevan se lohikäärme, joka vartioitsee avojalkaista prinsessaa! — — "tuoss' on!" nauroi nuori mies pudottaen kengän maahan. Sitten löi hän kädet yhteen pudistaaksensa hansikoistansa pölyn, mikä niihin kentiesi oli tarttunut.

He jättivät Heintzin hyvästi ja menivät edelleen, jonka perästä vanha ystäväni äkkiä pisti onnettomat kengät suureen nuttunsa taskuun. Niitä seurasivat sukat, kun hän ne huomasi riippuvan puun oksalla; sitten läksi hän kiiruusti menemään Dierkhofiin päin.

Minä viivyin vielä hetkisen piilopaikassani kuunnellen vieraitten askeleita, jotka pian lakkasivat pehmeällä ruohokolla kuulumasta. Minä olin kovin innoissani. En silloin vielä voinut nimittää sitä tunnetta, joka ikäänkuin kuristi kurkkuani ja saattoi minut taistelemaan pidätettyjä kyyneleitäni vastaan, mutta joitten valtaan minä kuitenkin antauduin hillittömällä kiivaudella. Minä vihasin, vihasin koston haluisesti Heintziä... "Niin typerästi!" olin mumissut hampaitteni välistä — "nyt olisi hän aivan kernaasti saanut kertoa tohtori von Sassenin olevan isäni". Vaan ei, hän oli puhunut yhtä viisaasti kuin itse Salomokin, ja minä olin erittäin suuttunut häneen.

Minä läksin pensastosta. Dierkhofista ei enää noussut savukiehkuroita ilmaan. Ilse oli jo aikoja siten nostanut perunat valkealta; lautasellani oli luultavasti kauniimmat perunat kuorittuina kullankeltaisina, ja vieressä oli pikarillinen maitoa. Ilse oli varmaan antanut minulle aineeksi, vaikka hän näytti kovin ankaralta ja odotti minua kaikissa tapauksissa. Mutta kotiin en kuitenkaan mennyt; minun täytyi ensin nähdä mihin tilaan vieraat olivat jättäneet häväistyn

hautakumpu raukan.

Se oli paremmassa tilassa, kuin minä olinkaan aavistanut. Kivilohkare oli pantu vanhaan paikkaansa. Multakin oli heitetty sen päälle ja tomuastian sirpaleet olivat poissa. Ainoastaan irti kaivetut pensaat olivat hajallaan siellä ja täällä nääntymässä. Kapealla hiekkareunalla kukkulan juurella näkyi siihen kaadettu ihmistuhka vaaleana reunana ja pienen pensaan alla oli, puoleksi kätkettynä, pieni mustaksi palanut luusirkale ainiaksi erotettuna toisista, jotka olivat lasketut takaisin hautaan.

Minä otin varovaisesti sen käteeni. Nuori herra oli ollut oikeassa; ne, joita hautakumpu peitti, eivät olleet aikoinaan olleet jättiläisiä. Pikkuinen luusirkale, joka minulla oli kädessäni, oli kuulunut ruusuvärisen sormeen. Kentiesi oli se kerran ennen muodoltansa ollut yhtä hieno, ja sen iho kentiesi yhtä valkoinen kuin se, jonka tänään olin nähnyt, ollut rakastettu ja ihmetelty ja kalliin sormuksen ympäröimänä. Kentiesi oli pienimmästäkin sen liikunnosta monen ihmisen onni tahi onnettomuus riippunut. Minä nousin kukkulalle ja kaivoin sirkaleen maahan hongan alle. Hyvä vanha puu levitti suojelevaisesti oksansa sen ylitse. Kentiesi oli se tänään saanut kuolettavan iskun.

Minä kiersin käsivarteni sen tyven ympäri ja katselin sitä paikkaa missä pieni joki teki polvekkeen metsää kohti... Miten kummallista oli nähdä ihmisiä siellä liikkuvan! Ihmisiä täällä juhlallisen hiljaisella yksimuotoisen ruskealla lakealla pinnalla, minkä yli korkeintaan petolintu huimaavan korkealla lenteli, äkkiä jälleen kuulumattomiin kadotaksensa. Minusta tuntui kuin jäisivät niiden jälet, jotka nyt läksivät pois arolta, sinne ijäiseksi.

He riensivät takaisin maailmaan — maailmaan!... Olinhan minäkin ollut siellä. Minulle oli se ainoastaan ollut synkkä pihanpuolinen huone ja kostea neljän taivaankorkean muurin ympäröimä puutarha ja ihmisistä, joita myöskin sanotaan "maailmaksi", oli ainoastaan muutamia tullut minun läheisyyteeni. Tässä pihanpuolisessa huoneessa olin minä viettänyt elämäni kolme ensimmäistä vuotta... Ohuet harmaan vaaleat kähärät liehuivat niiden kasvojen ympäri, jotka selvimmin olivat kiintyneet muistiini — minä voisin vielä maalata hehkuvien silmien vehreän vaalean loiston ja kasvojen harmaan-värisen ihon. Hän oli neiti Streit, minun kasvattajattareni. Eräät toiset kasvot elivät ainoastaan vaaleana valona himmeässä muistossani. Niitä olin liian harvoin nähnyt, mutta joka kerta kuin myöhemmin kuulin silkkileningin kohisevan, ilmaantuivat ne eteeni jonkunlaisena epäselvänä varjokuvana, ja minä olin kuulevinani suuttuneen

äänen tiuskaavan: "Lapsi, sinä saatat minun heikkohermoiseksi!" Olla suuttunut ja heikkohermoinen oli minun käsitykseni mukaan aivan samaa. Tätä silkkistä kahisevaa olentoa, joka ainoastaan liiteli huoneen lävitse ja korkeintaan yhden ainoan kerran laski kuuman hienon kätensä pääni päälle, kutsui neiti Streit armoksi ja minun täytyi kutsua häntä äidiksi.

Ja sitten muistan heränneeni kerran — vaan en enää pimeässä pihakammarissa. Minä istuin suuren miehen sylissä. Keltainen tukka oli pörröllään hänen kulmillansa ja hän nauroi minulle. "Hä, hä, hä, — onko pienokainen nyt nukkunut kylliksi?" Hänen vieresssänsä käveli neiti Streit puettuna mustaan hattuun ja harsoon. Suuret kyynleet vierivät alas hänen poskiansa myöden ja minä näin hänen ääneti hierovan käsiänsä... Aivan liki meidän edessämme oli talo haikaran pesineen ja neljine tammineen ja kun minä katselin miehen kuumettuneita kasvoja ja pelästyneenä kumarruin taaksepäin huutaakseni täyttää kurkkua, huusi hän: "pull pull, tulkaa tulkaa", ja heti juoksi portista suuri joukko kirjavia kanoja hänen luoksensa.

Siinä seisoj punakasvoinen rouvakin. Hän ojensi neiti Streitille käden ja suuteli minua itkien, josta minä kauheasti pelästyin. Mutta minä unhotin pian pelkoni. Pihalla juoksi vasikka kömpelösti ja seisahtui ammuen sekä naurettavan leveä-jalkaisena miehen eteen. Talon päällä istui haikara, ja Ilse — tummasilmäinen Ilse — näytti minulle pienen elävän, jonka silkinhienolle karvalle minä epäileväisesti laskin käteni — se oli naukuva kissanpoika... Ja kaikkialla oli päivänpaistetta ja lehdet suhisivat lakkaamatta aron yli rientävän tuoksuvan tuulen heiluttamana. Minä riemuitsin ja kirkasin ilosta, sillä välin kun neiti Streit, sydäntä särkeväisesti nyyhkien ja horjuen astui sisälle.

Niin tapahtui tuloni Dierkhof'iin, Heintzin sylissä, ja siitä hetkestäpä vasta voin sanoa elämäni alkaneen. Minä tulin äkkiä onnelliseksi lapseksi, sillä välin kuin ihmiset surkutellen itkivät minua... Hei vaan! miten päivä päivältä Heintzin selässä lähdin hauskaa vauhtia aron yli! Ja siellä oli kaikkein yksinäisimmässä paikassa pikkuinen, matala olkikattoinen savimökki. Pitkän Heintzin täytyi syvästi kumartua päästäksensä sisälle ovesta: mutta sielläpä vasta kodikasta! Pöydät ja tuolit kiilsivät lumivalkeisina ja kahden suuren kaapin välillä oli höyhenillä täytetyitä kirjavia makuuvaatteita. Heintz ja Ilse olivat luudansitojan lapsia. Vanha luudansitoja oli rakentanut mökin omilla käsillänsä; molemmat lapset olivat siinä syntyneet ja sinne Heintz tahtoi kuollakin. Joka vuosi heinäkuussa vei hän ympäri olevien kylien mehiläisjaot arolle, missä hän sitten hoiti niitä; sen lisäksi teki hän muutaman päivän vakasen rengin työtä

Dierkhofissa.

Minä kotiunnuin yhtä pian savimökissä kuin mummoni talossa. Minä autoin Heintziä tataripuuron syönnissä, ja olin hänen kanssansa heinällä ja niitä korjaamassa Dierkhofiin. Hän nosti minut korkealle vanhoihin, ladon katossa riippuviin mehiläis-pesiin, joihin kanat tavallisesti munivat, ja minä annoin ihastuneena sileät valkoiset munat vieressämme seisovalle Ilsele.

Neiti Streit istui sillä aikaa koko päivän itkien suuressa asuinhuoneessa neulomustyö sylissä. Hänestä lienee tämä vanha huone kyllä näyttänyt naurettavan yksinkertaiselta, sillä seinät olivat vaan valkoisiksi maalatut; muurin vieressä oli ruskea, kulunut puupenkki ja seiniä ja pöydät seisoivat suurina ja jykeinä pitkin seiniä. Mutta neiti Streitin mukavuudeksi oli mummo toimittanut pehmeän sohvan kaupungista ja Ilse oli ripustanut siniraitaisia uutimia ikkunoitten eteen. Neiti Streit piti enimmäiten ne edessä ja valitti pelkäävänsä ääretöntä, hiljaista aroa; päivänpaisteessa ja kuutamossa rupesi hän opettamaan minua lukemaan ja kirjoittamaan. Hän oli viisitoistavuotiaana tullut kaupunkiin palvelukseen mummolleni, ja tämä oli opettanut häntä lukemaan ja kirjoittamaan. Kuitenkin alkoi hän uudestaan minun kanssani. Usein, kun olin väsynyt juoksusta ja leikistä, hiivin iltasin hänen syliinsä, jossa nojasin pääni hänen rintaansa vasten, ja silloin tuli Heintz luoksemme, tietysti *sammunut* piippu suussa, ja siitä neiti Streitkin virkeni. Hänen ohuet poskensa punoittivat ja vaaleat kähäränsä liehuivat levottomasti kasvojen ympärillä. Silloin kertoi hän vanhemmistani ja kodistani sekä oloista siellä ja minä sain niinmuodoin tietoa siitä. Minä sain tietää isäni olevan kuuluisan miehen ja että äiti vainajani oli ollut oppinut ja runoilija. Monta kuuluista ja ylhäistä miestä oli usein käynyt heillä, ja kun neiti Streit huoaten lisäsi: "Minä olin puettu valkoiseen leninkiin ja minulla oli ruusupunaisia nauhoja hiuksissa, sillä armon luona oli luku-ilta," heräsi kaikenlaisia ikäviä muistoja himmeästi lapsellisessa sielussani. Minä kuulin taasen kammarin oven takaa levotonta astumista ja kävelemistä edestakaisin — iltamaito annettiin minulle jääkylmänä ja kun säikähtyen heräsin äsken nukuttuani, olin ypö yksin suuressa, synkässä huoneessa. Minä pelästyin ja rupesin itkemään ja silloin tuli neiti Streit valkoisessa puvussa lentäen huoneesen kuin aave, torui minua, torui minua, pisti konseptipalasen suuhuni, levitti peitteen nenänikin ylitse ja hiipi jälleen ulos.

Paitsi sitä koskivat kasvattajattareni, "taivaalliset muistot", joiksi hän niitä nimitti, minua sängen vähän. Minä enimmäiten nukuin niitä kuullessani ja heräsin vasta tuntiessani, että minua säälimättömästi revittiin hiuksista. Yhtä

johdonmukaisesti kuin vaaleat valkenevat kähärät, avattiin minunkin pitkät mustat palmikkoni ja sitte täytyi minun rukoilla kaukana minusta asuvan isäni puolesta, jonka kasvoja en voinut muistaa, vaikka kuinka sitä koetin.

Niin kului muutamia vuosia ja neiti Streit kävi yhä levottomammaksi ja itki vielä katkerammin. Hänellä oli tapana väliin seisoa pihalla ja siellä huutaa lempeällä ohuella äänellään, silmät taivaasen luotuina:

"Ah, rientävät pilvet, oi ilman purjeet. Jos pääsisin kanssanne lähtemään pois!" — ja kun eräänä päivänä hammas putosi hänen suustansa — se putosi päivällisellä hänen lautasellensa eikä ollutkaan, verrattomaksi kummakseni, luonnollinen hammas vaan tekohammas — pesi hän kätensä, sulloi kiireesti vaatteensa laukkuun ja lähti matkaan.

"Tämä on velvollisuuteni itseäni kohtaan, Ilse kulta —, eihän täällä ole mitään toimeentulon toivoa!" kuuluivat hänen sanansa hänen erotessaan Ilsestä, samalla kun runsaat kyyneleet vierivät alas hänen vanhoja kasvojansa myöten.

"Ei mitään toivoa laajan lavealla arolla!" Minä olin kuin jähmettynyt siitä hirmuisesta jumaloitun kotini syytöksestä. Heintz kuljetti matkalaukun lähimmäiseen kylään ja minä saatin heitä kappaleen matkaa. Jätettyäni heidät hyvästi, pysähdyin katselemaan meneviä, kunnes hänen heiluva leninkinsä katosi näkyvistäni kaukana metsän rajassa. Sitte otin hatun päästäni ja heitin sen korkealle ilmaan ja riisuin ahtaan puristavan nuttuni, jota ilman ei neiti Streit milloinkaan sallinut minun mennä ulos. Ah, kuinka viehättävästi lämmin tuuli suuteli niskaani ja käsivarsiani!... Sillä lailla tulin kotiin... Siellä oli Ilse jo muuttanut sohvan toiseen huoneeseen ja, suojellaksensa sitä, peittänyt sen vaatteella, ja par'aikaa pani hän uutimia kokoon ja laski ne sitte laatikkoon.

"Ilse, leikkaa nämät poikki!" pyysin minä, ojentaen hänelle pitkät, hankalat hiukseni. Ja hän leikkasi heti ne pois, että kihisi ja oli iloista kuulla. Kähärät heitettiin valkeaan, nuttu koristi kaappia ja siitä hetkestä kävin minä samalla tavalla puettuna kuin Ilsekin.

Kaikkea tätä muistelin minä seisoessani hongan alla, lakkaamatta katsellessani kolmea menevää miestä. Jo oli hämärä ja minä voin töintuskin eroittaa heitä tummista pensaista. He olivatkin jo ehtineet niin kauas, ett'en enää huomannut, kuinka he astuivat eteenpäin. Mutta tiesinhän minä, että heidän oli yhtä kiire kuin neiti Streitinkin mitä pikemmin sitä parempi jättää ylenkatsottu aro

taaksensa... Mitäpä nuori herra olisi sanonut, jos hän olisi tiennyt Dierkhof'in vanhan, punakasvoisen rouvan kerran jättäneen väekkään kaupungin lähteäksensä arolle ja jäädäkseen sinne ainiaaksi.

Neiti Streit arveli tosin, että mummo oli haaveksivainen ja pelkäsi sanomattomasti hänen arkaa silmäystänsä; mutta minusta oli vanhan rouvan kummallinen käytös eroittamaton koko hänen olemuksestansa, ja jos hän viime aikoina oli muuttunut jäykemmäksi ja äreämmäksi, niin oli se tapahtunut yhtä hiljaa ja huomaamatta kuin minä olin kasvanut — minä luulin kaikkien mummojen olevan samankaltaisia. Mutta mistä se tuli, että minä silloin rupesin miettimään asioita, jotka siihen saakka olivat näyttäneet ihan luonnollisilta? Vieraitten ääretön ihmetteleminen "sitä kummallista vanhaa rouvaa, joka ei kärsinyt rahaa talossansa," oli herättänyt huomiotani. Ja eikö se ollut kummallista, että mummoni vuosien kuluessa oli tullut ihan mykäksi, että hän karttoi kaikkia talolaisiansa ja että hän katseli minua peloittavan rankasevaisesti joka kerta, kuin sattumalta jouduin hänen lähellensä? Mistä syystä ei hän milloinkaan nauttinut palaakaan siitä ruoasta, jonka joku muu hänelle antoi. Hän otti itse munat, joita hän enimmiten söi, kanojen pesistä; hän lypsi itse lehmän, ett'ei vieras koskisi maitoastiaan, eikä hengittäisi liki sitä juomaa, jota hän nautti. Hän ei milloinkaan syönyt lihaa eikä leipää ... ainoastaan ensimmäisinä vuosina oli hän silloin tällöin hyväillyt minua — myöhemmin näytti hän peräti unhottaneen, kuka olin.

Minun isäni ei lähettänyt minulle toista opettajatarta, mummoni ei pitänyt minusta lukua eikä kaukana meistä asuva kylän koulumestari ollut mikään loihtija. Sepä oli liian pahasti, arveli Ilse. Hän ei lähettänyt minua kouluun, vaan ryhtyi itse opettajatoimeen. Se oli hänestä vaikea asia. Enimmiten luki hän minulle pyhästä Raamatusta erityisiä lukuja, mutta aina vaan puoliääneen, eikä minulta jäänyt huomaamatta, että hän usein seisahtui levottomasti kuuntelemaan eikö mitään kuulunut mummon huoneesta. Seurakunnan vanha pappi laski minut ripille ja Ilse oli opettanut minulle sitä varten äärettömän paljon ulkoa. Kirkkoon läksimme salaa, oikein varkain; Heintz oli sillä aikaa kotivartiana ja minä notkistuvin polvilleni pienessä kyläkirkossa ja lausuin uskontunnustukseni mummoni sitä aavistamattakaan.

Niin olin minä kasvanut vapaana ja iloisena kuin pajupensaat joenrannalla, ja siinä hongan alla seisoessani avojaloin, lyhyessä, karkeassa hameessani iltatuulen leikkiessä hiuksissani, nauroin minä, nauroin täyttä kurkkua nuorta herraa, joka niin huolellisesti etsi pehmeää ruohokenttää hienoille anturoilleen ja

kantoi suojelevaa nahkaa kädesssänsä — ja se oli minun kostoni.

IV.

Sitä takalla varustettua huonetta, joka alisaksilaisissa taloissa aina on asunnon ja ometan välissä kutsutaan *Fleet'iksi*. Dierkhofissa kohosi tämä ikivanhan tavan mukaan ainoastaan muutamaa tuumaa korkeammalle ometan savilattiaa, muuten ei mikään seinä, ei edes lauta-aita eroittanut niitä toisistansa; sillä tavoin voi siitä paikasta nähdä koko ometan ja sen molemmin puolin säilytetyjä heiniä ja muita eläimen ruokia. Asuinhuoneesta vei yksi ikkuna sekä kaksi ovea sinnepäin. Siinä huoneessa oli kivilattia sekä, kuten jo olen maininnut, kaksi ulos vievää ovea. Mielestäni oli se koko talon hupaisin osa. Kesäiseen aikaan olikin ruokapöytä siellä lähellä takkaa.

Istuessani Ilsen kanssa, sisälle palattuani myrskyiseltä iltakävelyltäni, paloi lamppu pöydällä, vaan näytti suuressa pimeässä huoneessa ainoastaan pienen säkenen tapaiselta. Avatusta ovesta valasi hämärän heikko valo hieman lähimmäisiä hinkaloita. Ne olivat tyhjiä, sillä Dierkhofissa viljeltiin maata ainoastaan omaksi tarpeeksi. Lähellä meitä makasi Mieke märehkien ja ojensi minulle sarvensa — yökoristeiksi eivät heiluvat seppeleet ja kukkakimput kuitenkaan olleet mukavia.

Ilse loi silmäyksen juhlallisesti koristettuun eläimeen, sitte löi hän keveästi minua olkapäälle kääntyen toisaalle; sillä eihän minun pitäisi saaman tietää, että "alinomaiset hullutukseni" häntä väliin naurattivat.

Ilse ja Heintz olivat jo ilman minutta syöneet illallisensa. Suuresta perunankuorikasasta huomasin minä, missä Heintz oli istunut. Ilse lykkäsi tällä kertaa torumatta jäähtyneet perunat syrjään minun lautaseltani ja asetti eteeni kaksi kuumaa kokonaista munaa. Minä luulin Heintzin järjestävän ulkona pihalla kaikenlaisia kaluja, sillä välin kun Ilse vielä täydessä toimessa kiiruusti kävi edestakaisin, Se ei tosiaankaan ollut sopiva tilaisuus, mutta siitä huolimatta kysyin minä sitä, joka jo pitkän hetken oli ollut mielessäni:

"Ilse, missä isäni nyt asuu?"

Hän oli juuri mennä ohitseni pihalle. "Tahdotko kirjoittaa hänelle?" kysyi hän seisahtuen kummastuneena.

Minä nauroin ääneen.

"Minäkö? Minäkö kirjoittaisin kirjeen? Ah Ilse, sepä vasta on naurettavaa!... Ei, ei, Ilse, minä vaan haluaisin tietää niiden henkilöitten nimet, joitten tykönä isäni nyt asuu."

"Täytyykö sen tapahtua juuri nyt?"

Minä en tohtinut myöntää siihen, mutta kentiesi huomasi Ilse kasvoistani, kuinka maltiton minä olin. Hän meni äänettä asuinhuoneeseen ja antoi minulle sitte pienen lippaan.

"Katso tuossa, etsi osoite itse, minä en sitä muista. Vaan älä hukuta mitään, älä pane paperia liian suureen epäjärjestykseen."

Hän meni ulos. Miten sievästi ja järjestettyinä ne muutamat paperit, jotka yhdistivät Dierkhofin ulkonaisen mailman kanssa, olivat siinä pienessä lippaassa! Siinä oli isäni kirjeitä sisältävä pakka. Jok'ainoan päällekirjoitus oli Ilselle ja kaikki sisälsivät ainoastaan muutamia kohteliaita riviä, tervehdys mummolle ja jyrkkä kielto Ilsen rukouksiin, että isä ottaisi minut Dierkhofista, ja lähettäisi minut kouluun. Kaikki kirjeellinen yhteys tapahtui Ilsen kautta ja joka kirjeeseen vastasi hän suurella vaivalla, tottumattomasti piirtäen kookkaat kirjaimensa paperille niin lyhyesti kuin mahdollista. Minä en milloinkaan niistä huolinut, sillä yhtä tottunut kuin olin lukemiseen ja yhtä hartaasti kuin minä kerta toisensa perässä luin neiti Streitin jättämät lastenkirja-joukot alusta loppuun, yhtä vaikea oli minusta kirjoittaminen ja yhtä paljon minä sitä vihasinkin.

Isäni kirjeitten joukossa oli toinen, jonka tiesin vähää ennen saapuneen Dierkhofiin. "Neuvoksetar von Sassen'ille, Hannoveriin" kuului sievä, hieno päällekirjoitus; joku muu oli kömpelösti piirtänyt siihen sen kylän nimen, joka oli Dierkhofia lähinnä.

Kirje oli mummolleni — ainoa, joka minun muistaakseni oli saapunut hänelle. Kun Heintz muutama viikko sitte toi sen mukanaan ja antoi sen Ilselle, katselin

minä ohitse menen päällekirjoitusta ja menin välinpitämättä tieheni, huolimatta sen sisällyksestä. Aron toisella puolella oleva maailma ei minua vähintäkään viehättänyt. Silloin oli kuitenkin kaikki muuttunut; särjetty sinetti houkutteli minua tutkimaan sen sisällystä, vaan sitä en kuitenkaan tohtinut tehdä Ilsen luvatta ja laskin senvuoksi kirjeen vastaiseksi pöydänkulmalle.

Isäni osoitteen, jota tahdoin tietää, olin pian löytänyt. Nopeasti avattuani viimeisen kirjeen luin juuri hänen nimensä alta: "Kauppahuone Claudius, n:o 64, K—ssa." Minä säpsähdin äkkiä ja tunsin kasvoni kuumenevan ja punehtuvan nähdessäni nyt kirjoitettuna sen nimen, jonka professori tänään usein oli maininnut. Miten helposti taisin lukea isäni epäselvää käsialaa! Hänen nimensä oikein häikäsi silmiäni... Minä tunsin ennakolta kirjeen sisällyksen; Ilse oli kertonut sen minulle ja kuitenkin rupesin uudestaan tutkimaan sitä. Ah! tämäkin oli yhtä välinpitämätön ja kylmäkiskoinen kuin isäni edellisinkin kirjeet! Hän ei kysynyt: mitä lapseni tekee? Oliko hän terve ja muisteleeko hän minua?... Silloin tunsin ensikerran, vaikka hämärästi, että isäni käyttihe väärin minua kohtaan.

Välinpitämättömät rivit loppuivat tällä lauseella: "Neapelista lähetettävään kirjeeseen ei saa vastata, ja että se on pidettävä salassa äidiltäni, on luonnollista." Sillä tarkoitettiin ihan selvästi sitä kirjettä, joka oli vieressäni pöydällä. Siinä oli Neapelin postitemppeli ja se herätti nyt kahta vertaa enemmän uteliaisuuttani.

Ohuen kädessäni olevan kirjeen taitoin minä sitä vastoin yhteen, pettyneenä toivossani. Siinä ei ollut mitään isäni uudesta asuinpaikasta, ei sanaakaan isäni oloista, Claudius-nimisistä ihmisistä, eikä isäni ja heidän keskinäisestä välistänsä. Minä kavahdin seisomaan ja heitin kirjeen lippaasen. Ah! mitähän minä huolin vieraista ihmisistä! Siinä mietiskelin minä ihmisiä ja seikkoja, jotka eivät ensinkään kuuluneet minuun ja Heintz työskenteli vielä ulkona pihalla, vaikka jo oli pilkkopimeä. Kun hän muuten työskenteli tavallista työaikaan myöhemmin, löin minä häntä sormillani, tartuin hänen käsivarteensa ja vedin hänet sisälle luoksemme paksun ja paljaan puutuolin, hänen kiistämättömän istuinpaikkansa, luokse. Siellä tarjosin minä hänelle palavan pärepalasen ja heti sen jälkeen häilyivät savunkiehkurat hänen autuaan näköisten kasvojensa ympärillä. Ilse tuli sinne ompelutöilleen ja minä luin vähentymättömällä innolla kertomuksia, jotka jo tunsin puoleksi ulkoa. Jos oli pakkaneen tahia satoi ja myrsky vinkui, pantiin enemmän turpeita pesään ja Ilse keitti teetä. Silloin oli suloista istua sisällä suojassa, sillä aikaa kuin sadepisarot lakkaamalla putoilivat katolle; sitä lisäsivät valkean valo takasta ja viehättävä hiljaisuus pitkässä

ometassa, johon savupilvet lensivät. Silloin tällöin kalisivat kytkyet Miehen kaulassa, korkealla orsilla liikkui uninen kana tahi käänsihe Spits mielihyvin valkean edessä. Kaikki, mitä rakastin, oli koossa näitten neljän seinän sisällä.

Silloin oli rauha sielussani; minulla ei ollut mitään toivetta eikä halua; nuori sydämeni oli ainoastaan täytetty hellyydellä molempia kohtaan, joitten välillä minä istuin... Nyt tunkeutui yht'äkkiä ulkonaisia kasvoja meidän joukkoomme ja minä punastuin kovin muistelllessani, minkä kaltaiseksi heidän vaikutuksistansa olin tullut. En sitä voinut kieltää — sen sijaan että olisin turvaunut vanhaan ystävään, johon nuori mies oli luonut niin halveksivan silmäyksen, olin kehnosti hävennyt häntä. Minä olin ollut äärettömän kiivas, polkenut jalkaa hänelle, hänelle, joka aina kohteli minua rajattomalla kärsivällisyydellä ja hellyydellä, sekä kutsunut hänet typeräksi, sentähden että hän oli rasittanut yksinkertaista ymmärrystään vastataksensa oikein minun mieleni mukaan. — Ja miksi olin tehnyt kaiken sen? Siksi että äkkiä pisti päähäni ylpeillä mainiosta isästani, joka oli minut tykkönään unhottanut, sillä aikaa kuu olin kasvanut suureksi Heintzin sylissä. Minun täytyi pyytää anteeksi, katuvaisesti rukoilla anteeksi saamista ja se heti paikalla. Minun oli helppo täyttää se päätös, sillä samassa aukeni ovi Heintz Spitsin seuraamana astui sisään.

Minä riensin hänen luoksensa ja laskin käteni hänen leveälle rinnallensa. Korkeammalle en ulottunut.

"Heintz, sinä olet hirveän suuttunut minuun, se on varma!"

"Ah, siitähän minunkin pitäisi tietämän jotakin, prinsessani," mumisi hän, piippu suussa. Hän seisoj ujonä ja liikkumatonna kuin muuri edessäni.

"Sinä tiedätkin sen, Heintz," lausuin minä. Kas niin, toru minua nyt vaan kovasti... Minä olen ollut äärettömän häijy!... Sitähän et sinä milloinkaan olisi voinut uskoa minusta?... Polkea jalkaa sinulle —"

"No, olihan se vaan vähän leikintekoa —"

"Leikintekoa! Älä usko sitä. Uhallani sen tein ja se oli oikein hävytöntä!... Älä vaan ole niin hyvä minua kohtaan, Heintz kulta! Minä en ansaitse sitä, ja sinun täytyy minua rangaista. Minä olen lapsellinen, kiivas ja kauhean kiittämätön olento!"...

"Vai niin — ja mitä kaikkia vielä."

"Ja pelkuri, Heintz!... Niin, näetkö, sehän se juuri oli, joka saattoi minut niin raivoon! Kaikki nuot päät olisivat epäilemättä kääntyneet minun puoleeni, jos sinä olisit ilmoittanut heille minun olevan —"

"Mutta minä en ole mitään ilmoittanut, ha, ha, ha! En ainoata sanaakaan." — Hän osoitti merkitseväisesti otsaansa. — "Niin älykäs kyllä ollaan! He olisivat saaneet kysellä kauan." Kömpelösti pisti hän kätensä nuttunsa rintataskuun. "Mutta tavattoman suuria rahoja, jotka putosivat ruuhon, eivät herrat tahtoneet ottaa takaisin, ei millään muotoa!... Minun täytyi ottaa ne ylös, ja tässä ne nyt ovat, prinsessani!"

Hän laski kiiltävät taalerikappaleet riviin oikealle kämmenellensä. Hänen pienet silmänsä säihkyivät ihastuksesta, kun hän katseli niiden loistoa.

"Viisi hopearahaa! Yksi jokaisesta helmestä!"

Sehän oli tarkoitus. Vanhan herran lause: "Katso tässä lapseni" oli kuulunut niin luonnolliselta, kuin olisin minä pyytänyt rahaa, ja kuitenkin oli aikomukseni ollut lahjoittaa helmet. Se suututti minua nyt vasta tavattomasti.

"Minä en huoli niistä, Heintz," lausuin minä lykäten pois hänen kätensä.

Rahat vierivät taasen maahan. Kuinka nuot raskaat hopeapalaset helisivät pudotessansa kovalle kivilattialle. Minä en ollut milloinkaan, eikä Dierkhof moneen vuoteen kuullut senkaltaista kilinää.

Tahtomattani käännyn äkkiä ja katsahdin arasti ometan puolista ikkunaa. Puoleksi kuulakan ikkunan takana riippui paksu kirjava samettiuidin, jota minun muistaakseni ei käsi ollut kertaakaan sisäpuolelta nostanut. Nyt siirtyi se sivulle ja mummon silmät säihkyivät aukosta.

Se näkö olisi kauhistuttanut rohkeintakin. Vavisten kumarruin kokoamaan rahoja, mutta silloin aukeni ikkunan vieressä oleva ovikin — minä kuulin kuin tuulenpuuskan — minua lyötiin olkapäähän ja lykättiin luuvaan päin.

"Älä koske niihin!" kaikui mummon ääni korvissani. Mikä hirveä kaiku olikaan hänen äänessään, jota en vuosikausiin ollut kuullut! Minä katsahdin ylös vavisten kauhusta.

Siinä seiso i kookas, vanha vaimo, raivoisasti puristaen nyrkkiään

Heintziä vastaan: "Sinä" — kuului kähisten hänen huulistansa.

"Älkää suuttuko!" änkytti Heintz rukoillen. "Kannanhan minä kohta, heti paikalla pois koko turhuuden ja heitän sen jokeen."

Hän vapisi kuin haavanlehti. Ensi kerran huomasin minä tuon terveen näköisen värin taitavan vaaleta aina huuliin saakka.

Mummo käänsi hänelle selkensä äkkinäisellä liikunnolla. Pitkät, harmaat palmikot löivät hänen kupeitansa ja minä odotin, veri jähmettyen pelosta suonissani, että hän taasen syöksisi minun kimppuuni. Samassa sattui hänen jalkansa yhteen rahaan; hän säpsähti, kuin olisi hän tallannut käärmettä. Ja nyt seurasi tapaus, jota en koskaan, koskaan voi unhottaa. Hengähtäen potkasi hän varpaillansa pois rahan, että se lensi korkealle ilmaan ja helisten putosi kivelletakaisin, sitte toisen ja vielä kolmannenkin, ja niin astui hän edestakaisin huoneessa... Minun täytyi ehdottomasti muistella kissan armotonta leikkiä hiiren kanssa. Oh, kuinka äkkiä muuttuikaan osoite hänen veripunaisissa kasvoissansa! Minä näin hänen vihan vimmassa potkivan pois rahat ja kuitenkin kuunteli hän niiden putoillessa, kaula kurotettuna, silminnähtävästi ihastuneena, vieläpä halullisestikin, hopean kirkasta kilinää, kunnes viimeinenkin väräjäminen oli tauonnut.

Minä en liikkunut paikaltani ja tohdin tuskin hengittää; Spitsikin, tavallisesti äkeä Spits, hiipi häntä koipien välissä takan tyköä Heintzin luokse, joka liikkumatonna, ikäänkuin kiinnimuurattuna seisoi samalla paikalla ja hirveän kauhistuneena katseli muutaman kerran minuun... Ah, missähän Ilse olikaan? Ainoastaan hänellä oli valtaa mummon yli. Eikö hän ollenkaan kuullut sitä meteliä, joka niin kammottavasti ja sydäntä koskevasti kuului Dierkhofin vanhojen seinien väliltä?

Yhä vaan potkittiin hopearahoja ja yhä ne kilisivät. Vanha rouva ei ensinkään näkynyt enää tietävän, että kaksi ihmistä seisoivat patsaantapaisilla hänen lähellä. Hän juoksi yhä hurjemmin edestakaisin, viuhdoen käsiään ja puhutellen jotakuta näkymätöntä olentoa... Silloin yht'äkkiä ikäänkuin värähtivät kaikki hänen jäsenensä; hän tuli juuri ruokapöydän luokse ja jäi milt'ei jähmettyneenä katsoa tuijottamaan pöydän kulmaa... Siinä oli turmion tuottama kirje, joka isäni ehdottoman käskyn mukaan, ei milloinkaan saisi tulla mummoni käsiin.

"Rouva neuvoksetar von Sassenille," keskeytti hän viimein haudan hiljaisuuden,

otsaansa kädellään pyyhkien. "Rouva neuvoksetar von Sassen olin minä — minä."

Minä mietin itsekseni, juoksisinko ottamaan häneltä kirjeen, jolle hän juuri laski kätensä. Mutta mitähän minä heikko olento olisin voinut hänen käsissään! Hän olisi liioitta tempuitta lykännyt minut takaisin ja kaikissa tapauksissa ottanut onnettoman paperin. Minä viittasin niin selvästi kuin mahdollista Heintzille, mutta hän vaan katseli minua sitä ymmärtämättä, ja nyt tapahtui juuri se, mitä olin pelännyt — mummo otti kirjeen kuoresta.

"Katsokaamme," lausui hän, levittäen hitaasti paperin.

Hän ei lukenut mitään, hän katseli vaan allekirjoitusta... Mikähän nimi lieneekään häneen niin kovasti vaikuttanut? Raivoisasti huutaen rutisti hän kohta kirjeen sormillansa. "Sinun Kristinasi," ulvahti hän kimakasti nauraen, heitti muodottoman paperin kauas luuvaan ja juoksi, hurjasti estäväisesti liikuttaen kätensä, takaisin huoneesensa. Kohta sen jälkeen kilisi salpa, joka sisäpuolelta lykättiin eteen.

Ilse tuli samassa pihalta kantaen turvekorja ja jäi kummastuneena seisomaan kynnykselle.

"Eikö se ollut mummo?" kysyi hän puoleksi pelästyneenä, puoleksi epäillen omia silmiänsä. Eihän koskaan ollut käytetty sitä ovea, joka nyt räiskähtäen meni kiini — olivathan sen lukko ja salpa jo aikoja sitten ruostuneet.

Hampaani kalisivat kuin vilutaudissa, mutta minä tunsin itseni samalla pelastetuksi ja minä kerroin hänelle kuiskaten, mitä oli tapahtunut. Minä huomasin selvästi, kuinka hän pelästyi ja vaaleni; mutta Ilse ei olisikaan ollut Ilse, ell'ei hän sanaakaan lausumatta olisi ruvennut ottamaan turpeita kopasta ja säännöllisesti latomaan niitä toinen toisensa päälle. Vasta Heintzin lähestyessä nosti hän päätänsä — eipä Heintz syyttä pelännytkään hänen teräviä silmiänsä; ne katselivat musertavalla tavalla hänen kauhistuneita kasvojansa.

"Sinäpä vasta olet oiva poika, Heintz!" lausui hän. "Minä olen monta vuotta pitänyt huolta, ett'ei edes pientä rahaa olisi ollut Dierkhofissa, ja nyt teit sinä viisaudessasi näppärän tempun ja heitit kourallisen hopeataaleria kivilattialle... Oi Herra Jumala! Neljäkymmenvuotias eikä vielä sen viisaampi!"

Kyöneleet nousivat silmiini. Vaikka minä todenmukaisesti olin kertonut asian ja

syyttänyt itseäni tapauksesta, sai Heintz kaikki nuhteet, Hän otti ne nöyrästi vastaan sanaakaan lausumatta puolustukseksensa. Minä syleilin häntä ja painoin kasvoni hänen vanhan nuttunsa hihaa vastaan.

"Niin, lohduta häntä vaan, sinun Heintziäsi! Te riiputte nyt aina yhdessä kuin kieru-ruoho!" lausui hän, mutta kaikki ankaruus oli jo kadonnut hänen silmistänsä.

Hän otti lampun pöydältä ja meni luuvaan etsimään rytistynyttä paperia, vaan kuinka tarkasti hän hakikaan, ei hän sitä kuitenkaan löytänyt.

Tähän saakka olin ainoastaan kovin harvoin kuullut mitään ääntä mummon huoneesta, kentiesi sentähden, ett'en laskenut sitä huomiooni. Lisäksi kartin aina vaistomaisesti sen läheisyyttä. Nyt kuului hänen äänensä, peitteellä varustetun ikkunan lävitse, intohimoisesti liikutettuna, ähkämisten ja syvien huokausten keskeyttämänä, käreästi mumisevan jotakin.

"Hän rukoilee," kuiskasi Heintz? minulle.

Mutta hän ei rukoillut, ollen polvillaan. Hän kävi niin voimakkain askelin edestakaisin tuolla sisällä, että ikkunan peite hiljaa heilui ja maa tärisi meidän jalkojemme alla.

"Tuo tänne lamppu!" huudahti hän äkkiä tuskallisesti.

"Lamppu!" toisti Ilse. "Veinhän minä lampun sinne." Hän juoksi kapeaan käytävään, joka, ollen asuinhuoneitten itäpuolella, vei puutarhaan, missä mummon kammarin ovi oli.

Hetken perästä palasi hän takaisin, silminnähtävästi levollisempänä. Melkein kohta sen jälkeen kilisi pumpunvarsi ja me kuulimme veden kohisten putoavan kaivon kaukaloon.

"Maa musteni taas hänen silmissänsä," vastasi Ilse lyhyesti minun huolestuneihin kysymyksiini.

"Nythän taasen saamme hauskan yön!" mumisi hän sitte surullisesti itsekseen, korjatessansa vatia ja lautasia ruokapöydältä, ja vei sitte kirjelaatikon takaisin asuinhuoneeseen.

Siis sai hän usein kärsiä vaikeita öitä mummoni tähden! Se oli minulle surullinen uutinen; minun syvä rauhallinen uneni esti minut tietämästä, että jotakin erinomaista öisin tapahtui talossa. Nyt muistin tosiaan usein ennen nähneeni Ilsen aamusin alakuloisena ja väsyneenä, mutta silloin syytti hän aina vaivaavan häntä usein pahan päänkivistyksen. Minä laskin käsivarteni ristiin pöydälle ja nojasin pääni niitä vasten. Minä olin murheellinen ja huolestunut, juuri kuin yön tultua jotakin pahaa tapahtuisi Dierkhofissa. Melkein haaveksien kuuntelin minä Heintzin askeleita, hänen vielä kerran käydessänsä talon ympäri. Hän jätti varovaisesti kaivopihan tarkastamatta, sillä vaikka pumpunvarsi olikin liikkumatta, oli mummo kuitenkin kaikissa tapauksissa vielä siellä. Eräällä paikkaa, missä pihan aita muodosti terävän kulman, seisoi hän usein tuntikausia katsoa tuijottaen äärettömään ilmaan.

"Mene sinä levolle, lapseni, sinä olet väsynyt," sanoi Ilse silittäen otsaani.

Minä olin siihen asti lapsellisessa ymmärtämättömyydessäni ollut mitä huolettomin itsekkäin olento maailmassa — minä tunsin sen syvästi silloin.

"En, minä en mene levolle!" vastasin minä koettaen lausua sanani vakavasti. "Ilse minä olen tänä päivänä täyttänyt seitsemäntoista vuotta ja olen kylliksi suuri ja vahva — minä en salli, että minut lähetetään levolle, sillä aikaa kun mummo saattaa sinulle niin paljon tuskaa ja vaivaa."

Minä olin kavahtanut seisomaan ja menin hänen viereensä.

"Vai niin, sehän vielä puuttui, että sinäkin olisit minun tielläni," vastasi hän lyhyesti, sivulta katsellen minua kiireestä kantapäähän. "Hm, nyt tiedän siis, minkä näköinen suuri ja vahva nainen on! Hän ulettuu juuri pöydän yli ja piipittää kuin munasta vasta ulos hiipinyt kananpoika..."

"Ilse, niin heikko ja kurja olento en toki liene," keskeytin häntä liikutettuna ja surullisena — hän ei liioitellut.

"Paitsi sitä en ollenkaan ymmärrä mitä tahdot," lisäsi hän antamatta keskeyttää itseään. "Tämä on oikein naurettavaa. Mummo seisoo rauhallisesti pihalla ja nukkuu tunnin kuluttua yhtä makeasti kuin me kaikki muutkin. Mutta sen sanon sinulle, hän tulee aina levottomaksi nähdessänsä kynttilän palavan aivan kauvan täällä."

Enempää lausumatta otti hän lampun pöydältä — ja siihen loppui minun

urhoollinen päätökseni, tahtoisinpa nähdä, ken olisi koettanut vastustus Ilsen viimeisiä sanoja, liiatenkin kun niitä seurasi ponteva pään nyykkäys.

Minä huusin "hyvää yötä" Heintzille, joka juuri sulki portin ja seurasin Ilseä kuuliaisesti kulmakammariin, missä me molemmat makasimme.

V.

Huoneessa oli hikistä ja kuumaa. Ilse oli pannut luukut ikkunain eteen ja jos hänellä olisi ollut uutimia, olisi nekin läpinäkymättömäksi vedetty eteen.

"Tässä, ajattelematon lapsi, ovat uudet kenkäsi," lausui hän osoittaen sormellaan vuoteeni vieressä olevan tuolin alle. "Ell'ei Heintziä olisi ollut, olisivat ne vielä ulkona ja sade veisi ne yöllä jokeen."

Minä tunsin, kuinka poskeni punehtuivat nähdessäni rautanaulaiset, rumat kumppanini. Samassa valasi lamppu kirkkaasti vanhan, savustuneen, seinällä riippuvan vaskipiirroksen, joka oli olevinaan Kaarlo suuren kuva. Se näytti lakkaamatta katselevan minua — minä käänsin sille selkäni ja lykkäsin ikäänkuin huomaamatta jalallani kengät kauas tuolin alle. Minä en enää tahtonut nähdä niitä, en muistella vieraita, joitten tulo oli matkaan saattanut niin paljon mielipahaa ja herättänyt tuskallisia tunteita yksinäiseen, viattomaan sieluuni.

Ilse ei lähtenyt huoneesta, ennenkuin näki minut vuoteella. Mutta ei edes nuorukainenkaan nuku, kun sydän on liikutettu ja täynnä pahoja aavistuksia. Minä hiivin jälleen hiljaa vuoteeltani, pukeuduin vaatteisiin, nostin pois luukun läntisestä pihanpuolisesta ikkunasta ja istahdin sen viereen vuoteeni toiseen päähän. Syvä pimeys väheni huoneesta ja minä rauhoituin; ainakin äskeinen aaveitten pelkoni katosi.

Hiljaa avasin minä ikkunan. Matalan puun korkeimmat oksat ulettuivat ikkunan ruutujen yli. Sen puun takana olin minä hyvässä piilossa ja taisin puutarhan ja niityn yli nähdä yön pimeyden peittämään avaraan maailmaan. Ilse oli äsken puhunut uhkaavasta myrskystä, mutta tähtitaivas ei milloinkaan levinnyt kirkkaampana aron ylitse kuin nyt! Suloinen, lämpöinen yöilma hiipi hiljaa minua vastaan tuskin huomattavasti hengähdellen; ei pieninkään lehti liikahtanut, ei kuiskauksellaan keskeyttänyt kuolon hiljaisuutta. Minusta oli kuitenkin vielä eloa ilmassa — vaikka en enää kuullutkaan jättiläis-hevosen

jälkiä sen kantaessa vanhaa haudattua kuningasta seurueineen aron yli, sillä sen kullasta ja purpurasta kiiltävän unelman olivat säälimättömät kuokat juuri äsken perin pohjin hävittäneet; mutta minä tiesin, että mehu kuohui joka kanervan oksassa ja muodosti lukemattomia nappuja, jotka pian olivat puhkeavat, antaaksensa vielä vaaleain kukkinsa välkkyä päivän paisteessa. Ja samana päivänä olin minä ollut tammen korkeimmissa latvaoksissa ja lukenut neljä muna vanhassa harakanpesässä! sielläkin oli eloa ja kehitystä eikä kysytty, oliko yö vai päivä, kunnes pikkuinen nokka oli nakuttanut läven munaan ja hankkinut tilaa ja valoa kahdelle uudelle älykkäälle silmälle. Minä tiesin myöskin metsäeläinten kaukaa metsän rinteestä hiljaisin askelein tulevan halullisesti hengittämään aron raitista ilmaa, joka myöskin ympäröi Dierkhofia, tuoden mukansa tuhansien kasvien ja kukkien hyvää tuoksua.

Veren juoksu hiljeni vähitellen suonissani. Tietämättäni kulkivat ajatukseni jälleen tavallista tasaista ja rauhallista suuntaansa ja minä mietin taasen asioita, jotka siihen asti olivat perin pohjin tyydyttäneet vaatimattoman sieluni.

Talossa vallitsi yhä vielä syvä hiljaisuus, että kuulin Mieken kytkyen kalinan seinän lävitse. Ilse olikin ollut oikeassa vakuuttaessansa kaikki olevan hiljaista, ja hän voi nyt koska hyvänsä astua sisälle lamppu kädessä. Ah, kuinka äkkiä saattoikaan se ajatus minut kavahtamaan seisaalle! Minä olisin luultavasti muutaman minuutin kuluttua kadonnut korkeaan höyhenvuoteesen, ell'ei oven äkkiä sulkeutuminen olisi saattanut kaikkia ovia ja ikkunoita Dierkhofissa tärisemään.

Minä olin juuri sulkemaisillani ikkunan, kun joku syvästi hengähtäen riensi kulman sivutse ihan ikkunani alitse. Mummon voimakas pelottava pää kulki kauhean liki ohitseni.

"Tuossa palaa, tuossa!" ähkäsi hän juosten ohitseni, molemmat kädet likistettyinä otsaa vastaan.

Minä en tohtinut kumartua ulospäin katsomaan hänen jälkeensä, mutta kuulin hänen heti sen perästä seisautuvan, ja huomasin hänen levitettyjen käsiensä ulettuvan niin lähelle minun näköalaani, että ne voin nähdä.

"Sillä tuli on vihani sytyttämä," lausui hän korkealla äänellä ja juhlallisen innokkaasti, "ja on palava aina syvimpään helvettiin asti ja sytyttävä koko maan kasviseen ja polttava vuoret pohjia myöten!"

Hitaasti kulki hän eteenpäin tammien välitse ja seisahtui pihan kulmaan. Hän ei ollut aivan kaukana minusta, ja ilma oli kylliksi kirkas, voidakseni nähdä hänet selvästi, sillä taivaan kullan kirkkaus oli yksin pohjana tälle kookkaalle olenolle. Hän oli heittänyt pois päällysvaatteensa; leveät liinaiset hihat roikkuivat ulos hartioilta ja loistivat valkoisina minun silmissäni, jo selässä killuivat pitkät palmikot puoleksi hajallaan.

Minä en ymmärtänyt mitä hän lausui, kääntynynä hiljaiseen aroon päin. Minusta oli kuin olisin kuullut kaikki vanhan professorin vieraat sanat toisen toisensa perästä, vaan kummallisen laulavalla äänellä... Äkkiä keskeytti puoleksi tukehtunut huuto mumisemisen; mummo kääntyi ja levottomat jalat alkoivat jälleen kahta vertaa nopeammin astuntaansa. Minä luulin hänen rientävän kaivon luokse, hän juoksi umpimähkään tammea kohti, horjahti takaisin, juoksi uudestaan, mutta lankesi äkkiä, koreasti, ikäänkuin näkymättömien käsien maahan heittämänä.

"Ilse! Ilse!" huusin minä, mutta siinä seisoi hän jo ja koetti Heintzin avulla nostaa langennutta. Molemmat olivat pihan ovesta vartioineet ja pitäneet mummoa silmällä. Minä juoksin ulos ikkunasta.

"Hän on kuollut!" kuiskasi Heintz, minun tultuani heidän luoksensa. Hän antoi nulosti raskaan ruumiin vaipua alas takaisin, sillä se hengettömänä oli sanomattoman painava.

"Ole vaiti!" käski Ilse puoliääneen. "Kas niin, käytä voimiasi — eteenpäin!" Ja hän tarttui mummoon käsivarsien alle ja nosti hänet ylen-inhimillisellä voimalla maasta, ja Heintz kantoi jaloista.

En milloinkaan unhota sitä kauheata näköä, kun he raskaasti hengittäen kuormansa alla palasivat huoneisiin ja hengettömän harmaat hapsat laahasivat kivilattiaa, missä hän mieletönnä vielä tunti sitten oli hurjasti potkinut rahakappaleita sinne tänne.

Minä riensin edellä ja avasin mummon kamarin oven. Minun täytyi kuitenkin, ennenkuin voin astua huoneesen, siirtää pois ovea puoleksi piirittävä varjostin, joka oli siinä estämässä vieraita silmiä katsomasta sisälle. Minä en itse koskaan ennen saanut astua siihen huoneesen, en edes pienenä lapsenakaan.

Vaikka sinä päivänä olin kokenut niin paljon sieluntuskaa ja olin niin syvästi liikutettu, tuntui minusta sinä hetkenä juurikuin olisin pelkäävin silmin katsellut

uutta, mutta sanomattoman synkkää maailmaa. Ainoastaan yhden ainoan kerran on sittemmin sama tunne valloittanut minut; se tapahtui kerran, kun astuin ikivanhaan hämärään marttiirain kuvilla runsaasti koristettuun kirkkoon, missä koristeet olivat puoleksi kuluneet, ja ilma kylmän tummehtunut sekä suitsutuksista tukahuttava.

Mummo laskettiin nurkassa olevalle vuoteelle, jonka edessä oli vanhanaikuiset viheriäiset kankeat silkkiiutimet. Kuinka ne kahisivat, kun ne vedettiin syrjään, ja kuinka pelottavat olivatkaan siniset kasvot ja sulkeutuneet silmät synkän, tummanvihreäisen värin ympäröiminä!

Heintz oli pettynyt. Mummo ei ollut kuollut. Raskaasti hengittäen makasi hän siinä, liikuttamatta ainoatakaan jäsentä, mutta kun Ilse lempeällä äänellä, niin lempeällä kuin en milloinkaan ennen ollut häneltä kuullut, lausui hänen nimensä, aukenivat sairaan silmät hetkeksi ja hän loi Ilseen järkeä osoittavan silmäyksen. Ilse pani tyynyjä hänen selkensä alle; tämä teki hänelle silminnähtävästi hyvää ja heikko kammottava ääni, joka kuului hänen hengittäessään, tuli yhä heikommaksi.

Sillä aikaa oli Heintz lähtenyt noutamaan lääkäriä. Hänen täytyi sitä varten rientää likeisimpään kylään ja siellä lähettää vaunut vielä peninkulman päässä olevaan kaupunkiin, saadaksensa lääkäriä Dierkhofiin. Siis oli luultava, että kolme tahi neljä tuntia kuluisi, ennenkuin voisi saada apua.

Minun avun yritykseni hyljättiin. Ilse lykkäsi ääneti pois käteni, levottomasti katsellen sairasta, vaan salli minun jäädä huoneeseen.

Minä hiivin puolittain uutimien suojassa vuoteen jalkapäässä olevalle topatulle penkille ja katselin alakuloisesti ympärilläni kummallista huonetta. Se oli suurin huone koko talossa, melkein salin suuruinen. Kentiesi oli mummo antanut hakata pois seinän, saadaksensa sen niin tavattoman suureksi. Seinillä riippui villakangasta, johon kuvat oli sidottu; minun silmäni kääntyivät alinomaa luonnollisen lapsen kuvaan, jonka ihanat kasvot osoittivat surua ja hurskasta kärsivällisyyttä — se oli nuori Iisakki, uhriksi sidottuna. Seinäverhot olivat kovin vanhat ja koin vahingoittamat, niin että Abrahamin jäntevästä ruumiista puuttui toinen silmä sekä nostettu, uhraukseen valmis käsi... Äreitten, mykkäin ukkojen kaltaisina olivat tuolit taivaankorkuisine selkälautoineen ja suurikukkaisine samettipäällyksineen tyrmeässä järestyksessä pitkin seiniä. Vasta jälkeinpäin opin arvostelemaan näitä kalliimmista puulajista veistettyjä,

tumman ruskeita nojatuolia; ensi katsannolla tuijottivat nauhoilla ja lehtisepeleillä koristetut eläimen päät ja aaveentapaiset, ympärillä oleviin kaappeihin sekä laatikkoihin veistetyt kuvat minua vastaan sekä uhkaavasti että pelottavasti.

Tummat värit ja syvät nurkat kaikkialla imivät ahnaasti valon kahdesta pöydällä kirkkaasti palavasta lampusta. Tumma oli matto jalkojeni alla ja melkein musta oli ikävän matala lautakatto, ainoastaan seinäverhon, aikojen kuluessa kolmen värisiksi vaalenneet kuvat loistivat siellä täällä kuin valopilkut, ja yksi ainoa valkea esine roikkui sovittavan, valkoisen kyyhkysen kaltaisena synkässä huoneessa, — se oli monihaarainen, valkoisilla vaksikynttilöillä varustettu, kattohirsistä riippuva kynttiläkruunu.

Sairas näkyi hieman toipuvan sen tunnin kuluessa, jonka vietin hänen vuoteensa vieressä. Hän katseli avosilmin ympärilleen, joi vähän raikasta vettä ja sai äkkiä puhevoimankin takaisin.

"Kuinka minun laitani on?" kysyi hän sortuneella, vallan muuttuneella äänellä. Ilse kumartui vastaamatta hänen ylitsensä — minä luulin surun vieneen häneltä äänen — ja siirsi hyväillen ja lempeästi hiukset hänen otsastansa.

"Uskollinen Ilsen!" mumisi sairaas. Hän yritti nousta, vaan ei onnistunut. Kummallisen kankeasti ja kysyväisesti katseli hän vasenta käsivarttansa.

"Kuollut!" huokasi hän, antaen päänsä vaipua takaisin vuoteelle.

Se sana kauhistutti minua. Minä liikahtin ehdottomasti, pieni penkki narisi ja uutimet liikahtivat.

"Kuka täällä vielä on?" kysyi mummo kuunnellen.

"Lapsi, armollinen rouva — Lenore," vastasi Ilse hidastellen.

"Willibaldin lapsi — niin, minä tunnen hänet; hän juoksentelee pienin paljain jaloin aroa pitkin ja laulaa tuolla ylhäällä kukkulalla. Minä en voi kärsiä laulua, Ilse."

Sen minä hyvin tiesin; Dierkhofissa ei saanut milloinkaan kuulua laulun ääntä huulieni yli — ah, ja minä lauloin niin mielelläni! Minusta tuntui kuin sieluni olisi lentänyt kauas rinnastani kohoilevien sävelten mukana. Senpätähden lauloin

Heintzin savimökissä, että vehreät ikkunaruudut kilisivät, tahi hautakummun päällä, mutta en minä milloinkaan olisi uskonut mummon sitä kuulevan.

Minä nousin ja astuin vavisten askeleen likemmäksi.

"Yhtä pieni kuin hänen äitinsäkin," mumisi hän itsekseen, "ja hänellä on samankaltaiset suuret silmät ja kylmä, ahdas sydän — hänenkin otsalle on kaadettu vettä."

"Ei, mummo," vastasin minä tyvenesti, "minulla ei ole kylmä sydän!"

Mummo katseli minua niin kummastuneena, kuin olisi hän siihen asti luullut minun, pienen olennon, voivan ainoastaan laulaa eikä puhua, vielä vähemmin puhutella jotakuta. Ilse vetäytyi uudinten taakse ja viittasi levottomasti minulle, että olisin vaiti; hän pelkäsi, että minun äkkiarvaamaton ilmestymiseni jälleen saattaisi sairaan hourupäiseksi. Mutta mummo pysyi ihan levollisena ja hänen silmänsä kiintyivät liikkumatta minun kasvoihini. Nämät silmät, joita olin siihen saakka niin kauheasti pelännyt, niiden sattumalta epäselvästi ja hurjasti katsellessa minua, olivat sangen kauniit. Niiden synkkää loistoa peitti tosiaan kamala varjo, mutta niissä oli älyä ja järkeä.

"Tule tänne vähän luokseni," keskeytti hän minuutin pitkän vaitiolon.

Minä astuin vuoteen viereen.

"Tiedätkö mitä on rakastaa jotakuta?" kysyi hän ja hänen sortunut, soinnuton äänensä muuttui lempeäksi.

"Kyllä, mummo, sen tiedän. Minä rakastan Ilseä niin sanomattomasti, niin paljon, ett'en voi sitä kertoa — ja Heintziäkin."

Hänen huulensa vapisivat hieman, ja sanomattomalla vaivalla ojensi hän minulle peitteen päällä olevan oikean kätensä.

"Pelkäätkö minua?" kysyi hän vielä.

"En — en enää," aioin sanoa, mutta nielin molemmat viimeiset sanat ja kumarruin hänen ylitsensä.

"Anna minulle siis kätesi ja suutele minua otsalle."

Minä täytin hänen pyyntönsä ja kummallista! Samassa kun huuleni tarttuivat pelättyihin kasvoihin ja hänen suuret kylmät sormensa lempeästi pudistivat minun kättäni, syntyi uusi suloinen tunne rinnassani. Minä tunsin nyt yht'äkkiä, että kuuluin siihen paikkaan, tunsin veren salaisen yhteyden mummon ja lapsenlapsen välillä, ja innostuneena tästä tunteesta istahdin minä vuoteen syrjälle ja laskin hiljaa käsivarteni hänen päänsä alle.

Onnen hymy välähti hänen suurissa, vahvoissa kasvoissansa; hän asetti päänsä käsivarrelleni väsyneen lapsen tavalla, joka tahtoo nukkua.

"Lihaa minun lihastani ja vertä minun verestäni — Ah!" kuiskasi hän ummistaen silmänsä.

Mutta Ilse seiso i vuoteen uutimien takana. Hän kätki kasvonsa käsiinsä ja itki katkerasti.

Taasen vallitsi kuolohiljaisuus, ainoastaan sairaan heikon ähkimisen ja vanhan aaveentapaisesti kiiltävän kellon tikittämisen keskeyttämänä.

Niin kului taasen pitkä, ikävä hetki. Kello oli jo lyönyt yksi. Silloin aukeni portti ja Heintz tuli kotiin miehen seurassa. Hän oli siis ennenkuin aavistimmekaan, tuonut lääkärin mukansa.

Ilse hengitti silminnähtävästi huokeammin ja viittasi minua jättämään sijani vuoteen vieressä. Minä vedin varovaisesti pois kangistuneen käsivarteni ja annoin sairaan pään hiljaa vaipua tyynylle. Hän näkyi yhä vaan nukkuvan, eikä huomannut, että ovi hiljaa aukeni ja molemmat miehet astuivat sisälle.

Siinä seiso i äkkiä lähimmäisen kylän vanha kirkkoherra täydessä virkapuvussa keskellä huonetta, sillä välin kun Heintz hattu kädessä kunnioittavasti jäi seisomaan oven luo... Kunnianarvoinen vanhus papinkaapussaan ja käsikirja kädessä näytti liikuttavan juhlalliselta. Mutta Ilse kavahti pystyyn, ikäänkuin olisi hän nähnyt aaveen; hän syöksi eteenpäin viitaten pappia peräytymään, mutta aivan myöhään. Samassa avasi mummo silmänsä, juurikuin olisi hän tuntenut sisään astuneen silmäyksen.

Minä vetäydyin takaperin, sillä niin pelästyin hänen äsken rauhallisten kasvojensa kauheasta muuttumisesta.

"Mitä mustakaappu tahtoo?" oihkasi hän.

"Lohduttaa teitä, jos lohdutusta tarvitsette," vastasi vanhus lempeästi, pelästymättä kovasta kysymyksestä.

"Lohdutusta?... Sitä sain jo viattomasta lapsensydämeistä, siitä rakkaudesta, joka antaa kysymättä: ketä uskot ja mitä minulle annat siitä?... Leonore, lapsi kultani, missä olet?"

Minun sydäntäni liikutti hänen surumielinen äänensä. Minä astuin nopeasti päänalustan tykö, niin että hän taisi nähdä minut.

"Te ette voi lohduttaa minua, te, jotka olette syösseet minut siihen hirveään erämaahan, missä auringon säteet ovat polttaneet aivoni!" lisäsi hän hengelliseen herraan päin kääntyneenä. "Te ette ole ojentaneet minulle ainoatakaan virkistävää pisaraa sillä matkalla, joka, niinkuin saarnasitte, on päättyvä helvetissä!... Te, kärsimättömät, te keuhutte, että kaikessa nöyryydessä vaellatte Jumalan edessä, ja kuitenkin on teillä aina kivi kädessä heitettäväksi lähimmäisenne päälle, ja anastatte itsellenne oikeuden haudan partaalla häväiseväisesti tuomita kuolleita, jotka jo seisovat Herransa tuomioistuimen edessä!... Te, väärät profetat, te kerskaatte siitä, että muka rukoillette armollista, sanomattoman laupeata Jumalaa ja teette hänet murhien ja surmien johtajaksi, ankaraksi sekä vihaavaksi Jumalaksi, niinkuin Hebrealaiset, joita te kutsutte kirotuksi kansaksi. Te kiitätte häntä täydelliseksi ja teette hänet kuitenkin kaiken syntisen ihmisluonteenne rikoksen alaiseksi, te annatte hänelle kostonhimonne, vallanhimoisuutenne, ja teidän säälimättömyytenne... Teidän Vapahtajanne on antanut teille palmunoksan käteen, vaan te olette muuttaneet sen ruoskaksi!"

Pappi nosti kätensä, ikäänkuin keskeyttäöksensä häntä, mutta hän jatkoi vielä kiivaammin:

"Ja sillä ruoskalla olette lyöneet minua ja karkoittaneet minut taivaastanne, kun kirositte: Sinun isäsi, juutalainen, joka sinut on siittänyt, äitisi, juutalaisvaimo, joka sinut on synnyttänyt, ovat ijankaikkisesti kirotut!... Tiedä, minun isäni oli yksi viisahimmista miehistä. Hän kokosi sieluunsa äärettömän tiedon aarten — ja hänenkö pitäisi auttamattomasti kadota helvettiin — ja pääsisivätkö ne kuitenkin, jotka eivät milloinkaan ole miettineet, vaan *ainoastaan* uskoneet, pääsisivätkö ne vaivatta taivaasen, missä tutkijalle on luvattu selvä totuudesta?... Ja minun isäni," lisäsi hän, "on taittanut leipäänsä nälkäiselle ja auttanut niin, ett'ei oikea käsi tietänyt mitä vasen teki. Hän vihasi valhetta, ahneutta, hirveyttä ja ylpeyttä ja antoi anteeksi vihollisillensa, eikä koskaan kostanut mitä muut

häntä vastaan rikkoivat. — Hän rakasti herraa Jumalatansa kaikesta sydämestänsä, kaikesta sielustansa ja kaikesta mielestänsä, ja täytyykö hänen kuitenkin ijankaikkisesti nääntymän helvetissä, sentähden ett'ei vettä ole vuodatettu hänen otsallensa?... Olkoon menneeksi, minäkin tahdon joutua sinne, missä *hän* on. Minä annoin teille kasteenne takaisin! Pitäkää taivaanne. Te myytte sen kalliisen hintaan, te mustakaaput!"

Mitä syvin sääli kuvautuneena lempeissä kasvoissansa, astui vanha pappi likemmäksi häntä; vaan siinä ei sovinto enää ollut mahdollinen.

"Antakaa olla — minä olen valmis!" lausui sairas katkerasti ja käänsi kasvonsa seinään päin.

VI.

Yhtä hiljaa läksi pappi huoneesta, kuin hän oli tullutkin. Ehdottomasti täytyi minun seurata häntä. Yhtä varmaan kuin mummon käytös ilmoitti minulle, että joku suuri vääryys oli hänelle tehty, yhtä paljon suretti minua hänen käytöksensä vanhusta kohtaan, joka kirkossa siunaten oli laskenut kätensä minun otsalleni. Hän oli lempeä ja hyvä; hän ei olisi ajanut juutalaisen onnetonta tytärtä mielettömyyden synkkään yöhön; hän, rakasmielinen ukko, oli kernaasti ja uutterasti lähtenyt ulos myöhään iltasilla antamaan sairaalle uskonnon lohdutusta.

"Herra kirkkoherra," lausui Ilse hänelle etuhuoneessa, "älkää lukeko tätä hänen syyksensä. Hän antoi kastaa itsensä, ja se pappi, joka sen teki, oli hyvä ja kristillinen kuin tekin ja emäntäni pysyi rehellisesti Kristuksessa... Mutta sitte tuli toinen — joka itse vastatkoon työstänsä — joka oli suvaitsematon eikä koskaan herennyt kiroomasta eikä tuomitsemasta. Niin, hänen silmissänsä olivat tämän perheen kaikki vahingot ainoastaan Herran rangaistuksia! Se vei sairaalta ymmärryksen — vastatkoon pappi itse siitä!"

"Minä en syytä sairasta siitä," vastasi kirkkoherra lempeästi. "Minä tiedän, paha kyllä, aivan hyvin, että väärä palvelus herran viinitarhassa on turmellut paljon jaloa hedelmää!... Vanha rouva on kärsinyt paljon — Jumala on häntä armahtava. Minua surettaa, ett'en saanut lohduttaa tässä, missä iloisin sydämin olisin voinut sen tehdä; mutta minusta on vastenmielistä pyytämättä, pakoittaen tarjota viimeistä, vaikeaa taistelua taistelevalle sielulle kirkon apua."

Hän siveli hyväillen kädellensä päätäni.

"Mene sisälle," lisäsi hän; "hän kaipaa sinua... Minä soisin, että voisin laskea kaikki uskomme lohdutuksen sinun huulillesi, että kiusattu sielu saisi oikean levon."

Minä palasin kohta sisään; kirkkoherra joi lasillisen vettä ja levähtämättä läksi

Dierkhofista.

"Missä lapsi on," kuulin jo käytävässä sairaan kysyvän.

"Tässä olen, mummo!" huudahdin minä sisään astuessani ja riensin hänen vuoteensa luo. Hän oli yhä yksin. Heintz, jonka jätimme hänen luoksensa, oli mennyt tiehensä, niinkuin luulin, pelosta, kun hän Ilsen tietämättä omin päin oli tuonut papin tänne.

"Niin, niin, sinähän se olet, tumma kyyhkyseni!" lausui hän lempeästi ja huolten huojennuksesta. "Minä luulin jo sinunkin vihoissasi ja ylenkatsoen menneen luotani!"

"Sitä et saa uskoa, mummo!" sanoin minä innokkaasti. "Pappi lähetti minut takaisin, hän on niin sanomattoman hyvä ja minä — minä en edes tiedä, mitä viha ja ylenkatse on."

"Se on, sinä rakastat koko maailmaa!" lausui hän hieman hymyillen.

"Niin, olenhan jo sanonut sinulle! Ilseä ja Heintziä, Spitsiä ja Miekeä sekä vanhaa honkaa tuolla kukkulalla ja sinistä taivasta —"

Minä vaikenin äkkiä häpeästä. Enhän minä puhunut totta. Semmoista harrasta, puhdasta rakkautta koko maailmaa kohtaan ei minulla enää ollut. Juuri tänään olin minä ollut häijy, hurja olento. Sanoisinko minä hänelle sen?

Minä istuin taas vuoteen syrjällä ja mummo piti minua kädestä kiinni, kuin eivät ne milloinkaan enää irtautuisi. Sillä aikaa vaipuivat hänen silmänsä hitaasti kiinni. Hän oli siihen saakka puhunut niin voimakkaasti ja pontevasti, ja minä olin niin perin kokematon, ett'en enää ollenkaan ajatellutkaan voimien uupumista. Mutta nyt laskin toisen käteni hänen ranteellensa. Minä tiesin aivan hyvin, että veren siinä täytyi tykyttää lakkaamattomasti ja säännöllisesti. Sanomattomaksi hämmästyksekseni tulin vähitellen selville siitä, että kamala hiljaisuus vallitsi kylmän nahan alla; ainoastaan harvoin, sydäntäni huolestuttavien seisahdusten perästä tunsin suonen tykättävän kerran ja kovasti sormeani vastaan.

"Me olemme kuin savea ruukuntekijän kädessä," kuiskasi mummo äkkiä. "Mitä me olemme, mitä on elämämme ja kaikki ylevyytemme?" Oihkaseva ääni kuului hänen rinnastansa. "Mutta sinä olet meidän isämme ja me olemme sinun lapsesi;

armahda meitä kuin isä armahtaa lapsiansa!"

Hän vaikenen taas. Mutta minä jouduin sanomattomaan tuskaan; minä olisin uhrannut kaikki, nähdäkseni nämät ummistetut silmät jälleen avoinna, ja koskin hiljaa hänen otsaansa huulillani.

Sairas säpsähti, mutta katseli minua hellästi ja lausui lempeällä vaikka heikolla äänellä: "Mene kutsumaan Ilseä tänne!"

Minä kavahdin ylös. Samassa kuului sanomattomaksi lohdutukseksi vaunut pihalla. Heti sen jälkeen astui Ilse erään herran seurassa huoneeseen.

"Lääkäri on täällä, armollinen rouva!" lausui hän antaen lääkärin astua vuoteen viereen.

Mummon kasvot muuttuivat jälleen vakaviksi ja lujiksi. Hän ojensi lääkärille oikean kätensä, että hän voisi koetella hänen suonensa tykytystä, ja katseli häntä tarkasti.

"Kuinka pitkä elon aika minulla vielä on?" kysyi hän lyhyesti ja vakavasti.

Lääkäri oli tuokion aikaa ääneti ja vältti hänen katsettansa.

"Koettakaamme," lausui hän epäillen.

"Ei, ei! Ei siitä ole mitään hyötyä!" keskeytti sairaas ja katseli aaveen tapaisesti hymyillen vasenta sivuansa. "Tämä on jo kuoleman oma. Kuinka pitkä elon aika minulla vielä on?" toisti hän ihan vakavasti ja kovalla äänellä.

"No niin, korkeintaan tunnin aika," kuului vastaus.

Kyyneleet valuivat alas poskiani myöten; Ilse pakeni ikkunan luo ja painoi kasvonsa ruutua vasten. Mummo yksin pysyi vallan tyynenä, hänen silmänsä katselivat katosta kynttiläruunua. "Sytytä kynttilät, Ilse!" lausui hän, ja kun Ilse astui tuolille ja liekki toisensa perästä syttyi, kääntyi sairaas lääkäriin päin.

"Minä kiitän teitä tulostanne," lausui hän, "ja pyytäisin teiltä viimeistä rakkauden työtä, tahtoisitteko kirjoittaa, mitä minä sanelen?"

"Aivan mielelläni, hyvä rouva, mutta kun kysymys on jälkisäätöksestä, niin

tahdon muistuttaa, ett'ei se laillisitta todistajitta ole laillinen —"

"Minä tiedän sen," keskeytti sairas häntä... "Mutta niiden hankkimiseen ei ole aikaa. Minun pojalleni on viimeinen tahtoni tämmöisenäänkin kylliksi."

Ilse toi kirjoitusneuvot ja mummo saneli:

"Minä määrään Ilse Wickelille Dierkhofin talon ynnä kaikki, mitä siihen kuuluu, niin kiinteät kuin irtaimet —"

"Ei, ei," huudahti Ilse tuskissansa ja peloissansa, "minä en salli sitä."

Mummo loi häneen ankaran ja nuhtelevan silmäyksen ja jatkoi mistään huolimatta: "kiitollisuuden osoitteeksi hänen rajattomasta hellyydestänsä ja alttiiksi antamisestansa... Minä säädän vielä poikani lapselle, Leonore von Sassenille, kaikki järeillä olevat valtiopaperit, älköönkään kukaan vaatiko niitä itsellensä."

Ilse oli noussut seisomaan ja katseli häntä hämmästyneenä. Sairas katseli kaappia.

"Tuolla sisällä täytyy olla läkkilipputakki," lausui hän. "Anna se tänne, Ilse. Minä olen vallan unhottanut, kuinka paljon siinä on."

Ilse avasi kaapin ja toi matalan läkkilippaan pöydälle. Pieni ruostunut avain oli laatikon ulkolukossa.

"Luultavasti on pitkä aika kulunut siitä, kun viimein koskin siihen," mumisi sairas ja nosti heikosti kättänsä otsaan päin. "Minussa on kaikki ollut pimeää, minä tiedän sen. Mikä vuosi meillä nyt on?"

"1861," vastasi lääkäri.

"Ah, sitte on kentiesi monta korkolippua jo langennut ja tullut arvottomaksi," valitti hän lääkärin avatessa lippaan kantta. Sairaana pyynnöstä luki hän kaikki paperit.

"Yhdeksäntuhatta taaleria," lausui hän.

"Yhdeksäntuhatta taaleria," toisti mummo tyytyväisenä. "Siinä kylliksi

suojelemaan hädästä... Paitsi sitä täytyy arkkusessa olla pieni kotelokin."

Minä näin, miten Ilse pudisti päätänsä tälle odottamattomalle sielun selkeydelle, joka niin helposti solmisi yhteen kauan sitte katkenneen ajatuksen sileän langan. Lääkäri otti pienen mitättömän rasian. Siinä oli helminauha.

"Jakobsohnin rikkauden viimeinen jäännös!" kuiskasi sairas surumielisesti itsekseen. "Ilse, pane helmet tuohon pieneen, ruskeaan kaulaan!... Ne kuuluvat sinun kasvoihisi, lapseni", sanoi hän minulle, jota niiden kylmä koskeminen värisytti.

"Sinulla on äitisi silmät, vaan Jakobsohnin kasvojen piirteet... Nämä helmet ovat nähneet paljon perheen onnea ja kauniita rauhallisia, loistavia aikoja; mutta ne ovat myöskin paenneet roviota ja muita suvaitsemattoman kristin uskon kauheita kidutuksia."

Hän hengitti raskaasti hiukan aikaa.

"Nyt tahdon kirjoittaa alle," oihkasi hän, oltuansa hetken uuvuksissa ja silmin nähtävästi suuressa tuskassa.

Lääkäri laski paperin vuoteenpeitteelle ja pisti kynän hänen kankeaan käteensä... Tämä viimeinen maallinen teko oli hänelle sanomattoman vaikea; mutta nimi: Klothilda von Sassen, syntynyt Jakobsohn, oli kuitenkin viimein suurilla, jotenkin selvillä kirjaimilla asiakirjan alla, jonka alle tohtorikin muutamilla sanoilla kirjoitti todistajaksi nimensä.

"Älä itke, sydänpöpseni!" lohdutti sairas minua. "Tule vielä kerran luokseni!"

Minä heittäydyin sanatonna vuoteelle ja suutelin hänen kättänsä. Hän käski minun viedä tervehdyksiä isälleni ja loi sitten suuret silmänsä vakavasti ja paljon sanovasti Ilseen.

"Lapsi ei saa villiä tällä yksinäisellä arolla," lausui hän merkitseväisesti.

"Ei, armollinen rouva, siitä minä kyllä pidän huolta!" vakuutti Ilse tapansa mukaan lyhyesti, vaikka hänen huulensa vähän vavahtivat ja silmänsä kyyneltyivät.

Vielä kerran silitti kylmä, voimaton kasi hyväillen päätäni ja sitte lykkäsi

mummo lempeästi, mutta niin kiireesti kuin ainakin hätäinen, joka ahneesti tahtoo temmata jokaisen sekunnin, minut pois luotansa ja katseli ikkunaa kankeasti, vaan niin kummallisen tunnokkaasti, kuin olisi sielu tahtonut lentää siitä ijankaikkisuuteen.

"Kristiina, minä annan anteeksi!" huudahti hän vaivaloisesti kaksi kertaa ulos avaruuteen. Silminnähtävästi rauhallisempana laski hän päänsä jälleen tyynylle, loi silmänsä ylöspäin ja alkoi juhlallisen hartaasti ja sammuvalla äänellä: "Kuule, Israel, Herra meidän Jumalamme on ijankaikkinen ja ainoa Jumala!... Kiitetty olkoon hänen nimensä, hänen valtakuntansa ja kirkkautensa —" ääni loppui hiljaiseen huokaukseen; hänen päänsä kallistui hitaasti syrjälle.

"Ijankaikkisesti, amen," lopetti tohtori lauseen, sen suun sijasta, joka ijäiseksi oli vaiennut. Hän painoi lempeästi kuolleen silmät kiini.

VII.

Minä menin ulos. Ensimmäinen suuri suru oli kohdannut minua. Ikäänkuin kangistuneena seisoin minä tuon järkähtämättömän "ijäiseksi" edessä, joka elämän loppua nähdessä näyttää niin perinpohjin käsittämättömältä.

Minä olin kiintynyt jälleen saatuun mummoon niin innokkaasti ja hellästi kuin nuori, rikas sydän vaan voi. Olinhan saanut kokea sanomattoman suloista tunnetta, joka ilmoitti minulle jonkun ikävöivän lapsellisen sydämeni rakkautta ja nyt kidutti minua ajatus, ett'en antanut kylliksi, ett'en likimainkaan vakuuttavasti sanonut, kuinka syvästi tahdoin rakastaa häntä. Minun olisi tarvinnut vakuuttaa hänelle, että kantaisin häntä käsissäni, jos hän paranisi; — — sen sijaan olin huolettomasti kuluttanut kalliin ajan, lapsellisesti lörpötellen rakkaudestani koko maailmaa kohtaan... Sitä tahtoi hän vähimmän kaikista kuulla, hän, jolle maailma oli tehnyt niin äärettömän paljon paha... Ja nyt oli hän kuollut, enkä minä enää voinut häntä lohduttaa. Liian myöhää! koko meidän voimattomuutemme ja avuttomuutemme ilmautuu siinä sortavassa sanassa!

Minä menin ulos. Kosteaa ilmaa virtaili voimakkaasti aron yli. Suuri höyhenen tapainen valkoinen yömyssy nousi nousemistaan sammalsuosta ja muuttui ohueksi harso-esiripuksi, jonka takaa auringon tulisäteet rupesivat hehkumaan. Humisevat tammen latvat kävivät punaisiksi ja kullanvärisiksi ja Dierkhofin pieni päänpuoleinen ikkuna rupesi kimeltämään.

Ikäänkuin päihtyneenä horjui heinä raskaisten kastepisarain alla, mutta ruoho oli noussut jälleen siinä paikassa, missä mummo edellisenä iltana oli viimeisen kerran käynyt. Kuolinhuoneen ikkunat, joita minä en muistanut nähneeni muuten kuin puoleksi verhottuina, olivat nyt selki selällään. Minä kiipesin ikkunalaudalle ja katsoin sisään. Huone oli tyhjä. Sängyn uutimet, jotka nyt vinosti sisääntunkevassa päivän paisteessa hohtivat smaragdivehreiltä, olivat syrjään vedetyt, että raitis ilma pääsi vapaasti vuoteen yli. Niin hiljaa ja rauhallista oli luultavasti harvoin ollut suuressa huoneessa. Voimakas ruumis,

jonka veri niin kuumana juoksi suonissa, makasi siinä kuolleena valkoisen peitteen alla, niin muuttuneena, että sen voi ainoastaan tuntea paksuista harmaista palmikoistaan, jotka olivat jääneet peitteen päälle ja killuivat alas vuoteen laidalta.

Pelästynyt suuri kärpänen lensi suhisten ohitseni ja hopeisessa kynttiläkruunussa liehui vahakynttilän liekki levottomasti sinne tänne. Siinäpä olikin kaikki mitä liikkui suuressa huoneessa. Kellokin seiso.

Pihalta sitä vastoin kuului jälleen heräävien eläimien äänet. Kukot lauloivat; Spits juoksi haukkuen kotkottavien kanojen joukkoon ja Mieke kutsui mylvivällä ammunisella laiturille laskijaansa. Kissa tuli hiljaa kattoa myöten ja hyppäsi kuulumatta alas ruuhon, mistä se säihkyvin silmin hiipi pihlajan alle väjymään pientä lintua, joka huoletonna viserteli oksalla. Minä tulin samassa nurkan ohitse ja ajoin sen pois. Ja ylhäällä pesässä pudistelivat haikarat itseään, ahkerasti läiskytellen nokillansa, ja lentää räpyttivät sitten korkealta pääni ylitse suolle aamiaista hankkimaan — kaikki oli entisellään! Etehisessä edessä peljätti minut kuitenkin outo ja tavaton seikka — hevonen hirnui raittiissa aamuilmassa ja pihan matalan aidan vieressä seiso tohtori, kädet selän takana, katsellen kasteesta ja auringon kullasta oikein hohtavaa aroa.

Pienet pölyiset vaunut, joissa hän oli tullut, olivat oven edessä, ja sisällä näin Ilsen kävelevän lujana ja suorana kuten tavallista. Hän oli kattanut pöydän, järjestänyt kupit ja pannut leipää valkoiselle ruokaliinalle ja keitti siinä kahvia tohtorille.

Minä menin liikutettuna hänen luoksensa.

"Ilse, kuinka voit niin tehdä? Kuinka se on mahdollista täänkaltaisena hetkenä?" huudahdin minä suuttuneena ja toruen.

"Täytyykö muitten kärsiä janoa ja nälkää sen tähden, että minä olen suruissani?" kysyi hän kiivaasti ja nuhtelevaisesti. "Sinä näit tänä yönä mummosi kuoleman, etkä kuitenkaan häneltä oppinut, ett'ei edes vaikeimpanakaan hetkenä saa joutua pyörälle."

Suuresti häveten tartuin hänelle kaulaan, sillä hänen kasvonsa, jotka hän silloin vasta käänsi minuun päin, olivat ikäänkuin kangistuneet surusta, ja terveyttä ilmoittava puna, joka tavallisesti näkyi hänen poskillansa, oli tykkäänään kadonnut. Ja kuitenkin askaroivat hänen kätensä kuten ennenkin, eikä

vähintäkään velvollisuutta saatu laiminlyödä.

Tohtori astui sisään ja renkikin, joka häntä oli kyydinnyt. Minä siirryin heidän tieltänsä ja menin jälleen ulos.

Talon ankat seisoivat kaikki suljetun aitaportin edessä, nokat käännettyinä arolle päin. Ne ikävöivät hetkeä, jolloin portti aukenisi ja ne saisivat juosta ulos sekä päistikkaa heittäytyä jokeen. Yksi ainoa käveli vielä ympäri pihaa, valkoinen, raskas paperi suussa. Se oli sama kirje, jonka mummo edellisenä iltana oli heittänyt pois ja jota Ilse sitte niin ahkerasti oli etsinyt; se oli lentänyt avonaiseen oveen saakka. Minä avasin ankan nokan ja otin pois paperin. Sepä oli aivan kauniina: likainen vaununpyörä oli kierinyt sen yli ja ankka oli repinyt sen puoleksi rikki.

Kiirehtien pihalla olevan istuimen luo rupesin minä silittämään paperia ja yhdistelemään revittyjä palasia. Yksi osa puuttui ja sitä paitsi oli käsiala kovin epäselvä. Suurella vaivalla sain selon seuraavista riveistä.

"Minä en koskaan ole vaivannut sinua, kun minä, meidän keskinäisen välimme tähden, olen pitänyt kunnian asiana itsenäisesti vaeltaa elämän tietä, jonka omavaltaisesti valitsin... Tuo 'kadonnut' on voimiansa myöten koettanut estää minkään varjon lankeamasta sinun päällesi, en ole milloinkaan muitten kuullen lausunut oikeaa sukunimeäni, en milloinkaan tiedustelemalla sinua tahi entistä kotoani herättänyt epäluuloa, että olisin sukua von Sassenille, vaikk'ei se olisi ollutkaan mikään häpeä, sillä, ajattele mitä hyvänsä, niin lausun sen sittenkin ylpeästi, minua sanotaan yksimielisesti nykyajan ihmeeksi, sen loistavimmaksi tähdeksi..." Siitä kohdin oli pala paperisia poissa, mutta toiselta puolelta luin: "Nyt on suuri onnettomuus kohdannut minua, ja mihin kääntyisin, ell'en sinun puoleesi? Minä olen kadottanut lauluääneni, kalliin ääneni! Lääkärit vakuuttavat, että minä kylpemällä Saksanmaalla jälleen paranisin. Mutta minä olen tyhjin käsin; muitten epärehellisten hoidon kautta olen menettänyt omaisuuteni viimeiseen äyriin asti... Polvillani rukoilen sinua, jolla on yllin kyllin — joka et milloinkaan ole kokenut, mitä hätä, kova hätä on — minä voisin kertoa sinulle paljon unettomista tuskallisista öistä... Unhota ainoastaan kerta, tunnin aika vaan, että olin tottelematon ja anna minulle varoja pelastuakseni! Mitä ovat muutama sata taleria sinulle, joka — —" Seuraavat rivit peitti leveä musta pyörän viiva ja muutenkin vaalea kirjoitus oli tykkänään revitty ja sotkeutunut. Toiseen lehteen kuuluvassa palassa näkyi kirjoittajan posti-osoite vielä jotenkin selvästi ja toisessa ne kaksi sanaa, jotka saattoivat mummoni semmoiseen

raivoon, nimittäin allekirjoitus: "Sinun Kristiinasasi."

Kuka oli se Kristiina? se nykyajan ihme, sen loistavin tähti?...

Lause: "Polvillani olen sinun edessäsi" vaikutti minun yksinkertaiseen, viattomaan sydämeeni äärettömän kuvaavasti. Heti kohta luulin näkeväni vallasnaisen kuvakirjastani lankeevan polvillensa ja rukoilevaisesti ojentavan valkoisia käsiänsä. — Ja nyt oli hän kadottanut äänensä, kalliin äänensä!... Pelästyneenä nostin käteni ehdottomasti kaulaani. Kuinka kauheata lieneekään huomata, kun vetää henkeä antaaksensa laulun kaikua, silloin kurkun kieltäytyvän toimittamasta virkaansa ja jäävän mykäksi!

Ei neiti Streit eikä Ilsekään olleet ainoallakaan sanalla maininneet tätä "kadonnutta", joka kuitenkin lienee ollut sukua mummolle, sillä hänhän oli mummon viimeinen ajatus. Nyt vasta liikutti minua sydämeni pohjaan asti juhlallinen huuto: "Kristiina, minä annan anteeksi!" Ehdottomasti muistelin kertomusta tuhlaajapojasta, joka kuitenkin salaa asui lempilapsena isänsä sydämen pohjassa.

Minä panin katkonaisen kirjeen taskuun ja menin sisälle. Samassa ajoivat vaunut peloittavasti täristen ulos portista vasemmalle päin vievää huonoa tietä myöten. Toiselta puolen tulla nahjusti Heintz Dierkhofiin. Minä menin Ilsen luo, joka oli saattanut tohtoria portille asti ja seisoi kynnyksellä... Minusta näytti Heintz ystävä lähestyesssänsä jotenkin epävakavalta; hän seisautui vallan suotta korjailemaan porttia, ennenkuin tuli meidän luoksemme. Nähdesssänsä meidän kyyneleiset silmämme, jäi hän hämmästyksestä seisomaan.

"No, mitä hän ajatteli?" kysyi hän, ujosti sammaltaen ja peukalollaan yli olkapäänsä osoittaen lähtevää tohtoria.

"Herra Jumala, Heintz! Etkö sitä tiedä!" kysyin minä, mutta Ilse keskeytti minua tuimasti.

"Missä olet ollut?" kysyi hän veljeltänsä lyhyesti ja käskeväisesti.

"Kotona!" vastasi hän uppiniskaisesti. Heintz uppiniskainen! Minä en uskonut silmiäni enkä korviani, mutta siinä seisoi hän kuitenkin, tuo aina mieltäväinen Heintz, silminnähtävästi rohkaisten mieltänsä omalla uhkamielisellä äänellään, sillä hän oli niin mahdottoman rohkea, että hän uskalsi katsoa Ilsen teräviin ja vihaisiin silmiin.

"Vai niin! mitä tärkeätä työtä sinulla oli kotona kello yksi yöllä? — Ruokitko kanojasi?" kysyi hän pilkatken.

Heintz katsahti ylös levottomasti ja epätietoisesti. "Vieläpä mitä — kello yhden aikaanko kanoja ruokkisin! Kuinka minä olisin niin tyhmä? Neljän seinäni sisällä olen ollut!" lausui hän sitten kiivaasti. "Isäni on rehellisillä käsillensä rakentanut ne ja oven päällä on raamatun lause... Kuinka minä sitten olisin voinut olla Dierkhofissa, kun juutalaisielu menee suoraa tietä helvettiin!... Ilse, jos isäni tietäisi, että sinä olet palvellut juutalaisrouvaa..."

"Heintz, jos isäni tietäisi, että sinä olet palvellut kristittyä, jonka luona olet vähällä ollut kuolla nälkään ja viluun, kristittyä, missä joka päivä on uhattu antaa sinulle korvapuustia ja selkääsi," matki Ilse häntä suuttuneena. "Tuopa vasta on ihka uusi tieto ja sen olet saanut tuolta..." Hän osoitti sormellaan sitä suuntaa, missä suuri kylä oli metsän takana ja jossa Heintz nuorempana oli ollut palveluksessa.

"Niin, sinä olet oikeassa, sieltä olen sen saanut," vastasi hän yhtä uppiniskaisesti nyykäyttäen paatunutta, kankeata niskaansa. "Juutalaiset ovat sentähden ijankaikkisesti kiroitut, että he ovat ristiinnaulinneet Vapahtajan. Minun isäntäni on sanonut sen, ja hän oli rikas mies tilanhaltia, ja kirkkoherra on saarnannut sen kirkossa ja hän kaiketi tietää sen parhaiten — sillä hänhän on pappi."

Ilse katseli puhujaa terävästi silmiin. "Kuuleppas," lausui hän lyhyesti ja päättäväisesti, sormi ojennettuna menen niin liki veljeensä, että hän peloissaan astui taaksepäin. "Ei ole ollenkaan totta, että Jumala ijankaikkisesti tahtoo kostoa Vapahtajan puolesta! Jos hän sen tekisi, olisi minunkin uskoni mitätön, sillä hän on sanonut meille 'siunatkaa niitä, jotka teitä kiroovat', ja sen teki hän itsekin. Kun luen Kristuksen kärsimyksen historiaa, vihastun minäkin kuin pakana juutalaisiin, mutta huomaa tarkoin, veli Heintz, niihin juutalaisiin, jotka silloin elivät!... Kuinka minä voisin olla senkaltainen hirviö, että olisin vihoissani ihmisille, jotka, aina tähän saakka, ovat syntyneet maailmaan viattomina lapsina, ja joita vanhemmat kasvattavat omaan vanhaan uskoonsa... Olisiko se sinusta oikein, Heintz, jos joku tekisi minulle paha ja minä sentähden tahtoisin rangaista hänen viattomia lapsiansa?"

"Ne ovat hyvin viisaita asioita," vastasi Heintz hämmästyneenä ... "sen olet oppinut vanhalta rouvalta."

"Sitä en ole oppinut samalla tavalla kuin oppii raamatunlauseita koulussa. Sen on omatuntoni ja —" hän osoitti otsaansa — "selvä ihmisjärki minulle opettanut... Alussa puhuin tosiaan paljon emäntä raukkani kanssa ja toinen sana synnytti toisen. Usein lohdutin häntä, kun 'mustatakit' saattoivat onnettomuutta aikaan... Juutalaiset ovat ennen ristiinnaulinneet Vapahtajamme, — mutta semmoiset kuin kirkkoherra tuolla" — hän osoitti vielä kerran metsän takana olevaa kylää — "ristiinnaulitsevat hänet vieläkin joka päivä. Ei tuli, miekka eikä kirous kehoita ihmisiä pyrkimään Kristuksen valtakuntaan, emmekä me saa moittia heitä, ell'eivät he sentähden tahdo sinne! Se on minun mielipiteeni asiasta ja nyt lausun sinulle: Hyi, häpeä sydämässäsi, sinä kiittämätön olento! Etkö monta pitkää vuotta ole saanut leipääsi Dierkhofista — ja minä luulen juutalaisleivän maistuneen sinulle hyvin — ja nyt jätät vanhan rouvan yksinään kuolinhetkellensä. Mene kotiisi ja lue laupiaasta samarialaisesta!"

Hän kääntyi ja meni sisälle.

Ilse oli oikeassa! Jok'ainoasta hänen sanastansa tuntui sydämeni keveämmältä, juuri kuin itse olisin lausunut ne antaakseni vihalleni valtaa. Minä olin kovin liikutettu ja kuitenkin oli minun sääli Heintziä, neuvotonta raukkaa, kun hän vallan sortuneena jäi siihen seisomaan kynnykselle rohkenematta astua sisälle... Kuinka se oli mahdollista? Heintz, joka oli hellätuntoinen kuin lapsi, joka ei voinut nähdä pikku elävänkään kärsimistä, hän ilmaisi meille äkkiä pahan kohdan mielessänsä, selittämättömän kovuuden ja sydämettömyyden ja luuli vielä lisäksi olevansa siihen vallan oikeutettu — kristittynä ihmisenä. "Heintz, tuo oli kovin pahasti tehty!" toruin minä häntä ankarasti.

"Ah, prinsessani, ketä on uskominen?" huokasi hän kyynelsilmin. "Se on kuolemansynti hyvää Jumalaa vastaan, jos ei tottele kirkkoherraa, ja nyt sanoo Ilse minua sentähden huonoksi ja pahaksi ihmiseksi, että noudatan hänen käskyänsä."

"Ilse on oikeassa, se olisi sinun todellakin pitänyt tietämän," lausuin minä.

Ei onnistunut minulle enää oikein pysyä yhtä ankarana kuin alussa. Vaikka olinkin tottumaton miettimään, käsitin aivan hyvin, ett'ei kovuus ensinkään ollut juurtunut hänen sieluunsa, vaan oli järestäöllisesti sinne istutettu. Inhoittavaa!

Ajattelematta katselin taivasta. Runsas valo ei enää pelättänyt minua. Se oli lempeä lohdutus sortuneelle sydämelleni ja minä ymmärsin ylösousemisen

ihmeellisen evankeliumin silloin katseltuani kuolemaa synkkiin silmiin.

Minä tartuin molemmin käsin Heintzin oikeaan käteen.

"Tänne pihalle et voi jäädä seisomaan," lausuin. "Tule vaan sisälle minun kanssani. Ilse kyllä pian leppyä jälleen. Ja minun rakas mummokultani, — hän antoi jo kohta sinulle anteeksi — hän on nyt taivaassa."

"Jumala tietää, kuinka minä surkuttelin vanhaa rouvaa," mumisi hän ja antoi kuin lapsi minun taluttaa itseään sisälle.

Samassa tuli Ilse pihalle, laski sangon kaivolle ja nosti pumpunvarren. Mutta hän ei ehtinyt nostaa sitä tarpeeksi korkealle, ennenkuin hän kalman kalpeana sen kitisemisestä antoi sen jälleen painua alas.

"Oi, herra Jesus, minä en enää voi kuulla tätä ääntä!" ähkäsi hän.

Hän meni sisälle takaisin ja vaipui tuolille, peittäen kasvonsa esiliinallansa. Vaan se ei kestänyt kahta minuuttiakaan.

"Mikä hupsu minä olenkaan!" lausui hän kiiivaasti, nousi seisomaan ja silitti esiliinansa. "Minä en kuitenkaan enää tahtoisi nähdä rouvaani seisomassa tuolla kaivolla, missä hän aina virkisti kuumaa otsa raukkaansa, vaan kiitän Jumalaa, että hän makaa rauhallisesti tuolla sisällä vapautettuna kaikista suurista suruistansa."

"Ilse, oliko Kristiina syypää suureen suruun?" kysyin minä häneltä ujosti.

Hän katsoi minuun terävästi. "Oli niin!" vastasi hän kotvasen mietittyään; "sinäkin olet kuullut sen viime yönä. Tiedä siis, että hän on tuottanut niin paljon surua mummollesi, kuin ainoastaan pahantapainen tytär voi matkaan saada."

"Vai isälläni on siis sisar!" huudahdin minä kummastuen.

"Sisaruoli, lapseni... Mummosi oli ensin ollut naimisissa eräällä juutalaisella, joka kuoli nuorena, kun Kristiina vielä oli kapalolapsi. Kahden vuoden kuluttua antoi mummosi kastaa itsensä ja lapsensa ja tuli neuvoksetar von Sasseniksi. Nyt tiedät kaikki."

"Ei Ilse, en vielä kaikkia. Mitä pahaa on Kristiina tehnyt?"

"Hän pakeni salaisesti kotoa ja rupesi näyttelijättäreksi..."

"Oliko se niin paha?"

"Oli pakeneminen tietysti, se pitäisi sinun itsesi tietämän. Vaan mitä näyttelijöihin tulee, niin en tunne niistä ainoatakaan, enkä siis voi sanoa, ovatko he hyviä vai pahoja. Oletko nyt tyytyväinen?"

"Ise, älä suutu, mutta minun täytyy kuitenkin sanoa sinulle, Kristiina on äärettömän onneton, hän on kadottanut äänensä", lausuin minä epäileväisesti.

"Vai niin, oletko löytänyt ja lukenut hänen kirjeensä, Lenore?" kysyi hän minulta niin jääkylmästi kuin suinkin.

Minä nyökäytin ääneti päätäni.

"Etkö häpeä?" torui hän. "Minua sinä nuhtelet, että minä vaikeissa hetkissä teen velvollisuuteni, ja heti kohta sen jälkeen kurkistelet sinä vieraisin kirjeisin, jotka eivät ollenkaan koske sinuun. Se on yhtä paha kuin varkauskin, tiedätkö sen?... Älä usko sanaakaan niistä liiallisista laverruksista, ja tyydy siihen."

"En, sitä en tee! Minun on häntä sääli. Etkö todellakaan aio lähettää hänelle rahaa?"

"En äyriäkään!... Hän otti muassaan ennakolta enemmän kuin perintönsä sinä yönä, jolloin hän pakeni kotoa... Sekin on vaivannut tuota pääraukkaa, joka on tuolla sisällä."

"Mummo on antanut anteeksi, Ilse!"

"Niin, sen voi tehdä äiti, liiatenkin kuolinhetkenänsä. Mutta ken, niinkuin me, monta vuotta on nähnyt ja rehellisesti kärsinyt hänen tähden kurjuutta, sille se on vaikeata... Uskotko kaikki todeksi, mitä on tuossa kirjeessä?... Niin, niin, polvillaan hän todellakin tulee, vaan ei pyytämään anteeksi; kyllä kai, sillä sitä ilman on hän elänyt monta vuotta ja on kyllä menestynyt — ei, ainoastaan rahaa hän tahtoo. Rahakullat, ne ansaitsevat kyllä, että niiden edestä lankee polvillensa!"

Kuinka syvästi olikaan se seikka häneen koskenut, kun hän, harvapuheinen Ilse, nyt puhui siitä niin paljon.

"Koska niin nyt soveltuu, niin voit myöskin saada kuulla, mistä syystä mummosi ei kärsinyt rahan helinää," jatkoi hän syvästi huohtaen... "Ei haittaa vaikka saatkin kuulla, kuinka paljon onnettomuutta riippuu rahoissa, niissä, joita eilen ensi kerran näit... Mummosi oli Hannoverin rikkahin rouva — hänen ensimmäiseltä mieheltään jäi hänelle täysinäiset raha-arkut... Mutta toisen kerran mennessänsä naimisiin — hän rakasti liian syvästi sitä miestä — teki hän suurimman uhrin minkä taisi, hän uhrausi uskonsa. Hän ei saanut ottaa sitä mukaansa — juutalaisista rahoista sitä vastoin ei ollut väliä. Eipä viipynyt kauan, ennenkuin hän pääsi selville, ett'ei hänen miehensä huolinut hänen rakkaudestansa, vaan rahat hävisivät aikaa myöten joka ilman haaralle. Niitä hän ymmärsi käyttää."

"Hän oli minun isoisäni, Ilse."

Kaunis, tumma puna näkyi äkkiä hehkuvan Ilsen poskissa.

"Niin, sinunpa kysymyksiltäsi ei kukaan saa olla rauhassa, ja siten tulee sanotuksi senkaltaisia asioita!" torui hän minua suuttuneena ja nousi. "Mutta sen sanon sinulle, Kristiinasta et saa enää puhua sanaakaan. Hän on kuollut minulle, muista se, lapseni!... Ei sinun sitä paitsi pidä ajatteleman menneitä asioita, — se ei sovi niin nuorelle tytölle kuin sinulle!"

Hän antoi Heintzille, joka ääneti ja nöyränä oli istahtanut tuolillensa, kupin kahvia, vaan ei vielä katsonut häneen. Sitten meni hän jälleen ulos kaivolle. Minä näin, kuinka hän puri hampaitansa nostaessaan pumpunvartta. Vaan täytyihän sen tapahtua, vesi virtasi lakkaamatta sankoon, kunnes se täyttyi.

Ei, vaikkapa Ilse olisikin oikeassa, niin en voinut kuitenkaan totella häntä. Minun täytyi muistella onnetonta laulajatarta! Olihan hän minun tätini — minun tätini! Se soi niin suloiselta ja hyvältä, mutta kuitenkin liian vakavalta sille lumoavalle kuvalle, jonka näin mielikuvituksissani... Ja kuitenkin — hän oli isääni vanhempi, siis enemmän kuin neljäkymmentä kaksi vuotta — huh! kuinka äärettömän vanha!... Mutta se ei auttanut, mielikuvituksissani minä alinomaa koristelin sitä miellyttävää olentoa — olihan hän laulajatar.

Minä pakenin ylen täysin sydämin yksinäiselle kukkulalle ja katselin kyynelsilmin ihanaa, sinistä taivasta... Näkikö minun armas vanha mummoni, miten siinä istuin surullisena? Varmaan hän ei ollut suuttunut siitä, että minä muistelin Kristiinaa — olihan hän antanut hänelle anteeksi!...

VIII.

Neljä viikkoa oli kulunut mummoni kuolemasta. Minä olin saapuvilla, kun hänet haudattiin lähimmäisen kylän kirkkomaahan. Vanha, lempeä kirkkoherra rukoili niin innokkaasti rauhaa poismenneelle kuin olisi hänen rakkahin rippilapsensa maannut siinä hänen jalkainsa edessä, ja Heintzkin näkyi unhottaneen, että nuot neljä lautaa sisälsivät kastetun, vaan kristinuskon yhteydestä jälleen eronneen juutalaisvaimon — hän itki katkerasti... Nyt kukoistivat jo kesän kirjavat kukat vasta tehdyn hautakummun päällä. Ne nousivat keveästi ja vapaasti vaan mustasta mullasta, kuin niiden alla lepäävän suloiset unelmat ja katselivat kirkkain silmin päivänloistaiseen maailmaan.

Se oli yksinäisen, keskellä persikanväristä pengertä olevan Dierkhofin kaunihin aika, — aro rupesi kukoistamaan ja mehiläisparvet, jotka siihen asti olivat ahmineet elatuksensa rapsaatti-maista ja tattaripelloista, lensivät hurmaantuneina hunajarikkaalle tasangolle... Ne hyrisivät jälleen ikivanhaa yksimuotoista lauluaan vanhan katon ympärillä! Ilmassa liipoittelivat minun pienet lemmikkini, siniset perhoset, niin suurin joukoin, että olisi luullut kirkkaan kevättaivaan pienissä palasissa putoilevan alas maan päälle; hiedalla juoksivat kullankiiltävät kuoriaiset, niitty- ja puutarhakukkien päällä levähtivät perlemo-, komea amiraali- ja kaunis pilkkusiipiperhonen. Ennen ajoin minä aina perhosia takaa, sain niitä kiinni, ihailin heidän siipiensä ihmeellistä väririkkautta ja päästin ne sitten vapauteen — niin olin minä usein kulkenut puolen päivää pitkin aroa; Nyt oli kaikki ihan toisenlaista. Minä oleskelin paljon mummon huoneessa, joka vanhanaikuisine juutalaiskodista tuotuine huonekaluineen vaikutti minuun kummallisesti. Siinä oli kaikki entisellä paikallaan, ei ainoatakaan kalua ollut muutettu, suuri kello vedettiin taasen säännöllisesti ja ett'ei mitään puuttuisi, joka vaan voisi saattaa uskomaan, että vainaja vielä asui huoneessansa, oli Ilse pannut uusia vahakynttilöitä hopeaisiin kynttiläjalkoihin palaneitten sijaan.

Hän avasi minulle milloin minkin arkun taikka kaapin; laatikot olivat enimmäkseen tyhjät; mummoni oli paetessaan maailmasta heittänyt kaiken tyhjän painon

laivastaan. Sentähden oli minusta jok'ainoa kirjoitettu paperipalanen, jokainen kuihtunut kukanjäännös kallis löytö.

Muutamassa kaapissa roikkui vielä joitakuita vaatteita, joita ei mummo ollut arolla milloinkaan käyttänyt. Eräänä päivänä otti Ilse mustan villaleningin kaapista, ratkoi sen ja rupesi leikkaamaan — hän oli kaupungissa oppinut ompelemaan, ja siitä oli hän hyvin ylpeä... Minä pelästyin kovin, kun hän vaati minua koetteeksi pukemaan leninkiä ylleni. — Se oli minusta haarniskan näköinen.

"Ilse, ai päästä minut tästä!" vastustelin minä väristen ja venytin levottomasti kaulusta, joka kiristi kurkkuani ja kyynäspääni koetti salaisesti kaikin tavoin halaista ahdasta hihaa.

"Vieläpä mitä — siihen kyllä pian totut," vastasi hän kylmäkiskoisesti, yhä vaan ommellen.

Me istuimme pihalla tammien alla, johon minä olin kantanut pöydän ja muutamia istuimia. Arolla paistoi kuuma, kiiltävä iltaurinko; mutta siinä oli kalvetta, vilpoista ja hiljaista; ainoastaan mehiläiset hyrisivät, ja ylhäällä huusivat harakanpojat. Minulla oli tavattoman suuri olkihattu käsissä, jonka Ilse noin viisi vuotta sitte oli tuonut kaupungista; siitä ratkoin pois ruusunvärisen silkkinauhan, joka ennen oli ollut silmäteränäni.

Samassa palasi Heintz kylästä ja antoi Ilselle kirjeen.

Sähkösanomalla olimme antaneet isälleni tiedon mummon kuolemasta ja hän oli kirjallisesti vastannut, ett'ei hän voinut tulla hautajaisiin, sillä hän oli kovasti sairastunut. Siitä asti oli kirjeenvaihto hänen ja Ilsen välillä ollut jotenkin vilkas; minä en tietänyt mitä he keskustelivat, sillä minä en saanut nähdä riviäkään kirjeistä, mutta niin paljon tiesin kuitenkin, että Ilsen viimeisen kirjeen ja isäni vastauksen välillä, jota hän nyt minun nähteni luki oli kulunut viisi päivää.

"Siitä ei tule mitään!" lausui Ilse pistäen kirjeen taskuunsa, "ylihuomenna lähdemme — se on päätetty!" Hattu ja sakset putosivat käsistäni.

"Lähdemme!" toistin minä ja ääneni tukehtui. "Lähdetkö sinä pois Heintzin kanssa?... Jätättekö minut ypö-yksin tänne Dierkhofiin?"

"Kas, silloinpa vasta Dierkhof raukka tulisi hyvin hoidetuksi!" sanoi hän, ja ensi

kerran mummon kuoltua näin heikon hymyn hänen huulillansa. "Hupsu tyttö, sinun pitää lähtemään!"

Minä nousin seisomaan ja lykkäsin tuolini niin äkkiä taaksepäin, että se kolisten kaatui.

"Minäkö? — mihin sitten?" kysyin minä.

"Kaupunkiin," kuului vakava vastaus.

Koko päiväpaisteinen aro ja vanhat, mahtavat, kumisevat tammet katosivat äkkiä silmistäni — hirveä synkkä pihanpuolinen huone otti minut vastaan ja minä luulin näkeväni kostean puutarhan neljän viheriän, homeisen seinän välissä.

"Ja mitä minulla on kaupungissa tekemistä?" kysyin häneltä.

"Oppiminen."

"Mutta minä en lähde, Ilse, ole varma siitä!" selitin päättäväisesti, vaikka taistellen kyyneleitteni kanssa. "Tee kanssani mitä tahdot — mutta saat nähdä, että minä tartun kiinni portinpieliin... Hennotko ajaa pois minut?" Minä pudistin epätoivoisesti hihasta Heintziä, joka seisoj siinä avosuin.

"Etkö kuule — minut lähetetään pois!... Voitkos sallia sitä, Heintz?"

"Onko se siis totta, Ilse?" kysyi hän alakuloisesti ja pani kätensä ristiin.

"Katsokaapas vaan noita lapsia, eivätkö he valita, juuri kuin leikkaisi joku kurkkua tuolta tytöltä!" torui hän; mutta minä huomasin aivan hyvin, ett'ei hän ollut hyvillä mielin kiivaudestani.

"Luuletko siis kaiken voivan käydä ijankaikkisesti tällä tavoin, Heintz, luuletko lapsen päivät päästänsä voivan juoksennella ympäri kuin pieni villi ja iltasin palata sukat ja kengät kädessä?... Hän ei taida eikä ymmärrä mitään ja juoksee tiehensä kuin villi kissa, kun hän vaan näkee vieraita kasvoja tiellä!... Mitähän siitä syntyisi?"...

"Ole järjekäs, lapseni!" jatkoi hän ottaen minut polvellensa kuin pienen lapsen. "Minä vien sinut isäsi luokse — ainoastaan kaksi vuotta täytyy sinun viipyä siellä oppimassa monta asiaa, ja jos et menesty siellä, niin saat jälleen palata

Dierkhofiin, ja sitten olemme aina yhdessä."

Kaksi vuotta! Olihan se oikea ijankaikkisuus!... Kaksi kertaa kukoistaisi sill'aikaa aro, muuttaisivat haikarat ja jälleen palaisivat, enkä minä olisi Dierkhofissa. Sen sijaan täytyisi minun istua neljän seinän sisällä, kiusallinen sukan kutomus käsissä, tahi harjoitella kirjoitusta ja oppia uusia raamatun lauseita ulkoa!... Minä raapisin kauhusta ja jok'ainoassa jäsenessä tunsin halua kovaan vastarintaan.

"Ilse hautaa minut ennemmin kirkkomaahan!" lausuin minä uppiniskaisesti. "Siihen kauheaan pihanpuoliseen huoneeseen et koskaan minua saa..."

"Joutavia!" keskeytti hän minua. "Luuletko siis isäsi vieneen sen mukanaan matkalaukussansa?... Onhan hän muuttanut toiseen paikkaan ja kaikki on paljon muuttunut — asuuhan hän K:ssa."

Herranen aika! taasen olin näkevinäni ruskeakähäräisen ja valkeaoitsaisen pään Ja katselevan minua pilkallisesti. Se ilmestyi aina niin äkkiarvaamatta ja peljätti minua joka kerta niin kovasti, että punastuin hiuksiin saakka.

"Mutta eihän isäni minusta huoli," lausuin minä kätkien kasvoni Ilsen kaulahuiviin.

"Sen saamme nähdä!" vastasi hän salaisesti huoaten; mutta samassa heitti hän uhkamielisesti päänsä taaksepäin ja laski minut luotansa.

"Täytyykö sen siis todellakin tapahtua? Oi Ilse!... Sen *täytyy* tapahtua, lapseni!... Ja ole nyt hiljaa äläkä tee elämäni raskaaksi! Muistele mummoasi — hänkin tahtoi sitä!"

Sitte ompeli hän kahta vertaa kiireemmin toista hihaa mustaan leninkiini; mutta Heintz pisti sammuneen piippunsa taskuun ja hiipi pois. Illalla näin hänen istuvan suurella hautakummulla; hän piti kädet polvillansa ja katseli lakkaamatta ilmaan... Minä juoksin hänen luoksensa, istahdin hänen viereensä ja silloin valuivat kyyneleet virtanansa, sillä Ilsen nähden en tohtinut itkeä. Niin syvää surua ei sininen taivas luultavasti moneen aikaan ollut nähnyt.

Seuraavana päivänä näytti huone erittäin siivoomattomalta. Suuri arkku oli keskellä lattiaa ja Ilse sulloi siihen vaatteita.

"Katso tässä!" lausui hän näyttäen minulle suuren kasan paksuja ruudullisia lakanoita. "Eivätkö ne ole oivallisin?... Ne vasta vahvoja ovatkin!... Minä en milloinkaan kärsinyt niitä hämähäkin verkkoja, joita mummosi aina käytti."

Hän lykkäsi ylenkatseellisesti sivulle kimpun erittäin hienoja, pitsillä koristettuja lakanoita. "Uudet lakanat saat mukaasi; minä olen vähitellen hankkinut ne Dierkhofiin tultuamme — pidä niitä hyvästi!"

Kokonainen rykmentti paksuja, karkeita villasukkia marssi sitten arkkuun ottaen siitä sangen suuren tilan. Ilse oli monta vuotta koonnut niitä minulle melkoisen varaston, ja semmoisina minun nyt piti "komeilla" ulkona maailmassa... Sitte solmittiin äärettömän suuria, pehmeitä höyhenpolstaria pakaksi ja ommeltiin säkkivaatteesen — sepä vaan oli koko jättiläisläjä!

Kaikki nämät valmistukset saattoivat minut äärettömän alakuloiseksi, ja kuitenkin oli hetkiä, jolloin minun nuori sieluni äkkiä ikäänkuin paisui, jolloin joku iloinen aavistus, joku suloinen toive sitä ihastutti; mutta se syntyi ja kuoli nopeasti kuin salama, ja — kummallinen ajatuksenjakso — minun silmäni vilkasi joka kerta ujosti ja tarkastellen kenkiini. Ne olivat jo hyvin venyneet ja sallivat jalkani liikkua niissä mitä vapaimmalla tavalla. Minä poljin jalkaani niin kovin kuin suinkin voin ja koetin rauhoittaa levotonta sydäntäni vastustamattomalla totuudella, ett'eivät naulanpäät enää likimainkaan kalisseet niin kovin kuin neljä viikkoa sitten. Mutta se ei aina auttanut, ja niinmuodoin rohkasin kerran hädässäni mieleni ujoon rukoukseen, että Ilse matkalla ostaisi minulle uudet kengät. Vaan siinä vasta jouduin pulaan. Hän veti toisen kengän jalastani ja piti sitä päivän valossa.

"Täänkaltaisia saumoja ja anturoita saa etsiä!" lausui hän. "Näissä kengissä voit sinä vielä kahden vuoden perästä tanssia!... Sinä et tarvitse uusia!"

Siihen se asia päättyi.

Ja viimein koitti aamu, jolloin minun täytyi lähteä rakastetusta Dierkhofistani... Varhain aamulla, ennen kello neljää, juoksin minä kosteisen aron yli, ojennetuin käsin jätin hyvästi lukemattomilla kukilla koristetuille kanervikoille ja sumuiselle suolle ja pudistin ikävissäni vanhaa honkaa niin kovin, että viimeiset edellisen talven kuivat neulaset karisivat liehuviin hiuksiini... Spits oli tullut minun kanssani ja iloitsi kuin narri — hänestä olivat kaikki minun innostuneet liikuntoni ainoastaan liekkiä. Minä sidoin kirjavan seppeleen ja laskin sen

Mieken sarviin, hän vaan katsahti ylös ollen unisena liian laiska edes heikolla ammunalla kiittämään minua tahi sanomaan minulle jäähyväisiä.

Sitten puki Ilse uuden, mustan leningin päälleni ja solmisi leveän, lumivalkoisen, rypytytyn kauluksen mummon liinavarastosta kaulaani — minun ruskea pääni makasi siinä juuri kuin pudonnut pähkinä pienen lumikinoksen päällä. Sen yli levisi suunnattoman suuri ruskea olkihattu, johon Ilse oli pannut mustan nauhan. Luultavasti olin kummallisen näköinen matkustaja, suurihattuisten sienten kaltainen, jotka minusta olivat niin naurettavia.

Kahvin jälkeen, jonka minä itkien join, toi Ilse laatikon ja otti siitä juhlallisesti sinertävän silkkihatun.

"Tämä oli minun kirkkohattuni Hannoverissa," lausui hän astuen peilin eteen ja pani kummallisen silkkirakennuksen päähänsä. "Kaupungissa ei voi käydä hatutta — muoti on semmoinen!" —

Minä katselin häntä ujosti. "Muoti" sanaa en minä tietysti käsittänyt. Minä en aavistanut, että aron toisella puolella vallitsi voima, jonka alaiseksi ihminen usein vastustamatta vaipuu ja joka muodostaa hänen ulkonaisen näkönsä kaikkien oikkujensa mukaan. Sentähden ei minun kunnioitukseni tuota eriskummallista rakennusta kohtaan ensinkään vähentynyt; mutta se oli kaksikymmenvuotisessa levossaan laatikossa silminnähtävästi kauhtunut. Ilse ei näkynyt sitä huomaavan. Hän järesti kauhtuneet orvokit kähäräisten, kultaisten hiustensa yli, heitti solmiamattomat nauhat niskaan, puki mustan villaviitan yllensä ja oli valmis lähtemään.

Heintz ynnä renki lähimmäisestä kylästä veivät matkakalumme. Lempeästi, vaan vakavasti lykkäsi Ilse minut ovesta, jonka kynnyksellä jalkani viivähtivät ikään kuin siihen kiintyneinä. Minä kuulin avaimen vääntyvän ympäri, sitte peljätti Ilse pois ankat ja kanat, jotka tahtoivat meitä seurata; ne kaakottivat kaikki ja ometasta kuului Mieke ammuvaan... Porttikin suljettiin takanani ja niin läksin minä paratiisistani samaa tietä kuin neiti Streitkin oli käynyt...

Minä en muista, kuinka erosin Heintzistä. Koko sitä päivänpaisteista eroamua peittää vieläkin kyöneleinen varjo. Minä muistan ainoastaan, että kiersin molemmat käsivarteni tämän hyvän, itkevän vanhuksen ympäri ja että kätkin kasvoni, vaikka hattuni oli niin suuri, syvälle hänen vanhaan nuttuunsa, ja että hän, uteliaitten kyläläisten ympäröimänä, otti siniruutuisen nenäliinan taskustaan

ja piti sitä silmiensä edessä, kun minä kylässä astuin vaunuihin, jotka veivät meidät ensimmäiselle rautatien asemalle.

IX.

Puolipäivän aikana saavuimme väsyneinä ja kankeina K:n rautatien asemalle, matkustettuamme puolen edellistä päivää ja koko yön. Vieraat, kaikkialla kohtaavat vaikutukset olivat vähällä uuvuttaa minut. Päivä paistoi suoraan päämme yltä, juurikuin olisi se tahtonut polttaa poroksi niin meidät ja kohisevan junan kuin edessämme olevan kaupungin suuret talorivit.

"Tohtori von Sassenin luo!" sanoi Ilse käskeväisesti kahdelle miehelle, jotka laskivat matkakalumme pienille käsirattaille.

"Emme tunne häntä!" vastasi toinen heistä.

Ilse ilmoitti talon numeron.

"Vai niin, suureen siemenkauppaan — Claudiuksen kauppahuoneesen, hyvä!" lausui mies kunnioittavasti ja kärryt pyörivät pois.

Tukehuttava tomupilvi kohtasi meitä kaupungin ja aseman välillä olevassa huvikujassa, peittäen leveät ruohokentät ja pienet sievät kastanjapuut päittemme yllä tuhkan tapaisella harmaalla kuorella... Siinä tuuli kumminkin heikosti, mutta kaduilla, joita myöten meidän oli kulkeminen, vallitsi lyijynraskas, tukehuttava kuumuus. Siellä täällä aukeni joku kapea katu ja aukea tori levisi yksimuotoisen, kimeltävän levyn kaltaisena, — minun mielestäni olisi kuumenneiden katukivien pitänyt oikein höyrytä ja säkenöidä... Ah, punakukkainen tasanko kotona virkistävine aroilmoineen ja vilpoisine humisevine tammineen Dierkhofin ympärillä! "Voi tämä on kauheata kuin kuolema, Ilse!" oihkasin minä, samassa kun hän tarttui käteeni ja veti minut salin vierustalle — vaunut tulivat juuri ratisten kulmassa.

Siihen asti olimme kohdanneet ainoastaan muutamia ihmisiä; puolipäivän kuumuus teki kadut tyhjiksi ja hiljaisiksi. Mutta silloin alkoi kaukaa kuulua

rumpujen ja torvien ääniä.

"Vahtiparaati!" lausui Ilse kuunnellen ja tyytyväisesti hymyillen — vanhoja, viidenkolmatta vuotisia muistoja Hannoverista oli luultavasti virinnyt hänessä.

Melu läheni lähenemistään ja äkkiä virtaili ihmisjoukko yht'aikaa kadulle.

"Heih! — katsokaas tuota! Hän on roikkunut sata vuotta vaatekaapissa!" huudahti katupoika seisahtuen Ilsen eteen. Hän pani molemmat nyrkkinsä toinen toisensa yli päänsä päälle, sillä tavalla näyttäen hatun muotoa ja nauroi pilkallisesti. Kaikki huusivat ja nauroivat sekaisin, ajomiehemmekin hymyilivät.

"Katupoikia!" lausui Ilse ylenkatseellisesti ja ojentaen ylpeästi päätänsä, samassa kun me minun suureksi lohdutuksekseni poikkesimme hiljaiselle sivukadulle. "Hannoverissa on kansa kuitenkin sivistyneempi — siellä ei koskaan minulle tällöistä tapahtunut!"

Joka jäseneni vapisi ja syvä alakuloisuus valtasi minut. — Ilseä — minun pyhimyksenä kunnioitettua Ilseäni pilkattu!... Minä nostin hänen kätensä lohduttaen ja hyväillen poskelleni ja laahasin kuumia, väsyneitä jalkojani koneentapaisesti eteenpäin.

Vahtiparaadin melske väheni vähitellen ja viimein seisahtuivat vetomiehemme syrjäiselle, vaan suurilla komeilla rakennuksilla ympäröidylle kadulle... Me seisoimme kolkon kivimuurin edessä. Ylikerroksen kaikissa ikkunoissa oli rautaristikot ja korkealla olevalle ovelle vei kauniilla rautaisilla käsipuilla koristetut portaat. Vanha rakennus, jonka leveä rintapuoli oli pohjoiseen päin, näytti sangen mahtavalta; mutta minua kauhistuttivat rautaristikot, mustat muurit, joihin ei päiväpaiste ulettunut; ja runsaasti veistoksilla koristetut, raskaat ovet tavattoman suurine, kiiltävine vaskikolkuttimineen katselivat minua synkkänä peloittavana arvoituksena.

"Katsopa, Ilse, minä olen oikeassa pihanpuolisen huoneen suhteen?" huudahdin minä epätoivoisesti. "Palatkaamme takaisin!"

"Odota kuitenkin!" lausui hän ja veti minua rappuja ylös. Kantajat ottivat matkakalumme olalleen ja seurasivat meitä. Ilse soitti.

Kohta aukeni ovi hitaasti ja vanha mies laski meidät sisään. Sanattoman leveä ja korkea etehinen oli edessämme. Me seisoimme kiillotetulla kivimosaikkilattialla

— leveät, kiviset portaat olivat perällä ja keskellä kaksi mahtavaa kivipylvästä, jotka katossa muodostivat kauniita kaareja. Ne levittivät suloista viileyttä, mutta samassa synkkää pimentoa, kirkontapaista hämärää, jota ei edes rappuja valaseva päiväpaistekaan voinut poistaa.

"Tässäkö kauppahuone Claudius?" kysyi Ilse.

Mies nyykäytti kankeasti päätään ja samassa silminnähtävän vastahakoisesti astui syrjälle jättääksensä sijaa sisään astuville kantajillemme.

"Eikö tohtori von Sassen asu täällä?"

"Ei täällä!" vastasi hän pikaisesti, ojennetuin käsin astuen molempien miesten tielle. "Herra von Sassen asuu Karolinenlustissa — teidän täytyy mennä kadunkulman ohi oikealle. —"

"Oi Herra Jumala, täytyykö meidän siis taasen mennä tuonne hirveään helteesen?" valitti Ilse, syrjästä katsellen minua.

"Minä teitä säälin," vastasi vanhus kylmästi, "vaan tämän talon kautta ei sinne käydä — ja teidän pitäisi tietämän, että tuonkaltaista tavaraa varten on suuri portti sivukadulta!" jatkoi hän kantajille osoittaen kapineitamme.

Samassa kun hän toruen kohotti äänensä, rupesi pieni koira kiukkuisesti haukkumaan etehisen peräpuolella. Siellä oli alaspäin portaat, joilla seisoivat vanha rouva puettu mustaan silkkileninkiin ja kirjavilla nauhoilla koristettuun myssyyn, pyyhkien ulkoa tulleen pienen sylikoiran jalkoja varovaisesti pyyhinliinalla.

"Laske kuitenkin ihmiset pihan kautta, Erdmann!" sanoi hän ystävällisesti vanhalle palvelijalle.

"Mutta, neiti Fliedner, ettekö huomaa pölyä!" vastasi hän innokkaasti, juurikuin olisi Vesuviuksen kaikki tuhka kiintynyt vaatteisimme ja kenkiimme. "Ja jos herra Claudius sattuu olemaan pihahuoneessa ja näkee heidän menevän pihan yli, niin syntyy siitä rettelöitä."

"Minä lähetän heti Dörten alas lakasemaan, ja mitä rettelöihin tulee, niin otan syyn päälleni. Sitä paitsi ei herra Claudius ole pihakammarissa — parin minuutin kuluttua lähtee hän Dorotheenthaliin."

Hän avasi itse meille pihan oven ja viittasi meitä tulemaan etehisen lävitse. Hieno, veitikkamainen hymy lensi hänen kasvojensa yli, kun Ilse ohi mennessänsä kiittäen nyökkäytti tornimaista päätänsä; sitten kääntyi hän äkkiä ja astui, muriseva koira sylissänsä, jälleen ylös portaita myöten.

"Hän on ymmärtäväinen nainen," lausui Ilse tyytyväisesti itsekseen, kun ovi ratisten sulkeutui takanamme.

"Piha" sana oli kokonansa innostuttanut minut. Minä luulin näkeväni Dierkhofin koko siipikarjan iloisesti lentelevän edessäni; vaan mitään semmoista ei ollutkaan suuressa tyhjässä nelikulmiossa, mihin tulimme, Sen ympärillä oli katurakennus, kaksi siihen ulettuvaa sivurakennusta ja neljännellä sivulla korkea muuri. Vasemmalla puolella oli suuri avonainen portti, josta ohitse kulkevan kadun toisella puolella olevat talot näkyivät. Suuri joukko uusia laatikoita oli päälletysten la'aistulla pihalla ja uutimien sekä muitten koristeitten puute ikkunoissa ilmoitti niiden kuuluvan toimistohuoneisiin.

Kun astuimme pihalle, talutti ajaja juuri kahta virkkua hevosta ulos tallista ja vei ne somien vaunujen luo, jotka olivat vaunuliiterin edessä.

Kantajamme riensivät keskellä muuria olevalle portille ja me seurasimme heitä.

"Mihin aiotte?" kuului äkkiä jotenkin jäykkä ääni.

Minä vedin hattuni syvemmä kasvoilleni ja varoin tarkasti, ett'en kääntänyt päätäni — tunsinhan minä heti vanhan, ruskeahattuisen herran äänen, vaikk'ei se nyt sujunut yhtä pehmeältä kuin arolla neljä viikkoa sitten... Hän oli siis kuitenkin peräkammarissa ja nyt "syntyi rettelöitä", kuten vanhus porstuassa oli ennustanut. Molemmat miehet seisautuivat myöskin ikäänkuin komennosta, eivätkä tohtineet liikahtaakaan, ainoastaan Ilse kääntyi säikähtämättä.

"Me aiomme tohtori von Sassenin luo — saammeko käydä tätä tietä?" kysyi hän kohteliaasti.

Me emme saaneet vastausta, mutta herra viittasi luultavasti myöntäväisesti kädellään, sillä Ilse avasi enempää viipymättä portin ja kantajat astuivat edelleen... Siinäkin täytyi hänen, samaten kuin edellisenä aamuna Dierkhofissa, vetää minut mukaansa, sillä minä seisoin kuin kivettyneenä paikallani... Minun, aron ruskeanharmaasen väriin ja yksimuotoisiin punakukkiin tottuneet silmäni levisivät, ensin ihan hämmästyneinä, leveää kenttää peittävän kukkajärven yli.

Minusta oli mahdotonta käsittää, ett'eivät ne kaikenväriset leveät virrat olleet muuta kuin monenmuotoisia kukkia...

Siinä vasta tulin selville siitä, kuinka inhimillinen kuvitusvoima oli voinut keksiä satujen ihmeitä — yksinäisen, tuntemattoman, loihditun saaren kaltaisena uiskenteli ihmeen kaunis kukkakenttä keskellä uutta maailmaa, joka ennen oli minusta ollut niin ruma, harmaa ja pölyinen.

Minun jalkojeni juurella levisi sinertävä päivänkukkapenger; raskas vaniljan tuoksu täytti ilman ja saattoi minut jonkinlaiseen huumehdukseen... Unhotetut olivat pölyiset kadut ja väsyttävä matka; unhotettu kauhea vahtiparaati, pilkkaavat katupojat ja pihakammarin-pelkoni! Minun hattuni ei enää ollut kuin naulattuna päässäni — minä heitin sen korkealle ilmaan.

"Ah, Ilse, minä tahtoisin mielelläni heittäytyä keskelle kukkia, että ne peittäisivät minut!" riemuitsin minä.

"Niin, sen sinä kyllä voisit," vastasi hän tuimasti ja katsoi sopivaksi pitää minua kiini hameesta.

Suuressa puutarhassa oli sangen hiljaista, sillä paitsi mehiläisten lakkaamatonta suhinaa ei sieltä kuulunut mitään ääntä. Pikku linnut olivat vaieten vetäytyneet pensaitten viileään siimekseen ja ihmiset lepäsivät päivällisen jälkeen. Ainoastaan vanha mies, puvustaan päättäen puutarhuri, tuli meitä vastaan kasvihuoneesta ja osoitti kantajille lyhimmän tien Karolinenlustiin. Ilse kiitti häntä neuvosta.

Me saavuimme pienelle joelle, jonka yli vei soma rautasilta. Siinä oli tavattomien kukkakenttien raja; toisella rannalla kasvoi tiheä pensasto ja aukkoja välistä kohtasivat kauniit ruohokentät ja vaaleita hietakäytäviä varjoovat tuuheat puut katsojain silmiä.

Minä säpsähdin ja pakenin pelästyneenä äkkiä Ilsen taakse, sillä mentyämme sillan ylitse kuului nauru, jonka neljä viikkoa sitten kuulin hautakummun tykönä ja jota, minä tiesin sen, en ollut niin lainkaan unhottava... Kuitenkin pakenin minä, sillä siellähän pilkalliset silmätkin olivat, joita minä niin hirveästi pelkäsin. Ilsen leveä, jäntevä vartalo peitti minun pienen olentoni täydellisesti ja niin menimme eteenpäin varjoisten kujien ja vilpoisten lehtimajojen lävitse — kovaäänisiä huutoja; naurua ja juttelevia naisääniä kuului yhä selvemmin ja äkkiä näimme kirjavia vanteita liitelevän aukean, ympyräisen hietakentän yli,

jolle juuri olimme saapuneet.

Yksi vanteista oli eksynyt ja putosi lehtimajaan. Nuori, solakka neiti ja hoikka mies valkeissa kesäpuvuissa etsivät sitä nostetuin käsivarsin ja kepit pystyssä; he tunkeusivat kauas pensaitten väliin, mihin se oli kadonnut. Hoikka mies oli herra Claudius, ja tyttö, joka oli juossut hänen kanssansa, pienet keveät jalat sievissä kengissä, vaaleat hiukset vapaasti liehuen, oli minusta hopeanheleöine nauruineen oikein inhottava, vaikk'en voinut nähdä hänen kasvojansa... Minä olin kummallisella tuulella; olin suuttunut, vaan tietämättäni mistä syystä, ja hengitin kuitenkin vapaammin ja iloisesti, että pääsin heidän ohitsensa nuoren herran näkemättä.

Minä kurkistin esiin Ilsen takaa ja huomasin vielä muitakin neitiä seisovan siellä täällä; yksi heistä oli kaikkia muita pitempi, vahvavartaloinen nainen valkoisessa puvussa, jonka ylle hän oli heittänyt tulipunaisen, kullalla koristetun, pienen nutun... Hänen liikunnoissansa oli jotakin uljasta, vaan hän osoitti myöskin välinpitämättömyyttä, joka syntyy voiman tunnosta ja mielen lujudesta.

"Kaikki hyvät enkelit!" huudahti hän, lyöden muka naurettavalla ja pelättävällä liikunnolla kätensä yhteen, kun kantajamme, Ilse etupäässä, tulivat näkyviin; sitten purskahti hän hillitsemättömään nauruun. Ilse kääntyi katsomaan sänkyvaatekuormaamme, joka niin uhkaavaisesti ja naurettavasti häilyi kantajien päitten päällä.

Silmänräpäyksessä olimme ympäröidyt.

"Oi, Herra Jesus, Lenore, mitäpä pidät minua hameesta kuin pieni lapsi?" torui Ilse suuttuneena; hän irroittihe minusta ja veti minut käskeväisesti jälleen luoksensa.

Kuinka minä häpesin! Toisessa kädessäni oli hattu ja toisessa suuri valkoinen kaulus, joka, Jumala tiesi kuinka, oli pudonnut kaulastani... En kaakissakaan olisi hävennyt enempää kuin kaikkien näiden uteliasten vieraitten naissilmien edessä.

"Ah, pieni mustalaistyttö!" huudahti kaksi ääntä yht'aikaa, kun minä tuskissani nostin päätäni ja katsahdin ylös.

"Mustalaistyttökö — vielä mitä?" vastasi Ilse syvästi loukkautuneena.

"Hän on tohtori von Sassenin laillinen lapsi —"

"Mitä, onko sillä kuivettuneella lapsia?" keskeytti suuri, nuori nainen kummastuneena, ja hänen huulissansa leikki vieläkin pidätetty naurun halu. Toiset sitä vastoin vetäytyivät hieman taaksepäin ja katselivat minua ihan toisilla, voisin melkein sanoa ystävällisen kunnioittavilla silmillä.

Samassa tuli nuori herrakin luoksemme. Minä katselin kenkiäni, joitten rumat kätret uljaasti pistivät esiin vaaleasta hiedasta ja ehdottomasti vein ja venytin mustaa pukuani, saadakseni sitä edes puolta tuumaa pitemmäksi.

Herra heitti käydessään vannettansa ja otti sen aina sievästi liikkuen keppiinsä, vaikka nuori nainen hänen vieressänsä kuinka olisi koettanut saada sitä valkoisiin käsiinsä... Silloin sattui hän katsahtamaan minuun: hän säpsähti ja rypisti tutkistelevaisesti suuria ruskeita silmiänsä. Vihdoin tuli hän äkkiä minun luokseni.

"Mitä hullua — onhan tuo aron prinsessa!" huudahti hän kummastuneena.

"Kuka?" kysyi pitkä suurisilmäinen nuori neiti.

"Niin, etkö muista, Charlotte — aron prinsessa! Kerroinhan minä sinulle pienestä, avojalkaisesta olennosta, joka sisiliskon kaltaisesti juoksi aron yli — todellakin, prinsessan-kruunuinen sisilisko!" Hän nauroi ääneen. "Mutta mitä hullua on helmen myyjä tullut tänne?"

Tunnottomuus, millä nuori herra arvosteli minua ihan silmiäni edessä, ja hänen sanomaton kummastuksensa, kun näki minut puutarhassansa, masensi minun viimeisen rohkeuteni; mutta "helmenmyyjä" sana saattoi myöskin vereni kuohumaan.

"Se ei ole totta!" tiuskasin minä. "Minä en ole myynyt teille helmiäni — te tiedätte aivan hyvin, että heitin taalerinne hiekkaan!"

Charlotte nauroi ja astui säihkyvin silmin nopeasti minun luokseni.

"Ah, kuinka viehättävä — hän on ylpeä — tuo pienokainen!" huudahti hän.

Hän kumartui ja silitti hiuksiani valkoisella kädellään, melkein samalla tavoin kuin hyväilläään sievää, pientä koiraa.

"Mitä sanot kummallisesta uutisesta, Dagobert?" sanoi hän nuorelle herralle.
"Muumialla on perhettä — tuo sievä olento on tohtori von Sassenin tytär —"

"Mahdotonta!" huudahti hän rajattomasti kummastuen.

"No, mitä äärettömän kummallista siinä on?" vastasi Ilse tuimasti. "Luuletteko siis, ett'ei tyttö voi olla ylhäisten ihmisten lapsia, sen tähden ett'ei hänellä ole tuonkaltaista satulalointa yllänsä?" lausui hän osoittaen Charlotten somaa nuttua.

Nuori neiti nauroi kuin mieletön, pistävä moite näkyi huvittavan häntä äärettömästi.

"Mutta minkä näköinen sinä olet, Leonore!" torui Ilse. "Puuttuu vielä vaan, että myöskin riisut sukat ja kengät!" Hän pani kauluksen jälleen kaulaani, silitti molemmin käsin hiukseni ja pani hatun päähäni. Minä katselin levottomasti ympärillä seisovia naisia; huomasihan minä akka olevani heidän rinnallansa sangen naurettava olento — he varmaankin nauroivat; vaan kaikki olivat niin vakavat, kuin olisi todellinen prinsessa järestänyt pukuansa heidän edessään. Ainoastaan Charlotten suu vetäytyi nauruun.

"Uhri raukka!" lausui hän sääliväisellä äänellä. "Mutta tuleeko prinsessan nyt jäädä isänsä luo," lisäsi hän vilkkaasti.

"Tietysti!" vastasi Ilse päättäväisesti. "Kenen tykö sitten joll'ei hänen?... Mutta nyt pyytäisin, että laskisitte minut — me olemme väsyneet... Onko tuo tuossa viimeinkin Karolinenlust, tahi mikä nimi sillä lienee?" kysyi hän osoittaen vaaleata viivaa, joka kimelsi puitten latvojen yli.

"Minä tulen teitä saattamaan," tarjoutui nuori mies sangen kohteliaasti — hän oli tykkönään muuttunut; silmätkin, jotka ensin erhettymättömällä ilolla olivat katselleet Ilsen naurettavaa päähinettä, kielsivät itseltään jok'ainoan pilkallisen katseen.

Minun sydämeni paisui. Mikä mainio mies minun isäni onkaan, koska jo hänen pelkkä nimensä tuottaa Ilsele ja minulle niin paljon kunnioitusta, — arvelin itsekseni.

Neidit jättivät meidät hyvästi, ja me menimme nuoren herran seurassa hiekkakentän yli punakatajien välitse Karolinenlustiin päin.

Meillä oli enää vaan vähän matkaa astuttava viheriäisten puitten virkistävää siimestä, mutta minä kävin sen sykkivin sydämin. Ilse astuskeli vilkkaasti eteenpäin meidän edellämme, eikä katsahtanut kertaakaan taaksensa. Tuskin olivat nuoret neidet kadonneet tiheän pensaston taakse, kun nuori herra nopeasti kumartui minun puoleeni, katseli minua syvään ja veitikkamaisesti viattomiin silmiini.

"Oletteko vielä suutuksissanne minuun, prinsessa?" kysyi hän puoliääneen.

Minä pudistin päätäni — kummallista, että joku puoleksi kuiskattu sana voi saattaa minut vapisemaan aina sydämeni pohjaan asti... Karolinenlust näkyi äkkiä edessämme!... Minua ei ensinkään olisi kummastuttanut, jos haltiattarien kuningatar olisi nyykäyttänyt minulle päätään korkeista ikkunoista ja kutsunut minua järjestämään vuodettansa ja lakasemaan huonettansa... Minä olin kuin lumottu, eikä edessämme oleva rakennus ensinkään ollut semmoinen, että se olisi voinut herättää minut siitä tilasta... Mitäpä minä siihen aikaan tiesin renessansi- tahi rokoko-rakennustavasta! Lumoavaa näköä ei ankarien rakennussääntöjen tieto siis voinut vähentää. Minä näin ilmaan kohoavan ainoastaan kauniita viivoja, niin hienoja ja pehmeitä, kuin olisivat ne olleet vahasta eikä kivistä. Minä näin pylväitä, patsaita ja reunuksia, ihastuttavan kauniisti yhdistettyinä tuhlaavaisen monilla kukka- ja hedelmäköynnöksillä, sekä niiden välissä ikkunoitten kiiltävät, isot peililevyt — kauniin, pienen rokoko-linnan, niin koristettuna kuin viime vuosisadan rakennustapa vaan voi matkaan saada. Se kuvastui hopeankirkkaasen veteen, joka reikäisen kiviseinän ympäröimänä virtaili sen jalkojen juuressa. Pieni lammikko ynnä viuhkantapaiset valkoisilla kivillä ja kankeilla kuusilla koristetut ruohokentät täyttivät jotenkin ahtaan leveän tien ympäröimän tilan; mutta sen toisella puolella levisivät taas puitten synkät varjot. Kuin helmi viheriäisissä aalloissa oli se pieni linna kätkettynä keskellä metsää, joka kohosi korkealle sen takaa. Melkein jalkojemme yli pakeni arka hopeafasaani pensastoon ja siimeksessä pylväskäytävän edessä käveli riikinkukko, komea, loistava pursto levitettyinä, samalla kun tuhanharmaa kurki seisoj toisella jalallaan lammikon rannalla, pitäen paljasta punaista päätänsä mieltäväsesti alhaalla — se tuli arvokkaasti meidän luoksemme, rupesi tanssimaan, kumartaen mitä naurettavimmalla tavalla, juuri kuin olisi se linnan juhlallisuuksien ohjaaja — ihme toisensa perästä minun kokemattomissa silmissäni!

Kantajat laskivat takkansa alikerroksen avonaiseen etehiseen, he saivat kantopalkkansa, ja sitte astuimme me ylös. Ensimmäisessä kerroksessa kuljimme

monen oven ohitse, jotka, kummallista kyllä, olivat varustetut suurilla, ympyräisillä, pölyisillä oikeuden sineteillä — leveitä valkoisia paperi-kaistaleita oli rakojen päällä, muistuttaen äänettömyyttä vaativasta, huulille lasketusta sormesta.

Vasta kolmannessa kerroksessa seisahduimme. Nuori herra avasi oven ja me astuimme sisälle, samalla kun hän ystävällisesti kumartaen peräytyi ja äänettä sulki oven meidän jälkeemme. Kauhea tuska ja pelko valloittivat minut äkkiä. Minä olin kotona Dierkhofissa sangen oikein tuntenut, ett'ei isäni minusta huolinut, että minä olin hänelle rasituksena, jonka hän mielellään olisi ijäksi päiväksi jättänyt arolle; kummastuksesta, jonka täällä kaikkialla herätin, tulin selville siitä, ett'ei hän ollut ainoallakaan sanalla puhunut minusta... Ja nyt olin kuitenkin tunkeutunut hänen huoneisiinsa ja katselin arasti sitä maailmaa, missä hän eli ja oleskeli... Kuinka vieraalta ja käsittämättömältä se kaikki näytti! Seinät suuressa salissa, johon olimme tulleet, olivat lattiasta kattoon asti kirjojen peitossa; "peitetyt niin monilla kirjoilla kuin kanervan kukkia oli arolla," arvelin minä. Siinä oli tilaa ainoastaan neljälle viheriäisillä villavarjostimilla peitetylle ikkunalle ja kahdelle ovelle. Vasen ovi oli selki selällään — siitä pääsi toiseen suureen huoneeseen, niihin valo tuli ylhäältäpäin. Korkeasta, avarasta kupulaesta valasi kimeltävä päivän paiste valkoista veistokuvaa: nuijaa kantavaa, uhkaavan näköistä olentoa ja vielä muitakin ihanien, hienopukuisten naisten kuvia. Kirjaston ikkunan luona kirjoituspöydän edessä istui herra kirjoittamassa. Hän ei huomannut meidän tuloamme, sillä kun epäileväisesti seisahduimme hetkeksi kynnykselle, kuulimme kynän lakkaamatta vaan rapisevan — se oikein vaivasi hermojani... En tiedä, oliko siihen syynä huoneen tavattomuus tahi ahdistava tunne — isäni pelkääminen — samapa se, Ilse, aina vireä, päättäväinen Ilse epäili silmänräpäyksen, mutta otti sitte minua vakavasti kädestä ja vei minut ikkunan luo.

"Hyvää päivää, herra tohtori, tässä olemme nyt!" lausui hän. Minusta kuului hänen heleä, hieman vapiseva äänensä ukkosen jyrinältä hiljaisia seiniä vastaan.

Isäni säpsähti paperiensa keskellä ja katseli meitä; sitten kavahti hän pystyyn kuin sähkön vaikutuksesta.

"Ilse!" huudahti hän silminnähtävästi kauhistuneena.

"Niin Ilse, herra tohtori!" vastasi Ilse tyvenesti. "Ja tässä on Leonore, ainoa lapsenne, joka ei neljäentoista vuoteen ole nähnyt isäänsä... Se on pitkä aika,

herra tohtori, eikä olisi kummaa, jos ette enää tuntisikaan toisianne."

Isäni oli ääneti ja pyyhki monta kertaa otsaansa, ikäänkuin olisi hänen ollut vaikea saada ajatuksiansa selville ja käsittää läsnäoloamme. Keveästi lykkäsi hän hattuni taaksepäin ja katseli minua silmiin. Minä ajattelin itsekseni hieman peläten, että laihempia ja kuihtuneempia kasvoja kuin isäni tuskin oli olemassa; mutta hänellä oli mummon kauniit silmät.

"Vai niin, oletko sinä siis Leonore?" lausui hän hyvin lempeästi ja suuteli minua otsalle. "Hän on pieni vartaloltaan, Ilse, vaimovainajatanikin pienempi, luulen." Hän huokasi. "Kuinka vanha lapsi on?"

"Seitsemäntoista vuotta, herra tohtori. Olenhan sen jo kahdesti maininnut kirjeessäni."

"Ah, vai niin!" lausui hän taas silittäen otsaansa; sitte pani hän kätensä ristiin ja väänsi ne ulospäin että luut luskivat — hän oli syvistä unelmista täyteen todellisuuteen äkkiä heränneen ihmisen kuva.

"Sinä olet väsynyt, lapseni, suo anteeksi, että sallin sinun seisoa niin kauan," lausui hän sangen kohteliaasti, käveltyään ensin kerran edestakaisin pitkin lattiaa.

Keskellä lattiaa seisoivat kirjoilla ja papereilla peitetty pöytä. Isäni lykkäsi meille kaksi sen vieressä olevaa nojatuolia.

"Ole varovainen, Ilse, minä pyydän, ole varovainen!" huudahti hän tuskallisesti, kun Ilse, istuutuessaan, viattomasti asetti pienen korinsa avatun paperivihon päälle. Hänen laihat kätensä vapisivat, kun hän varovaisesti nosti pois korian, eikä hellä äidinsydän voisi levottomammin tutkia sairaan sydänpäpysensä kasvoja kuin isäni ikivanhaa kellastunutta paperia, vapautettuansa sen vieraasta painosta.

Minä katsoin Ilseä. Hän ei ollut siitä millänsäkään; kentiesi tunsit hän jo ennakoita isäni omituisuudet.

"Tule levähtämään vähän!" lausui isä huomattuaan, että epäilin istua.
"Sitten menemme ravintolaan..."

"Ravintolaanko, herra tohtori?" kysyi Ilse tyvenesti. "Mitäkä lapsella siellä olisi tehtävää? Se maksaisi vaan suuria summia kahtena vuotena..."

Isäni vetäytyi äkkiä taaksepäin. "Kahtena vuotena! Mitä sanot, Ilse?"

"Minä sanon vaan, mitä jo kymmenen vuoden kuluessa olen teille jok'ainoassa kirjeessä sanonut. Me olemme nyt täällä ja jäämme tänne!... Minä en voi kärsiä, että tyttö villiyytyy arolla! Katsokaa Leonorea! Hän osaa tuskin lukea; ja kirjoittaminen — varjelkoon meitä — teidän pitäisi nähdä hänen harakanvarpaitansa! Puihin osaa hän kyllä kiivetä kurkistamaan linnunpesiin, vaan ommella säännöllistä saumaa tahi kutoa kantapäätä sukkaan, sitä ei hän taida — minä en ole millään tavoin voinut opettaa hänelle sitä, ja hän juoksee kypälämäkeen nähdessänsä vieraita kasvoja, juurikuin olisivat he rosvoja. Ettekä te voisi saada häntä tervehtimään edes hyvää päivää! Ja tämä on tohtori von Sassenin ainoa lapsi!... Teidän rouva vainajanne kääntyisi haudassaan, jos hän sen tietäisi!"

Isälleni ei joutunut mieleen Ilsen kiitettävän kertomuksen jälkeen edes katsellakaan minua, pientä, mitätöntä olentoa.

"Herra Jumala!" huudahti hän repien molemmin käsin epätoivoisesti päätänsä, "se voi kaikki olla ihan totta; mutta mitä minä teen tällä lapsella?"

Siihen saakka olin levottomasti ja ääneti kuunnellut heidän puhettansa, vaan silloin nousin seisomaan.

"Oi, kuinka kauheata tämä kaikki on!" huudahdin minä tuskasta vapisevalla äänellä. "Ole huoletta, isä, minä en enää tule silmiesi eteen! Minä palaan heti, ja jos en muuten pääse, niin menen vaikka jalkaisin takaisin arolle. Onhan Heintz siellä, ja hän varmaankin iloitsee siitä... Ja minä rupean myöskin ahkeraksi, isä; voit olla varma siitä — minä tahdon oppia ompelemaan ja kutomaan... Saat nähdä, minä en milloinkaan enää, en koskaan tule sinulle kiusaksi!..."

"Hiljaa, lapsi," varoitti Ilse nousten seisomaan; kyöneleet valuiivat hänen silmistänsä.

Mutta silloin ympäröi minua kaksi kättä, minä lepäsin isäni sydäntä vasten. Hän riisui pois hattuni, heitti sen lattialle ja painoi pääni lempeästi rintaansa vasten.

"Ei, ei, lapsi kultani, pikku Leonore raukkani, sitä minä en tarkoittanut!" lohdutti hän minua liikutettuna.

Kummallista — oli ikäänkuin sanani vasta täydellisesti olisivat saattaneet hänet

käsittämään, miten asia oikeastaan oli.

"Nyt juuri pitää sinun jäämän minun luokseni. Ilse, eikö tytöllä ole samankaltainen ääni kuin vaimo vainajallanikin? Eikö se ole yhtä hopeanheleä?... Minun luokseni täytyy lapsen jäädä, arolle hän ei enää saa palata, se on selvää!... Mutta Ilse hyvä, kuinka nyt tehdään?... Tämä ei edes ole minun oikea kotini; minä olen itse vieras tässä talossa, määrättömäksi ajaksi... Niin, kuinka nyt tehdään?"

"Kyllä minä pidän siitä huolta, herra tohtori," lausui Ilse vakavasti ... ja hän oli jälleen oikeassa mielityössään. "Minä voin huoletta viipyä viikkokauden poissa Dierkhofista, vaikka Heintz sillä aikaa tekisikin muutamia tyhjän töitä... Kyllä minä järestän kaikki... Eikä tyttö sitä paitsi tule tyhjin käsin."

Hän otti paperin koristansa ja ojensi sen isälleni; se oli mummon perukirja.

Minä nostin pääni isäni rinnalta ja lausuin hänelle kuolleen viimeisen tervehdyksen.

"Eikö äiti kuollut mielipuolena?" kysyi isä.

"Ei." vastasi Ilse. "Hän oli täydessä järjessään kuin terveimpinä päivinään ja määräsi kaikki, ennenkuin nukkui viimeiseen uneen... Lukekaa vaan. Laillista todistajaa ei ollut läsnä, mutta hän arveli teidän pitävän hänen viimeisen tahtonsa tämän kaltaisenakin arvossa —"

"Se on tietty."

Hän avasi paperin ja silmäili ensimmäisiä rivejä. "Tämä ilahuttaa minua teidän tähtenne, Ilse!" lausui hän. "Dierkhof on laillisesti teidän omanne."

"Luuletteko todellakin niin, herra tohtori?... Mutta, jos olisin teidän sijassanne, ajattelisin minä: Ahaa, Ilse on pysynyt vanhan rouvan luona, ainoastaan saadaksensa periä hyvän tilan —"

"Se ei joutuisi mieleeni —"

"Mutta minun... Minä en ota Dierkhofia omakseni; se kuuluu, jos suvaitsette, tytölle, hänellä täytyy olla suojapaikka, oma koti, mihin voi jäädä, jos ei maailma häntä miellytä... Jos minä saan asua Dierkhofissa ja te sallitte minun

hoitaa sitä kuolemaani asti, on se minulle kylliksi. Minä olisin heti emäntäni kuoltua repinyt paperin palasiksi; vaan minulla ei ollut oikeutta siihen, sillä siinä on vielä enemmänkin."

Isani luki eteenpäin. "Kuinka, siis oli vielä rahojakin jälellä?" huudahti hän kovin kummastuneena. "Olettehan te aina kirjoittaneet äitini eläneen ainoastaan eläkerahastansa ja Dierkhofin pienistä tuloista."

"Se onkin ollut pelkkää totta, herra tohtori... Alussa saapui muutama kerta rahaa muualta, vaan minä en ymmärrä senkaltaisia asioita ja kun armollinen rouva lakkasi itse kirjoittamasta kirjeitensä, ei enää ainoatakaan groschenia saatu ulkomaailmasta. Tohtori selitti minulle nyt vasta, että pienet painetut paperit ovat poisleikattavat ja lähetettävät pankkiin, joka niistä maksaa korkoa."

"Onko teillä paperit muassanne?"

"On", lausui Ilse äkkiä hämillään ja viipyen. "Mutta, herra tohtori, sen sanon teille", lisäsi hän päättäväisesti, "niitä ei saa käyttää samalla tavalla kuin" — hän osoitti merkitseväisesti päällään läheistä salia — "kuin olette käyttäneet ne suuret rahasummat, joita armollinen rouva alinomaa lähetti teille Hannoverista."

Isani laihat, kuihtuneet posket punoittivat ja hänen katseensa oli niin epävakava, juuri kuin olisimme tavanneet hänet jotakin paha tekemästä.

"Ei, ei!" vakuutti hän elävästi. "Olkaa huoletta — rahat ovat Leonoren."

"Ja tallennatteko ne huolellisesti? Ja säännöllisesti neljästi vuodessa —"

"Ei, Ilse, sitä minä en voi!" keskeytti isä oikein kauhistuneena. Raha-asioihin en minä millään tavoin voi ryhtyä! Minun työni vie minulta kaiken aikani —"

"Olkaa huoleti, siihen kyllä saamme neuvoa, herra tohtori!" rauhoitti Ilse — minulta ei jäänyt huomaamatta, että se suuresti rauhoitti häntä. "Mutta kuinka täällä nyt järjestetään? Tuohon suureen huoneeseen emme toki voi jäädä... Eihän täällä näy pesukaappia eikä muitakaan kaappia —"

"Minä saatan teidät heti alas asuinhuoneisiin — malttakaa hiukan, silmänräpäys vaan! Minä lasken ensin käsikirjoituksen talteen."

Hän meni pöydän luo ja käänteli hajamielisesti, pää kumarruksissa, paperiansa. Sillä välin hivutti hän lakkaamatta otsaansa, sitten ohutta harmaata partaansa ja vaipui viimein hitaasti nojatuoliinsa. Äkkiä tarttui hän kynään ja rupesi kirjoittamaan.

Ilse oli sillä aikaa mennyt lähimmäiseen saliin ja minä seurasin häntä... Miltä me molemmat näytimme keskellä kaikkia muinaisteoksia, voin nyt vallan hyvin kuvailla, ja millä silmillä minä silloin katselin taideaarteita, joitten nimiä en tietysti tuntenut, muistan sangen selvästi. Että kaikki oli sikin sokin odotellen järjestävää kättä, voi helposti huomata. Arkuista kiiksi marmori heinien ja pahnosten väliltä; pompeiolaisia vaskikaluja olivat pöydät täynnä ja muinaisia terrakotta-teoksia — puoleksi särkyneitä, kauhtuneita savikoristuksia, joita en viitsinyt katsellakaan — oli hajallaan lattialla. Siellä oli ylipään paljon särjetyitä ja heikkoja kaluja; suljetun arkun päällä makasi vielä käsitön ja jalaton naisen kuva — mitähän minä "torsosta" tiesin!

"Voisiko uskoa tätä mahdolliseksi!" mumisi Ilse tyytymättömästi, melkein päsuuttuneena. "Täänkaltaisessa särjetyssä rojussa on melkein Jakobsohnin koko rikkaus!"

En minäkään voinut sitä käsittää, mutta jäin kuitenkin viehätettynä seisomaan, ja tietämättäni koitti minussa aavistus taiteen ihmeistä ja niiden valloittavasta voimasta. Puuta vasten makasi siinä poika. Vasemman käsivartensa oli hän kiertänyt taitetun oksan ympäri ja jäsenet osoittivat semmoista välinpitämättömyyttä, joka ilmoittaa unen lähestymistä. Minä katselin liikahtamatta hetkisen aikaa kauniita kasvoja; hieman avatuista huulista kuului hänen hengityksensä, puoleksi ummistuneet silmät taistelivat unen kanssa ja alas riippuvassa, laiassa, mutta jäntevässä kädessä näkyivät paisuneet suonet kellertävän nahan alta: siinä oli elämää — pelottavaa elämää. Minä säpsähdin.

"Älä pelkää, lapsi!" lausui Ilse. "Kylläpä tämä kuitenkin on pelottavaa!... Katsohan vaan isääsi! Luulenpa hänen kokonaan unhottaneen, että me olemme täällä."

Samassa kolkutettiin ulko-ovea; isäni ei sitä kuullut, vaan jatkoi kirjoitustansa. Toiseen kolkutukseen huusi Ilse voimakkaasti: "astukaa sisälle!" Samoin kuin meidän tullessamme, kavahti isä pystyyn ja katsoa tuijotti hajamielisesti tulijaa, kalliisen pukuun vaatetettua palvelijaa, joka nöyrästi lähestyi kirjoituspöytä.

"Hänen korkeutensa herttua, lähettää sydämelliset tervehdyksensä ja pyytää teitä, herra tohtori, puheillensa viheriäiseen huoneeseen kello viisi," lausui hän syvästi kumartaen.

"Vai niin! — Minä olen aina valmis noudattamaan hänen korkeutensa käskyä!" lausui isäni molemmin käsin venyttäen hiuksiansa.

Palvelija meni ääneti ulos.

"Täällä me vielä olemme, herra tohtori," huudahti Ilse kynnykseltä, kun isäni taasen aikoi käydä istumaan.

Minä en voinut olla oikein makeasti nauramatta; mutta minusta tuntui myöskin, kuin olisi raskas kuorma nostettu rinnaltani — minä rupesin ymmärtämään isääni. Hän ei ollut sydämensä kylmyyden eikä kovuuden tähden unhottanut minua ja äitiäni — hän eli vaan toisessa maailmassa. Minä olin varma siitä, että hän rakastaisi minua, jos vaan olisin hänen luonansa eikä mitään tunkeutuisi välillemme... Ensiksi täytyi minun voittaa ujouteni, ett'en enää säpsähtäisi omasta äänestäni.

"Isä," lausuin minä yhtä reippaasti kuin esikuvani Ilsekin ja osoitin nukkuvaa lasta, kun isä melkein naurettavan hämmästyneenä, käsiänsä väännellen tuli meidän luoksemme, "ethän naura minulle? Eikö tuo lapsi herää tai irroita kättänsä oksasta? Onhan se ihan elävä?"

"Minäkö nauraisin sinulle, pikku Leonoreni, sentähden että heti huomaisit helmeni, aarteeni?" huudahti hän silmännähtävän iloisesti. Hän silitti kellertävää marmoria vielä hellemmin kuin äsken poskeani. "Niin katselehan oikein tarkoin, lapseni! Tämä on kaunis teos Jumalan kaunihinten luotujen kappalten vertainen!... Semmoista on ainoastaan yhdessä maailman paikassa, ainoastaan tässä, tässä!... Mikä löytö!... Jumala tiesi, kuinka kauppias on saanut sen käsiinsä!... Tässä talossa piilee äärettömiä aarteita, ja mistä olen minä ne löytänyt, ell'en juuri sieltä, mistä eilen vasta vedin tämän verrattoman kalliin taideteoksen päivän valoon? Tuolta kellarin nurkista, missä ne ovat olleet vähintään neljäkymmentä vuotta arkkuihin pakattuina, unhoitukseen jääneinä — ryöstö tieteeltä, jota ei milloinkaan voi anteeksi antaa!... Oi tuota kauppiaan mieltä!"

Se ei tosin kuulunut siltä, kuin olisi hän puhunut minulle, arolta tulevalle lapselle, joka vasta ensi kertaa sain mitään ymmärtämättä kurkistaa taiteen ja

tieteen valtakuntaan; mutta hänen puhettansa ymmärsin kuitenkin paljon paremmin kuin professorin vierassanaista pakinaa tuolla kukkulalla, ja äkkiarvaamaton löytö "kauppahuoneessa" oli minusta yhtä miellyttävä kuin hautakummun salaisuus.

Ilse katseli minua sivulta, juurikuin olisi hän tahtonut sanoa: "vai niin, nyt alkaa tuokin;" vaan hän pidätti kaikki muistutukset ja lausui, kuten ainakin, suoraan ajatuksensa. Hän osoitti pölyisiä jalkimiansa.

"Anturat polttavat jalkojani ja minä olisin iloinen, jos saisin lasillisen raikasta vettä, herra tohtori!"

Isä hymyili, lukitsi kirjoituspöytänsä laatikon ja vei meidät alikerrokseen. Me näimme ohitse mennessämme avatusta ovesta vähäiseen huoneeseen; siellä seisoi sievä palvelusneiti, valkoinen esiliina edessä, tomuttamassa huonekaluja.

"Neiti Fliedner käski avata kaksi huonetta armolliselle neidelle," lausui hän kunnioittavasti isälleni.

Minä nauroin hänelle vasten silmiä. "Armollinen neiti" oli viimeksi edellisenä aamuna lähtiessänsä Dierkhofista juossut avojaloin aroa pitkin.

"Herra tosin läksi Dorotheenthaliin," jatkoi tyttö, "eikä neiti Fliedner tiedä, kuinka hän tahtoo asettaa kotiin tultuansa; vaan hän tahtoi kuitenkin ennakolta pitää huolta välttämättömimmistä tarpeista. Minä olen kattanut pöydänkin kolmelle hengelle ja tuonut ruokaa kahdelle lisää ravintolasta."

Isäni kiitti häntä ja avasi meille sangen komean asuinhuoneensa oven.

Kerronko, kuinka voimallisen aistin ihmeet melkein kohta heräsivät yksinkertaisessa lapsessa; sen ihmeen, joka saattoi tuhat hellää huolenpitoa heti syntymään lapsellisessa sielussani, kun rakkaita velvollisuuksia minua kohtasi? Minun "äärettömän taitamattomiksi" moititut käteni kuorivat perunat ja laskivat ne, vaikka vielä ujosti ja kömpelösti, isän lautaselle; minä riensin vetämään akuttimen eteen, kun aurinko rupesi kuumasti paistamaan isälleni otsaan, ja kun hän hetken perästä jälleen meni rakastettuun kirjastoonsa, huusin minä hänen peräänsä, että hänen kello viisi täytyi mennä herttuan luokse, ja kysyin, saisinko tulla ylös häntä siitä muistuttamaan.

Hän kääntyi sähkövin silmin ovesta.

"Minä kiitän teitä, Ilse," huudahti hän. "Te olette lapsessani tuoneet minulle sen onnellisen ajan takaisin, jolloin minulla oli vielä vaimo vainajani elossa!... Leonore, juuri kello viisi tulet ylös! Minä olen usein vähän hajamielinen ja, paha kyllä, on jo usein tapahtunut, että olen ihan unhottanut koko kutsumuksen."

Hän meni ulos.

"Käyhän kaikki hyvin!" arveli Ilse tyytyväisesti ja lykkäsi nuttunsa hihat kyynäpäittänsä yli.

XI.

Isäni asuihuoneitten vieressä oli se huone, jonka neiti Fliedner toistaiseksi oli määrännyt minulle, ja sen takana pieni makuukammari. Ne olivat rakennuksen lounaisessa kulmassa ja ensimmäisessä oli kaksi ikkunaa, joitten edessä riippui raskaat, vaikka vähän kauhtuneet tamasti-uutimet. Siinä oli keltaisella silkkipeitteellä katettu vuode, pehmeitä, puhtaisin liinapäälyksiin pistettyjä tyynyjä, sievä, keltaisilla poimuksilla koristettu peilipöytä, ja toisella seinällä kierrejalkainen, kalliilla puulajilla muovattu kaappi.

"Makuuvaatteita ei tarvita," sanoi Ilse, vetäen vahvoilla käsillään meidän säkkivaatteesen ommeltua, jättiläisen kokoista tavaraläjäämme kynnyksen yli. "Makuuvaatteita on meillä itsellämme, ja minkä kaltaisia lisäksi!" Hän otti hienot vaatteet vuoteesta ja punnitsi ylenkatseellisesti käsissänsä keveitä tyynyjä. "Mutta tämä on pahasti!" huudahti hän äkkiä, kädet puuskassa tarkastellen pientä huonetta. "Tuossa, missä vuode nyt on, makaat puoleksi kylmän ikkunan alla, ja tuolla seinällä on kaappi suotta suojassa. Kas niin, auta minua vähän, tyttäreni — se otetaan siitä pois!"

Me siirsimme kaapin syrjälle; Ilse löi kätensä yhteen. "Jumala varjelkoon meitä, silkkiä ikkunain edessä ja sormen paksulta hämähäkinverkkoa ja tomua kaappien takana — sepä vasta hyvää järjestystä!" Minun täytyi ehdottomasti muistella neljäkymmentä vuotta kellarin pimeydessä olleita arkkuja; niin pitkään aikaan ei luultavasti kaikkialla kiiteleviä hämmähäkkiä ollut häiritty. Paitsi vanhuuttansa mustaa tomun ja pitkäjalkaisia pakenevia seinälukkia tuli vielä pieni, tuskin huomattava sala-ovi näkyviin. Ilse avasi sen kursailematta; tuskin kahta jalkaa leveät, jyrkät portaat vievät ylös toiseen kerrokseen.

"Ei kaappi siis ole siinä suotta aikojaan", lausui Ilse, sulkien oven jälleen.

"Meidän täytyy nostaa se paikalleen takaisin!"

Hän meni ulos luutaa ja rikkaviskuria hakemaan.

Hiljaa avasin minä jälleen oven... Kuka asui tuolla ylhäällä? Kentiesi kaunis Charlotte?... Minä astuin portaan toisensa perästä ylöspäin... Äkkiä näin omien silmiäni tasalta heikon valon — raon kynnyksen ja molempia kerroksia yhdistävän oven välillä. Hiljaa, kutea aijoin, avasin sen — oi taivas! mikä hirveä melu syntyi: vahva kahiseminen kuului ja tuo hirveä ovi kirisi, ikäänkuin ei sitä olisi vuosikymmeniin avattu! Käteni putosi lukosta ja minä olin vähällä kaatua takaperin. Ovi aukeni hitaasti sisälle päin — siellä ei ollut ketään — musta silkkinuttu oli puoleksi riippunut oven edessä ja siitä se melu syntyi.

Minusta tuntui, kuin olisi ensimmäinen vaalea aamurusko, jolle niin usein olin riemuinnut arolla, virtaillut ympäri seiniä — ne olivat ruusunpunaiset. Ruusuvihkoja näkyi kaikkialla, mihin vaan katseli, harmaapohjaisessa matossa, pienissä selkälaudattomissa tuoleissa ja alaslasketuissa akuttimissa — ne kyllä olivat vaan ruusun jäännöksiä, sillä auringon paisteessa olivat ne vallan kauhtuneet. Ikkunan vieressä oli peilipöytä täynnä hopeakapineita; muita huonekaluja ei ollut...

Minä astuin varovaisesti sisään... Hyi — eihän sielläkään ollut pitkään aikaan puhdistettu... Tämäpä hyvää järjestystä! olisi Ilse taasen sanonut. Menestyikö Charlotte todellakin senkaltaisessa tukehuttavassa, tomuisessa ilmassa? Vasemmalla puolella oli ovi auki, ja minä huomasin kaksi rinnakkain olevaa vuodetta tumman sinertävän päällystimen peitossa; niiden vieressä oli kehto, täynnä pieniä tyynyjä, joitten yli viheriäinen harso oli heitetty... Kummallista, kuka asunee täällä?... Hiljaisuus, syvä, aaveentapainen hiljaisuus vallitsi hämärissä huoneissa; rulla-akuttimet olivat alaslasketut, vieläpä uutimetkin eteen vedetyt, ja kaikki näytti niin autiolta... Ah, nyt tiesin sen! Asujat olivat sieltä lähteneet pois!... Silmänräpäyksen aikaa varoitti minua muuten sangen vapaamielinen omatuntoni enempää urkkimasta — eihän minun nenäkäs olentoni kuulunut tänne... Joutavia! oli niin viehättävää kurkistaa salaa ventovieraasen, aavistamattoman komeaan kotiin!... Olinhan minä todellakin haltiattaren luona hänen omassa samettisessa ja silkkisessä, kultaisessa ja hopeisessa kodissansa. Tomua oli kyllä laistakseni ja vuoteitakin järjestääkseni... Minä kävelin ypöyksin hänen huoneittensa ja salinsa lävitse — ypöyksin! Mutta en pelännyt — en ollenkaan. Vaan jos haltiatar todellakin istuisi lähimmäisessä huoneessa korkeassa nojatuolissansa — silloin astuisin rohkeasti hänen eteensä ja kumartaisin hänelle, siihen ei tarvitsisi aivan paljon uskallusta — ei suinkaan, mutta — minä huudahdin äkkiä, että seinät kajahtivat, ja peitin kasvoni käsilläni.

Avasin juuri oven. Minä en ollut yksinäni, mutta ei haltiatarkaan siellä istunut — pieni, musta olento tuli vastaisesta ovesta minua kohti.

Sykkivin sydämin odotin minä vieraan lähestymistä; luulin hänen ensin ottavan kädet kasvoistani ja vaativan selitystä, miten olin tullut vieraisin huoneisiin, mutta haudan hiljaisuus vallitsi yhä, ei ketään tullut lattian yli, ei mitään oveakaan suljettu — päättäväisellä liikunnolla lopetin tuskallisen tilani, minä katsahdin ylös. "Musta" seiso yhä vielä kynnyksellä, antaen ruskeiden käsiensä hitaasti vaipua alas kasvoiltansa ja heitti sitte vallattomat mustat kähäränsä niskaan — no, mutta niinhän minäkin tein!... Minä nauroin, nauroin täyttä kurkkua. Huoneessa oli peiliseiniä; aina kattoon asti ulottui lasi — luultavasti näytti siitä kokonaan kuvastuva olento sangen kummalliselta!... Minä pudistin kähäröitäni, nauroin kuin hullu ja astuin edessäni olevaan saliin.

Se huone ulottui koko rakennuksen leveyden yli ja siinä oli etelän ja pohjan puolella liki toisiaan kolme tavattoman suurta, ulos vievää lasi-ovea. Ne olivat varustetut sinisillä silkkiiutimilla, joissa väri ainoastaan pohjan puolella oli säilynyt, eteläpuolella oli se kauhtunut likaisen harmaaksi... Siellä ikäänkuin virtaili elämä vastaan seinistä. Pienillä lihavilla, lentävillä lapsilla oli seppeleitä käsissään, ne nauroivat minulle veitikkamaisesti, ja katosta ripottelivat ihanat naiset oikeita kukkakiehkuroita ympärilleen, Kullatuista koristeita näkyi maalausten välillä, ympäröiden ne tuhansilla pauloilla ja köynnöksillä. Huonekalut olivat loistavan valkoiset, reunukset kullatut ja päällystyynyt sinisestä silkistä.

Se oli juhlasali, vaikka sitä silmännähtävästi oli käytetty hupaisena arkihuoneena. Sievissä ryhmissä täyttivät huonekalut kaikki neljä nurkkaa ja pohjanpuolisen kaksinaisen oven edessä oli suuri kirjoituspöytä, peitetty posliinikuvilla ja kaikenlaisilla sievillä kaluilla, joitten käytännöllisyyttä en tuntenut... Minä näin siinä myöskin hopeiset kirjoitusneuvot; ne olivat taiteellinen teos: oksista kudottu pieni matto, jonka päällä musteastia ja hietatolkki pilkistivät esiin kahdesta ruusunupusta — yhdelle lehdelle oli vaakuna ynnä ruhtinaallinen ruunu piirretty... Kirjoitusneuvojen edessä oli vaakunalla koristettuja paperilevyjä. Hieno, keveä naisen käsi oli silmännähtävästi koetellut kynää; lukemattomia kertoja seiso siinä ristiin rastiin: Sidonia, K——n ruhtinatar, ja välistä oli aina nimet Claudius ja Lothar.

Minä säpsähdin. Kuinka, olisivatko nämä ruhtinaallisia huoneita?...

Ruhtinatar on istunut tämän pöydän edessä ja kirjoittanut tuolla kultaisella

välinpitämättömästi paperien sekaan heitetyllä kynällä!... Hänen hienot jalkansa ovat liidelleet kiilloitettua lattiaa pitkin, jota minun paksut villasukkani nyt naarmoittavat, ja olivathan ihanat kasvot katselleet ulos lasiovesta?... Ujous valtasi minut — minä en enää tarttunut lähimmäiseen oveen, epäileväisesti siirsin pienen vaskilevyn avaimenreiän edestä ja kurkistin siitä — ulkoa näkyi kauniit portaat, joita aamusilla Olsen ja nuoren herran seurassa olin astunut ylös... Ah, seisonhan minä niiden ovien takana, joissa oli suuret sinetit!... Niin lujasti oli prinsessa siis tahtonut suojella huoneitansa kaikilta uteliailta silmiltä, kunnes hän palaisi — hän oli oikein varustanut ovet sinetillä. Eikä sekään auttanut; olinhan minä siellä sisällä ja katselin uteliaasti kaikkia, mitä ei vieraan silmän pitänyt näkemän. Mutta siitä minä en ensinkään huolinut — päinvastoin oli erinomaisen viehättävää, että sinetit olivat siinä ja ett'ei sinne voinut tunkeutua ainoatakaan elävää olentoa, paitsi nenäkästä, jostakin avaimen reiästä hiipivää kärpästä, — ja minua, minua yksin!

Ja minun täytyi tulla selville, miltä ihanasta ruhtinattaresta tuntui, katsellessansa ulos lasiovesta. Minä siirsin uutimen hieman syrjälle — kuin pieni, kodikas, ulos ilmaan pistävä huone, katotta ja seinittä, liittyi palkkonki oviin — minä en milloinkaan ennen ollut nähnyt palkkonkia — ah, kuinka ihastuttavaa lieneekään saada kuumasta huoneesta astua suorastaan ulos raittiisen ilmaan.

Kentiesi voisi puitten välitse nähdä maalle! Minä olin kylläksi kevytmielinen ja rohkea vääntääkseni avaimen ja avatakseni oven ravolleen; raikas kesäilma tuuli minua vastaan tuoden mukansa kukkapengerten suloista tuoksua — kyllähän kaiketi tohdin pistää päätänikin ulos silmänräpäykseksi — taivas! siellä astui Ilse nopein voimakkain askelin vastapäätä olevasta pensastosta kantaen pitkää luutaa olallansa! Minä löin oven kiinni ja juoksin kuin hullu huoneitten lävitse, vedin kengät jalkaani ja hiivin portaita alas. Olin juuri ehtinyt sulkea salaoven ja mitä viattomimman näköisenä istahtaa tuolille, kun Ilse astui sisään.

"Minun täytyi mennä aina pihalle asti, löytääkseni luutaa!" lausui hän. "Tämä talo on kuin loihdittu — suljetuita ovia, mihin vaan katselee, eikä ainoatakaan ihmistä näkyvissä... Ja vastuksia minulla vielä oli sen lisäksi — palvelustyttö ei tahtonut antaa minulle luutaa, paljaasta kunnioituksesta ... mutta se suututti minua!... tuo ilkeä kirkkohattu on syyppä kaikkeen! — jättäisin sen mieluisimmin täst'edes käyttämättä."

Hän lakasi huolellisesti kaiken tomun ovesta, väänsi avaimen kaksikertaa ympäri ja lykkäsi kaapin entiselle paikalleen. Sitten ratkoi hän säkkivaatteen auki ja

pinosi tavattoman suuret sänkyvaatteet korkealle vuoteelle... Miten hävyttömästi punaraitainen päällys koki kilpaa loistaa keltaisen silkkitamastin rinnalla, ja miten pieniltä ja mitättömiltä hienot, ylenkatseellisesti poisheitetyt liinalakanat näyttivät minun paksun vaatteeni vieressä, jonka langat minä melkoisen kaukaa voin lukea!

Mutta Ilse tarkasteli tyytyväisen näköisenä työtänsä — olihan kaikki vahvaa ja kestävä, eikä silloin ollut syytä valituksiin.

"Huomenna varhain menemme katurakennukseen," lausui hän minulle, otti puhtaan, sileän kauluksen matkalaukusta ja pani sen peilipöydälle. "Siitä päättäen, mitä isäsi tänään sanoi, näkyvät he siellä olevan sangen järkevää väkeä."

Minä koetin turhaan muistella senkaltaista lausetta; isäni oli vaan suuttuneena puhunut kellariin unhotetuista arkuista ja laatikoista ja kutsunut "järkevää väkeä" kauppiaksi.

"Kentiesi saan tilaisuutta puhua herran kanssa sinustakin", lisäsi hän.

"Herran tähden ei, ei, Ilse!" huudahdin minä tuskastuneena. "Minä juoksen paikalla sieltä pois, etkä sinä näe minua milloinkaan enää!"

Hän katseli minua kummastuneena.

"Eihän vaan olisi vikaa?" kysyi hän osottaen merkitseväisesti otsaansa.

"Usko mitä tahdot, vaan minä en kärsi, että puhut ainoatakaan sanaa minusta tuon nuoren herran kanssa —"

"Kukapa nyt muistelee tuota keikaria — tuota teeskentelevää nuorta herraa, joka vanteita heittelee?... Sehän vielä olisi puuttunut —!"

Minä tunsin, kuinka poskeni punottivat — kiukusta, tuskasta ja häpeästä... Ei, Ilse oli kuitenkin liian tunnoton, kova ja törkeä!

"Minä tarkoitan sitä herraa, joka eilen huusi meidän takanamme," jatkoi hän tyvenesti.

"Häntäkö," vastasin minä, "minun puolestani saat puhua hänen kanssansa, kuinka paljon tahdot — hän on vanha, ikivanha!"

"Vai niin — ja oliko hän todellakin yksi niistä, jotka neljä viikkoa sitten olivat arolla?"

Minä nyykäytin hänelle.

"Ja tuo vanhako antoi sinulle ne onnettomuuden taalerit?"

"Niin, Ilse!"

Minä menin ikkunan luo ja katselin ulos. Olin vähällä käyttäytyä naurettavasti — kyneleet nousivat silmiini. Ilse tiesi tosin, että minä itkin, kun hän oli liian ankara Heintziä kohtaan; mutta se oli ihan toista, häntä rakastin minä ensimmäisestä lapsuudestani saakka — vaan mitä vento vieras mies minuun koski? Mitä se minuun koski, että Ilse kutsui häntä keikariksi ja teeskenteleväksi nuoreksi herraksi?... Se oli todellakin naurettavaa — mutta Ilsen mielipide suututti minua kuitenkin vielä enemmän ja ihan toisella tavalla kuin hänen toruessaan vanhaa hyvää Heintziäni.

XII.

Seuraavana aamuna herätessäni olin sangen kummallisella tuulella... Uudet vaikutukset olivat edellisenä päivänä niin äkkiarvaamatta karanneet päälleni, että menin levolle kuin päihtyneenä; aamusilla, kirkkaana selkeänä aamuna, oli levähtänyt sieluni selennyt, ja minä olin taas arka sisilisko, joka koetti paeta ihmisselmiä johonkin synkkään turvapaikkaan. Ikäänkuin lohduttajana lauloi ja visersi äkkiä pieni lintu minulle, keskeyttäen alakuloiset mietteeni. Luultavasti istui se ikkunalaudalla ja minä surumielisesti hymyten arvelin, että se kentiesi oli tullut Dierkhofista, suoraan sen pihalla kasvavasta pihlajasta... Syvä aamuhiljaisuus keskeytyi suureksi kummastuksekseni toisellakin tavalla. Seinän takana, missä kaappi seiso, alkoi äkkiä syvä miehen ääni hitaasti veisata virttä. Samalla aukesi ovi ja Ilse astui kuunnellen kynnykselle. Hän nyökkäytti ääneti minulle hyvää huomenta ja jäi kädet ristissä seisomaan.

"Hurskas mies," lausui hän mielihyvin, kun ensimmäinen värssy oli loppunut, ja astui vuoteeni luo. "Tässä talossa asuu siis muitakin ihmisiä paitsi isäsi, ja vieläpä tämän miehen kaltaisia!... Eilen illalla näytti koko talo minusta niin pakanalliselta ja loihditulta —"

Hän vaikeni, sillä ääni alkoi toisen värssyn — suloinen liiritys ulkona ikkunalaudan päällä oli lakannut. Ihmisääni oli karkoittanut pois pienen aran laulajan. "Niin, nouse ylös nyt, lapseni!" lausui Ilse, hurskaasti kuunneltuansa toistakin värssyä. "Tämä havainto on minulle aarretta rakkaampi. Mikä kaunis aamurukous!... Alottakaamme nyt työmme!"

Sitte veti hän ylös rulla-akuttimen ja meni ulos.

Minä hyppäsin vuoteestani. Ulkona säkenöivät kultasäteet vedenpinnalla; puista ja pensaista tippui kimeltävä aamukaste, riikinkukot ja fasaanit juoksentelivat ruohokentillä.

Minun pukeutuessani lauloi naapuri yhä edelleen.

"No hyväinen aika, laulaako tuo maksosta?" kysyi Ilse kummastuneena ja otsa vähän rypyssä, kun kuudennen värssyn loputtua seitsemäskin vielä alkoi. "Tuonkaltaiseen laulamiseen suuttunee pian Jumala!... Sitä varten hän ei varmaankaan ole luonut ihanaa kallista aamuhetkeä!"

Ilse oli jo ollut ahkera. Hän oli saanut kyökin oven avatuksi ja, huolimatta palvelusneidon kaikista tarjoutumisista, itse laittanut aamiaisemme — Ilse "ei millään muotoa voinut juoda vieraan keittämää kahvia". Huone oli jo laistu, vuode, jonka hän oli valmistanut itsellensä sohvalle, oli poissa ja pöydälle oli sievästi järjestetty neiti Fliednerin lähettämät kahviastiat.

Minä koputin ujosti isäni ovea.

"Astu sisälle, Leonoraseni!" kuului sisältä... Jumalan kiitos! isä muisti vielä kuitenkin minun olevan täällä eikä minun siis tarvinnut ilmoittaa nimeäni! Hän veti minut kynnyksen yli, suuteli minua otsalle ja puolusti eilistä poissaoloaan sillä, että hänen täytyi viipyä herttuan luona kello yhteentoista saakka. Ilse ilmoitti hänelle aikovansa "hetken perästä" keskustella neiti Fliednerin kanssa siitä, mitä minun kansani olisi tekeminen, ja siihen isä mielellään myöntyi. Neiti Fliedner oli erittäin kunnioitettava nainen, arveli hän, ja se olisi hänelle mieleen, jos Fliedner pitäisi vähän huolta hänen pienestä tyttärestään; myöhemmin lupasi hän itse käydä hänen luonansa sitä pyytämässä, vaan silloin oli se mahdotonta, kun hänellä oli kiireitä töitä ja hänen täytyi kirjoittaa joka hetki.

Hän ei ollut likimainkaan niin hajamielinen kuin ylhäällä kirjastossa, ja vaikka hän muutaman kerran kutsui minua äitivainajani nimeltä ja hyvin huolellisesti kysyi ikääni, huomasin kuitenkin kaikesta siitä hänen jo tottuneen minun jäämiseeni. Se rohkasi mieleni jälleen. Hän piti minua yhä edelleen kädestä ja minä saatoin hänet kirjastoon asti, sillä hän oli tottunut juomaan aamukahvinsa siellä.

Etehisessä astui pitkä, vanha herra ohitsemme. Hänen hiuksensa ja kaulahuivinsa olivat lumivalkeat ja musta puku kiilsi kuin atlaska päiväpaisteessa. Hän tervehti tosin sangen kohteliaasti, mutta hyvin jäykästi, ja hänen vaalean siniset silmänsä tarkastelivat oikein ylenkatseellisen ylpeästi isäni huolimatonta ulkomuotoa.

"Kuka se on?" kysyin minä hiljaa, hänen nopeasti ja erinomattain arvokkaasti

mennessänsä lammikon ohitse; kun hän äkkiarvaamatta ilmestyi, tunsin kuin terävän pistoksen sydämmessäni.

"Kauppahuone Claudiuksen vanha kirjanpitäjä", vastasi isäni. "Hän on sinun naapurisi — etkö jo ole kuullut hänen laulavan?" Ivallinen hymy näkyi hänen huulillaan, kun hän loi katseen lammin toisella puolella kasvavien pensaitten taakse katoavaan, hartaasen aamuveisaajaan.

Kaksi tuntia myöhemmin astuin minä samaa tietä Ilsen rinnalla — me menimme katurakennukseen. Ilse kantoi mummon arvopaperia sisältävää läkkilipasta mustan viittansa alla. Hän oli lisännyt matkapukuansa tummilla, puuvillaisilla sormikkailla ja näytti siten sangen juhlalliselta.

Ruohokenttä oli tyhjä, vaan sen sijaan oli elämä sitä vilkkaampi kukkatarhassa. Käsikärryt narisivat hiedatulla tiellä, kukkapengerten välillä käveli työmekkoon puettuja miehiä, sitoen kukan toisensa perästä kimppuihin, ja ruusupensastojen takaa kurkisti monta päätä, meitä kummastuneena katsellen.

Tultuamme liki suuria kasvihuoneita, astui vanha kirjanpitäjä ulos ovesta. Hän oli paljainpäin ja hänen kunnioitusta vaativa, lumivalkea päänsä oikein hohti päiväpaisteessa. Hän puhui nuoren herran kanssa, joka, valmiina menemään kaupungille, käveli hänen vieressänsä. He eivät huomanneet meitä, vaikka me ihan heidän takaansa poikkesimme leveälle tielle, joka vei muurissa olevalle portille.

"Te olette huimapäitä, sekä te että sisarenne; te tähtäätte korkealle" — lausui vanha kirjanpitäjä.

"Moititteko meitä siitä?"

"Eikö pesä, missä kasvoitte, kunnes pääsitte lentoon, kelpaa enää — minä olen kauan tietänyt sen!" jatkoi harmaapäinen herra vastaamatta toisen kysymyksen.

Hänellä oli puhuessansakin syvä ja kaunis ääni; mutta hänen lausumatapansa oli niin kummallisen leveä ja korotettu, kuin olisi hän pitänyt jok'ainoa sanaansa kullanpainavana.

"Sitä en juuri tahdo sanoa", vastasi toinen, olkapäitään nykähyttäen; "mutta eihän pitäisi olla niin paljoa masentamassa Charlottea ja minua, painamassa meitä seuraelämässä lyijypainolla maahan ja olemassa vastuksina korkealle

pyrkiessäni... Jospa vaan setä kerrankin luopuisi tästä kauppapuodista!"

Hän heilutti hienoa kävelykeppiänsä, siten lyöden kaunista tulipunaista neilikkaa niin kovasti, että se taittui ja lensi kauas tielle... Minä huudahdin hiljaa ja koetin ehdottomasti molemmin käsin kaulaani, juurikuin olisi kova lyönti sattunut minua niskaan.

Molemmat herrat kääntyivät. Minun pelästynyt muotoni ja vielä enemmän liikuntoni houkutteli pilkallisen hymyn nuoren herran huulille.

"Ah, voiko aron prinsessa olla herkkätuntoinenkin?" huudahti hän kohteliaasti tervehtien ja nostaen lakkiansa kastanjankarvaisilta kähäröiltänsä. "Nyt olen luultavasti oikea hirviö, raaka ihminen ja Jumala tiesi mitä kaikkea ja olen kadotettu ijäksi päiväksi", jatkoi hän nauraen ja katsellen minua sivultapäin; "minun ei nyt auta enää tehdä muuta kuin asettaa kukka kunniapaikkaan". Hän otti ylös neilikan ja pisti sen napinläpeensä.

"Se ei enää paranna pientä kukkaraukkaa", lausui Ilse kuivasti, ohitse mennessämme.

Herra nauroi.

"Eikö teidän nimenne ole Ilse?" kysyi hän veitikkamaisesti.

"Teidän palvelijanne — Ilse Wichel", vastasi Ilse kääntyen hänen puoleensa. Se kuului pistämällä kuin olisi kielen päässä ollut pippuria ja suolaa; mutta miltä se olisi kuulunut, jos hän olisi tietänyt nuoren herran arolla yhdistäneen hänen nimensä — lohikäärmeeseen!

Minä en voinut käsittää, mistä Ilse ylipään sai rohkeutta katsella niin itsetyisesti, melkein huolimattomasti noihin ruskeihin silmiin, juurikuin olisivat ne luudansitojapojan, jolle hän Dierkhofissa lahjoitti aina leipäpalasen, ja laittoi hänet sitte matkaansa. Niin, Ilse oli uljas kuin sotamies, hänelle ei kukaan voinut vetää vertoja, ei kukaan koko maailmassa, minä kaikesta vähimmin, sillä minun arka sydämmeni sykki niin kovasti, että luulin vanhan kirjanpitäjän sen huomaavan ja sentähden katselevan minua niin tutkivaisesti kiireestä kantapäähän.

Luulenpa nuoren herran tahtoneen esitellä meitä kumppanillensa; mutta Ilse ei viipynyt; hän nyykäytti päätänsä ja kääntyi, ja minä tein tietysti samaten.

Herrat kävelivät hitaasti meidän perässämme.

"Vaunut tulevat tuolla kulmassa!" sanoi nuori herra äkkiä seisahtuen.

"Niin, niin, ovathan ne meidän hevosemme! Erkki setä palaa Dorotheenthalista!"

He kiiruhtivat askeleitansa ja saapuivat meidän edellämme pihalle samassa kun sievät vaunut, katto alaslaskettuna, ajoivat sisälle portista. Vanha herra istui siinä ruskea hattu päässä ja siniset lasit silmillä. Hän oli juuri samannäköinen kuin arollakin, liikkui vaan paljoa keveämmin astuessansa alas, kuin mitä minä, hänen tyvenistä, vanhuuteensa sopivista liikunnoistansa olisin osannut arvata.

"Hyvää huomenta, setä!" tervehti nuori herra, ja "Sinäkö se olet, Erkki setä?" kuului Charlotten ääni erästä ikkunasta.

Vanha herra viittasi tervehtien ylös sekä ojensi kätensä nuorelle herralle ja vanhalle kirjanpitäjälle. Me menimme samassa huomaamatta ohitse, sillä vaunujen sisälle ajaessa astui pitkä, voimakas mieskin matkalaukku selässä pihalle ja ojensi rukoilevaisesti hattua.

Minä näin nuoren herran kohta ottavan esiin kukkaronsa ja aikovan heittää suuren hopearahan hattuun, mutta setä lykkäsi anteliaan käden takaisin.

"Minkälainen käsityöläinen olette?" kysyi hän kerjävältä.

"Puuseppä."

"Oletteko hakeneet työtä kaupungissa?"

"Olen, armollinen herra, — kaikkialla! Mutta en ole saanut, en ollenkaan, ja Jumala tietää, että mielelläni tekisin mitä hyvänsä! — Minä olen kyllästynyt kulkemiseen!"

"Vai niin, — sitten voitte tulla minun luokseni; minulla on teille työtä" — hän osoitti ympärillä olevia laatikkoja — "ja maksan hyvin."

Mies repi hämillään sekaantuneita hiuksiansa. "Siitä olen teille kiitollinen — mutta tekisi mieleni ensin mennä majatalooni", lausui hän sammaltaen.

"Mene!" vastasi vanha herra lyhyesti ja kääntyi pois.

"Katso häntä vaan, hänpä vasta on mies puolestansa!" arveli Ilse ihmetellen, astuessamme etehiseen, vaan minä olin liikutettu. Kerjäläinen oli kurjannäköinen ja kuinka lyhyesti ja raa'asti häntä kohdeltiin! Eikö jo itsestään ollut kauheata, kun täytyi käydä mieron tietä! Sydäntäni kirveli, kun tuon pitkän miehen täytyi niin nöyränä seisoa ylpeitten rikkaitten edessä!... Nuori herra oli kuitenkin paljoo laupeampi ja jalompi; kysymättä olisi hän antanut roponsa... Minua ei ensinkään olisi kummastuttanut, jos puuseppä ei olisikaan tullut takaisin — kukapa tahtoisi kohdata katsetta noista rumista, sinisistä silmälasista?

Charlotte oli sillä välin nähnyt meidän tulevan pihan ylitse. Hän tuli alas ja tervehti meitä etehisessä. Minä en voinut kääntää silmiäni hänestä. Pieni pitsipäähine, keveä ja läpinäkyvä kuin hämmähäkin verkko, oli huolimattomasti heitetty tummankiiltävän pään yli ja ympäröi sädekehänä kauniita, vaikka nuorelle immelle melkein liian suuria kasvoja. Hänen suuren vartalonsa ympäri liehui runsaissa laskoksissa valkea aamupuku, joka ainoastaan kapealla vyöllä kiinnitettynä selvästi osoitti hänen uhkean muotonsa.

"Aiotteko minun luokseni, aron prinsessa?" kysyi hän ystävällisesti tarttuen kursailematta käteeni.

"Sitemmin teidänkin luoksenne, neiti; mutta ensin täytyy meidän puhutella neiti Flidneriä," vastasi Ilse. Hänenkin silmänsä katselivat mielihyvällä kaunista vartaloa — niin, suuruutta ja vahvuutta hänkin kunnioitti; kaikissa tapauksissa luuli hän aina tuommoisessa, leveitten hartioitten päällä olevassa suuressa päässä olevan yhtä vahvan tahdon kuin hänellä itsellään... Minä olin mielestäni niin pieni, yhtä mitätön kuin kahden tammen välillä liehuva höyhen, näitten molempien kookkaitten naisten rinnalla.

Charlotte pudisti nauraen päätänsä Ilsen suoralle vastaukselle ja avasi oven... Jumalan kiitos, meidän sisään astuessamme ikkunanloukosta nouseva nainen ei ollut kuitenkaan yhtä pitkä kuin minun molemmat äärimieheni! Neiti Flidner näytti silkkipukuineen, valkoisine myssyineen ja hienoine, vyöstä riippuvine kultavitjoineen yhtä hienolta kuin eilenkin etehisessä ja tuli ystävällisesti hymyillen meitä vastaan.

Minä vaivuin kohta alas Ilsen viereen vanhanaikuisen karttuunisen sohvan pehmeisin höyhentyynyihin; Charlotte puolestansa heittäytyi nojatuoliin, otti haukkuvaa sylikoiraa, joka juuri oli koettanut repiä palasta kalliista puvustani, kiinni niskasta ja torui sitä.

Ilse kertoi pitkittä mutkitta lyhyesti entisen elämäni. Pääni, täynnä hullutuksia, ruskeat käteni, jotka eivät tahtoneet kutoa sukkaa ja voittamaton haluni juosta avojaloin, olivat kuvan hirveät alkupiirteet, jotka kaksivuotisen sivistysajan piti poistamaan... Minä istuin ääneti kuunnellen ja katselin suurta posliinikuvaa vastapäätä olevassa lasikaapissa; tuo hirveä olento nyykytti väsymättä päätään Ilsen navakalle puheelle. "Niin, niin, kaiken tämän täytyy muuttua!" Sitten kuin minä seinällä olevia loppumattomia avainriviä — voi taivas, mikä ääretön joukko suuria ja pieniä avaimia, ja neiti Fliednerin täytyi pienessä, sievässä päässään muistaa, mihin kukin niistä kuului! Minä tuskastuin ja rupesin pelkäämään taloa, johon kuului niin lukemattoman monta lukkoa ja avainta — ah, rakas, rauhallinen Dierkhofini, jossa oli vaan yksi portin avain, ja sekin usein jäi yöksikin vääntämättä!

"Mielelläni, sydämellisen mielelläni otan pienen neiti von Sassenin siipieni suojaan", lausui vanha neiti Ilsen lopetettua puheensa ja laskettua läkkilippaan paperineen pöydälle. "Mutta siinä täytyy miettiä monta asiata, erittäinkin rahasia. Minä arvelen teidän tarvitsevan siinä herra Claudiuksen neuvoa —"

"Vaan ei tänäpäivänä, herran tähden, rakas Fliedner!" keskeytti häntä Charlotte vilkkaasti. "Erkki sedällä on tänään työtä entistä enemmän, hän oli vähällä pakottaa onnettoman kisällin työhön, mutta kisällipä oli kyllin viekas ja pakeni... Hän olisi valmis pistämään tyttö raukan tuonne pihakammariin ja antamaan hänen siellä koko ikänsä sitoa hautaseppeleitä kuivista kukista!"

Minä katselin häntä mykkänä kauhusta.

"Niin, niin, katsele minua vaan pienokaiseni!" lausui hän tarkastellen suuria, valkoisia, hyvin hoidettuja kynsiänsä. "Näitä kymmentä sormiraukkaa vapisen minä alinomaa, peläten, että nekin lähetettäisiin pihakammariin!"

"No, teillä ei suinkaan ole syytä valitukseen, Charlotte", arveli neiti Fliedner hieman terävästi.

Ilsen kasvot piteneivät. Vaikka hän näytti äärettömän ankaralta, rakasti hän minua kuitenkin liian paljon kärsiäksensä ajatusta, että hän jättäisi minut yksin vieraaseen kaupunkiin onnettomuuteen... Niin, hän kuvaili taitamattomuuttani mitä tummimmilla väreillä; mutta hänen täytyi myöskin myöntää itse olleensa syyppää siihen — hänellä ei ollut milloinkaan kylliksi voimaa eikä vakavuutta pakottamaan minua työhön ja tukehuttamaan haluani vapaasti kulkemaan

ulkona.

"Olkaa huoletta", lohdutti häntä neiti Fliedner hymyillen. "Neiti Claudiusta huvittaa väliin liioitella. Herra on ankara, vaan ei tunnoton; te voitte huoletta neuvotella hänen kanssansa."

"No niin, koska sen vakuutatte", vastasi Ilse silmännähtävästi huojennetunna. "Minä en tiedä mistä syystä, mutta minulla on luottamusta häneen. Hänen kasvojansa en ole nähnyt — hän seisoj tuolla pihalla selkä minuun päin — mutta tyttö näki hänet neljä viikkoa sitten arolla ja sanoo hänen olevan vanhan, ikivanhan herran ja silloin hänellä tietysti on kokemusta maailmasta."

Charlotte nosti kätensä ja purskahti nauruun.

"Erkki setä on varmaan erittäin kiitollinen teille, armollinen prinsessani!" huudahti hän ja neiti Fliednerkin katseli minua veitikkamaisesti.

"Ottakaa vaan lippaanne ja seuratkaa minua!" sanoi hän Ilselle. Hän heitti viitan hartioilleen, järesti valkoiset kalvokkaansa ja silitti molemmin käsin tavattoman sileitä, harmaita hiuksiaan.

"Siellä minunkin täytyy olla läsnä!" huudahti Charlotte ja heitti koiran pehmeään makuukoriinsa.

"Aamupuvussako?" kysyi neiti Fliedner kummastuneena.

"Tietysti, eikö se ole puhdas ja sileä?" kysyi Charlotte nauraen ja veti peilin edessä pitsipäähineen syvemmälle otsaan.

Vanha nainen nyykähytti olkapäitään ja antoi meidän jälleen astua ulos synkkään etehiseen. Hän avasi melutta vastaisessa päässä olevan oven.

XIII.

Minä olisin mieluummin kääntynyt takaisin kynnyksellä ja juossut ulos pihalle katsomaan, paistoiko kesäaurinko todellakin vielä kirkkaalla aamutaivaalla... Niin kolkkoa ja kylmää oli ristikko-ikkunain takana! Kadun toiselta puolelta näkyi kyllä valkoinen seinä ikkunasta, mutta se kimeltävä paikka vaikutti ainoastaan, että holvikatto ja ruskeat nahkatapetit näyttivät vielä tummemmilta. Joka hengähdyksellä saivat keuhkot kuumaa, raskasta ilmaa, jossa mitkä kukat hyvänsä olisivat näyttäneet surkastuneilta ja kuivilta.

Pitkän pöydän vieressä seisoj vanha kirjanpitäjä. Hän oli vetänyt harmaat, liinaiset hihat käsivarsiinsa ja järjesteli pieniä paperitukkuja; hänen ympärillensä työskenteli monta ihmistä.

"Hyvää päivää, herra Eckhof!" tervehti häntä Charlotte, ja ojensi hänelle ohimennessään välinpitämättömästi kätensä ihan samoin kuin ylioppilas tervehtii toistaan. Vanhus vastasi ystävällisesti tervehdykseen — neiti Fliednerille kumarsi hän yhtä kankeasti ja kylmästi kuin isällenikin.

Me astuimme suuren salintapaisen huoneen lävitse toiseen huoneeseen. Siellä oli ainoastaan yksi herra, vaikka monta kirjoituspöytää seisoj pitkin seiniä.

Herra istui niin, että hän voi nähdä koko huoneen ja ovenkin, mistä tulimme. Meidän astuessamme sisälle nosti hän päätänsä; sitten nousi hän vähän kummastuneena ja läksi ikkunaloukosta, missä hänen kirjoituspöytänsä oli... Hänellä oli kapeat, jalot, vähän vaaleat kasvot.

Charlotte riensi meidän edellämme hänen tykönsä.

"Aamupuvussako, Charlotte?" kysyi hän ja hänen suuret siniset, elävät silmänsä katselivat kummastuneina Charlottea. Terve puna neiden kasvoissa eneni, peittäen koko kasvot hiuksiin saakka.

"Oi, setä, olethan yksinäsi", lausui hän rukoilevaisesti, katsellen pikaisesti ympärilleen. "Älä pidä sääntöjä niin tarkoin tällä kertaa — minun täytyy olla läsnä, kun saat miellyttävän uuden tuttavan."

Minä olin jo aikoja sitten paennut Ilsen taakse.

"Tuo ei ole herra, joka antoi minulle taalerit", kuiskasin minä pelästyneenä.

Charlotten tarkat korvat kuulivat sanani.

"Setä!" lausui hän nauraen kuin hullu, "neljä viikkoa sitte näki nuori nainen sinut Lyneburgin arolla, ja hän tahtoo nyt puhutella vanhaa, ikivanhaa herra Claudiusta —"

"Ah, se on ihan sama, oletteko te se herra, jonka pienokainen on nähnyt, vai ette", keskeytti Ilse vakavasti. "Minä tahtoisin puhutella herra Claudiusta, ja tähän se olette?"

Hän nyykäytti päätänsä tuskin huomattavasti hymyillen.

Ja nyt alkoi Ilse toisen kerran kertomuksensa. Hän oli luultavasti oppinut sen ulkoa kuin pappi saarnansa; sillä suu kävi lakkaamatta kuin hyrrä ja hän puhui puhumistaan samassa järjestyksessä kuin neiti Fliednerinkin luona.

Sill'aikaa olin minä piilossa naisten takana ja katselin salaisesti herraa tarkemmin. Hänellä oli vanhan ruskeahattuisen korkea, solakka vartalo ja sama äänikin; vaan se oli mahdotonta, että pää oli sama. Nuorekkaan, sileän otsan yllä aaltoilivat vaaleat, tuhanharmaiset kähärät, jotka vinosti sisään tulevassa valossa näyttivät hopeanharmailta. Suurena vastakohtana näkyivät ruskeat kulmakarvat kiiltävien hiuksien alta. Lujina ja vakavina ympäröiden siniset silmät, tekivät ne hänen vaaleat, ylevät, vaikk'ei kauniit kasvonsa miehuullisiksi ja voimakkaiksi... Minä huomasin, kuinka Ilsen puhuessa pieni ryppy asettui hänen otsaansa; Ilsen kertomus suututti häntä silminnähtävästi eikä hänellä ollut vähintäkään halua sekautua koko asiaan; silloin tällöin katseli hän sivultapäin vieressänsä olevia avatuita kirjoja; näkyi selvästi, että hänestä oli vastenmielistä tulla häirityksi, vaikka hän kohteliaasti näytti olevan huomiollinen kuulija.

"Minä voin", lausui hän kylmäsi kun Ilse hieman levähti, "ainoastaan neuvoa teitä mitä pikemmin sitä paremmin lähettämään nuori neito oppilaitokseen —"

"Ei, setä!" keskeytti häntä Charlotte. "Hirveätä olisi pakottaa tätä nuorta ujoa olentoa, joka tähän saakka on nauttinut suurinta vapautta, laitokseen, missä kaikki luonteet muodostetaan saman kaavan mukaan! Elämä opetuslaitoksessa on hirveä!"

"Onko se hirveä, Charlotte?" kysyi hän kovin kummastuneena. "Ja sinä olet viettänyt melkein koko elämäsi semmoisessa paikassa!... Miksi et milloinkaan ole sitä sanonut?"

Neiti kohotti olkapäitään. "Mitä valitukset olisivat auttaneet?" kuului jotenkin katkerasti hänen huuliltansa.

Herra Claudius loi häneen ankaran ja läpituokean katseen, vaan ei lausunut sanaakaan. Samassa aukeni ovi; vanha kirjanpitäjä astui sisälle ja häntä seurasi kookas, hyvin kaunis nuori mies. Viimein mainittu säikähti silmännähtävästi naisten läsnäolosta ja aikoi peräytyä.

"Astukaa vaan sisälle!" kehoitti herra Claudius. Hänen kulmakarvansa vetäytyivät hieman ryppyyn; hän otti kellon taskustansa ja näytti sitä tulijalle. "On jo kovin myöhään, herra Helldorf", lausui hän kylmästi.

Charlotte vastasi nuoren miehen tervehdykseen ylpeästi ja huolimattomasti nyykäyttäen päätään; mutta sedän sanoista tuli hän tulipunaiseksi ja loi häneen vihaisen silmäyksen.

"Suokaa anteeksi, herra Claudius; toinen veljeni lapsista sairastui muutama tunti sitte sangen kovasti," puolusti nuori mies hiukan epävakaisella äänellä ja istahti kirjoituspöytänsä eteen.

"Minun on häntä sääli — onko henki vaarassa?"

"Vaara on, Jumalan kiitos, ohitse."

Herra Claudius kääntyi taas Ilsen puoleen. "Minä en tiedä, millä tavoin voin teitä tässä asiassa auttaa", lausui hän. Herra von Sassenia ei millään tavoin voi vaatia pitämään silmällä — kuten itse sanotte — jotenkin laiminlyödyn nuoren neiden opetusta —"

"Sen minä kyllä mielelläni teen!" keskeytti neiti Fliedner.

"Ja minäkin", lisäsi Charlotte vilkkaasti.

"Pääkysymys on pienen omaisuuden hoidosta, joka perinnön kautta on tullut neiti von Sassenin omaksi", lausui vanha neiti.

"Mutta senkin voisi minusta katsoen hänen isänsä hoitaa."

"Hän ei millään muotoa suostu siihen", vastasi Ilse kiiruusti. "Ja se onkin minulle mieleen, kun — kun" — hän vaikeni hetkeksi ikäänkuin hieman hämillään etsien sopivia sanoja — "no niin, kun hän aina ostelee säretyitä kivikuvia ja astian palasia", lisäsi hän päättäväisesti.

Hän laski lippaan pöydälle ja avasi kannen. Herra Claudius otti paperit ja rupesi niitä tutkimaan.

"Näitten joukossa on monta korkolippua, joista ei enää saa rahaa; mutta velkasetelit ovat hyviä", sanoi hän laskien ne takaisin lippaasen. "Ja minäkö siis hoitaisin rahat?... Tahdotteko, että kasvut pannaan pääomaan?"

"Niin, niin, säästäkää niin paljon kuin mahdollista!" kehoitti Ilse. "Mutta tohtori on kovin hajamielinen ja sentähden olisi hyvä, jos tyttö väliin saisi muutaman groshenin pieniin tarpeisinsa."

"Missä nuori neiti on?"

"Mutta näyttäytykää toki kerran!" sanoi Charlotte minulle. Ennenkuin ehdin hiiskuakaan, otti hän hatun päästäni, silitti itsepintaista tukkaani molemmilla käsillään ja rupesi taluttamaan minua olkapäästä eteenpäin melkein kuin lasta, jonka pitäisi lausuman ulkoa opittu nimipäiväruno. Silla kertaa astuin kuitenkin vallan ujostelematta esiin. Tyventä kauppamiestä minä en ensinkään hävennyt — minä katselin häntä silmiin yhtä viattomasti kuin vanhaa herraa arolla. Luulenpa, että minulla olisi ollut rohkeutta vastustaa häntä, jos hän olisi ruvennut puhumaan kuivista haudanseppeleistään.

Samassa kun silmämme kohtasivat toisensa, huomasin hänen tuntevan minut — hän oli siis kuitenkin sinilasisilmäinen mies.

"Todellakin! Kummallinen pieni tyttö, joka ei milloinkaan ollut nähnyt rahaa!" sanoi hän kummastuneena.

"Niin, setä, aron prinsessa, kuten Dagobert sanoo, pieni vapaa leivo, joka heitti rahanne jalkojenne eteen eikä niin vaan anna sulkea itseään häkkiin!" huusi Charlotte nauraen. "Nyt, pienokaiseni, täytyy sinun kunnioittavasti tervehtiä tuota vanhaa herraa!"

Herra Claudius punastui äkkiä hieman. "Ei mitään sopimatonta pilaa, Charlotte!" sanoi hän yhtä vakavasti ja ankarasti kuin hän oli nuhdellut Dagoberttia tuossa onnettomassa kenkäjutussa. "Teidän tahtonneko on, että rahat jätetään minun hoidettavakseni?" kysyi hän minulta ystävällisesti.

Minusta tuntui niin kummalliselta tieto, että ensi kertaa olin rahan omistajana, että nauroin.

"Ovatko ne todellakin minun omiani!" kysyin minä.

"Tietysti, kenen sitte?" sanoi Ilse närkeästyneenä.

"Kuuluvatko ne minulle samalla tavalla kuin käteni tahi silmäni! Saanko menetellä niiden kanssa kuinka tahdon?" kysyin minä melkein hengittämättä mielen ponnistuksesta.

"Ette, niin vapaamielisesti ette vielä saa niiden kanssa menetellä", lausui herra Claudius — hänellä oli sama lempeä ääni kuin arollakin. "Te olette vielä liian nuori... Jos minä hoidan paperinne, täytyy teidän myöskin tehdä tiliä kaikesta, mitä minulta pyydätte."

"Silloinhan ei ole mitään hyötyä niistä", sanoin minä surullisesti ja alailoisena.

"Olisiko teillä jokin erityinen pyyntö?" Hän kumartui minun puoleeni katsellen minua kysyväisesti.

"Olisi, herra Claudius, vaan minä en tahdo lausua sitä — te ette kuitenkaan sitä täytä."

"Vai niin — hm, mistä sen päätätte?" kysyi hän tyvenesti.

"Siitä, että minä näin teidän lähettävän pois köyhän kisälliraukan ilman avutta."

"Te tahdotko siis auttaa jotakuta!" Hän pysyi huolimatonna. Minun vähäinen moitteeni ei ensinkään häntä auttanut.

"Mitähän nyt on juolahtanut lapsen mieleen?" huudahti Ilse kummastuneena.
"Ketä sinä tahdot auttaa? Ethän tunne ketään koko avarassa maailmassa!"

"Ilse, sinä tiedät sen", sanoin minä rukoilevaisesti. "Sinä tiedät aivan hyvin, kuka nyt on hädässä ja kentiesi laskee joka tunnin, kunnes rahoja saapuu Hannoverista —"

"Kuuleppas Lenore, jos ryhdyt *siihen*, niin loppuu pian kaikki", keskeytti hän minua. Hän oli niin suuttunut, ett'en milloinkaan ennen ollut häntä nähnyt semmoisena, "ei grosheniakaan anneta pois!"

"No, pitäkää sitte rahanne!" kuiskasin minä kiivaasti; kyyneleet himmensivät näköäni. "Vaan en minäkään ota niistä grosheniakaan — en koskaan, usko se, Ilse!... Ennen istun minä pihakammarissa ja sidon hautaseppeleitä ja kukkakimppuja herra Claudiukselle!"

Hän katseli minua. "Kuka on jo ehtinyt kertoa teille pihakammarista?"

Minun silmäni etsivät ehdottomasti Charlottea, joka punastui ja hymyili.

"Charlotte laski leikkiä, herra Claudius!" sanoi neiti Fliedner lempeästi puolustaen. Kun minä purskahdin itkuun, laski vanha neiti kohta käsivartensa minun ympärilleni ja veti minut hellästi luoksensa. Ilse sitä vastoin suuttui yhä enemmän minun "lapsellisuudestani". Hän laski suuren työstä karkean kätensä raskaasti ja lujasti läkkilippaan kannelle, kuin olisi se siten suojeltu kaikilta ryöstäjiltä.

"Herra Claudius, älkää koskaan salliko Lenoren lähettää pois rahaa!" varoitti hän hartaasti. "Muistakaa, että jos hän sen *kerran* tekee, niin on koko hänen perintönsä kadonnut!... Minä en voi sitä tarkemmin selittää — se on ikävä perhesalaisuus, jonka täytyy olla haudattuna ... oi Herra Jumala, miksi pakottaa noin nuori tyttö minua puhumaan siitä vieraille ihmisille!... Sanalla sanoen, tässä on kysymys sukulaisesta, joka on tuottanut häpeän toisensa perästä koko perheelle, sukulaisesta, joka on hylätty —"

"Tunnetteko sen sukulaisen?" kysyi herra Claudius, kääntyen minun puoleeni.

"En, minä en ole koskaan häntä nähnyt ja sain vasta neljä viikkoa sitte tietää, että hän on olemassa —"

"Pyytäkö hän apua?"

"Pyytää, kirjeessä kuolleelle mummolleni... Hän on antautunut näyttelijäin pariin, sanoo Ilse, ja hän on laulajatar —"

Tumma puna lensi herra Claudiuksen kasvoihin. Hän pani vieressään olevan kirjan kokoon.

"Mutta hän on kadottanut äänensä, ihmeen kauniin äänensä!" jatkoin minä, koettaen tuskastuneena ja rukoilevaisesti katsella häntä silmiin — hän kääntyi pois. "Kuinka hirveätä lieneekään, kun tahtoo laulaa ja ääni pettää!... Ilse, sinä olet kuitenkin niin hyvä, kuinka voit olla auttamatta, kun toinen on hädässä!"

"Kuinka suuren summan tahtoisitte?" keskeytti herra Claudius lempeällä, tyvenellä äänellään minun innokkaat rukoukseni.

"Pari sataa taaleria", vastasin minä rohkeasti.

Ilse löi kätensä yhteen.

"Ette arvattavasti aavista, kuinka paljon rahaa siinä on", sanoi herra Claudius.

Minä pudistin päätäni. "Olkoon kuinka paljon hyvänsä. Minä annan ne mielelläni — jos hän vaan saa äänensä takaisin."

"Niin, sen kyllä uskon!" nauroi Ilse katkerasti. "Tuommoinen lapsi kuin sinä tahtoo tehdä oman mielensä mukaan etkä huoli seurauksista!"

"Minä annan teille rahat", lupasi herra Claudius.

Ilse oikein kirkasi kuullessansa sen.

"Olkaa huoletta. Kyllä minä toimitan, ett'ei neiti von Sassen siitä joudu vahinkoon — minä siitä vastaan!" Hän otti neljä seteliä kirjoituspöydällä olevasta lippaasta ja antoi ne minulle. Sitten kirjoitti hän nopeasti muutamia sanoja paperille. "Olkaa hyvä ja pistäkää nimenne tämän kuitin alle", lausui hän antaen minulle kynänsä.

"Se täytyy Ilsen tehdä — minä kirjoitan liian huonosti", vastasin minä rohkeasti.

Salainen hymy näkyi Claudiuksen huulissa.

"Se ei olisi säännöllisesti tehty. Jos minä annan rahat *teille*, ei Ilse rouvan allekirjoitus kelpaa... Taidattehan toki kirjoittaa nimenne?"

"Taidan kyllä, mutta saatte nähdä siinä oikeata harakantallustusta."

Minä kiipesin topatulle kirjoitustuolille, jonka hän asetti minulle pöydän eteen ja katselin tyytyväisenä neiti Fliedneriä ja Charlottea, jotka molemmat nauroivat. Miten hullunkuriselta lieneekään pieni tyttö, suuri raatimiehen kaulus kaulassa ja kesyttömät kähärät häilyvinä, näyttänyt suurella, kunnioitettavalla kirjoitustuolilla ja paksun, vakavan kirjan edessä, jonka yli hänen pieni nenänsä tuskin ulottui!... Minä nauroin heidän kanssansa, ah, oikein sydämeni pohjasta! Minä olin niin sanomattoman onnellinen, että olin voittanut rahasumman tädilleni.

Herra Claudius nojasi kätensä kirjoituspöytää vastaan, niin että hän oli ihan erillään toisista. Minä tartuin kynään ja rupesin maalaamaan L:llä. "Mutta ei se noin käy", lausuin minä huomattessani hänen katselevan minua. "Käsiäni ette saa tarkastella."

"Vai niin, onko se kielletty? Saanko luvan kysyä, mistä syystä?"

"No, ettekö sitä itse huomaa? Sentähden, että ne ovat niin ruskeat ja rumat", vastasin ujostelematta ja hiukan närkästyneenä, että hän pakotti minun itseni sitä ilmoittamaan.

Hän kääntyi nauraen toisaalle ja minä rupesin jälleen kirjoittamaan — mutta olipahan siinä nimessä liian monta kirjainta! Silloin aukeni ovi ja nuori herra astui kiireesti sisälle. Tulipunainen neilikka hehkui minua vastaan kuin tulipallo — minä pudotin kynän ja peitin kasvoni käsilläni; minusta tuntui, kuin olisi koko maailma pyörinyt edessäni.

"Setä", huudahti hän kiireesti, "minä olen sopinut kreivi Kellin kanssa hinnasta — ainoastaan viisi Louisdoria määräämäsi hinnan yli... Suostutko siihen? Ja etkö tulisi Darlingia katsomaan? Minä olen tuottanut sen tänne pihalle."

"Herra Helldorf tervehti suuta, Dagobert", sanoi herra Claudius vastaamatta hänen puheesensa ja osoitti nuorta kirjanpitäjää.

Dagobert nyykäytti huolimattomasti päätänsä tervehdykseksi ja astui, nähtävästi kummastuneena ja huvitettuna minun näöstäni, likemmäksi.

"No kaikkiansa, Dagobert, hemmoiteltu neilikka napinreiässä?" huudahti Charlotte lyöden kätensä yhteen. "Kuinka se on saanut senkaltaisen kunnian?"

Dagobert nauroi merkitseväisesti ja katseli minua veitikkamaisesti. Ilse ymmärsi hänen katseensa, joka paitsi sitä ei voinut jäädä keneltäkään huomaamatta.

"Oh, älkää ollenkaan luulotelko meille, että pienokainen tuossa olisi antanut teille kukkasen!" lausui hän kuivasti. "Herra on meidän nähden kepillänsä lyönyt kukka raukan poikki ja antaa sen nyt vielä kurjasti surkastua nappinsa reiässä", ilmoitti hän yleiseksi huviksi ympärillä seisoville.

Nuori herra kohotti olkapäitään ottaen osaa toisten nauruun.

"Mutta kuinka on, Erkki setä, etkö tule hevosta katsomaan?" kysyi hän, jättäen kukkajutun siksensä.

"Kärsivällisyyttä! Ensin täytyy meidän päättää raha-asia. — No, kuinka käy?" sanoi hän, kääntyen minun puoleeni ja asettautuen entiselle paikallensa.

Kynä oli vielä kuitenkin päällä. Minä kätkin yhä vaan kasvoni käsiini, sillä minä tunsin olevani tulipunainen.

"Minä en voi", kuiskasin hänelle.

"Mene ulos, Dagobert, ett'ei mitään häiriötä tapahdu pihalla", käski hän. "Minä tulen heti paikalla perässä."

Nuori herra läksi huoneesta.

"Niin, kirjoittakaa nyt", sanoi herra Claudius rauhoittaen ja katsoi sinisilmillään vakavasti, mutta ystävällisesti minun punaisiin poskiini.

Minä lopetin viimeiset kirjaimet ja annoin hänelle paperin. Samassa tartuin hänen käteensä — ensi kerran elämässäni vieraan ihmisen käteen. "Minä kiitän teitä sydämestäni!" sanoin hänelle liikutettuna.

"Mistä sitte?" kysyi hän hyväntahtoisesti, välttämällä kiitostani että kättäni.

"Me olemme vaan joutuneet asia yhteyteen, eikä siitä tarvitse kiittää."

Minä astuin alas ja kiersin käsivarteni Ilsen kaulan ympäri — hänen synkkä katsantonsa huolestutti minua äärettömästi. "Ilse, älä ole suuttunut", rukoilin häntä. "Sen *täytyi* tapahtua. Katso, nyt voin taasen nukkua rauhallisesti."

"Niin, niin, Ilse on nyt lykätty syrjälle, eikä hänellä enää ole mitään sanomista", sanoi hän lykkäämättä minua luotansa. "Vai niin, sen *täytyi* tapahtua. Aivan kernaasti minun puolestani — mutta minä en vastaa seurauksista... Arolla et taitanut vieraan kuullen lukea kolmeen, vaan nyt, kun on kysymys oikkujesi täyttämisestä ja kun huomaat toisten olevan sinun puolellasi, taidat lörpötellä ja laverrella kuin harakka, ja poskesi ovat kuumat kuin paistetut omenat... Siunaukseksi ei tämä tapaus ole — muista se; vaan minun luokseni et silloin saa tulla valittamaan."

Hän irroitti käteni kaulastansa, otti minut kädestä ja aikoi lähteä huoneesta.

"Odottakaa!" huudahti herra Claudius, joka sillä välin oli istahtanut kirjoituspöytänsä eteen ja kirjoitti nopeasti jotakin paperille. "Aiotteko jättää neiti von Sassenin omaisuuden ihan kuititta minun haltuuni?"

Siinä muuttuivat Ilsen posket vuorostansa kuumiksi kuin paistetut omenat. Hän häpesi, että oli unhottanut kaiken varovaisuuden, hän, tuo ajattelevainen, joka ei milloinkaan tullut hämille."

"Siihen ovat ainoastaan hyvännäköiset kasvonne syypäät, herra Claudius — joltakulta toiselta en missään tapauksessa olisi unhottanut pyytää kuittia", puolustihe hän häveten ja otti paperin haltuunsa, kun minä samalla iloisesti pistin setelit taskuuni; nekin olisivat jääneet pöydälle herra Claudiuksen muistuttamatta — tuo ankara toimimies lienee saanut kauniin käsityksen arolaisista.

"Herra Jumala tuota inhottavaa turhantarkkuutta!" huudahti Charlotte ulkona etehisessä. "Ikäänkuin ei koko maailma tietäisi, ett'ei kauppahuone Claudius milloinkaan tahraisi mainettaan mitättömän parin tuhannen taalerin tähden!... Mutta kuitenkin vaativat he allekirjoitusta jokaisesta siemenestä ja äyristä!"

"Järestystä täytyy noudattaa — kentiesi opitte sen kerran ymmärtämään", vastasi neiti Fliedner nenäliinallaan pyyhkien liinaansa, johon ensimmäisessä huoneessa oli tarttunut hiukan pölyä.

Nuori nainen heitti päätänsä taaksepäin. "Menkäämme nyt Darlingia katsomaan!" huudahti hän vastauksen asemasta ja riensi rappuja alas pihan ovelle.

XIV.

Piha oli tyhjä. Sitä vastoin oli puutarhan portti selkiselällään ja sieltä kuului melua ja huutoa, ikäänkuin juoksisi ihmisiä ja eläimiä siellä edestakaisin.

Herra Claudius tuli kohta meidän perässämme. Hän kuunteli tuokion aikaa kummastuneena melua, sitten riensi hän ennen meitä puutarhaan.

Sydämeni sykki tuskasta ja sääliväisyydestä, kun näin avonaisesta portista, mitä oli tapahtunut... Pelästynyt hevonen riehui kukkapengermillä. Salaman nopeasti riensi solakka eläin, jonka kiiltävän selän auringon säteet värjäisivät puhtaimman kullan karvaiseksi, suuren kukkakentän yli, harjaansa heiluttaen ja huimasti hirnuen vapauden ilosta, pilkaten kaikkia takaa-ajajiansa. Todellisella riemulla sotkivat sen kaviot avaraa leukoija-kenttää, sitte lensivät ne hävittäväisesti suuren kasvihuoneen lasiruutuja vastaan. Vaahtoisena ja pelästyneenä lasien kilinästä seiso i kultarautio silmän-räpäyksen aikaa ihan hievahtamatta, mutta silmänräpäyksen vaan — nuolen nopeasti kääntyi se jälleen ja syöksi eteenpäin tuhansilla kukilla koristettua ruususäleistöä kohti, joka heti kaatui maahan.

Kaikki puutarhan työväki, sisällä työskentelevät työmiehet, molemmat kirjanpitäjätkin, jotka olivat kuulleet melun konttoriin saakka, ynnä Dagobert ja nauhoilla koristettu tallirenki, juoksentelivat edestakaisin ja jo riensi Charlottekin, joka siihen saakka oli sähköyvin silmin seisonut minun rinnallani, puutarhaan.

Ikäänkuin maasta nousseena ilmestyi äkkiä korkea, voimakas nainen valkoisessa liehuvassa puvussa keskelle tietä, jota pitkin eläin hurjasti lensi. — Se vavahti tavattomasta näöstä, ja hypähti kuorskuen syrjälle, mutta taitavalla ja nopealla liikunnolla tarttuivat rohkean naisen molemmat voimakkaat kädet lujasti ohjiin ja hän laahasi hevosen jaloissa muutaman askeleen, kunnes pelastajia kaikkialta tuli hänelle avuksi.

"Charlotte, sinä olet uljas nainen!" huudahti Dagobert hengästyneenä, mutta ylpeästi, ja riemuiten sekä pitkittä mutkitta suuteli sisartaan otsalle. Hänen vieressään seisoj nuori kirjanpitäjä kalman kalpeana ja ujona, — hän oli ensimmäisenä rientänyt hänelle avuksi... Minä näin Charlotten luovan katseen nuoreen mieheen ja punastuvan; mutta heti kääntyi hän niin välinpitämättömästi kuin olisi halveksiva "ah, joutavia" kuulunut hänen huuliltansa.

Kaikki ihmettelivät ja kiittivät yksimielisesti hänen voimaansa ja uskaliaisuuttaan; minä olisin mielelläni tahtonut suudella hänen voimakkaita käsiään — ainoastaan herra Claudiuksella, hänellä vaan ei ollut kiittävää sanaa hänelle.

"Kuka avasi puutarhan portit?" kysyi hän ankarasti, astuen väkijoukkoon, joka heti kunnioittavasti vetäytyi syrjään.

"Minun piti viemän uusia kukkia pankkiiri Tresselin luo ja kaksi miestä oli minulla apuna suuria purilaita kantamassa, sentähden täytyi molempien portti-puolikkaitten olla auki", vastasi lempeän näköinen puutarhuri, joka eilen osoitti meille tien. "Luultavasti pelästyi hevonen suuresta oleanteri puusta, jota kannoimme."

Herra Claudius oli ääneti. Hän ei lausunut moittivaa sanaa Dagobertille, joka oli tuottanut vieraan eläimen pihalle, eikä torunut renkiä siitä, ett'ei hän pitänyt parempaa huolta eläimestä. Ei edes puutarhassa tapahtuneesta hävityksestä kuulunut moitetta. Hän katseli tarkasti vaahtoista kultarautiota. Se oli kaunis eläin, mutta siitä, miten se piti päätänsä alhaalla ja sitte äkkiä nosti sitä, voi arvata sen oikkuseksi ja pahaksi.

Silla välin oli Dagobert hypähtänyt sen selkään ja hevonen lensi ratsumiehineen äkkiä pihalle takaisin... Se oli todellakin kaunis näkö. Lyhyen, innokkaan vastarinnan perästä totteli eläin herransa ja voittajansa pienintä viittausta.

Kuinka mitättömiltä näyttivätkään kaikki muut, silmiinpistävän kaunis Helldorfkin, hevosen selässä istuvan, kastanjanruskea-kähäräisen Tankredin rinnalla!... Ainoastaan ratsumiehen poskiin äkkiä kohoavasta punasta voi huomata, että hevonen vieläkin silloin tällöin salaa teki vastarintaa; ensimmäitun jänteä vartalo ei ilmaissut vähintäkään voimanponnistusta.

"Setä", huudahti hän, "suo Darlingille anteeksi pahat tekonsa hänen hyvien avujensa tähden!... Eikö hän ole kaunis? Katsele sitä vaan! Kaunis, jäntevä

ruumis, pieni pää hienon kaulan päässä, sievä kuin hento nainen ja kuitenkin uljas kuin sankari... Setä! sen omistaminen tekisi minut niin onnelliseksi!"

"Minua surettaa kovin, Dagobert, sillä minä *en* osta sitä. Kreivi ratsastakoon itse sillä!" vastasi herra Claudius ystävällisesti, mutta vakavasti ja meni katselemaan puutarhassa tapahtunutta vahinkoa.

Yhdellä ainoalla hyppäyksellä oli Dagobert maassa ja ojensi ohjat pilkallisesti hymyilevälle rengille. "Vie terveisiä herra kreiville ja sano, että minä vielä tulen hänen puheillensa", lausui hän hengähtäen.

Renki ratsasti pois ja ympärillä seisovat hajosivat nopeasti töillensä.

Charlotte tarttui veljensä käsivarteen ja katseli häntä hellästi tummiksi punehtuneihin kasvoihin. Hän veti hänet puutarhaan, johon Ilse ja neiti Fliednerkin jo olivat ehtineet ja nopein askelin astuivat särjettyä kasvihuonetta kohden. Tykkänään unhotettuna kävelin minä sillalle päin menevien veljen ja sisaren jälestä.

"Eikö totta, siinä seisoin taasen kuin kuritettu koulupoika?" mumisi Dagobert kiiivaasti hampaitten välistä — hänen äänensä oli puoleksi tukahutettu, ikäänkuin viha ja kiukku olisivat kuristaneet hänen kurkkuansa. "Minua ei mikään kiivastuta niin kovin kuin tuo ulkokullattu tyyneys kaikissa asioissa!... Hän ei ota ratsua kahdesta syystä, ensiksi sentähden, että hevonen hurjuudessa on menettänyt häneltä muutaman groshenin edestä kukkavihkoja ja siementötteröitä, ja toiseksi sentähden, ett'ei hän poro-porvarillisessa ylpeydessänsä tahdo saada tekemistä ylhäisen myöjän kanssa; ennen antaa hän ensitulevan juutalaisen pettää itseään... Mutta siitä ei tietysti saa kuulla hiiskaustakaan! Hän ei virka sanaakaan eikä ole huomaavinaan vahinkoa, vaan kostaa sen perusteettomalla kiellolla... Ja sitte tuo äkkiarvaamaton hevoistuntijaksi teeskenteleväisyys! Naurettavaa! Hän, joka ei koskaan ole ratsastanut muulla kuin omalla kirjoitustuolillansa; hän teeskentelee muka ymmärtäväisyyttä hevosen arvostelemisessa —"

"Äläpä päätä siinä liian nopeasti!" keskeytti häntä Charlotte. "Minä luulen päinvastoin hänen ennen, enimmiten Parisissa, viettäneen aikansa ylhäisten tapojen mukaan, ei himosta — himoja hänellä ei ole, paitsi työhalua — vaan kentiesi sentähden, että se oli sen ajan tapa, mikäli minä tiedän!" Hän kohotti olkapäitään ja katseli taaksensa ruususäleistöä, jota par'aikaa herra Claudiuksen

johdolla taasen nostettiin pystyyn.

"Tuota kylmäkiskoisuuden ja aprikoimisen teräskilpeä vastaan emme me kumpikaan voi mitään!" jatkoi hän osoittaen setäänsä. "Silloin ei ole muuta jälellä kuin purra hampaitansa, laskea kätensä levottomalle sydämellensä ja odottaa, kunnes vapauden päivä meille koittaa."

Hän huomasi minut kääntyessänsä ja ojensi minulle ystävällisesti kätensä minua taluttaaksensa. Dagobert sitä vastoin säikähti minut nähdessänsä; silminnähtävästi oli hänelle sangen vastenmielistä, että olin kuullut hänen puhettansa... Jospa hän vaan olisi taitanut lukea minun sydämestäni! Sormeni pusersivat taskussani olevia pankin seteliä — minä olisin mieluummin heittänyt ne takaisin ruususäleistön vieressä seisovalle miehelle, kuten arolla taalerit hänen jalkojensa juureen, tuon jäälohkareen eteen, joka teeskennellen hellää ystävällisyyttä ja hyvyyttä, kuitenkin kohteli näitä ihania nuoria hirmuvaltaisesti ja antoi heidän kokea mahtavuuttansa... Eikö heillä siis ollut ketään muuta maailmassa kuin tuo vanha, kovasydäminen setä?... Minä olin, heidän tietämättänsä, heillä innokkaana liittolaisena.

Charlotte käveli hitaasti minun vieressäni ja sanoi tahtovansa ottaa erään kirjan kirjastosta.

"Tule tänne pienokaiseni", sanoi hän laskien käsivartensa hartioilleni; — hän veti minut, astuessamme eteenpäin, niin liki itseään, että minä tunsin hänen sydämensä vahvan, nopean sykkimisen. "Minä pidän teistä, teissä on mielenlujuutta ja uljas sydän sykkii pienokais-ruumiissanne... Tarvitsehan siihenkin rohkeutta, että voi katsoa Erkki setää silmiin ja pyytää häneltä jotakin."

"Eikö teillä siis ole isää, ei edes mummoakaan?" kysyin minä hiipien häntä likemmäksi ja ujosti katsellen hänen ihaniin kasvoihinsa, joissa vielä näkyi äskeisen liikutuksen jälkiä. Minulle joutui silloin mieleen, että minäkin olisin voinut olla onnellinen lapsi mielisairaana mummoni luona.

Hän katseli minua hymyillen. "Ei, prinsessani, ei edes mummoakaan, joka olisi voinut jättää minulle yhdeksäntuhatta taaleria — oi Jumala, miten mielelläni heittäisin kahleet luotani!... Me jäimme sangen pieninä orvoiksi. Isäni kaatui 1844 Islyn tappelussa Marokossa — hän oli ranskalainen upseeri. Hänen lähtiessänsä Ranskasta olin vielä kapalolapsi — minä en edes tiedä, minkä näköinen hän oli —"

"Kentiesi herra Claudiuksen — eikö hän ollut hänen veljensä?"

Hän seisahtui, veti käsivartensa takaisin sekä löi nauruun purskahtaen kätensä yhteen.

"No, hyväinen aika kuinka eriskummallisen vilpitön te olette!... Claudiusko Ranskan sotapalveluksessa!... Tämänkö tuikikunnioitettavan saksalaisen kauppahuoneen poika!... Sehän vasta olisi saattanut sen pölkypää-omistajan vapisemaan!... Ei, ei meissä ole hituakaan tuosta alhaisesta alkuaineesta! Dagobert ja minä olemme ihan ranskalaisia, ranskalaisia sydämemme pohjasta!... Jumalan kiitos, meillä ei ole pisaraakaan tuota kalanvertä suonissamme!... Ottolapsia me olemme — Erkki setä on ottanut meidät, Jumala tiesi mistä syystä — vaan varmaan ei sääliväisyydestä!... Tämä kuuluu luultavasti hirveältä minun suustani, mutta minä en voi muuta uskoa."

Hän laski taasen kätensä minun ympärilleni ja kävimme hitaasti eteenpäin.

"Tämä ottaminen olisi itsestään hyvin jalo ja kiitettävä, enkä minä varmaan olisi viimeinen häntä siitä kiittämässä", jatkoi hän, "ell'ei juuri siinä kohdassa olisi suurin itsevaltaisuus. Hän on pakottanut meitä ottamaan hänen nimensä — vaikka meidän oma nimemme on Méricourt, täytyy meidän kutsua itseämme Claudiukseksi, kirjoittaa itseämme Claudiukseksi... Claudius, mikä kauhean kauhea poroporvarillinen nimi!... Jos se missäkin tapauksessa vastaisi saksalaisia korvia loukkaavaa Méricourt nimeä, pitäisi sen edellä kumminkin oleman tuo pieni sana 'von'. Meillä ei ole vähintäkään kiitollisuuden syytä siitä väkinäisestä muutoksesta! Se on ripustanut kauppiaan kyltin otsaamme ja on Dagobertille erinäiseksi vastukseksi hänen kokiessaan kohota korkeammaksi upseeriksi."

"Onko hän upseeri?" huudahdin minä kummastuneena. Neiti Streit oli monesti kertonut minulle upseerien kirjavista puvuista ynnä kiiltävistä napeista ja sanonut heidän usein käyneen vanhempieni luona.

"No, kummastuttaako se teitä niin suuresti?... Todellakin, te ette ole vielä nähneet häntä luutnantinpuvussa! Mutta minusta pitäisi jokaisen tuntea hänet sivilipuvussakin sotamieheksi. Rykmentti, missä hän palvelee, on Z:in kaupungissa ja hänellä on nyt muutama kuukausi virkavapautta... Minä olen ylpeä Dagobertista. Me olemme yksimieliset ja täydellisennämme toisiamme enemmän kuin sisarukset tavallisesti. Me rakastamme toisiamme kentiesi sitä

enemmän sentähden, että olemme niin kauan olleet eroitettuina. Minä olen kolmevuotiaasta elänyt kasvatuslaitoksessa aina siihen asti, kunnes kaksi vuotta sitte sieltä pääsin ja veljeni ensin eräässä professorinperheessä ja sen perästä kadettikoulussa."

Me saavuimme Karolinenlustin edessä olevalle kentälle.

"Tule tänne, Hans, tule!" huusi Charlotte. Kurki, joka nytkin seiso i lammikon rannalla, kiiruhti hänen luoksensa kuin tulinen rakastaja; kaikilta tahoilta riensi riikinkukkoja ja pikkukanoja ja sieltä täältä vilahti fasaanikin, vaan juoksi taasen heti pensastoon piiloon — minun läsnä-oloni pelotti noita arkoja elämiä.

"Katsokaa tätä ansaitsematonta rakkautta kaikkialta!" nauroi Charlotte. "Sen olen todellakin vaivatta saavuttanut! minä en koskaan anna niille mitään enkä hyväile niitä ja kuitenkin seuraavat ne minua askel askeleelta heti kun kuulevat ääneni. Eikö se ole kummallista?"

Minua ei se ensinkään kummastuttanut. Olinhan minä itekin hyväillyn sylikoiran kaltaisena juossut innostuneena hänen perässänsä. Minä olin vielä aivan kokematon ja ymmärtämätön, voidakseni sovittaa hänen tenhovoimaansa hänen luonteensa eri kohtiin. Kaikissa tapauksissa olivat hänen käytöksensä tavaton lujuus ja voima ynnä vakavalla kimakalla äänellä lausutut sanat se taikavoina, joka pääasiallisesti minuun niin vaikutti ja minut valtasi, että pidin hänet itsensä ja kaikki hänen sanansa totisena evankeliumina. Että hän taitaisi hairahtua ja olla väärässä, ei silmänräpäkseksikään joutunut mieleeni.

"Mihin ovat tuolla asuvat ihmiset lähteneet?" kysyin minä, osoittaen sinetillä suljetuita ovia, astuessamme Karolinenlustin ensimmäisen kerroksen ohitse.

Charlotte katseli minua epäileväisesti suurilla silmillään, ikäänkuin en olisi täysijärkinen; sitte purskahti hän nauruun.

"Suljetaanko siis teillä tuolla maalla ovet sinetillä, kun lähдете pois? Onko Ilse rouva kentiesi myöskin sinetittänyt Dierkhofin ovet? Ha, ha, ha! Mihin ovat he lähteneet?... Taivaasen, pienokaiseni!"

Minä pelästyin koreasti. "Ovatko he kuolleet?"

"Eivät *he*, vaan *hän*... Naimaton, nuori herra Lothar, Erkki sedän vanhempi veli asui ensimmäisessä kerroksessa — hän oli komea upseeri. Saatte nähdä hyvin

kauniin öljykuvan, joka riippuu katurakennuksen salissa —"

"Ja onko hän kuollut?"

"Kuollut, lapseni, todellakin peruuttamattomasti kuollut... Hän kuoli halvauksesta, kuten julkinen kuolonsanoma ilmoitti — mutta kaikessa salaisuudessa ampui hän itseensä otsaan. Maailma yhdistää hänen kuolemansa eräsen herttuaalliseen ruhtinattareen —"

"Onko sen ruhtinattaren nimi Sidonia?" kysyin minä ehdottomasti.

"Kuuleppas vaan, tuolla pienellä aron villilapsella on sukujohteisia tietojakin!... Oliko, täytyy teidän sanoa, sillä Sidonia ruhtinatarkin on jo aikoja sitten kuollut — muutamia päiviä ennen kaunista upseeria... Se aika on jo aikoja sitten kulunut, eikä kenelläkään ole varmoja tietoja, minulla kaikkein vähimmän. Minä tiedän ainoastaan sinettien siinä olevan ja viimeisen asukkaan tahdon mukaan siinä pysyvänkin, kunnes — no, aina maailman loppuun asti — jos Jumala sen sallii!... Mielelläni kurkistaisin sinne — vallan salaa. Mutta onhan siinä kaikki suljettu ja teletty ijäiseksi, ja Erkki setä vartioitsee sinettiä kuin muinoinen satasilmäinen Argos."

Voi taivas, jos tuo jäykkä, ankarakatseinen mies tietäisi vieraan kohta hiipineen sinettien taakse! Minä vapisin — jospa vaan tuo onneton salaisuus ainiaan pysyisi salassa!... Tuskin olin tullut ulos maailmaan ja heti oli minulla jotakin salattavaa, minulla, jonka ajatukset ja lörpötykset siihen saakka olivat yhtä vapaasti ja hillitsemättömästi häilyneet ympäri kuin kähäräni tuulessa.

Sillä välin oli Ilsekin tullut portaita ylös ja torui minua, että olin "karannut hänen luotansa" hänen katsellessaan turmiota, jonka hevonen oli tehnyt kasvihuoneessa.

"Sepä kaunis juttu, jonka hirveä eläin on saanut aikaan!" sanoi hän kovin pahoillansa. "Kaksi suurta kallista lasilevyä on tykkänään särkynyt ja suuria kukkakasvia on se yhdellä potkauksella kaatanut — kauniit punaiset kukat ovat kuin poikkileikattuina hajotetut maahan... Ja siinä on herra Claudius ääneti kuin hiiri eikä lausu sanaakaan — jospa se olisi tapahtunut *minulle*."

"Erkki sedällä on kamelioita kylliksi", sanoi Charlotte kevytmielisesti ja pilkallisesti, "muutamista taitetuista kukista ei maksa puhua! Älkääkä luulko ainoankaan niistä menevän hukkaan; ne sidotaan rautalankaan ja käytetään

kukkavihkoihin, jotka tänään tilattiin porvaripitoihin. Täällä ei mitään mene hukkaan — olkaa siitä varma."

Hän avasi kirjaston oven; mutta minä tunkeusin ennen häntä sisälle ovesta ja riensin akkunaloukkoon, missä isäni kirjoitti. Ei, Charlotten ei sopinut nähdä, kuinka naurettavasti hän säpsähti ja hyppäsi seisomaan sekä avuttomasti ja hajamielisesti katseli maailman menoa! Hänen ei tarvinnut saada tilaisuutta nauraaksensa, minä en sallinut sitä!

"Isä, tässä olemme taas", lausuin minä ja laskin käsivarteni hänen kaulaansa; siten hän ei voinut kavahtaa pystyyn, eikä hän sitä tehnytäkään, hän vaan loi silmänsä ylös ja katseli hymyillen minua silmiin. Minä olin ylen onnellinen — hän tunsu jo minun ääneni ja minulla oli valtaa hänen ylitsensä.

"Vai niin, pikku veitikani tuletko äkkiarvaamatta luokseni?" kysyi hän leikillisesti ja taputti poskiani. "Mutta jos tahdot tulla ihan äitikultasi kaltaiseksi, niin saat ainoastaan hiljaa, hyvin hiljaa laskea kätesi otsalleni, tahi pudottaa kukan käsikirjoitukselleni ja sitten täytyy sinun samassa olla poissa, ennenkuin edes olen voinut arvata, kuka siinä oli."

Minun sydäntäni kirveli kuullessani hänen niin puhuvan äidistäni, jota hän lienee rakastanut ylitse kaikkia. Miehelleen oli äidillä ollut tuhansia rakkauden osoitteita, vaan hänen yksinäinen lapsensa oli häneltä ihan unohduksissa.

Silloin näki isäni Charlottenkin. Hän nousi ja kumarsi hänelle.

"Minä olen tuonut teille pikku tyttärenne takaisin", lausui hän. "Herra tohtori, sallitteko tietämättömien katurakennuksessa asujain vähän sivistää tuota aron pientä hörriäisiä?"

Isäni kiitti häntä sydämmellisesti hänen tarjoomuksestansa ja myönsi hänelle siinä rajattoman vallan. Äkkiä hivui hän miettiväisesti otsaansa. "Minä muistan nyt vasta ... ah, minä olen välistä kovin hajamielinen... Minä puhuin eilen hetkisen Margareta ruhtinattaren kanssa ja kerroin sivumennen sinun tulostasi ja hän sanoi mielellään tahtovansa nähdä sinut tulevalla viikolla. Hän tunsu äitisi, hänen vielä ollessaan hovineitsyenä L:n hovissa.

"Te onnen lapsi!" huudahti Charlotte. "Vanha aatellinen nimi, kuuluisa isä ja äiti, joka on ollut hovineitsyt — todellakin Jumalat ovat kaataneet runsautensa sarven ylitsenne! Eikö tämä kaikki ole teistä edes toivottavaa?"

"Ei — minä pelkään ruhtinatarta!" vastasin minä ujosti ja tuskastuneena pitäen kiinni Ilsestä.

"Älä huoli pelätä, Leonoraseni; sinä kyllä pian pidät hänestä", lohdutti minun isäni.

Charlotte sitä vastoin rypisti kulmiansa. "Pikku kanervakukkaseni, älkää olko lapsekas!" torui hän. "Ruhtinatar on hyvin rakastettava. Hän on Sidonia ruhtinattaren sisar, josta äsken puhuimme, ja nykyisen herttuan täti. Hän on emäntänä herttuan hovissa, sillä herttua ei ole vielä naimisissa, ja hänen sanotaan olevan erittäin hyvän pieniä, ujoja ja — älkää pahastuko — vähän hölmömäisiä tyttöjä kohtaan, jotka pelkäävät ensimmäistä esittelemistä hovissa... Rauhoittukaa siis, pienokaiseni!"

Hän käänsi minua olkapäästä. "Mutta aiotteko esitellä tytärtänne ruhtinattarelle tuonkaltaisena?" kysyi hän isältäni ja näytti iloisesti hymyillen valkoiset hampaansa.

Isä katseli häntä neuvotonna, käsittämättä hänen tarkoitustansa.

"No, minä tarkoitan tuossa vedenpaisumisen aikuisessa puvussa?"

"Kuulkaa, neiti", keskeytti Ilse terävästi, "noissa vaatteissa on minun emäntä vainajani murehtinut armollista herraa. Silloin oli hän vielä kyllä ylpeä ja ylhäinen ja puku oli hänelle kylliksi hyvä, eikä se sentähden voi olla haitaksi ruhtinattarelle, jos hän saa nähdä tämän tytön samoissa vaatteissa."

Charlotte nauroi häntä vasten naamaa. "Kuinka monta vuotta siitä on, hyvä Ilse rouva?"

Silloin asia selkeni isällenikin. Hän hivutti otsaansa. "Hm, siitkö kysymys on?... Niin, niin, te olette oikeassa, neiti Claudius; *tuonkaltaisena* ei Leonoraa voi esitellä. Minä muistan nyt — rouvavainajallani oli erittäin hyvä kauneuden tunto ja hän oli monta kertaa hovissa minun kanssani. Hyvä Ilse, tuolla alhaalla kellarissa minun kapineitteni joukossa pitäisi olla kaksi arkkua täynnä naisempukuja — surullisen tapauksen jälkeen vei emännöitsijä ne —"

"Varjelkoon meitä, se tapahtui jo neljätoista vuotta sitten!" huudahti Ilse lyöden kätensä yhteen. "Eikö niitä kaikkia ole *kertaakaan* otettu ylös ja tuuletettu?"

Isä pudisti päätänsä.

"Ah teitä kurjaa raukkaa!" riemuitsi Charlotte lyöden käsivartensa ympärilleni. "Nyt täytyy minun pelastaa teidät; muuten saa hoviväki semmoisen naurun aiheen, jota heillä ei vielä milloinkaan ole ollut!... Kyllä minä pidän huolta kaikesta, herra tohtori!"

"Vai niin — ja kuka kaikki maksaa?" kysyi Ilse kuivasti.

Isäni kasvot venyivät pitkiksi ja näyttivät erittäin tuskallisilta — hän väenteli käsiään, että nivelet ratisivat.

Charlotte huomasi sen sangen hyvin. "Minä puhun kohta sedän kanssa", sanoi hän.

"Hän ei voi antaa lapselle muuta rahaa, kuin mitä hänen omaansa on", väitti Ilse itsepintaisesti, "ja siinä on meillä kohta ulosmaksu; sillä tavoin lentää omaisuus tiehensä turhuuteen ja ylellisiin koristeihin kuin tuhka tuuleen, ennenkuin sitä aavistamme."

"No, pitäkää minusta nähden rahanne taskussa!" huusi Charlotte suuttuneena. "Minä annan hänelle uusimman pukuni, jonka ompelija eilen toi kotiin... Tässä puvussa minä en laske häntä hoviin — siksi pidän jo liian paljon hänestä."

Minä kumarruin sivulle ja suutelin salaisesti pehmeätä, valkoista kättä, joka lepäsi hartioillani. Ilse näki sen liikunnon; hän pudisti päätänsä ja hän näytti niin alakuloiselta ja katkeralta, ett'en milloinkaan ennen ollut nähnyt häntä niin pahoillansa. Luulenpa hänen jo toisen kerran sinä päivänä katuneen, että oli tuonut minut "ymmärtäväisten ihmisten" luo.

Ei hänellä kuitenkaan vielä ollut syytä levottomuuteen; tyydytetyn turhamielisyyden jälkiä ei vielä sekaantunut kiitollisuuteen, jolla suutelin Charlotten kättä.

Minä en tietänyt ajatella, että ehkä olin kauniimpi ilman tuota suurta rypytettyä kaulusta, josta Charlotte nopeasti vapautti minut — minun ruskeat kasvoni eivät suinkaan näyttäneet valkoisemmilta hienon pitsikauluksen rinnalla, semmoisen, kuin nuorilla naisilla oli, ja minun pienet korvani, jotka aina vähimmästäkin tuskasta tulivat niin punaisiksi, pistivät luultavasti yhtä naurettavasti ylös siitähän kuin valkoisesta rypykauluksesta. Vaan en minä ymmärtänyt mieltä sitäkään

— minä kiitin ainoastaan rakkaudesta, jolla hän minua kohteli.

Charlotte jätti isäni hyvästi, ottamatta haluttua kirjaa; minun esittelemiseni hovissa oli saattanut koko joukon ajatuksia ja huolia hänen päähänsä. Alhaalla etehisessä vakuutti hän vielä kerran pitävänsä huolta kaikesta, kehoitti minua vielä kerran vakavasti luopumaan "turhamaisesta pelosta ja ujoudestani", ja riensi takaisin katurakennukseen.

"Tietysti et pue päällesi, mitä hän tarjoutui lainaamaan sinulle", lausui Ilse, kun Charlotte lammikon toisella puolella katosi pensaitten väliin. "Sinun mummo vainajasi kääntyisi siitä haudassansa... Oi herra Jumala, nyt täytyy minun itseni mennä herra Claudiuksen luo pyytämään rahaa kaikkiin koristimiin!... He tekevät sinut kauniiksi hempukaksi, he, tuolla katurakennuksessa!"

Astuessamme asuinhuoneeseni, missä palvelusneitsy par'aikaa kattoi pöytää, tuli vanha ystävällisen näköinen puutarhuri minua vastaan ja ilmoitti herra Claudiuksen käskystä asettaneensa kukkapöydän minun huoneeseni.

Vaivalla mumisin minä jonkun kankean sanan kiitokseksi — enhän minä huolinut herra Claudiuksen kukista; minusta nähden olisi hän hyvin voinut myydä ne, tuo ahdasmielinen raha-setä... Minä en edes mennyt niitä katsomaan. Mutta iltapuolella, tuskallisimpana ja vaikeimpana hetkenä, mitä siihen asti olin kokenut, istuin kuitenkin niiden vieressä, sillä ne puoleksi varjosivat minun kirjoituspöytäni... Minun kirjoituspöytäni! Miten ivallista! laskea minun huoneeseni pöytä, jonka ääressä ainoastaan piti kirjoittaman!... Ja nyt istuin siinä kuitenkin ja hikoilin tuskasta; täytyihän minun sepittää kirje — ensimmäinen elämässäni. Ilse oli ollut taipumaton. "Pidä nyt itse huolta, kuinka pääset tuosta jutusta, jonka olet saanut aikaan; minä en sormellanikaan siihen ryhdy!" selitti hän armahtamatta ja vakavasti sekä jätti minut yksin jättiläistyöhöni.

"Rakas täti! Minä olen lukenut kirjeesi. Minun on sinua sääli sydämeni pohjaan saakka, kun olet kadottanut kauniin äänesi, ja kun mummoni on kuollut, lähetän minä rahat sinulle", merkitsivät väärät, suuret, mustat, edessäni olevalle valkoiselle paperille piirretyt kirjaimet. Alku oli onnellisesti löydetty, ja minä katsahdin ylös saadakseni ulkoa neuvoa, millä tavalla jatkaisin.

Hurmaava tuoksu tuli vastaani; niin, olihan siinä edessäni kukkapöytä; komeat, vaalean keltaiset ruusut riippuivat raskaina oksissaan ja — oi taivas — kaikkia korkeita ruusu-, atsalea- ja kameliakukkia ympäröi seppele aron kukkia! Tuo oli

vallan hyvä tuuma vanhalta puutarhurilta, arvelin. Minä heitin pois kynäni ja tartuin molemmiin käsiin kukkiin... Olihan siinä mehiläisten ympäröimä katto, aron kukkia koristuksena joka tiilin raossa, ja harakatkin säkättivät tammien latvoista alas hiljaiselle pihalle! Vanhalla kuusella oli koko taakka iltapäivän paistetta oksissaan ja punaisesta ja sinertävästä arosta kurkistivat keltaiset ginster-kukat kultatähtinä! Sinisiä perhosia! Minä ajoin niitä takaa aina koivuun saakka, tiheään lepestöön, pajupensastoon, ja hei vaan, jo polkivat alastomat, kuumat jalkani herttaisen vilpoista, tummaa jokivettä!... Minä pelästyin, vedin käteni takaisin ja kastoin suuttuneena kynäni jälleen syvälle tuohon ilkeään musteesen, jonka ihmiset olivat kiusakseni keksineet.

Mutta nyt enemmän! "Minä asun isäni kanssa herra Claudiuksen luona K:ssa, jos tahdot kirjoittaa minulle ja sanoa, oletko saanut rahat postissa." — Piste! Se oli hyvä, mutta osanneekohan hän lukea sitä? Ilse sanoi aina, ett'ei löytynyt ajatusta minun kirjoituksissani, sentähden että kirjaimet olivat niin sekaisin. — Ah, ja ulkona rupesi kurki hyppäämään ja joukko pikkukanoja juoksi pelästyneenä lammikkoa ympäröivän kiviaidan taakse. — Dagobert tuli pensaitten väliltä; hän käveli nopeasti ja heilutti keppiänsä ilmassa ja astui suoraan Karolinenlustia kohti... Minä kyykistyin pelästyneenä alas, sillä hän katseli lakkaamatta minun ikkunaani. Ei, ei, hän ei tullut sisälle — olisihan ollut yksinkertaista, jos olisin noudattanut ensimmäistä nuolennopeaa aikomustani ja pannut oven salpaan... Hän meni ylös kirjastoon; minä kuulin vielä hänen askeleitansa kivirappujen ylimmäiseltä portaalta... Oi Jumala, kuinka paljon tapahtuikaan maailmassa ja kuinka paljon katsottavaa ja koettavaa on ja kuitenkin on ihmisiä, jotka viettävät päivänsä kirjoittamisella ja nojautuvat kankean kuolleen paperin yli niinkuin esimerkiksi herra Claudius suurten kirjainsa yli tallirakennuksessa...

Nyt vielä allekirjoitus "veljesi tytär Leonora von Sassen" ja viimein päällekirjoitus, jonka minä kirjain kirjaimelta kopioitsin tätini revitystä kirjeestä... Jumalan kiitos! Tämä oli ensimmäinen, mutta aivan varmaan viimeinenkin kirje, mitä milloinkaan sepitän — minä en tee sitä koskaan enää!... arvelin itsekseeni. Kynä oli jälleen vanhanaikuisten kirjoitusneuvojen päällä, niinkuin sen siitä olin löytänyt — minä soin sille sydämmestäni kuolleen rauhaa.

Ilsen täytyi vasten tahtoansa painaa viisi sinettiä kuorelle; sitten otti hän suuttuneena kirjeen arasti sormiensa väliin, ikäänkuin polttavan hiilen, ja vei sen itse postiin — vieraille ei millään tavoin voitu uskoa niin paljon rahaa.

Se minun kirjeraukkani muistuttaa minua aina pienestä viattomasta linnusta, joka tietämättänsä tuo pahan rikkaruohon siemenen taiteellisesti tehtyyn kukkakenttään.

XV.

Kauppahuone Claudius oli hyvin vanha. Se oli ollut kukoistuksissaan ja hyvässä maineessa jo silloin, kun tulppaanihuimaus levisi Hollannista maailmaan seitsemännentoista vuosisadan keskiaikoilla, jolloin kolmesta *Semper Augustus*-sipulista maksettiin meidän ajassamme todellakin tarumainen hinta, kolmekymmentätuhatta guldenia. Siitä ajasta sai Claudiuksen rikkaus oikeastaan alkunsa. He olivat ryhtyneet siihen osaan kukkakauppaa ja kasvattaneet mitä kalliimpia tulppaanilajia. Kerrotaanpa kaikkein kalliimpien lajien olleen juuri Claudiusten taitavien kätten kasvattamia, jonka perästä Hollantilaiset ostivat ne tavattoman korkeihin hintoihin, pitivät niitä ominansa ja tarjoelivat niitä kaupaksi hollantilaisina lajina... Mutta mitä enemmän kauppahuoneen rikkaus enentyi, sitä siivommiksi, ja yksinkertaisemmiksi maailman ja sen ilojen suhteen tulivat sen päämiehet. He olivat kannattaneet ankarinta porvarillista yksinkertaisuutta ja jälkisäädöksen kautta vakavasti kehoittaneet aina seuraavaa kauppahuoneen päämiestä elämään siivosti ja yksinkertaisesti ja perinnöttömyyden uhallalla karttamaan kaikkea ylellisyyttä.

Siinäpä syy, ettei syrjäisen Mauerkadun varrella olevan synkän kivirakennuksen ulkomuotoa koskaan kaunistettu... Kaikkien päämiesten täytyi asua siellä yhden toisensa perästä, ja konttorihuoneet ynnä niihin kuuluva suuri kaarikattoinen sali, jonka seinät olivat verhotut ruskealla nahalla, olivat juuri saman näköiset kuin ennen muinoin, jolloin kaupiskeltiin kalliita sipulia, joista sitte itsevaltaisesti hallitseva kukkakuningatar uudessa loistossaan kasvoi kuumeentapaisesti levottoman tulppaanien ihailijan silmien edessä.

Vanhojen herrojen, jotka toisella kädellään kasvattivat arkoja, kalliita kukkia ja toisella koettivat panna jälkeisensä rautakahleisiin, olisi pitänyt käsittämän, ett'ei suvulaji eikä lajin muute huoli luonnon lakien määräyksistä ja jos he olisivat olleet älykkäät, olisivat he sovittaneet sen havainnon ihmisluonteeseenkin.

Eberhard Claudius, henkisesti sangen etevä mies, oli luultavasti kärsinyt paljon

perheen ankarista säädöksistä, mutta hän oli keksinyt keinon millä pääsi kahleistansa. Kuten kerrotaan, oli hänen ihana, ylhäinen rouvansa, jota hän innokkaasti rakasti, tullut synkkämieliseksi katurakennuksen kolkoissa huoneissa... Silloin tuli — maailman tietämättä — kerran vieraita työmiehiä; ranskalainen rakennusmestari johtajanaan, rupesivat he keskellä avaraa, korkealla muurilla ympäröityä metsää, joka kuului Claudiuksen kauppahuoneelle, kaatamaan ikivanhoja honkia ja vähitellen kohosi tiheässä suojelevassa metsässä pieni, soma linna, täynnä päiväpaistetta, täyteläisiä tyynyjä, hymyileviä lemmikkiä ja lattiasta kattoon saakka ulottuvia peiliä, joissa rakastetun puolison kuva näkyi kaikessa kauneudessaan. Ja sinä päivänä, jolloin se vaalea kukka ensikerran käveli ihmeen nopeasti esiin loihditun lammikon ympäri ja riemuiten lankesi hellälle miehellensä kaulaan päiväpaisteisessa salissa, antoi Claudius pienelle linnalle puolisonsa kunniaksi nimen "Karolinenlust."

Eberhard Claudius oli muinaistaideteos-kokoelman sekä suuren kirjaston ja runsaitten käsikirjoitusten kokoelmienkin perustaja. Hän oli matkustanut läpi Ranskan ja Italian ja harvinaisen taitavasti koonnut taiteen ja tieteen aarteita, jotka hän toi kotiinsa, mutta jotka sitten Saksanmaalla pysyivät yhtä kätkeytyinä Karolinenlustin saleissa kuin hänen ihana, jälleen kukoistava nuori rouvansakin.

Hänen jälkeensä tuli hänen poikansa Konrad kauppahuoneen päämieheksi ja hän asetti jälleen kaikki vanhoilleen. Hän puhdas-uskovaisten ankaruudella jälleen noudatti perheen vanhoja tapoja, lukitsi Karolinenlustin, kun se muka oli esi-isien määräyksiä rikkova teko, ja lajimuute sai vasta hänen poikansa pojassa, Lothar Claudiuksessa, taasen edusmiehen.

Tämä jyrkästi kieltäytyi tulemasta kauppahuoneen esimieheksi, jäätyänsä nuoremman veljensä kanssa varhain orvoksi. Hänen tulinen luonteensa sopi parhaiten sotilaaksi. Hän yleni nopeasti, aateloitiin, tuli ajutantiksi ja nuoren ruhtinaan suurimmaksi suosikiksi. Silloin avattiin Karolinenlust jälleen. Sopihan se erittäin hyvin asunnoksi ylöspäin pyrkivälle eriävälle vesalle, ja ikäänkuin suojaksi kaikkia lähirakennuksen oloja vastaan rakennettiin sillanpäähän Karolinenlustin eteen vahva portti.

Siellä vallitsi nyt, oikean metsänhiljaisuuden ympäröimänä, kaunis nuori sotilas, sillä välin kun kirjanpitäjä Eckhof hoiti kaikki toimet katurakennuksessa, kunnes koulussa kasvatettu Erkki Claudius palasi matkoiltansa, ja seuraten esi-isiensä esimerkkiä rautaisella kestävyydellä ja voimalla omisti perintönsä.

Muinaisteosten kokoelmista huoli iloinen ja vilkas upseeri yhtä vähän kuin isänsäkin. Arkut ja laatikot jäivät moneksi vuodeksi koskematta kellariin, kunnes muinaistietoon oikein innostunut nuori herttua äkkiä tuli hallitsijaksi. Isäni, ollen mainioimpia muinaistutkijoita, kutsuttiin K:hon ja silloin kasvoi muinaistieteen tutkijoita kuin sienä maasta — hänen korkeutensa olisi voinut täyttää niillä koko herttuallisen linnansa. Hovipidoissa kuului kreikkalaisia, roomalaisia ja etruskialaisia lauseita; sanoja senkaltaisia kuin numismatika, glyptika ja epigrafika virtaili sievien tanssijattarien purppurahuulilta.

Dagobert oli kertonut hovin uudesta mielenmuutoksesta hiljaisessa kauppahuoneessa Mauerkadun varrella. Neiti Fliedner, joka jo viimeisen rouva Claudiuksen, Lotharin ja Erkin äidin, eläessä oli tullut perheesen rouvan apulaiseksi ja sitten hänen määräyksensä mukaan jäänyt sinne emännöitsijäksi ja talouden hoitajattareksi, tiesi kertoa paljon, puoleksi unhotettua, edellisistä perheistä ja niin muodoin joutuivat hylkyinä olevat muinaisaarteetkin hänen mieleensä. Dagobert puolestansa kertoi niitä isälleni. Isä kertoi myöhemmin miten hän kerran seisoj hetkisen epäileväisesti hymyillen tuon synkän porvarillisen talon edessä; mutta hän kuitenkin astui sisälle pyytämään isännältä lupaa niiden tutkimiseen. Herra Claudius oli siihen suostunut, vaikka vastahakoisesti.

Varhain eräänä aamuna oli isäni astunut Karolinenlustin kellareihin eikä palannut sieltä koko sinä päivänä; hän ei syönyt eikä juonut, vaan oli melkein mieletön liikutuksesta — sanomattoman suuri taide aarre oli siellä levällään hänen silmänsä edessä... Herra Claudius suostui arkkujen purkamiseen ja taideteosten järjestämiseen sekä tarjosi isälleni asunnon alikerroksessa ja myönsi hänelle rajattoman oikeuden käyttää kirjastoa.

Siitä kaikesta en tietysti saanut tietoa ensi päivinä K:hon tultuani. Minä olin ylipään hyvin vastahakoinen kotiutumaan, sillä tyynnyttyäni ensi ihastuksesta valtasi aron ikävä minut kaikella voimallaan... Ilse oli tosin vielä luonani; hän oli ottanut muutaman päivän vapautta lisäksi "perinpohjin järjestääksensä isäni nuoremiehen taloutta" ja kentiesi vielä nähdäksensä minun vähän tottuvan uuteen ilmanalaan. Mutta se ei rauhoittanut minun levotonta sydäntäni; minä muistin aivan hyvin, että hän kerran oli lähtevä ja jättävä minut yksin, ja se ajatus liikutti aina mieltäni äärettömästi.

Katurakennuksessa olivat kaikki sanomattoman hyvät minua kohtaan; mutta minä vihasin tuota kolkkoa, kylmää taloa ja astuin sinne ainoastaan pakosta neiti

Fliednerin tahi Charlotten kanssa. Vapaaehtoisesti en millään tavalla voinut mennä sinne. Sitävastoin veti minua näkymätön voima yhä enemmän isäni läheisyyteen. Hänen lempeitten nuhteittensa perästä en enää häirinnyt häntä samalla äkkinäisellä tavalla kuin silloin Charlotten kanssa tullessani ja laskiessani käsivarteni hänen kaulansa ympäri — minä en edes tohtinut, kuten äitivainajani, heittää kukkaa hänen kirjoituksellensa; mutta tultuani rohkeammaksi, oli joka aamu äskenpoimituita niittykukkia hänen kirjoituspöydällänsä, ja hiippiessäni kuulumattomasti ohitse silitin ujosti ja hiljaa hänen harmaita hiuksiansa. Minä oleskelin mielelläni kirjastossa, mutta vielä ennemmin salissa, mihin kaikki "särjetyt romut", kuten Ilse itsepäisesti kutsui kaikkia muinaistaide-aarteita, oli tuotu. Kaikki ne mykät kasvot innostuttivat minua vähitellen, että usein hetkiseksi unhotin pohjoisessa olevan, avaran aron, jota minä kaikesta sielustani ikävöin.

Mutta minut peloiteltiin kovin usein sieltä pois. Dagobert, joka näytti olevan oikein innostunut muinaistaiteeseen ja ylpeillen kutsui itseään isäni apulaiseksi, vietti usein puolen päivää kirjastossa ja taidekokoelmien luona. Kuullessani hänen tulevan kirjastoon, pakenin minä vastaisesta ovesta, syöksin päätä hovin rappuja alas, eikä edes väli kolmannesta kerroksesta alikerrokseen ollut kylliksi pitkä minun ujolle, tuskastuneelle sydämmelleni — minä juoksin, juoksin, kunnes vasta metsässä hengästyneenä tynnyin.

Se metsä oli ihana, alkuperäisessä tilassaan. Entiset herrat Claudiukset olivat ostaneet sen ja ympäröineet korkealla muurilla, ei käyttäöksensä sitä kauppatoimeensa, vaan voidaksensa sunnuntaisin virkistää itseänsä kävelemällä omalla alallaan vieraitten näkemättä — sepä olikin ainoa ylellisyys, mitä he nauttivat... Minun suuri koti-ikäväni ja aron kirkkaan taivaan kaipaukseni teki minut alussa kylmäksi ja sokeaksi, ett'en nähnyt metsän kauneutta. Minä en kertaakaan luonut silmiäni ylöspäin — viheriöinen taivas, kuinka kauheata! Mutta sitä ihastuneemmin viipyivät silmäni loistavissa kukkasissa, jotka useasti kurkistivat sammalista, ruohistosta ja kasteisista kiviraunioista — ne näyttivät minusta yhtä pelästyneiltä ja eksyneiltä kuin minäkin.

Yhtä rohkeasti ja huolettomasti kuin kuljeskelin pitkin aroa, yhtä vähän rohkeutta oli minulla mennä syvemmälle jylhän näköiseen, autioon metsään. Minä tyydyin Karorolinenlustin läheisyyteen, ja rakkahaksi olopaikakseni olisi luultavasti virran ranta tullut, sillä siellä oli niin kodikasta, ell'ei minua jo toisena päivänä olisi peljätetty sieltä pois. Kun Ilse vei kirjeeni postiin, saatoin häntä sillalle asti. Kauniin rautakaaren alla virtaili kirkas vesi liristen niin hiljaa ja

suloisesti kuin Dierkhofin takana oleva tuttu joki. Minä hiivin pensastoon — siellä oli leppä- ja pajupensaita ja toisella puolella näkyi valkoisia koivutyviä. Simpukoita ei tosin ollut pohjassa, vaan sen sijaan pieniä sileitä piikiviä ja matalalla rannalla kasvoi sieviä sinisirkkuja ja leinikkejä. Epätasainen, loistava, sininen paikka täräsi pienten laineitten päällä — kesätaivashan siinä kuvastui veteen — kaikki, kaikki oli ihan samankaltaista kuin pienessä kotoisessa lammikossa; minä riisuin sukat ja kengät ja pian virtaili kirkas joki jalkojeni yli, jotka mielipahakseni, jo olivat muutaman päivän ankarassa vankeudessa muuttuneet koko joukon valkoisemmiksi. Minusta tuntui, kuin olisivat kahleet pudonneet sekä ruumiistani että sielustani ja virtailleet pois joen aaltojen kanssa. Minä nauroin ilosta ja riemusta itsekseni ja poljin lakkaamatta vallattomasti vettä, että kirkkaat pisarat viskivat korkealle. Samassa kahisi pensaissa. Olihan Spits usein tullut Dierkhofista minua etsimään ja juossut luokseni jokeen. Hän tuli silloin tavallisesti läpi pensaston, ja minä olin siinä niin perin juurin muuttunut kotioloihini, että odotin kuulevani rakkaan kumppanini haukkumista, ääneen huusin hänen nimeänsä ... ah, siinäpä juuri käyttäydyin kauniisti — tietysti ei Spitsiä kuulunut; mutta samalla paikkaa, mistä minä kuulin kahisemisen, liikkuvat pajunoksat taasen ja vaaleihin vaatteisiin puettu miehen käsivarsi vetäytyi äkkiä takaisin.

Yhdellä ainoalla hyppäyksellä seisoin minä jälleen rannalla; olin melkein itkeä kiukusta. Johan heti sivistysvuosieni alussa olin antautunut vanhoihin tapoihini; Dagobert oli taasen nähnyt sisiliskon avojaloin — nyt pilkkaavat he varmaan minua katurakennuksessa, mietin... Mutta olihan hänellä tummat pukimet nähdessäni hänen tunti siiten menevän isäni luo, vaan — eikö nyt näkynyt kirkasta loistoa pensastosta? Sitä loistoa olin jo kerran samana päivänä nähnyt, niin todellakin, konttorissa, ja se tuli herra Claudiuksen kädestä... Minä hengitin huokeammin — herra Claudiushan se vaan olikin! Hän oli luultavasti kuullut vallattoman loiskimiseni ja tullut levottomasti katsomaan, eikö kuka taittanut pajunoksaa hänen tilallansa tahi pannut sieviä piikiviä joen pohjassa epäjärestykseen. Ankaru herra saattaa olla huoletta — minä en suinkaan tee sitä enää toisten.

Me olimme olleet viisi päivää K:ssa; oli sunnuntai. Dierkhofiin kuulimme aina etäiset kirkonkellot epäselvästi — sentähden oikein säikähdyin kuullessani äkkiä syviä, juhlallisia kellonääniä humisevan ilmassa!...

Ilse valmistihe kirkkoon ja hänen, kellojen soudessa juhlallisesti mennessänsä lammikon ohitse, jäin minä etehisessä seisoen katselemaan hänen jälkeensä...

Samassa tuli vanha kirjanpitäjäkin huoneestansa; hänellä oli virsikirja kainalossa ja hän veti mennessänsä uuden, ahtaan, sinertävän hansikan käteensä — vanha herra oikein loisti puhtaudesta ja somuudesta.

Tultuansa minun lähelleni pysähtyi hän. Hän ei kuitenkaan tervehtinyt; peilinkiiltävä hattu oli kuin naulattu hänen pääsänsä ja hän loi minuun pitkän, rankasevan silmäyksen ja tarkasti minua kiireestä kantapäähän. Minä vapisin pelosta, ja samassa kun hän avasi huulensa, puhutellaksensa minua, pakenin metsään.

Tuo hirveä — seurasiko hän minua?... Minä seisahduin hengästyneenä ja katselin taaksepäin olkapääni ylitse. Tie, jota olin juossut, vei tiheimpään metsään — ja huomaamattani olin juossut jotenkin jyrkkää mäen rinnettä ylöspäin. Alhaalla pysyi kaikki hiljaisena ja rauhallisena — hurskas mies oli siis jatkanut kirkkomatkaansa... Edessäni oleva polku vei niitylle; aamukaste oli vielä ruohossa ja koko metsänrinne oli täynnä ikäänkuin kylvettyinä purpuran punaisia mansikoita; luultavasti ei kukaan käynyt niitä sieltä poimimassa. Ne levittivät hyvää hajuansa kirkkaasen ilmaan ja minä luulin huomaavani niiden vähän tärisevän kellojen huminasta. Pitkäneulaisia kuusia oli ylt'ympäri; niiden jättiläistyviä myöten valui pihkakyyneleitä ja tummissa latvoissa kuului hiljainen humina.

Siellä vallitsi vieras, salaperäinen henki — siellä oli hiljaista ja äänetöntä kuin sinettien takanakin... Mutta kahisi metsässä; punaruskean ja valkoisen kirjava *jotain* liikkui siellä ja samassa tuli äkkiä kaunis majesteetillinen sarviruunu näkyviin puitten välissä; kaunis metsäkauris oli kesy ja rohkea: elävät tulivat niitylle ja katselivat minua pelkäämättä lempeillä silmillään.

Minä kävelin eteenpäin... En tiedä kuinka kauan löytömatkani sillä alalla kesti, mutta luultavasti kului monta tuntia minun niin kuljeskellessani mäkeä ylös, toista alas. — En ollenkaan tietänyt, missäpäin olin; mutta en kuitenkaan peljännyt, puhdas metsäilma poisti minusta kaiken pelon... Mäki oli taasen takanani ja minä olin jälleen laaksossa, mutta missä?... Polkuja kävi ristiin rastiin, enkä tietänyt, mitä niistä minun piti lähteä — samassa kuului vasemmalta puoleltani ihmisen ääni. Minä tunsin sen heti. Vanhan, lempeän näköisen puutarhurin ääni kuului mitä hellimmin koettavan rauhoittaa taukoamatta itkevää lasta. Minä kuljin ääntä kohti ja tulin äkkiä korkean muurin eteen; sen takana ei enää näkynyt puita — siinä loppui metsä. Sanomattoman mielelläni tahdoin nähdä pienen parkujan; vaan muurin ylitse en päässyt; se oli korkea ja sileä kuin

lasi. Sitä vastoin taisin kiivetä puissa kuin orava, olihan se ynnä polkeminen kirkkaassa, kylmässä vedessä minun suurin huvitukseni, ja muutaman silmänräpäyksen perästä istuin siis korkean lähellä kasvavan jalavan latvassa.

Siitä katselin ympärilleni ja näin suuren kappaleen sinistä taivasta. Oikealla puolellani oli kaupunki komeine kävelypaikkoineen ja tornineen; näkyipä Claudiuksen alan lävitse juokseva virtakin... Minä olin tietämättäni tullut sangen liki Karolinenlustia, sillä joki ei ollut edes kahden sadankaan askeleen päässä; leveä kivisilta kaarehti sen ylitse. Minun puoleltani virtaa aina metsän rinteeseen asti oli siellä täällä sieviä huviloita kauniitten puutarhojen ympäröiminä. Vasemmalla puolen minusta oli soma sveitsiläisrakennus niin likellä, että huokeasti voin erottaa joka esineen sen yläkerrassa. Ala, johon se oli rakennettu, oli sangen pieni ja ahdas. Etupuolen edessä oli kapea kukkatarha ja toisella puolen levitti upea kastanjapuu tuuheat oksansa pienen ruohokentän yli — se olikin ainoa puu koko pienellä tilalla, jonka ainoastaan leveä tie erotti Karolinenlustin metsää ympäröivästä muurista.

Vanha puutarhuri Schäfer käveli edestakaisin varjoisan pylväskatoksen edessä. Hän oli heittänyt ruusunvärisen viitan hartioilleen ja kantoi pientä parkujaa yhtä taidokkaasti kuin tottunein lapsenpiika, laulaen silminnähtävässä tuskassa kaikenlaisia tuudituslauluja. Asuinhuoneitten vieressä olevalla nurmella leikki noin neljävuotias pieni tyttö. Hän oli puettu valkoiseen leninkiin ja pitkät pellavankeltaiset kähärät riippuivat alas hänen niskastansa aina vyötäisiin asti. Pikku tyttö oli innostuneena kaikesta sielustansa kiintynyt leikkiinsä. Hän repi molemmin käsin ruohoa ja kokosi ne pienille koppavaunuille. Kotvaan aikaan ei hän huolinut pienokaisen itkusta; mutta viimein meni hän kukkien luo, poimi puoleksi lakastuneen leukoijan ja tarjosi sitä tyytymättömälle veljellensä.

"Eihän sinun pitänyt saaman poimia kukkia, Gretchen — kielsihän isä sinua!" kuului miehen ääni pylväskatoksesta.

Tämän etäinen kulma oli niin tiheästi ympäröity metsäviiniköynnöksillä, ett'eivät auringon säteet voineet tunkeutua paistamaan keskellä pylväskatosta seisovaa ruokapöytää. Nuori herra Helldorf, herra Claudiuksen kirjanpitäjä, kumartui lehdistöstä; minä en ennen häntä huomannut. Hänellä oli kirja kädessä ja vaikka hän lausui varoituksensa rankasevalla äänellä, lensi kuitenkin hellä hymy hänen huulillensa. Nähdessänsä suloisen lapsen seisovan siinä varpaillaan.

Silloin tuli herra naista taluttaen, sillan yli. He pysähtyivät hetkeksi

kuuntelemaan; sitte irroittihe nainen hänen seurastansa ja riensi edellä levottoman lapsen tykö. Hän oli luultavasti ollut kirkossa, sillä hän laski joutuisasti virsikirjan lähimmäiselle puutarhan pöydälle ja tarttui poikaan, joka, kuullessansa hänen ääntänsä, heti vaikenä ja leletellen käsin, jaloin sätkytteli häntä vasten — ylimääräisessä äidinrakkaudessaan suuteli hän suutelemistansa pientä, paksua lapsukaista. Sitte löi hän vasemman käsivartensa pienen tyttänsä ympäri ja veti hänet luoksensa; nuori rouva oli niin hento, että melkein olisi voinut otaksua heikon käsivarren musertuvan lihavan lapsen painosta. Hän riisui olkihattunsa, joitten sinisiä nauhoja poika rytisti palleroisilla käsillään, ja silloin näin minä ihmeen hienot, lumivalkoiset, pienet kasvot runsaitten vaaleitten kähäräin alta.

Sillä välin saapui jällelle jäänyt puoliso perille ja tuli puutarhaan. Hän oli hyvin nuoren Helldorfin näköinen; he olivat silminnähävästi veljekset. Molemmien käsin nosti isä pienen tyttärensä korkealle ilmaan; valkoinen puku liiteli kuin kesäpilvi; kultaiset kähärät aaltoilivat ja liehuivat ilmassa ja lapsi huusi riemuiten ylös pylväskatokselle: "Max setä, näetkö minut?"

Minä olin hurmaantunut; ensi kerran näin mitä puhtaimpaa perheonnea. Sydämellinen ilo ihanan kuvan näöstä ja syvä nimetön ikävöitsemyys sekaantuivat surumielisyyden kanssa sielussani. Minua ei äiti koskaan ollut innokkaasti sulkenut syliinsä; minä en koskaan ollut kokenut kuten luo onnellinen lapsi tuossa, että ainoa ääni äidinhuulilta kohta voi poistaa kaikki luuletellut tuskat. Mutta minä näin myöskin salaisella riemulla, kuinka nuori äiti rakasti lapsiansa — tuo kadehdittava! Kuinka suloista lieneekään, kun tuommoinen pieni lapsen käsi ojentuu odottaen ainoasti äidiltään lepoa ja menestystä! Gretchen palasi jälleen heinävaunuillensa ja jatkoi laverrellen leikkiänsä, sillä välin kun muut astuivat sisälle. Hiljaa hiivin minä alas jalavasta ja kävelin etsien muuria myöten; kohta löysinkin portin, joka vei metsään. Avainkin oli suulla, vaikka sitä, ruosteesta päättäen, silminnähävästi ei koskaan käytetty. Mutta haluni puhutella pientä tyttöä teki minut vahvaksi ja taitavaksi; suuren ponnistuksen perästä liikkui avain käsissäni, kääntyi ja ovi aukesi naristen.

XVI.

Minä juoksin tien ylitse aidan tykö. Gretchen katseli minua kummastuneena; hän jätti äkkiä vaunut ja tuli luokseni.

"Sinäkö avasit?" kysyi hän minulta osoittaen avattua porttia. "Voitko tehdä sen, vaikka olet niin pikkuinen?"

"Mutta kuulepas, sinun puutarhasi ei ole kaunis", sanoi hän, ylenkatseellisesti nyrpistäen nenäänsä — hän viittasi portista näkyvää viheriäistä, hämärää lehdistöä. "Eihän sinulla ole siellä kukkasiakaan!... Mutta katsopas tänne herra Schäferillä on monta, monta niin, monta sataa tuhatta kukkaa!"

"Niin on, mutta sinä et saa niitä poimia."

"En, en poimia", vastasi hän alakuloisesti ja pisti pienen etusormensa suuhun.

"Mutta minä tiedän, missä on paljon sinikelloja ja sieviä valkoisia kukkia — niitä saat poimia ja mansikoitakin, suuret heinävaunusi täpötäyteen!"

Hän otti heti vaununsa, tuli iloiseksi ja laski luottavaisesti kätensä minun kouraani; kuin pieni linnunpoika, niin hienona ja lämpöisenä hiipi se sormieni väliin. Minä olin onnellinen uudesta tuttavuudestani; ei joutunut mieleeni sulkea itsevaltaisesti avaamaani ovea, vaan se jäi auki, meidän mennessämme siitä pensastoon. Siellä oli mansikoita ja sinikelloja, juurikuin olisivat ne olleet puitten oksista varisseita. Pikku tyttö löi kätensä yhteen ja rupesi repimään, ikäänkuin olisi ollut aikomus viedä herra Claudiuksen koko metsä kotiin.

"Oi, kuinka tavattoman paljon mansikoita!" jupisi hän ylen onnellisena ja poimi poimimistaan, kunnes hikipisarot valuivat hänen otsastansa. Samassa hyräili hän itseksensä pientä laulua.

"Minäkin taidan laulaa, Gretchen", lausuin hänelle.

"Niinkö kauniita lauluja kuin minä? Sitä en usko — Max setä on opettanut ne minulle — mutta laulapas vähän!"

Minun soitannollinen taipumukseni lienee hyvin varhain kehittynyt, sillä kaikki pienet lauluni oli neiti Streit jo pihakammarissa opettanut minulle. Enemmän kaikkia muita rakastin Taubertin lasten-lauluja ja aloitin nyt: "Kyyhkyislakka miehell' on." Minä istahdin kivipenkille. Kuullessansa ensimmäiset säveleet jätti Gretchen vaununsa, laski käsivartensa polvilleni ja katseli, innokkaasti kuunnellen, minua silmiin.

Kummallista — minä pelästyin omasta äänestäni. Arolla oli se heikko, tuuli levitti sen kaikkiin ilman suuntiin, mutta metsässä pidättivät puitten latvat äänen, joka siitä kuului täydellisenä ja kirkkaana, niin toisenkaltaisena, että epäilin kuulevani omaa ääntäni.

Se oli naurettava laulu miehestä ja hänen kyyhkysistään, jotka lensivät pois. Gretchen nauroi täyttä kurkkua ja löi kätensä yhteen ensimmäisen värsyn jälkeen. "Saako hän jälleen kiini kyyhkysensä? Eikö sitä laulua ole enempiä?" kysyi hän.

Minä aloitin toista värssyä; mutta äkkiä vaikenä ääni huuliltani. Minä taisin istuinpaikastani nähdä sangen pitkälle Karolinenlustiin vievää tietä. Tuulen siellä täällä oksia heiluttaessa näin minä ikkunoitten kimeltävän... Sieltä päin tuli vanha kirjanpitäjä — minun täytyi muistella valkeareunaista raepilveä, tuulen sitä viedessä aron yli; yhtä synkännäköiset olivat kasvot peittämättömien hopeanharmaitten huusten alla ja yhtä kummallisen kiireesti astui peloittava ukko eteenpäin meitä kohti.

Gretchenkin katseli sinnepäin — hänen kasvonsa muuttuivat tulipunaisiksi; ilosta huudahtaen riensi hän vanhan herran luo ja löi käsivartensa hänen polvensa ympäri.

"Vaari!" huudahti hän katsellen häntä sanomattoman hellästi.

Vanha herra seisahtui ikäänkuin kivettyneenä katsoa tuijottamaan lasta; hänen käsivartensa olivat ojennetut kuin olisi hän huolettomasti eteenpäin astuessansa huomannut tuntemattoman syvyyden edessään ja pelästyneenä säpsähtänyt takaperin, ja siihen asemaan jäi hän liikkumatta seisomaan; kentiesi pelkäsi hän

kätensä voivan alas vaipuessaan tarttua pienen tytön kultakähäröihin.

"Eikö totta, olethan sinä vaarini?... Lovisa on sanonut sen —"

"Kuka Lovisa?" kysyi hän sointuvalla äänellä — minusta kuului kuin olisi hän sillä kysymyksellä tahtonut karttaa kaikkia selityksiä.

"Mutta, vaari — meidän Lovisamme! — hän joka silloin kantoi pientä veljeäni, kun hän vielä oli kapalossa. Mutta nyt on hän poissa. Me emme voi pitää lapsentyttöä, sanoo äiti, se on liian kallista..."

Vanhan herran kivettyneet kasvot vavahtivat ja kädet vaipuivat syvemmälle alas.

"Mikä sinun nimesi on?" kysyi hän.

"Ah, etkö sitäkään tiedä, vaari?... Ja herra Schäfer sekä hänen Kaaronsakin sen tietävät ja meidän pikku kissammekin! Gretchen on nimeni. Mutta minulla on muitakin nimiä — oikein kauniita nimiä — minä kerron ne kaikki sinulle. Anna, Maria, Helena, Margareta Helldorf on nimeni."

Juhlallisesti lausuessansa erittäin kunkin nimensä, luki hän sormiansa. Viattoman lapsen koko olennessa ja äänessä oli jotakin sanomattoman viehättävää ja lumoavaa eikä vanha herra voinut ponnistuksellakaan sitä välttää — minä näin äkkiä hänen sormuksilla koristetun kätensä lepäävän lapsen pään päällä; hän kumartui — tahtoiko hän todellakin suudella noita suloisia kasvoja... Kentiesi, jos hänellä olisi ollut aikaa ottaa pieni olento syliinsä ja sydän vasten sydäntä tuntea saman veren tykyttävän molempien suonissa — kentiesi olisi silloin tullut hetki, jolle taivaan enkelit olisivat ilosta hymyilleet. Mutta usein tarttuu kova käsi hyviin, lempeisiin ja sovinnollisiin tunteisiin ja loukkaa oikullisesti juuri parantumaisillaan olevia sieluja niiden hellimmissä tunteissa.

Minä en tiedä, miksi niin kovin pelästyin nähdessäni vaalean naisenhaamun liehuvan portin edessä olevien pensaitten välillä. Yhä likemmäksi se lähestyi meitä ja äkkiä seisoivat sveitsiläisessä talossa asuva nuori rouva muutaman askeleen päässä herrasta ja lapsesta — hän kiljahti ja löi kädet silmiensä eteen.

Vanha herra säikähti. En ikinä voi unhottaa sitä ivan osoitusta, joka heti taasen saattoi liikutetut, kauniit vanhat kasvot kangistumaan. "Ah, katsopas vaan! näyttely on onnistunut oikein oivallisesti!... Täällähän osataan hyvin, sangen hyvin opettaa ja käyttää lapsiaan!" Hän lykkäsi lapsen niin kovasti luotansa, että

se kaatui.

Rouva riensi ottamaan lapsen syliinsä. "Isä", sanoi hän ojentaen varoittavaisesti etusormensa, samalla kun melkein mielipuolinen hymy nosti ylähuulen, että hampaat tulivat näkyviin, "*minulle* voitte tehdä mitä hyvänsä, minua voitte polkea jaloillanne — minä kärsin sen nöyrästi; mutta lapseeni ette saa koskea kovalla kädellänne, sitä ette enää tohdi toista kertaa!" Hän otti pienokaisen, jonka vaaleista huulista ei ääntäkään enää kuulunut, syliinsä. "Minä en tiedä kuka on tuonut lapsen tänne —" jatkoi hän.

"Minä!" lausuin minä vapisevalla äänellä ja astuin esiin. "Antakaa minulle anteeksi."

Vaikka hän olikin hyvin liikutettu, kääntyi hän kuitenkin lempeästi minun puoleeni, mutta se haihtui samassa.

"Minä aioin viedä pienen tyttöni sisälle", jatkoi hän kääntyen vanhan herran puoleen — minusta näytti joka jäntäre tuossa läpinäkyvässä, hennossa olennessa muuttuneen teräksenkovaksi; "hän oli poissa ja portti oli auki. Sanomattoman tuskastuneena riensin tänne estämään teitä koskemasta lapseeni — minä tulin liian myöhään... Isä, minä olen kauheiden taistelujen perästä tyytynyt siihen, että te sanotte minua *sydämättömäksi, kiittämättömäksi kadotetuksi tyttärekseenne*; minä en voi mitään teidän soimauksianne vastaan, joihin hurskas maailma sanoo niin ja amen. Mutta *aitinä* ette saa minua hätyyttää!... Minäkö käyttäisin sydänkäpyäni, aarrettani" — hän pusersi innokkaasti lapsen sydämellensä — "tätä suloista, viatonta lapsensydäntä itsekkäitten vehkeitten täyttäjäksi? Tämä on soimaus, jota en kärsi, jonka kumoon, ja josta teidän kerran tulee vastata Jumalan edessä!"

Rouva kääntyi ja meni pois.

Minä luulin vanhuksen täytyvän rientää syvästi loukatun rouvan perästä ja sovinnollisesti sulkea hänet syliinsä; mutta hän oli silmännähtävästi niitä itserakkaita ihmisiä, joitten on mahdotonta myöntää olevansa väärässä; — jos he kerran himmeästi huomaamat olleensa väärässä, tekee se häpeä heidät vasta oikein uhkamielisiksi ja koviksi.

Hän loi poisrientävään vihaisen silmäyksen ja astui äkkiä, kasvot kiukusta tulipunaisina, niin liki minua, että minun täytyi peräytyä takanani oleviin orjantappurapensaisiin.

"Kuinka rohkenette te vieraalla alalla luvatta avata suljetun portin?" tiuskasi hän minulle; hänen äänensä ilmaisi vihaa, jota hän selvästi kauan oli tuntenut minua vastaan.

Minä seisoin, ikäänkuin halvattu pelästyksestä, enkä voinut liikuttaa kättä en jalkaa... Oi Jumala, ja tuossa sai tuo hirviö vielä liittolaisen! — Ihan vieressäni seisoi herra Claudius juurikuin maasta kasvaneena; hän oli luultavasti tullut taajasta pensastosta. Minä katselin hänen kasvoihinsa; hänellä oli kauheat, siniset lasit silmillä ja hän näytti niiden tähden paljoa vaaleammalta kuin nykyisin tornihuoneessansa... Hän ei varmaan koskaan anna minulle anteeksi, että omavaltaisesti olin avannut hänen puutarhaporttinsa ja päästänyt vieraita sisään, arvelin. — Nyt tuomitsivat he molemmat, hetyttömän ankarat kovasydämiset kauppiaat... Enkä minä voinut paeta — minä seisoin turvatonna heidän edessänsä... Enköhän koettaisi huutaa Ilseä tahi isääni avukseni?

"Herra Claudius", valitti kirjanpitäjä nulomielisesti, kummallista kyllä säpsähtäen isännän äkkiarvaamattomasta läsnä olost, "te näette minut tässä kovin liikutettuna. Minä tuln tänne tavallisuuden mukaan kävelemään, kun —"

"Minä näin koko tapauksen pensaitten takaa", keskeytti häntä herra Claudius tyynesti.

"Sitä parempi — sitten myönnätte minulla olleen syytä kiivastua. Ensiksi avataan meidän tietämättämme syrjäinen takaportti, jota emme voi vartioida ja —"

"Se on tosin luvatonta, herra Eckhof... Mutta te olette innostuksessanne unhottaneet, että neiti von Sassen on minun vieraani tytär, eikä ole soveliasta, että häntä puhutellaan *sillä tavalla* kuin te äsken."

Minä katselin kummastuneena ylös ja koetin nähdä lasien takana piileskeleviä silmiä — tulihan tästä ihan toista, kuin odotin, kirjanpitäjä puolestansa astui niin kummastuneena taaksepäin kuin olisi hän ensikerran kuullut senkaltaista vastausta isäntänsä suusta. Hän veti suuttuneena kulmakarvansa yhteen ja kostonhaluinen vivahdus rumensi hänen kasvonsa alipuolen.

"Neiti von Sassen?" kertoi hän ivallisesti. "Kenessä pitää minun kunnioittaman aatelissäätyä? Ei suinkaan tuossa naurettavasti puetussa lapsessa?"

"Minun mieleeni ei juolahtanut korottaa aatelista nimeä", vastasi herra Claudius,

hieman punehtuen. "Minä ainoastaan muistutin teitä velvollisuudestanne jokaista talon vierasta kohtaan, olkoon hän ken hyvänsä."

"No, no, saattehan vielä nähdä mitä siunausta vieraanvaraisuus juuri tässä kohdassa tuottaa rehelliselle perheellenne!... Minä olen varoittanut ja rukoillut kylliksi — ei mikään ole auttanut! Pakanalliset kuvat ovat taasen kannetut päivän valoon, ja tuolla ylhäällä Karolinenlustissa istuu eräs, joka ei tunne Jumalaa, vaan pystyttää jälleen vanhat epäjumalat. Ja hän, jolla on valtikka kädessä, tuo nuori jumalaton ruhtinaallisella valtaistuimella, hän, jonka pitäisi olla kansallensa hurskauden, siveyden ja nuhteettomuuden esimerkkinä, jonka pitäisi tekemän maansa ylistysvirten ja rukousten majaksi, hän auttaa kultavasikan kohottamisessa. Sodomassa ja Gomorassa on suuri huuto ja heidän syntinsä ovat sangen raskaat... Herra on pitkämielinen, mutta hetki on tullut, jolloin tulta ja tulikiveä on satava taivaasta."

Herra Claudius salli äänettä, mutta saikäytyneenä hurjan raivion jatkaa. Vanhus oli silminnähtävästi täydellisesti vakuutettu puheensa totuudesta. Hän ojensi kätensä ja osoitti henkien näkijän tapaisesti Karolinenlustia. "Tuo talo on synnissä rakennettu ja on aina ollut pahuuden pesäpaikka; he, jotka ovat siellä rikkoneet Jumalan käskyjä, eivät saa rauhaa — he käyvät ympäri valittaen ja ennustaen turmiota sapatin rikkojitten rakentamalle talolle —"

Herra Claudius nosti keskeyttäväisesti kätensä.

"Enkö ole kuullut tuota sydäntäsärkevää huutoa suljetuissa saleissa?" jatkoi yhä vanhus, korottaen vaan äänensä. "Enkö ole nähnyt huoneeni katossa riippuvan kruunun häilyvän edestakaisin tuon kamalan olennon levottomien askeleitten alla?... Minä tiedän sen, he ovat nousseet haudoistansa; he ovat syntiensä tähden tuomitut palaamaan maailmaan ja varoittamaan soaistuja. Herra Claudius, samana päivänä jolloin tämä nuori olento — hän viittasi minua — saapui Karolinenlustiin, tuli eloa kiinimuurattuihin saleihin."

Suuri Jumala, mies oli kuullut minut! Kun minä häpeämättömästi kuleskelin kuolleen huolellisesti vartioituissa huoneissa, olivat terävät, siniset silmät lakkaamattomasti luodut kynttiläkruunuun ja sen liikunnoista taisi hän laskea jokaisen askeleeni; vanhus oli kuullut huutoni oman kuvani edessä ja käytti synkässä erehdyksessään tilaisuutta, saadaksensa talon omistajaa suuttumaan isääni ja minuun.

Tahdottomasti etsivät silmäni herra Claudiuksen kasvoja — ne olivat käännettyt minun puoleeni; mutta siniset kimeltävät lasit peittivät ne niin täydellisesti, että oli ihan mahdotonta nähdä miten kirjanpitäjän sanat häneen vaikuttivat. Hän oli lähestynyt minua askeleen; kentiesi vaalenin pelosta ja hän varoi jotakin heikkohermoisuutta minun puolestani; mutta nähdessänsä, ett'eivät jalkani minua pettäneet, kääntyi hän jälleen synkän vihamieheni puoleen.

"Te todistatte tässä osaavasti, että puhdas uskovaisuus viimein on jälleen vievä meidät takaisin mitä suurimpaan taikauskoon!" lausui hän. Suuttumusta ja sääliä kuului sekaisin hänen muutoin aina tynestä äänestään. "Minä en voi selittää, miten minun on sääli nähdä teidän, herra Eckhof, antautuvan tuohon kauheaan salapyhäisyyteen! Minua on jo siitä huomautettu, vaan en ole tahtonut sitä uskoa... Minulla ei ole tietysti vähintäkään oikeutta moittia mielipiteitänne — minä vaan pyydän teitä olemaan huolimatta niin maallisista toimistani kuin muistakin tekemistäni muutoksista."

"Minä en ole sitä unhottava, herra Claudius", vastasi herra Eckhof. Hänen silmiinpistävässä alamaisuudessaan oli paljon salaista häijyyttä. "Mutta sallikaa tekin minun tässä paikassa lausua pyyntö. Minä asun monta vuotta sitten Karolinenlustissa ja minua on aina ilahuttanut voida viettää pyhää lepopäivää Jumalan käskyn mukaan kaikessa hiljaisuudessa ja hartaissa miettimyksissä. Minä pyydän teitä siis mitä vakavammin asettamaan kaikki niin, ett'ei samankaltainen sopimaton huuto eikä kevytmielinen laulu kuin äskeinen enää häiritse sapatin pyhyyttä — luulenpa vanhana miehenä ansaitsevani niin paljon kunnioitusta."

Taasen kääntyivät siniset lasit minun puoleeni; minä odotin ankaria moitteita ja sääntöjä, miten vast'edes käyttäytyisin — vaan ei tullut mitään. "Minä en ole kuullut mitään huutoa", vastasi herra Claudius sangen tynesti. "Mutta minä olen nähnyt tapauksen, joka kovasti on loukannut tunteeni... Tämä nuori nainen — hän osoitti minua — ei ole viattomalla lapsenlaulullaan rikkonut Jumalan käskyjä; mutta, herra Eckhof, te tulitte juuri kirkosta — te olette, kuten selvästi tänään olette osoittaneet, yksi niitä nuhteettomia kristityitä, jotka sovitatte jokaisen tekonne Jumalan käskyihin — kuinka oli teidän mahdollista saastuttaa pyhää lepopäivää kovuudella omaa lastanne kohtaan?"

Häijy katse leimahti harmaitten kulmien alta.

"Minulla ei enää ole lapsia, herra Claudius, sen tiedätte *te* parhaiten", lausui hän

teroittaen pistävästi te sanan ikäänkuin tahtoen sillä iskeä syvän haavan.

Hän kumartui syvästi ja palasi nopein askelin samaa tietä, kuin oli tullutkin.
Minä tunsin selvästi, että herra Claudiuksen piti tuleman loukatuksi tuosta
omituisesti lausutusta pienestä sanasta; minä katsoin häneen: tikari oli sattunut.

XVII.

Niin, kirjanpitäjälle onnistui syvästi loukata herra Claudiusta. Nuolennnopean vavahduksen jälkeen jäi hänen solakka vartalonsa seisomaan ja hän katseli kiireesti poismenevää, kunnes hän katosi pensasten väliin.

Minä aioin käyttää tilaisuutta hiipiäkseni pois, mutta liikkumiseni tuottamasta hiljaisesta kahinasta kääntyi herra Claudius minun puoleeni.

"Viipykää vähän!" lausui hän estäväisesti ojentaen käsivartensa minua kohden. "Vanhus on syvästi liikutettu; minä en tahtoisi, että te vielä kerran kohtaisitte hänet siinä tilassa."

Hän puhui yhtä tyvenesti ja ystävällisesti kuin tavallisesti... Ilmasenko tässä kahden kesken ollessamme miten Karolinenlustin toisenkerroksen kummitusten laita oli? mietin itsekseni. Ei, minä en luottanut häneen ja aina lämpöisesti sykkivään sydämeeni asti tunsin itseni lannistuneeksi hänen läsnä ollessansa. Yhtä intoisasti kuin sieluni oli kiintynyt Charlotten, yhtä vähän myötätuntoisuutta oli minulla tuota kylmää laskentomiestä kohtaan — hänen kummallinen käytöksensä ja tyven luonteensa, jotka eivät milloinkaan sallineet liiallisuutta itsessänsä eikä toisissakaan, pidättivät minut aina kaukana hänestä. Hän puhui kyllä äsken kristillisen rakkauden luonteen mukaan ja jos olisin kuullut jonkun muun lausuvan samat sanat, olisin luullut niiden tuleman sydämestä — hänen suussansa olivat ne minusta ainoastaan tyvenen ihmisen lauseita. Hän oli suojellut minua; mutta vaikka olinkin lapsellinen ja kokematon, osasin kuitenkin päättää hänen tehneen niin, ainoastaan estääksensä alamaistaan käyttäytymästä röyhkeästi minua kohtaan... Minä olin liian innostunut Charlotten, että olisin herra Claudiusta tavatessani unhottanut hänen mielipiteensä sedästään.

Mutta siinä tottelin häntä ja odotin kärsivällisesti, kunnes emme enää kuulleet kirjanpitäjän raskaita askeleita. Koneentapaisesti lykkäsin minä varpaallani

hiekan pieneen kasaan — paksu kenkä kaikessa rumuudessaan tuli näkyviin, minä en siitä vähintäkään huolinut — herra Claudiushan vaan seisoi vieressäni, ja hänhän sen vaan näki.

"Minä menen porttia sulkemaan", lausuin viimein keskeyttäen lyhyen äänettömyyden; minun mieleeni joutui äkkiä, että se vielä oli auki... Minä tahdoin pyytää häneltä anteeksi, vaan en saanut sanoja huulieni yli.

"Menkäämme siis", sanoi hän. "En käsitä, miten pienet kätenne voivat avata vuosia sitten ruostuneen lukon.

"Lapsi oli syy siihen —" vastasin minä ja minun täytyi hymyillä muistellessani suloista pienokaista — "minä tahdoin kaikin mokomin likempää nähdä tyttöä ja sitä perhettä, joka on niin onnellinen. Minä en ole milloinkaan tietänyt, miltä tuntuu, kun vanhemmat niin syvästi rakastavat lapsiaan."

"Mutta millä tavalla oli teille mahdollista nähdä vierasta perhettä?"

Minä osoitin ujostelematta jalavan latvaa, jonka alla juuri olimme.

"Minä istuin tuolla."

Hän hymyili salaisesti ja lasienkin lävitse huomasin minä hänen silmänsä vilkasevan vasenta sivuani; ehdottomasti seurasivat omatkin silmäni hänen katsettansa — voi! kostonhimoinen jalava oli repinyt suuren kolmikulmaisen läven mustaan juhlapukuuni, niin suoran kuin olisi siihen käytetty kulmamittaa. Minä tunsin punastuvani hiuksiin saakka ja vaikka ainoastaan herra Claudius sen näki, häpesin kuitenkin.

"Oi Jumala — Ilse!" enempää en voinut sanoa.

"Olkaa huoletta, Ilse rouva ei teitä toru — sitä emme salli!" lohdutti hän ystävällisesti, mutta yhtä huolenpitävällisellä äänellä, kuin olisi hän puhutellut pikku Gretcheniä. Ja se suututti minua — semmoinen avuton lapsi en kuitenkaan ollut... Silloin huomasin vasta selvästi, kuinka toisellinen Dagobert oli käytöksessään. Hän kohteli minua kuin täysikasvuista neitoa, varsinkin sitte, kun ystävällisesti ja tyvenesti kuuli, että minut kohta aiottiin esitellä hovissa. "Ilse rouva on jo pitänyt huolta, että saatte uuden puvun," jatkoi hän puhettaan. "Hän pyysi jo eilen minulta rahaa, ostaaksensa teille hovipuvun... Mutta minun täytyy muistuttaa teitä, että Ilse kyllä voi täällä ollessansa pitää huolta senkaltaisista asioista; myöhemmin pitää teidän itsenne kääntymän minun puoleeni."

"Onko se välttämätöntä?" kysyin minä salaamatta tyytymättömyyttäni.

"Se on välttämätöntä, neiti von Sassen — säännöllisyyden tähden."

"No, sitten oli mummo vainajani oikeassa, koska hän ei voinut rahaa kärsiä... Oi Jumala, kuinka monta tempua on maksaessa muutamia taalera toiselle!"

Hän katseli minua hymyillen sivulta. "Minä koetan tehdä sen teille niin huokeaksi kuin mahdollista," lausui hän hyväntahtoisesti.

"Mutta täytyyhän minun kuitenkin jokaisen groshenin tähden tulla teidän kolkkoon huoneeseen?"

"Tietysti... Onko se huone siis teistä niin hirveä?"

"Koko katurakennus on niin kylmä ja haudankolkko ... minä en käsitä, kuinka neiti Fliedner ja Charlotte voivat elää siellä!... Minä kuolisin tuskasta ja ahdistuksesta!" — Niin sanoessani laskin ehdottomasti käteni rinnalleni.

"Tuo paha, vanha talo — jo ennenkin on se saattanut naishengen vaaraan!" arveli hän heikosti hymyillen. "Ja nyt on se luultavasti syyppää siihen, ett'ette menesty meidän luonamme?"

"Oi, kukkatarhasta minä pidän paljon!" lausuin kiireesti, vastaamatta suoraan hänen lauseesensa. "Minusta on se kirja täynnä ihmeellisiä satuja! Minun täytyy usein nopeasti ummistaa silmäni ja tarkoin pitää vaari käsistä ja jaloista, muutoin — voisin tahtomattani päästikkaa heittäytyä kukkapenkereihin!"

"Voittehan niin tehdä", lausui hän ystävällisesti ja tyvenesti.

Minä katselin häntä kummastuneena. "No sittenhän te vasta kauniisti toruisitte", sanoin minä. "Kuinka monta groshenia kukkakimpuista silloin menisi hukkaan!... Oi Jumala! ja niin paljon siemeniä sitte!"

Hän kääntyi, sulki portin, jonka eteen olimme ehtineet ja otti avaimen lukosta. "Oletteko oppineet tuon grosheniviisauden samasta suusta, joka jo on ehtinyt kertoa teille pihakammarista ja hautaseppeleistä?" kysyi hän pistettyään avaimen taskuun.

Minä olin ääneti — Dagobertin nimeä oli minun mahdoton mainita; häneltähän

olin oppinut tämän "viisauden", kuten sitä herra Claudius vähän katkerasti nimitti; Hän ei kuitenkaan sen enempää kysellyt.

"Mutta eivätkö Karolinenlust ja metsä teitä miellytä?" jatkoi hän.

"Täällä on hyvin kaunista —"

"Vaan ei likimainkaan niinkuin arolla — eikö totta?"

"Sitä minä en tiedä — mutta — minä ikävöitsen niin kauheasti Dierkhofiin! Minä kärsin usein hirveästi ja olen niin tuskissani, että voisin halaista otsani puita vastaan." Se valitus tunkihe melkein ehdottomasti huuliltani... Sitä ei kuitenkaan ollut kukaan minulta kysynyt; he luulivat epäilemättä kaikki oloni täällä kaikissa tapauksissa edullisemmaksi ja hupaisemmaksi.

"Lapsi raukka!" lausui herra Claudius, — ei, se ei ollut sääliväisyyttä! Varmaankin oli luonto vaan lahjoittanut hänelle niin hellän äänen.

Me astuimme juuri Karolinenlustin vieressä olevalle kentälle. Siinä seisoivat vanha Erdmann, joka nykyisin oli kieltänyt Ilseä ja minua käymästä katurakennuksen pihan lävitse. Hänellä oli vasemmassa kädessä laatikko, josta hän väsymättä ripoittelee tielle kanan syötettä. Herra Claudius meni nopeasti hänen luoksensa ja tarttui hänen oikeaan käteensä, joka juuri oli heittämisillään ohrasadetta siipikarjalle.

"Te ruokitte noita liian ylellisesti, Erdmann", nuhteli hän. "Katsokaa tuonne pensaitten väliin, kaikkialla itävät jyvät, joita kanat eivät millään tavalla jaksa syödä, minä olen mielipahakseni huomannut sen." — Hän otti kourallisen siemeniä laatikosta ja antoi niiden pudota alas takaisin hienojen sormiensa välistä. "Ovathan nämä puhtaita nisuja, Erdmann; siitä täytyy minun torua teitä! Tiedättehän minun vihaavan senkaltaista ylellisyyttä. Sillä tavalla hukataan meillä viljaa, vaikka moni köyhä lapsi raukka turhaan hakee leipää."

Minä oikein vihastuin. Miten tuo mies ymmärsi kaunistaa itaruuttansa! Hän ei muka torunut, että hänelle tapahtui muutaman groshenin vahinko nisujen hukkaamisesta — ei, ei suinkaan! Hän vaan valitti, että ne leivät menivät hukkaan, jotka olisi saattanut leipoa jollekin köyhälle lapselle.

Erdmann vanhus puolustihe sillä, ett'ei enää ollut ohran hituakaan koko talossa. Hän kohotti kuin pahantekijä olkapäänsä molemmin puolin päätänsä ja koetti

nopeasti paeta suojelevien pensaitten välille... Huh, noita hirveitä sinisiä lasia, miten ne kimelsivät hänen jälkeensä! Minä en enää ollenkaan tahtonut katsella herra Claudiusta ja käänsin pois kasvoni; käteni tarttuivat lähimpään pensaaseen, repivät sen lehtiä ja levittivät ne hiekalle.

"Mitä tuo kakaopensas raukka on rikkonut?" kuului herra Claudiuksen ääni vieressäni, niin hellästi ja tyvenesti, kuin hän ei äsken olisikaan torunut. "Entäs jos näissä teidän oikullisesti repimissänne lehdissä olisi vähän samaa tuskastuttavaa koti-ikävää kuin teissäkin!"

"Minä kumarruin, poimin nopeasti lehdet maasta ja laskin ne viileään pensaan juurella kasvavaan ruohoon, tiheän oksan alle. 'Nyt ne kuolevat ainakin kodissansa', lausuin minä tahtomattani katsoen sinisiin lasisilmiin."

"Voitteko kestää täällä?"

"*Täytyyhän* minun — pitäähän minun täällä sivistyä ja siihen tarvitaan kaksi vuotta." Minä panin ehdottomasti kädet ristiin. "Kaksi pitkää vuotta!... Vaan ei auta, minä tiedän itsekkin, että minun täytyy oppia — olenhan jäänyt hirveän taitamattomaksi arolla!... Pikku Gretchen tuolla huvilassa tietää paljon enemmän kuin minä."

Herra Claudius nauroi hiljaa.

"Tietysti on tämä opetus ja kiusausaika teille välttämättömän tarpeellinen, liiatenkin kun tiedämme, miten vaikeata on oman nimennekin kirjoittaminen pienelle kädellenne. Kahdessa vuodessa voitte oppia paljon; mutta isänne ja joku muukin toivonee ehkä, ett'ei nuori, viaton sielunne oppisi kaikkia, mitä maailma, varsinkin hallituskaupunki opettaa, vieläpä vaatiikin... Ilse rouva pyysi eilen minua pitämään töitänne ja toimianne silmällä."

Minua värisytti — sitä en voinut kärsiä! Sitä aioin vastustaa kaikin voimin! Vapaaehtoisesti en suinkaan eläessäni aikonut antautua tuon saman sietämättömän ikeen alle, jonka painoa Dagobert ja Charlotte kärsivät! Mutta kummallista oli kuitenkin, ett'ei minulla ollut uskallusta ilmoittaa hänelle sitä jyrkkää päätöstäni vasten silmiä. "Minä en ymmärrä, mitä on Ilsen mieleen juolahtanut — senhän neiti Fliedner jo kohta lupasi tehdä ja Charlottekin", lausuin minä hitaasti. "Ja Charlottesta pidän minä niin paljon, häntä minä varmaan aina tottelen."

"Sehän juuri on vältettävä", vastasi hän vakavasti. "Neiti Fliedneristä kyllä saatte hyvän kasvattajan. Charlottella on vielä itselläänkin liian paljon oppimista, että hän voisi ruveta teidän opettajaksenne... Jos sallisin hänen rajattomasti vaikuttaa kokemattomaan lapseen, täytyisi hänen itsensä olla kaikissa kohdin esimerkkinä — mutta siitä hän on kaukana... Charlottella on oikeastaan jalo luonne, mutta hänen sielussansa on vielä monta heikkoa kohta — minä tiedän, että monta kertaa olen astuva varoittaen ja kieltäen teidän molempien välillenne."

Jos pieninkään myötätuntoisuuden kipinä oli hehkunut sielussani, niin sammui se tykkönään näistä suorista ja moittimista sanoista. Hän kosti siinä katkerasti Charlotten lavertelemiset pihakammarista — minä käsitin sen hyvin ja semmoinen viekas kostotapa se juuri niin syvästi suututti Dagobertia... Ja tuon jäykän, tunnottoman laskumiehen käsiin oli Ilse vielä jättänyt minutkin. Hän varmaankin aikoi pidättää minut neljän seinän sisällä, hankkia minulle opetusta ja puhua kanssani ennen kaikkea muuta noista vihatuista kirjoitusharjoituksista ja kaikkea, mitä tekisin, olisivat nuo inhottavat silmälasit tirkistämässä.

Sillä välin olimme astuneet etehiseen ja seisoimme sen käytävän edessä, josta pääsi minun kammiooni. Herra Claudius otti silmälasit pois ja pisti ne taskuunsa... Ja vaikka hän vaan oli herra Claudius, enkä minä häntä kärsinyt, oli hänellä kuitenkin erittäin kauniit silmät — minun kävi hänen suhteensa samoin kuin kirkkaan taivaankin, se näyttää niin lempeältä ja viattomalta, vaan jos tahtoo katsella sitä, ummistuvat silmäluomet heti sen hehkuvista säteistä.

Minä vaikenin ujosti — silmälasit olivat minun varustukseni; niiden kanssa katosi rohkeuteni ja lymyi sieluni sisimpään nurkkaan. Silloin kuului läheneviä askeleita.

"No, älkää paheksiko, neiti!" kuulin jo kaukaa Ilsen sanovan. "Tämä on hirveä tapa!... Noin nuori kaunis nainen, ja savuaa kuin uuninpiippu!"

"Ah, te pelkääte vaan tupakan savun turmelevan koreat orvokit hatustanne, rouva Ilse!" nauroi Charlotte.

"Joutavia — se ei johdu mieleeni! Mutta sen sanon, että jos luulisin lapsen pistävän tuommoisen tupakkapaperin hampaittensa väliin, niin — lähtisin heti pois hänen kanssansa —"

Hän vaikeni; sillä he olivat ehtineet kynnykselle ja seisoivat meidän edessämme. Charlottella, joka oli hänen seurassansa, oli paperossi kirsikkahuuliensa välissä

ja hänen nauravat kasvonsa katosivat juuri sakean savupilven taakse, jonka hän kiusataksensa Ilseä puhalsi suustansa.

Nähdessänsä herra Claudiuksen, säikähti hän kuitenkin silminnähtävästi, punastui korviinsa asti ja otti pikaisesti paperossin suustansa. Se nauratti minua ja sievä tapa, jolla hän käytti sikariansa, teki hänet minun silmissäni vielä miellyttävämmäksi.

Herra Claudius ei näkynyt häntä huomaavan.

"Te olette oikeassa, Ilse rouva; älkää sitä salliko!" lausui hän tyvenesti. "Teidän hattuanne ei tupakansavu rumenna; mutta naisen puhtaan, lempeän mielen peittää se rumalla noella."

Charlotte heitti kiivaasti sikarinsa lammikkoon.

"Oletko pitänyt huolta kutsumuksista, Charlotte?" kysyi hän levollisesti, ikäänkuin hän ei ollenkaan olisi huomannut kiivautta ja suuttumusta, jotka saivat neidon sormet vavahtamaan ja silmät säihkymään.

"En vielä — Erdmann vie ne illalla."

"Älä unhota lähettää Helldorfillekin kutsumuskorttia."

"Helldorfilleko, setä?" kysyi hän sammaltaen, ikäänkuin epäillen korviaan; tumma puna lensi hänen kasvoilleensa.

"Niin, hän syö huomenna meidän kanssamme — onko sinulla mitään sitä vastaan?"

"Eipä juuri — vaan odottamatonta se oli", vastasi Charlotte viipyen.

Herra Claudius kohotti hiukan olkapäitensä, otti kohteliaasti tervehtien hatun päästensä ja astui rappuja ylös; hän ei mennyt kirjastoon, minä kuulin hänen ylempänä avaaman toisen oven.

"Onko maailma äkkiä mennyt ylösalaisin?" huudahti Charlotte, joka, kädet alasvaipuneina, oli seisonut liikahdamatta, kunnes ylösastujan askeleet lakkasivat kuulumasta ja ovi sulkeutui hänen takanansa.

"No, Jumala varjelkoon, tästä syntyy hauska juttu!... Minä voin panna veikkaa, että Eckhof — suolaa liememme huomenna."

"Kaikkia vielä, mitä vanhalla kirjanpitäjällä olisi keittiössä tekemisiä!" huudahti Ilse suuttuneena. Väsymätön aamu- ja iltaveisaaja oli kokonaan joutunut hänen epäsuosioonsa.

"Ilse kulta!" nauroi Charlotte, "minä tahdon sanoa teille jotakin... Kauppahuone Claudiuksen toimitustaivaassa paistaa toinenkin aurinko, nimittäin herra Eckhof. Erkki setä tekee kyllä oman tahtonsa mukaan; mutta hän noudattaa herra kirjanpitäjän neuvoja ja tahtoa niin paljon, että se vaatimaton auringonsappi oikeastaan on hallitseva isäntä... Ja Helldorf on herra Eckhofin verivihollinen, syystäkö vai ilman, sitä minä en tiedä, enkä minä siitä huolikaan, sillä minä en tunne — tuota Helldorfia en vähintäkään! Minä tiedän vaan, ett'ei Helldorf tähän asti ole astunut jalallansa herra Claudiuksen saleihin siitä yksinkertaisesta syystä, ett'ei herra Eckhof sitä ole sallinut... Ja huomenna pitää hänen äkkiarvaamatta tulla päivällispitoihin, jotka herra Claudius pitää kahden amerikalaisen kauppamiehen kunniaksi — Eckhof syttyy raivoon ja kaikella herännäiskirjojen kaunopuheisuudella, jotka hän täydelleen taitaa, kutsuu alas taivaan tuomiota ja vihaa — sillä tämä on Helldorfile semmoinen kunnia, jonka setä muuten osoittaa vaan arvokkaille kaljupäille ja maailman mainioille kauppahuoneiden päämiehille... Niin, minä sanon, että maailma on nurin narin, eikä minua vähintäkään kummastuttaisi, jos kiviherrat tuossa" — hän osoitti keskellä lammikkoa olevia kivi kuvia — "nousisivat, kumartuisivat kohteliaasti ja vakuuttaisivat meidän olevan kauniita tyttöjä."

Minä nauroin ja Ilsekin hymyili.

"Mitä herra Claudius tekee ylikerrassa?" kysyin minä, sillä minua suututti että "kauppias", joksi isäni häntä nimitti, astui tieteen alalle.

"Hän katselee luultavasti tähtiä kaukoputkella... Ettekö ole huomanneet Karolinenlustin kahta pientä tornia? Toinen on muinaisteos-kokoelmia valaiseva kupulaki ja toisen on setä tehnyt itselleen tähtitorniksi... Eikö totia, näyttääpä siltä, kuin miellyttäisivät häntä korkeammatkin asiat. Älkää kuitenkaan Jumalan tähden uskoko sitä! Kaikkialla on hänen työskentelynsä samankaltainen, hän laskee tornissa samoin taivaan hopearahoja, kuin toimitushuoneessansa suurella pöydällä heliseviä taaleriaan."

Hän otti taskustansa pienen, kapean tukun. "Ja nyt syy, miksi tulin tänne, tässä ovat sukat — tusina — jotka tilasin teille N:stä — ne saapuivat vast'ikään ja huomenna tuo ompelijatar leningin."

"Älkää antako pettää itseänne, neiti; tässä ei millään muotoa voi olla tusinaa", huudahti Ilse, punniten tukkua leveässä kädessänsä; mytty oli yhtä suuri kuin yksi ainoa pari noista kehuista kotikutoisista villasukista. Ilse avasi kääreen: ihmeellisen hieno pitsikutoma oli edessäni.

"Vai niin — no tämäpä vasta kaunista!" lausui hän suuttuneena. "Tällä tavoin voi lapsi K:ssakin juosta avojaloin... Kyllähän nämä ovat hienoja ja ylhäisiä kaluja, mutta niitä ei milloinkaan voi pestä — ensimmäisen kävelyn jälkeen pistetään ne ryysykoppaan... Voi emäntä-raukkani rahoja!"

Hän riensi asuinhuoneeseeni.

"Älkää antako hänen hämmentää itseänne, pienokaiseni", sanoi Charlotte järkähtämättömimmällä äänellään. "Minä en milloinkaan käytä toisenkaltaista, vaikka neiti Fliedner kuinka nyrpistäisi pientä nenäänsä tälle *ylellisyydelle*, joksi hän sitä sanoo, niin... *Minulla* on nyt kerran tuommoinen arka Parisin iho ja *teidän* täytyy asettautua olonne mukaan — muuta neuvoa ei ole!"

Hän riensi pois ja minä menin sykkivin sydämin Ilsen luo. Hän oli riisunut hattunsa, laskenut virsikirjan kädestänsä ja seisoi hehkuvien poskien kukkapöytäni edessä, joka näytti laiminlyödyttä ja huonosti hoidetulta. Minä olin alusta saakka katsellut kukkia epäsuosiollisesti enkä huolinut kastaa niitä, vaikka Ilse ankarasti oli muistuttanut minua sitä tekemään. Kukkat riippuivat siinä surkastuneina ja janosina.

Ilse ei lausunut sanaakaan, osoitti vaan sormellansa tekoani. Silloin sai vastustushaluni minussa vallan.

"Mitä tuo pöytä minuun kuuluu?" tiuskasin minä kiukkuisesti. "Minä en ymmärrä, mitä varten minun pitää nähdä vaivaa niiden hoidosta. Enhän minä ole niitä pyytänyt herra Claudiukselta? — mitä varten hän siis tuo ne minun huoneeseeni. Pitäköön itse huolta niiden kastelemisesta!"

"Sepä oivallista — tästäpä syntyy yhä parempaa!" lausui hän sointumattomalla äänellä. "Pitsiä jalassa ja kiittämätön sydän. Lenore, Dierkhofiin et enää koskaan palaa — enkä minä enää huolikaan sinua sinne!"

Minä kirkasin ja heittäydyin hänen syliinsä — hänen sanansa lävistivät tikarin tapaisesti sydämeni.

"Pikku kyyhkyseni sanoi sinua mummo vainajasi", jatkoi hän heltymättömästi; "kaunis kyyhkynen!... Jos hän vaan olisi aavistanut, mitä piileskelee sydämässäsi, olisi hän sanonut sinua —"

"Piruksi", lisäsin minä kiivaasti ja kovin suuttuneena itseeni. "Niin, niin, Ilse, se minä olen — minulla on paha, musta sisu; mutta enhän minä ole siitä tietänyt ja pahuus valloittaa minut alinomaan."

XVIII.

Seuraavana aamuna kertoi isäni Margareta ruhtinattaren tahtovan nähdä minut kello kuusi illalla. Paremmaksi varmuudeksi tuli vielä palvelija ilmoittamaan minulle, koska minun piti saapuman hoviin, sillä ruhtinatar näkyi silminnähtävästi epäilevän isäni muistoa. Isä olikin eilisestä saakka tavallistaankin hajamielisempi. Iltapuolella oli nimittäin eräs sangen hyvin puettu herra astunut ylös kirjastoon ja viipynyt siellä pitkän ajan, ja kun isäni myöhemmin meni herttuan luo, unhotti hän tykkönään ottaa minulta jäähyväisiä. Minä kuulin hänen askeleensa, juoksin ulos etehiseen ja näin kuumeentapaisen punan hänen poskillansa; hänen silmänsä säihkyivät kummallisesti ja kädet ehtimiseen hämmensivät tukkaa.

Sitte olimme päivällisillä. Minä voin nauttia ainoastaan vähän ruokaa; sillä olin niin peloissani ja tuskissani — pelkäsinhän minä kauheasti ruhtinatarta, jota en voinut kuvailla muun näköiseksi kuin puetuksi kullankirjattuihin vaatteisiin ja kalliista kivistä säkenöivä ruunu päässä. Lisäksi huolestutti isäni käytös minua. Hän ei nauttinut palaakaan; lakkaamatta kierteli hän leipämuruja sormiensa välissä ja katsoa tuijotti eteensä. Hän taisteli silminnähtävästi itsensä kanssa; hänen silmänsä katsahivat silloin tällöin Ilseen, joka viattomasti hyvällä ruokahalulla nautti ateriatan ja väsymättä vakuutti ei missään olevan niin hyviä perunia kuin Dierkhofissa, jonka hiekkamaa muka oli erittäin sovelias niille.

"Ilse hyvä, minä pyytäisin teiltä jotakin", alkoi isäni äkkiä — hänen sanansa kuuluivat niin lyhyiltä ja pakotetuilta, kuin olisi hän ainoastaan sisällisestä ponnistuksesta saanut ne huuliensa yli.

Ilse katsahti ylös.

"Sanoittehan tuoneenne äiti vainajan jättämät arvopaperit mukanne tänne?"

"Niin, herra tohtori", vastasi hän kuunnellen tarkasti ja laskien äkkiä pois

kahvelinsa. Isäni otti varovaisesti rintataskustansa paperiin käärityn esineen; hänen kätensä vapisivat ja silmänsä säihkyivät hänen avatessaan hienon kääreen: suuri komea muistoraha oli sen sisässä.

"Katsokaa tätä, Ilse — mitä siitä pidätte?"

"Kaunis raha", sanoi Ilse nyykäyttäen hyväksyväisesti päätänsä.

"Ja arvatkaas vaan, se on myytävänä ihan polkuhinnasta. Kolmella tuhannella taalerilla voin saada oikean raha-aarten, joka meidän kesken sanoen on vähintään kahdentoista tuhannen taalerin arvoinen." — Hänen muuten lempeät ja tyvenet kasvonsa näyttivät melkein mielettömiltä. — "Tämä on ensimmäinen onnellinen sattuma koko elämässäni; tähän asti olen ainoastaan suurilla uhrauksilla voinut ostaa kaikki kokoelmani — eikä minulla tällä hetkeä ole sanottavasti rahoja käytettävänäni... Hyvä Ilse, te saattaisitte minut ijäkseni kiitollisuuden velkaan, jos antaisitte teille uskotuista rahoista kolmetuhatta taaleria minulle. Leonore ei joudu vähääkään vahinkoon, sillä minä vakuutan kunniasanallani tämän muistorahan olevan kumminkin kolme kertaa arvoisemman."

"Niin, niin, saattaa olla; vaan *käykö* se myöskin rahasta?" kysyi hän käänneillen sormissansa rahaa, joka tuotti isälleni niin suuren hermojen kiihotuksen.

"Mitä sillä tarkoitatte?" kysyi hän verkalleen.

"No, minä tarkoitan, ottaako kauppiamies sen maksosta."

Isäni säpsähti, juurikuin olisi Ilse häntä pistänyt.

"Ei, Ilse", lausui hän hetken perästä alakuloisesti; "siinä erehdytte. Täänkaltaisilla rahoilla ei voi mitään maksaa — niitä voi ainoastaan jälleen myydä."

"Vai niin — sitten jäisivät ne kolmetuhatta taaleria lippaasen katsottaviksi niinkuin kaikki särjetyt kuvat ylhäällä suuressa salissa?... Siitä ei lapsi voi saada ruokaa tarpeeksi eikä kenkiä jalkaansa... Herra tohtori, sanoinhan minä kohta, ett'ei rahoihin saa koskea! Kun Hannoverissa vein viidellä sinetillä suljettua kirjeitä toisensa perästä postiin ja viinein nurisin siitä, sanoi emäntä raukkani aina; Ilse, sitä et sinä ymmärrä! Minun poikani on kuuluisa mies ja sen täytyy niin olla. — Ja minä olen niin tyhmän tyhmä, herra tohtori, ett'en koko eläessäni

ole voinut käsittää, miksi minun emäntä vainajani täytyi tulla niin köyhäksi, miksi hänen täytyi myydä kaikki Jakobsohnin perheen hopeakalut, kulta sormuksensa, rannerenkaansa ja vitjansa, sentähden että te olette mainio oppinut ja nyt voin minä vielä vähemmin käsittää, miksi lapsenkin täytyy luopua pienestä perinnöstänsä. Älkää paheksuko, herra tohtori, mutta minusta on aina tuntunut kuin putoisivat nämät tavattoman suuret rahasummat syvään, pohjattomaan kaivoon, sillä niistä ei sitte enää sen enempää näy eikä kuulu. Mahdollista, että ne ovat tallessa ja että niistä myöhemmin, kun kaikki myydään..."

Isäni hypähti ylös tuolilta. Kaikkia voi hän kärsiä paitsi ajatusta, että vieras tulisi hänen kokoelmansa, hänen aarteittensa omistajaksi. Hän ojensi pelästyneenä keskeyttäen kätensä Ilseä kohti. Ilse vaikeni silmänräpäykseksi, mutta jatkoi sitte rohkeasti:

"Minulla ei muuten enää olekaan valtaa niitä antaa — ne ovat katurakennuksen kassakaapissa — ettehan te tahtoneet niitä tallettaa — sentähden jätin minä ne herra Claudiukselle. Mutta hän ei ole mies, jonka kanssa saa menetellä mielensä mukaan, eikä hän ota tänään rahoja vastaan, huomenna antaaksensa ne jälleen pois."

Isäni kääri sanaakaan enää lausumatta kultarahansa paperiin ja pisti sen taskuunsa. Hänen alakuloisuutensa ja äänetön surumielisyytensä koski minuun, vaan mitäpä sille taisin. Ilsen koko käytös osoitti erinomaista mielihyvää siitä, että oli toimittanut rahat varmaan paikkaan tallelle. Minä pelkäsin hänen ankaroita kylmiä silmiään enkä tohtinut lausua sanaakaan isäni hyväksi, kun hän meni kirjastoon.

Kello neljän aikaan tuli Charlotten soma palvelusneiti minun huoneeseni. Hänellä oli pieni kori kainalossa ja kun hän otti pois peitteen, näkyi siinä pienillä mustilla lehdillä koristettuja harsolaineita.

"Neiti Claudius lähetti minut pukua koettamaan", lausui hän tyhjentäen koppansa. Sitä tehdessänsä vakuutti hän Ilsele, että nyt oli päivä semmoinen, jolloin voisi "pötkiä tiehensä" katurakennuksesta.

"Ajatelkaahan vaan, meillä on päivällispidot herroja varten. Kaikki ovat liikkeellä ja juoksevat edestakaisin — silloin käskee herra Claudius äkkiaamatta — ken voisi sitä uskoa? — että toimitushuoneet heti ovat

muutettavat pihanpuolelle — kaikki miehemme ovat kuin pilvistä pudonneina! Ajatelkaahan toki, konttorihuoneet, joissa kaikki Claudiukset ovat työskennelleet enemmän kuin sata vuotta! Ei kukaan ole tohtinut muuttaa kaappiakaan paikaltansa, ja nyt pitää kaikki heikot ja lahoneet huonekalut vanhoista, kolkoista huoneista muuttaa toisiin päiväpaisteisiin ja valkoisiin! Voi miten oudoilta ne siellä näyttänevät!... Päällystäjän täytyy heti panna viheriäisiä uutimia ikkunain eteen, sillä huoneet ovat liian valoisat, eivätkä herra Claudiuksen heikot silmät voi sitä kärsiä... Kukapa sen voi selittää ... ei kukaan; mutta vanha Erdmann kävelee siellä ihan kalpeana ympäri ja sanoo sen ennustavan maailman loppua."

Minä kuuntelin häntä vaan puoleksi — mitäpä herra Claudiuksen konttorihuoneet minuun koskivat?... Minä vaan katselin noita ihmeellisiä vaatteita, jotka tulivat näkyviin puhujan käsistä. Ilsekin katseli jok'ainoa vaatekappaletta tarkastelevin silmin ja hänen sormensa nyppivät minun kauhukseni ohutta vaatetta, koetellen kuinka vahvaa se oli; mutta kun neiti viimein otti parin ihmeen pieniä mustia atlasta jalkimia korin pohjasta ja hymyillen piti niitä minun edessäni, läksi hän sanaakaan hiiskumatta huoneesta.

Minä olin kuitenkin äärettömän paatunut. Hänen poismenonsa ei minua vähintäkään liikuttanut, päinvastoin, oikein takka putosi sydämeltäni kun viimeinen kaistale Ilsen karkeasta hameesta katosi ovesta. Aronsuutarin arvokkaat mestariteokset lensivät heti nurkkaan. Ilse oli oikeassa, pitsissä ja atlaskassa tuntui minusta, kuin olisin avojaloin, kuin suutelisi arotuuli jälleen hyväillen jalkojani. Sitten antoi neitsy minun sukeltaa harsopilviin, joita hän kutsui leningiksi ja asetti aina mustan nauhasolmun minkä mihinkin — harsoa, mihin vaan katselin! Keveää harsoa aaltoili käsivarsieni ja hartioitteni ympärillä, vyötäisistä aina jalkoihin asti — ja minäkö sen sisässä piileskelin? Minäkö?... Ah, se oli todellakin enemmän kuin mitä voin kestää, minä en voinut seisoa paikallani, minun täytyi juosta pois!... Ja minä juoksinkin.

"Seisahtukaa, viipykää!" huusi kamarineitsy, "vielä puuttuu nauha vasemmalta olaltanne! Tuolla tavoin ette voi näyttäytyä kenellekään!"

Mutta siitä minä viisi. Minä lensin jo etehisen läpi, sitte sillan yli ja kukkatarhan lomitse; ympärilläni liehui ja löyhyi, kuin olisin ollut pukeutuneena valkoiseen kesäpilveen.

En enää pelännyt katurakennusta, Minä juoksin rappuja ylös Charlotten huoneesen. Hämärässä käytävässä seisoivat vanha Erdmann kankeana kuin puusta

veistetty, ruokaliina käsivarrella. Hän katsoa tuijotti minua, silmät seljällään kummastuksesta, ja minusta näytti, kuin olisi hän koettanut tarttua leninkiini pidättääksensä minua ohitse rientäessäni. Vieläpä mitä! mitä minulla oli tuon vanhan karhun kanssa tekemistä?... Minä syöksin pitkittä mutkitta huoneesen.

Ikkunat olivat pihalle ja puutarhaan päin. Vaikka seinät olivat tummat ja raskaat, ruskeat tamasti-akuttimet riippuivat ikkunain edessä, oli se kuitenkin iloisin huone koko rakennuksessa. Kallis piano oli mustapäisellä seinällä; Charlotte istui sen edessä ja hänen kätensä lepäsivät koskettimien päällä juurikuin par'aikaa soittamassa. Lähellä häntä istui neiti Fliedner puettuna siniharmaasen silkkileninkiin ja sievä harsoista ja pitsistä tehty myssy päässä — enempää en nähnyt.

"Ah, neiti Charlotte", huudahdin innoissani, "katsokaahan toki minua!... Mitä nyt sanotte minusta?" Minä koskin leveään hihaan. — "Eikö minulla ole siivet, ihan oikeat siivet? Ja kenkäni sitte — ne teidän täytyy nähdä!" Minä nostin hiukan hameeni lievettä, että kengät tulivat näkyviin. "Nyt ei enää kuulu kopinaa, kuin hirveistä naulatuista kengistäni!... Huomatkaa vaan, kuuletteko pienintäkään ääntä, kun astun lattian yli." — Vakavin askelin kuin sotamies marssin minä hänen luoksensa. — "Eikö totta, nyt en enää ole naurettavasti puettu lapsi, niinkuin herra Eckhof sanoo?"

"Ette, prinsessani, ette!" huudahti hän. "Kuka olisi luullut semmoisen perhosen piileskelleen mustassa kotelossa?" Hän nauroi, nauroi niin, että hänen täytyi pidellä itseään kyljistä ja neiti Fliednerkin piti nenäliinaansa suunsa edessä katsellessaan hymyilevin silmin ohitseni. Minusta näytti hän katselevan seinää.

"Oletteko jo katsonneet peiliin?" kysyi Charlotte.

"Vieläpä mitä — minulla ei ollut aikaa siihen; eikä se ollut tarpeellistakaan. Näenhän minä sekä leninkini että kenkäni, mihin minä sitten peiliä tarvitsisin?"

"No, mutta tottahan teidän kuitenkin täytyy nähdä itsenne", nauroi hän ja osoitti suurta, lattiasta kattoon asti ulottuvaa peiliä, joka oli ikkunain välillä. Mitään aavistamatta juoksin sinne ja katsahdin lasiin — minä huudahdin ujoudesta ja peitin kasvoni käsilläni — oi Jumala, en yhtään muistanut päivällispitoja ja nyt olin kaikkien vieraitten keskellä. Takanani juuri vastapäätä peiliä oli vierashuoneisiin vievä ovi. Siihen saakka olin sen nähnyt vaan suljettuna — nyt olivat molemmat puolet auki ja Dagobert seisoikin kynnyksellä; hänen ruskeat silmänsä kohtasivat hymyillen minun silmiäni, punainen kaulus hohti hänen leukansa alla ja sekä rinta että olkapäät säkenöivät kullasta — hän oli luutnantin-puvussa. Hänen takaansa tuli muita nauravia miehen kasvoja näkyviin ja eräässä sohvan kulmassa vanhan herran vieressä istui herra Claudius... Kaiken sen huomasi minä yhdellä silmäyksellä.

Koko ruumiini vapisi; sekä häpeän että vihan kyyneleet nousivat silmiini. Silloin tarttui kaksi viileätä kättä käsivarsiini ja veti ne kasvoistani. Herra Claudius oli hypähtänyt ylös ja seisoikin minun vieressäni.

"Te pelästyitte, neiti von Sassen", lausui hän. "Tämä oli huono leikki Charlottelta, josta hänen on pyytämisen teiltä anteeksi." Hän vei minut nojatuolin luo ja painoi minut hellästi alas siihen. "Luulenpa sinun nyt voivasi alottaa soittamisen", sanoi hän Charlottelle.

"Hetimitä paikalla, setä kulta!" Hän riensi minun luokseni, lankesi polvilleen ja tarttui käteeni. "Teidän korkeutenne, suotteko minulle kurjalle, syntiselle anteeksi", rukoili hän veitikkamaisesti. "Minä rukoilen teiltä täten anteeksi antamista, prinsessani; mutta ainoastaan teiltä kaikilta muilta vaadin kiitosta, että pitkitin heidän ihannettansa."

Minun täytyi nauraa, vaikka kyyneleet vielä riippuivat ripsissäni... Kuinka oli hänen mahdollista kaikkien nähden langeta polvilleen minun eteeni — se oli minusta ihmeellistä — minun, joka puolestani olisin mieluummin paennut hiiren läpeen. Hän silitti molemmin käsin hyväillen kähäroitäni, nousi sitte ja istahti pianon eteen.

Hän soitti taitavasti, mutta liian voimakkaasti; soittokone humisi hänen käsiensä alla, vaan minusta olisi semmoinen äänien kuohuileminen ja humina ollut kauniimpi, jos se olisi soinnut ja haihtunut avaralla arolla. Mutta minä olin erittäin kiitollinen soitosta; vetihän se läsnäolevien huomion minusta; istuttuani hetken

aikaa nojatuolissa kuin suojelevassa satamassa, tohdin viimein luoda silmät ylös.

Ensimmäisenä näin vanhan kirjanpitäjän. Hän istui ikkunan loukossa puoleksi akuttimien peittämänä — Charlotte oli ollut oikeassa — "hän oli raivoissaan". — Eilen oli hänen vihansa vimma ollut jotenkin suurenmoinen — hän oli jonkinlaisen profeetan kaltainen ja hänen äänensä manaava into täytti minut pelolla ja kauhulla. Nyt oli hän sitä vastoin vaan syvästi vihastunut, ainoastaan vaivalla itseään hillitsevä mies — vasen käsi, jossa kiiksi kallis sormus, oli kovasti pusertunut ikkunalautaan; minuun päin puoleksi käännettyä klassillisen jaloa sivukuvaa rumensi kiukusta alaspäin vetäytyneet suupielet ja koko seura näkyi menettäneen hänen suosionsa, sillä hän oli kääntänyt sille selkensä... Hänen vihansa esine, nuori Helldorf nojasihe ovea vastaan, josta minä olin tullut sisälle. Hän oli kentiesi huomiollisin ja kiitollisin kuulija, sillä hän seiso liikkumatta, silmät kiintyneinä soittajaan. Hän lienee ollut toista mieltä kuin herra Claudius, joka jokaisesta säveleen korotuksesta tyytymättömästi rypisti silmäkulmiansa ja moittivaisesti pudisti päätään. Tässäkin oli hän olevinaan ymmärtelijä tuo — kauppias!

Äkkiä tunsin tuolini hieman tärisevän ja katsahdin sivulle. Dagobert seiso vieressäni; hän nojasi tuttavasti käsivartensa selkälautaa vasten. Katsoessani ylös, katseli hän minua syvästi arkoihin silmiin, kumartui liioitta mutkitta puoleeni ja kuiskasi korvaani soiton estäessä muita sitä kuulemasta: "pitääkö teidän jo tänään menemän ruhtinattaren luo?"

Minä nyökkäytin päätäni.

"Minä rukoilen teitä — muistakaa vähän minuakin siinä paratiisissa, johon tulette!"

Minua melkein pyörtytti. Tämä kuiskaileva, hellästi ja innokkaasti rukoileva ääni vaikutti sanomattoman kummallisesti sieluuni. Minun piti suosiollisesti muisteleman häntä — häntäkö, joka niin pilkallisesti ja ylpeänä oli arolla seisonut edessäni, tuotako Tankredia, joka kauneutensa ja sotilasarvonsa kautta oli kuninkaan kaltainen kaikkien noitten "kauppiaiden" joukossa! Veri syöksi kasvoihini ja vastaamatta sanaakaan vaipui pääni syvälle rintaani kohti — minä olin ylpeä ja onnellinen, mutta sitä ei muitten tarvinnut nähdä.

Soittokappaleen loputtua ja tavallisten kiitosten jälkeen läksivät vieraat pois. Helldorfkin otti hattunsa. Herra Claudius viittasi häntä kuitenkin jäämään ja

minä kuulin hänen hiljaa kuiskaavan nuorelle miehelle: "Viipykää vielä, minä tahtoisin mielelläni kuulla teidän laulavan; teidän barytonianne kiitetään paljon."

Kaikkien pois mennessä hiivin minä viereiseen huoneeseen, toivoen sieltä löytäväni oven käytävään. Koko asemani, äkkiarvaamaton ilmestymiseni seuraan olivat kuitenkin olleet liian naurettavia, minä pelkäsin Charlotten pilkkaavan, jos jäisimme kahden ja sentähden tahdoin mieluummin olla sen päivän poissa hänen näkyvistänsä.

Viereinen huone oli suuri sali, jossa vieraat olivat syöneet. Avonaisesta ovesta pääsi käytävään, jossa vanha Erdmann vieläkin käveli edestakaisin kuin mahtimies... Mikä hopean paljous kiilsi keskeltä huonetta pöydältä ja sivupöydiltä. Minä katselin niitä ohimennen, vaan sitte kiintyivät silmäni sivuseinään, voimatta katsoa muualle... "Komea upseeri", joksi Charlotte oli kutsunut häntä, katseli alas paksusta, runsaasti koristetusta kehyksestä! Kaunis, ylpeä mies, elämänhalu ja voitonvarmuus hymyilevissä huulissa!... Ja oliko tuo valkoinen käsi, joka niin voimakkaasti ja kuitenkin luontevan viehättävästi nojautui pöytää vasten ... oliko se todellakin kohottanut murha-aseen ja ainoalla laukauksella musertanut kirkkaan hehkuvan otsan?... Oliko hän tehnyt tuon murhatyön Karolinenlustissa? Oliko kentiesi jalkani astunut samalle paikalle, jossa tämä mies makasi veressään, pää muserrettuna?.. Kuinka usein oli Heintz vavisten vakuuttanut, miten itsemurhaajien sielut öisin "vaelsivat ympäri saamatta lepoa ja rauhaa"... Kentiesi tämäkin haamu todellakin keski-yönä hiipii suljettuun salien läpi, astuu alas kapeita portaita ja äänettömästi lykkää vuoteeni syrjälle? — Minä olin vähällä huutaa kauhusta ja käänsin kasvoni elävästä, sähköyvin silmin minua tirkistelevästä kuvasta. Samassa astui herra Claudius huoneeseen ja näkyi etsivän jotakin. Unhottaen kaiken ujouden ja varovaisuuden osoitin sormellani pelättyä kuvaa.

"Tapahtuiko onnettomuus Karolinenlustissa?" kysyin melkein ehdottomasti. Hän peräytyi askeleen, punastui syvästi ja silmät leimahtivat.

"Lapsi, mihin sekaannutte?" vastasi hän synkästi. "Minun täytyykin, näen mä, käskeä näitä sopimattomia kieliä vähän hillitsemään lavertelemishalunsa!" Hän vaikenä hetkeksi ja loi silmänsä veli-vainajansa kasvoihin. "Ei", lausui hän sitte lempeämmin, "surullinen seikka ei tapahtunut Karolinenlustissa. Pelottaako se ajutus teitä?"

"Minä — minä pelkään aaveita, ja Heintz ja Ilsekin, vaikk'ei hän sitä myönnä!"

Hellä hymy näkyi hänen huulillansa. "Minäkin näen välistä aaveita, joita pelkään ja nyt juuri enemmän kuin milloinkaan ennen", lausui hän. Minä en tietänyt, laskiko hän leikkiä vai puhuiko hän vakavasti. "Menettekö tänään vielä ruhtinattaren luokse?"

Minun täytyi nauraa itsekseni, hän kysyi juuri samaa asiaa kuin Dagobert. "Menen", vastasin hänelle, "ja minun täytyy rientää, kello kuusi pitää meidän oleman linnassa."

Minä tahdoin kiireesti astua kynnyksen yli, mutta hän pidätti minua lempeästi.

"Varokaa, ett'ette kadota itseänne hovi-ilmassa!" varoitti hän kummallisella äänellä ja ojentaen etusormensa. Se oli kummallista, mutta hänen äänensä melkein koski sydämeeni — joutavia, sitä neuvoo minulle mies, joka aina muisteli vaan itseään! Ihan toista oli Dagobert pyytänyt!... Minä pudistin päätäni, juoksin ulos ja riensin portaita alas... Onneksi ei Ilse nähnyt tuittupäistä päänpudistustani. Aika nuhdesaarnanpa olisinkin silloin taas saanut kuulla!

XIX.

Kamarineitsy oli vielä huoneessani. Hän sai minut käsiinsä, kiinitti puuttuvan nauhasolmun ja pani ympyriäisen valkoisen olkihatun päähäni.

Minä katsahdin peiliin ja huomasin äkkiä, että ylönkatsotut hiukseni, jotka siihen saakka olivat minulle olleet ikävänä vaivana, paksuissa, sinertävän mustissa kähäröissä aaltoilivat niskassani ja että ne erisivät erittäin kauniisti hattuni maidonvalkeista nauhoista. Ilsen terävät silmät tapasivat minut heti tässä ensi ihastuksessani, hänen karkeat kasvonsa, niiden tummanpunaiset poskipäät näkyivät äkkiä katkeran ja suuttuneen näköisinä koristetun pääni ylitse peilistä.

"Vai onko peilinarrikin jo valmis?" torui hän. "Mutta sen sanon sinulle, siivo nainen ei koskaan uteliaasti kurkista peiliin, vaikka nenä istuisikin sievästi oikealla paikallaan... Syntiä se on, tiedätkö sen?... Jos emäntä raukkani ajoissaan olisi ottanut Kristinan pois peilin luota, olisi monta asiaa ollut toisella kannalla... Minä peitän peilin ennen lähtöäni, tiedä se!"

Sitä hänen ei tarvinnut tehdä. Minä en voinut käsittää sen olevan syntiä, sillä niin nenän kuin koko ruumiinkin oli rakas Jumala minulle antanut; mutta naurettavaa oli ihailta ja ihmetellä itseään; minä punastuin ja häpesin, juurikuin olisin sanonut jotakin kovin tyhmää.

Kamarineitsy läksi sääliäisesti katsellen minua, jolle laki niin ankarasti luettiin, ja minä menin ylös kirjastoon noutamaan isääni.

Jo oven ulkopuolella kuulin hänen nopein askelin käyvän edestakaisin ja ääneen puhuvan itseksensä. Minä luulin jonkun olevan hänen luonansa ja avasin hiljaa oven. Hän oli yksinensä, mutta sanomattoman levoton ja liikutettu. Lakkaamatta mittasi hän askeleillaan avaraa huonetta ja sively molemmilla käsillään hiuksiansa. Monta kertaa seisattui hän, otti pöydältä kultarahan, jota hän oli näyttänyt Ilselfe, tarkasteli sitä ikäänkuin tahtoen lävistää sen silmillänsä ja laski

sen syvästi huoaten jälleen pöydälle. Sitte löi hän laihalla kädellään niin kovasti pöytään että kaikui, ja alkoi taas kävelemisensä. Minua hän ei huomannut, vaikka jo olin seisonut muutamia minuuttia huoneessa.

"Isä, mikä sinun on?" kysäsin viimein ujosti.

Hän kääntyi äkkiä. Ensin hän ei tuntenut minua uudessa puvussani; minä juoksin nauraen hänen luoksensa. Hänen synkistyneet ja sangen kuumat kasvonsa kirkastuivat heti; hyvänsuopa hymy lensi auringonsäteen tapaisesti niiden ylitse ja teki minut sanomattoman onnelliseksi.

"Ah, Leonore, sinäkö se olet!... Minun kaunis pikku tyttö sinä oletkin!" huudahti hän. Hän tarttui molempiin käsiini ja tarkasteli minua kiireestä kantapäähän. Kuinka selittämättömän kiitollisesti sydämeni sykki häntä kohtaan! Kaikissa tieteellisissä suruissaan ja huolissaan huomasi hän kuitenkin minun kaltaiseni pienen mitättömän olennon.

"Isä, emmekö lähde jo pian?" kysyin minä, ja rohkaisten mieleni silittelin hänen harmaat hapsensa ja asetin paremmin kaulahuivinsa. "Kentiesi ruhtinatar jo odottaa meitä — oi, kuinka sydämeni sykkii pelosta ja tuskasta!"

"Minä odotan ensin herraa, jonka vien herttuan luo", vastasi hän lyhyesti, huomaamatta viimeisiä sanojani. Poissa oli taasen iloinen mieleni! Hän siirtyi pois luotani, rupesi jälleen kävelemään ja kahden sekunnin perästä olivat suureksi mielipahakseni silitetyt hiukset taasen pörröllään.

"Etkö tahdo kertoa, mikä sinua niin surettää?" kysyin rukoilevaisesti.

Hän astui juuri, kädet selän takana, ohitseni.

"Voi lapseni, sitä en voi sinulle sanoa; enhän edes tiedä, kuinka alottaisin selittääkseni sitä sinulle! — Päivällispöydässä oli minulla jo oikea jättiläistyö, kun puhuin siitä Ilselle", sanoi hän melkein maltittomasti ja jatkoi kävelemistänsä.

Minä en jättänyt häntä niin vähällä. "Tosi kyllä että olen tullut äärettömän tyhmäksi tuolla arolla", vastasin vilpittömästi, "mutta kentiesi käsitan sinua kuitenkin paremmin kuin uskot; koeta kuitenkin."

Hän hymyili puoleksi nurjasti, puoleksi vastahakoisesti, mutta otti kuitenkin

rahan ja piti sitä edessäni.

"No, katso siis tätä!... Tämä on ihmeellisen harvinainen esine — kunniaraha ... Minun kokoelmistani ei ole senkaltaista, syystä ett'en tähän hetkeen saakka ole voinut saada semmoista ostaa," Sähkyvin silmin piti hän sitä valoa vasten. "Oivallista — kuva on melkein kulumatta!... Herra, jota odotan, myy tämän rahan ja hänellä on niitä ainoastaan verrattoman harvinaisia — ymmärrätkö minua, lapseni?"

"Minä en ymmärrä lauseitasi; mutta tarkoituksesi käsitan selvästi. Sinä et millään tavalla tahtoisi päästää tätä kultarahaa käsistäsi."

"Lapsi, minä antaisin ilomielin vuosia elämästäni, jos voisin ostaa tämän!" keskeytti hän minua innokkaasti. "Mutta minä en, ikävä kyllä, voi sitä tehdä. Tunnin perästä on herttua ostanut kaikki harvinaisimmat kappaleet muinaisrahakokoelmiinsa — ja minä —"

Hän vaikenä; sillä herra, joka jo eilen pienine lippaineen oli ollut hänen luonansa kirjastossa, astui sisään. Minä näin, kuinka isäni vaaleni. "No, kuinka käy, herra von Sassen?" kysyi herra lähestyessänään.

"Minun — täytyy luopua siitä!"

"Isä", lausuin minä päättäväisesti, "minä hankin sinulle mitä tarvitset!"

"Sinäkö, pikku tyttärenti?... Millä tavalla sitte käyttäytyisit?"

"Jätä se minun huolekseni! Mutta minä tarvitsen rahan, että voin sen näyttää!"... Ah, kuinka käytölliseksi ja päättäväiseksi äkkiä olin muuttunut! Minä oikein ylpeilin itsestäni; se olisi Ilsen pitänyt näkemän.

Isäni hymyili epäileväisesti, mutta se oli kuitenkin ainoa oljenkorsi, johon hän voi tarttua. Hän katseli kysyväisesti vierasta herraa; hän nyökkäytti myöntäväisesti päätään, kääri rahan paperiin ja antoi sen minulle. Minä pusersin sitä suonenvedontapaisesti taskussani ja juoksin katurakennukseen. Ah, miten aioin rukoilla herra Claudiusta antamaan minulle kolmetuhatta taaleria rahoistani! kuinka innokkaasti kertoa hänelle isäni huolen! Ell'ei hän ole oikea kivi, pitää tyttären rukouksen häntä liikuttaman, tyttären, joka ennen kaikkia tahtoo nähdä isänsä onnellisena... Minä en kuitenkaan koskaan ennen peljännyt Claudiusta niin paljon kuin silloin väristen ja rukoilevaisena astuessani

vilpoiseen, kolkkoon etehiseen, josta äsken läksin uhkamielisenä ja uppiniskaisena. Mutta eteenpäin! Sen täytyi tapahtua! Minä rakastin isääni liian paljon, ett'en olisi uhrannut hänen hyväksensä, mitä vaan voin, tahdoinpa kärsivällisesti kestää herra Claudiuksen kylmää katsettakin... Joutavia! Antoihan hän minulle neljäsataa taaleria lähetettäväksi tädilleni — mistä syystä hän siis kieltäisi minulta kolmeatuhatta! Minä vaan kirjoitan nimeni kuitin alle ja sillä on asia suoritettu.

Erdmann ja kamarineitsy kantoivat juuri ruoka-astioilla täytettyä koria rappuja alas, kun minä astuin ylös. Ruokasalin ovet olivat vieläkin auki. Jos herra Claudius vielä on Charlotten huoneessa, voin minä kentiesi avatusta ovesta herättää hänen huomionsa muitten näkemättä, sillä minä en tahtonut muita kuulijoita pyytäessäni häneltä puheenalaista rahasummaa.

Olin juuri astumaisillani viereiseen huoneeseen, kun kaksi kaunista, vahvaa ihmisääntä kohtasi korviani — ikäänkuin kiintyneenä jäin seisomaan, vaikka lattia oikein poltti jalkojani ja sydämeni sykki tuskallisesti jokaisesta kuluvesta silmänräpäyksestä.

Jos myrskyss' sinut näkisin
Synkässä erämaass',
Ma viittan' sulle tarjoisin
Suojaksi tuulessa.

lauloivat Charlotte ja Helldorf. Minä näin ovesta molempien jalot vartalot ja Dagobertinkin, joka heitä säesti.

Oi, minun aroni myrskysäässä, kevätmyrskyssä! Kun se vinkuen lensi Dierkhofin yli, koettaen irroittaa vahvoja nurkkapylväitä ja särkeä laseja, kun se repi tammien menneenvuotiset kuivat lehdet ja jauhoi ne pieniksi palasiksi, kun Ilse huolellisesti sulki kaikki ovet ja kanat avarasta pihasta pakenivat ometan suojeleville orsille, silloin juoksin minä aidan toiselle puolelle ja huusin kovasti ilman ohitse humisevalle henkijoukolle... Nyt ei myrsky pauhannut kuten talvella! Nyt kuului tuhat, monta tuhatta vastaherännyttä ääntä riemuitsevan toisilleen! Nyt kuohui jäästä irroitettu vesi, nyt humisi metsäkin, jossa elon suonet jälleen vilkkaasti tykyttivät, tuossa soi pieni kellokukkakin, joka juuri oli puhjennut nupustansa... Ja minä annoin myrskyn viedä itseäni eteenpäin; vastustamatta lensin aron yli, pyöriskellen kuin tuulen pyörittämä lehti, kunnes seisahduin kukkulan päälle ja puoleksi peljästyneenä, puoleksi riemuiten kiersin

käsivarteni vanhan hongan ympäri. Molemmat, vanha puu ja minä, horjuimme ja vapisimme, mutta honka ravisti iloisesti neulasiaan ja minä nauroin suuria paksuja pilviä, joitten vastustamatta ja avuttomasti täytyi hyökätä eteenpäin hirmuisessa vauhdissa, viimein haihtuaksensa. Tuuli repiä riuhtoi leninkiäni ja hiukseni löivät kasvojani — mutta minä en tarvinnut "suojelevaa viittaa", pienissä lapsenkäsissäni ja jaloissani oli jotakin raudan ja teräksen kovaa; minä taistelin urhoollisesti tuulta vastaan palatessani kotiin ja toruin Spitsiä, joka sillä aikaa laiskasti oli lämmittänyt nahkaansa lämpimän takan edessä.

Jos turma onnes hävittää
Ja rauhas häiritsee...

lauloivat he tuolla sisällä ja äänet paisuivat samoin kuin myrskykin pauhaa päästyään korkeimmillensa. Äänet olivat melkein lumonneet minut; mutta en saanut antautua lumouksen valtaan — pois kaikki koti-ikävä tuskallisen viehättävine unelmineen! — Minä olin näkevinäni isän liikutettuna kävelevän edestakaisin kirjastossa ja astuin päättäväisesti kynnyksen yli.

Huoneessa istui herra Claudius ypöyksin. Hän oli nojallaan tuolinsa sivua vasten ja oli kätkenyt otsansa ja silmänsä käteensä. Tiheät, vaaleat kähärät peittivät valkoiset sormet — minä peräydyin tuskastuneena, yksin hänen hiustensa heikko hopeanhohtokin vaikutti minussa kylmyyttä ja saattoi minut jälleen tointumaan; minä en enää muistanut sanaakaan rohkeasta kauniista pyynnöstäni; nähdessäni hänet siinä, tunsin selvästi, että hän kuitenkin kieltäisi minulta rahat, tosin kyllä sangen kohteliaasti ja hyvántahtoisella äänellä, mutta niin lujasti ja vakavasti, että jos uudelleen pyytäisin, olisi se tunkeilevaisuutta. Ja vaikka hän nyt istui siinä ikäänkuin muistamatta koko maailmaa, ainoastaan kuunnellen liikuttavaa laulua, pyöri kuitenkin — siitä olin varma — numeroita hänen päässään, ja, minä tiesin sen, hän olisi hiljaa nauranut, kun vaan olisin maininnut kolmeatuhatta taaleria ja sanonut: "teillä ei silminnähtävästi ole käsitystä, kuinka paljon rahaa siinä on!"

Mutta kuitenkin seisoin äkkiarvaamatta hänen vieressänsä; tuskin tiedän, kuinka rohkenin astua ne muutamat askeleet hänen luoksensa. Minä kumarruin hänen puoleensa ja lausuin puoliääneen hänen nimensä... En aikonut häntä pelättää, ja ääneni kuuluikin hyvin heikolta ja ujolta, mutta kuitenkin kavahti hän pystyyn, ikäänkuin olisi tuomiopasuuna kaikunut hänen korvissansa. Hän nousi seisomaan ja hymyili — minä tiesin kyllä miksi — kuinka oli mahdollista pelästyä tuommoisesta pienestä olennosta, joka tuli sisälle äänettömästi

hypistellen kuin pieni peikko!

Hän ei ollut suutuksissaan, sen kyllä huomasin, vaan en kuitenkaan saanut sanaakaan huulieni yli. — Jospa hänellä edes olisi ollut kamalat lasit silmillä ja leveälierinen hattu päässä! mutta ilman niitä näytti hän, sinisilmät tulisen vilkkaina, niin nuorelta... Minusta tuntui, kuin olisin siinä seisoessani näyttänyt äärettömän tyhmäntypärältä, eikä edes juolahtanut hänen mieleensä auttaa minua pulastani. Hän oli ääneti sen aikaa, kun sisällä laulettiin:

Sa turvan, suojan löydät ain'
Mun sydämässäni!

"Tahdotteko puhutella minua?" kysyi hän viimein puoliääneen, kun laulu oli loppunut.

"Tahtoisin, herra Claudius, vaan en täällä."

Hän läksi heti kanssani viereiseen saliin ja sulki molemmat ovet.

Silmät lakkaamatta luotuina parkettilattian kiiltävään ruutuun, puhuin hänelle asiani, kävihän se kuitenkin; minä muistin jälleen sanat ja lauseet, niinkuin olin ne miettinyt! minä kerroin hänelle, miten hartaasti isäni halusi saada rahan omaksensa, miten isä ei voinut nauttia ruokaa pelkästä liikutuksesta, miten en voinut nähdä hänen kärsivän, en millään tavoin, ja sentähden täytyi minun keksiä keino, millä mihin hintaan hyvänsä saisin hänelle kolmetuhatta taaleria. — Sitte katsahdin ylös.

Hän näytti juuri samalta kuin seisoessansa tuolla alhaalla toimitushuoneessa suurten, paksujen tilikirjojensa keskellä — suurimman huomion ja kylmimmän luvunlaskun elävänä kuvana.

"Onko tämä teidän oma tahtonne vai onko herra von Sassen sanonut haluavansa teidän rahoistanne tuota summaa?" kysyi hän viimein. Oi, miten kiusalliselta tuo tyven ääni kuului minun lämpimän, hellän puheeni rinnalla ja miten se minua suututti!... Mutta minä en voinut katsoa noihin kirkkaisiin silmiin ja suoraan valhetella, enkä muistellut mitään veruketta, vaikka mieleni sangen suuresti sitä teki.

"Isäni puhui siitä Ilselle tänään päivällispöydässä", vastasin viiptyen.

"Ja kielsikö hän?"

Minä myönsin sen alakuloisesti. Tiesinhän minä nyt, että sillä menetin viimeisenkin toivoni.

"Ettekö ole ajatelleet, neiti von Sassen, että minä siinä tapauksessa vielä vähemmin voin antaa teille anottua rahasummaa?" —

Unhotettu oli nyt päätökseni ainoastaan nöyrästi rukoilla ja kärsivällisesti kestää hänen kauppiaan tapaisia laskujansa ja kylmäkiskoista tyvenyyttänsä!... Minä tunsin poskeni punehtuvan, "paha sydämeni sai minussa vallan."

"Tosin olen sitä ajatellut", vastasin kiireesti, nopeasti hengittäen, — minä osoitin kynnystä. "Tuossa seisoin äsken vavisten epätiedosta... Mutta minä rakastan isääni ja tahtoisin uhrata rahat hänen hyväksensä."

Hän ei lausunut sanaakaan minun hetkeksi vaietessani. Hän oli todellakin oikein kivenkova, kaikki rukoukseni olivat turhat — enkö minä siis olisi suuttunut?

Minua halutti melkein vastustamattomasti polkea jalkaani — käänsin äkkipikaisesti hänelle selkäni ja huudahdin olkapääni yli kuohuen vihasta: "Nyt en enää huolikaan koko rahoista en ollenkaan! Naurettavaa, että minun täytyy kerjätä vierailta ihmisiltä sitä rahaa, jonka rakas mummovainajani on minulle antanut!... Mutta sitä en tee, en millään tavoin!... En koskaan, koskaan enää pyydä teiltä mitään, vaikka se kymmenesti olisi minun omaani ja minulla olisi oikeutta sitä käyttää —"

"Tänä hetkenä ei teillä ole äyriäkään käytettävänänne!" keskeytti hän minua ilman vähintäkään kiivautta, mutta suurimmalla vakavuudella ja voimalla. "Ja sen sanon teille, että jos noin kiivaasti näytätte olevanne aron kesytön lapsi, ette voita minulta mitään... Täst'edeskin saatte kiivetä puitten latvoihin ja kävellä joessa, siinä ei teillä ole pienintäkään estettä — mutta sielustanne täytyy minun poistaa kaikki villiys."

Hän aikoi siis iskeä kiinni minuun rauta sormin eikä päästää minua ennenkuin noiden piinavuosien kuluttua!... Jumalani, minkä surkean valhekuvan oli hän minusta tekeväkään!

"Ja luulette minun siihen suostuvani!" vastasin hänelle, heittäen pääni taakse päin. "Heintz oli kerran saanut kiinni kaarneen, mutta kun hän tahtoi leikata siltä

siipiä, nokki lintu häneltä sormet verille —"

"Ja niin rohkeastiko tekin, pieni aroleivonen, puolustaisitte itseänne?" kysyi hän, hymyillen katsellen hienoja valkoisia sormiaan. "Vaan katsokaa, se paha kaarne ei käsittänyt, että Heintz tahtoi tehdä sen uskolliseksi kumppanikseen... Mutta puhukaamme vielä raha-asiastanne. Minulla on yhtä vähän oikeutta menetellä omaisuutenne kanssa kuin teilläkin; sitä vastoin jätän mielelläni omista rahoistani tarpeellisen summan herra von Sassenille... Ettekö sanoneet myöjän par'aikaa olevan isänne luona?"

Häveliäästi pistin käteni taskuun ja ojensin hänelle rahan. "Ah, keisarillinen raha, Antoniuksen ajoilta! Kaunis kappale!" huudahti hän, meni ikkunan luo ja katseli sitä kauan aikaa tarkasti kaikilta puolilta — taasen juuri kuin olisi hän *sitäkin* ymmärtänyt.

"Tulkaa", sanoi hän ja avasi oikealla puolella olevan huoneen oven. Siellä oli raskaat silkkiiutimet ja sekin sali oli yhtä synkkä kuin koko muukin loppumattoman pitkä huonerivi. Erään ikkunan vieressä oli veistoksilla ja hopeaheloilla koristettu kaappi tummasta puulajista.

Herra Claudius avasi sen kummallisen, vanhanaikuisen kapineen ja veti ulos laatikon — siinä oli rivittäin samankaltaisin rahoja, joita isäni väitti ihmeen harvinaisiksi, ja kaikki järjestettyinä tumman sametin päällä. Hän otti yhden niistä, laski sen kädellensä sen viereen, jonka minä olin tuonut muassani, vertaili niitä vielä tarkasti ja ojensi ne minulle. Ne olivat toisensa kaltaiset kuin kaksi munaa, laatikosta otettu oli vaan paljoa kuluneempi.

"Tämä on kauniimpi", päätin minä osoittaen isäni hartaasti haluttua rahaa.

"Sen kyllä uskon", vastasi herra Claudius. "Mutta minua se ei miellytä."

Samassa aukeni ruokasalin ovi, ja kääntyessämme, näimme Dagobertin seisovan kynnyksellä. Herra Claudius rypisti tyytymättömästi kulmiansa, vaan nuori mies ei siitä näkynyt huolivan; hän lähestyi ja hänen silmänsä lensivät kummastuneina raharivien ylitse.

"Taivas, mikä loisto!" huudahti hän ihmetellen. "Setä, oletko siis kokoilija?"

"Hiukan, kuten näet."

"Eikä maailma tiedä siitä sanaakaan?"

"Pitääkö maailman siis välttämättömästi tunteman minun mielipiteeni?" —
Miten ylpeältä se kuului!

"No, ell'ei juuri sitä," vastasi Dagobert; "mutta tähän aikaan, jolloin koko
pääkaupunki kuumeentapaisesta on mieltynyt muinaistieteeseen, on tämä
osanottamattomuus todellakin käsittämätön."

"Luuletko niin?... Mutta minä sanon sinulle, että harvoin nautin siitä, jota
muotitavarana enimmäin ostetaan maailman markkinoilla ja jota yleisö käyttää
ihan toisella tavalla, kuin tiede on määrännyt... Minä olen sitä paitsi hyvin
varoillani pienten mieltymysten suhteen, minä en niillä kilvoittele — ne
valloittavat meidät pian vieraitten yllyttämisestä, eikä senkaltaiselle
hillitsemättömälle himolle mitään ole mahdotonta, silloin kosketaan
pyhimpäänkin esineeseen, olkoot varat silloin otettavat vaikka alttarilta."

"No, *siitä* synnistä varjelee sinua esi-isiesi säästöt!" nauroi Dagobert. Hän
pudisti päätänsä. "Käsittämätöntä. Muinaistiede sinua miellyttää ja kuitenkin olet
monta vuotta sallinut kalliin taidekokoelman koskematta homehtua kellareissa."

Herra Claudius kohotti hieman olkapäitään. "Kentiesi olisit toista mieltä, jos
saisit lukea esi-isäni perukirjan. Hän määräsi taideteosten ikipäiviksi jäämään
kellariin haudatuiksi."

"Vai niin — no silloinhan herra von Sassen voisi ylpeillä — hän on
rukouksillaan kumonnut perheen mielettömät mielipiteet —"

"Hän vähemmin kuin minun mielipiteeni asiasta, sillä ei esi-isälläni eikä minulla
ole oikeutta salata maailmalta taideaarteita sekä ijäiseksi antaa niiden kadota",
kuului hänen sangen levollinen vastauksensa.

Minä olin kuin neulain päällä tämän keskustelun kestäessä — kallis aika kului.
Minä rauhoituin kuitenkin, kun Dagobert astui ikkunan luo katselemaan ohitse
kulkevia vaunuja! Herra Claudius laski rahansa jälleen laatikkoon ja antoi
minulle omani takaisin. "Minun on sääli, että minun täytyy peräyttää sanani,"
lausui hän minulle. "Mutta täänkaltaisten rahojen ostamiseen en voi olla
avullinen — teidän kourassanne oleva raha on väärä."

Dagobert kääntyi pikaisesti.

"Kuka tahtois ostaa tuon muistorahan?"

"Herra von Sassen."

"Kuinka, setä, *hän* sanoo rahan oikeaksi ja *sinä* oikaset häntä?... Suo anteeksi, mutta sanat tunkeusivat ehdottomasti suustani — minä olin epäkohtelias!" lisäsi hän heti puolustaen itseään.

Herra Claudius nauroi hiljaa. "Sinä todistit vaan mielipiteeni, että meikäläiset tekevät parahiten, kun pitävät viisautensa salassa. Mainion tiedemiehen rinnalla on hänen mielipiteensä aina rohkeus."

Hän sulki kaapin oven ja minä läksin sanaakaan lausumatta ylpeästi huoneesta. Dagobert astui samalla aikaa kuin minäkin kynnyksen yli.

"Hävytöntä!" mumisi hän hampaittensa välissä, kuitenkin niin ääneen, että minä voin sen kuulla, ja meni sisarensa huoneesen, sillä välin kun minä ääneti ja ujona juoksin pois.

Niin, hävyttömyyttä se oli maailman mainiota isääni kohtaan!... Minä juoksin kuin takaa ajettuna puutarhan lävitse ja riensin mitä syvimmin liikutettuna Karolinenlustin rappuja ylös.

"No?" kysyi isäni melkein hengästyneenä mielen ahdistuksesta, minun sisään astuessani.

"Herra Claudius sanoo muistorahaa vääräksi!" kerroin minä tukehtuneella äänellä.

Vieras herra purskahti hillitsemättömään nauruun — hän tuskin voi tyyntyä. Isäni sitä vastoin nykähytti ylenkatseellisesti olkapäitään... "Kauppiaan viisautta", sanoi hän. "Senkaltaisten ihmisten kanssa ei san ruveta tekemisiin."

Hän otti hattunsa, laski sen pörröisten hiuksiensa päälle ja tarjosi minulle käsivartensa. "Menkäämme nyt", sanoi hän alakuloisesti.

XX.

Rientoaskelin kävimme puutarhan lävitse; isäni ei muutaman silmänräpäyksen perästä enää tietänyt, että ujosti lepättelevä tyttö riippui hänen käsivarressaan ja varpaillaan lensi eteenpäin kuin kiehtova lumihiede. Hän puhui lakkaamatta vieraan herran kanssa ja, minun närkästyksekseni, yhtä käsittämättömästi kuin vanha professori arolla, sillä hän käytti vieraita sanoja.

Menessämme vinosti pihan ylitse, kuului Helldorfin kaunis ääni alas, hän lauloi yksin. Isäni pysäytti hetkeksi kulkunsa. Siihen asti en ollut koettanut kotiutua pihaan, olihan se minusta liian paljas ja jokapäiväinen. Mutta nyt, kääntyessämme vasemmassa sivurakennuksessa olevaa porttia kohden, lensivät silmäni edessäni olevan alikerroksen yli. Neljässä ikkunassa oli toinen puoli avattu raolleen; ja nuori tyttöjoukko oli sisällä; ikkunat olivat sangen matalalla ja siellä näkyi lakkaamattoman ahkeria käsiä; likimmäisessä ikkunassa nosti tyttö juuri puolivalmista myrttiseppelettä sitä tarkastaaksensa, ennenkuin sitoi siihen toista oksaa.

Se oli siis pihakamari, jolla Charlotte jo toisena päivänä tuloni jälkeen minua niin kauheasti peljätti. Huone ei kuitenkaan näyttänyt minusta niin pimeältä ja kammottavalta; valoa ja ilmaa oli siellä kylliksi ja tytöt näkyivät olevan sangen puhtaasti ja eheästi puetut. Kaikki nämät tumman ja vaaleanveriset neidot kuuntelivat laulua, ei ainoakaan huuli liikkunut... Samassa näin, miten äkkiiarvaamaton peljästyksensä säikäytti kaikkia; päät kumartuivat vielä syvemmin työn ylitse; myrtti-seppelettä sitova tyttö lykkäsi hiljaa ja huomaamattomasti kyynäspäällään ikkunan kiini ja hänen punehtuvat kasvonsa kääntyivät sisälle päin... Ovi suljettiin sisällä ääneen ja heti sen perästä kuului kirjanpitäjän toruva ääni. "Mikä kauhea veto!" sanoi hän. Hänen sointuva äänensä kuului vielä kovemmin pihalle, kun laulu samassa vaikenä. "Vai niin, te olette avanneet ikkunat kuunnellaksenne saatanan viettelystä ja istutte sillä välin kädet ristissä!... Te tyhmät neitsyet, teillekin sanotaan kerran: totisesti, totisesti sanon minä teille, minä en tunne teitä ... parempi on kuulla viisaan torumista kuin

narrien laulua."

Niin lausuen sulki hän ikkunan toisensa perästä, että ruudut kilisivät, tärisytti niitä vielä nähdäksensä, oliko mikään niistä jäänyt vielä ravolleen. Hän näki meidän menevän ohitse; vaan hänen silmänsä katselivat ylpeästi ohitsemme — hän ei tervehtänyt.

Isäni pudisti ivallisesti hymyillen päätänsä. "Tuo tuossa on tavallansa käskeväinen pikku paavi", lausui hän vieraalle, "yksi noita tyhmiä, jotka ovat valmiit huutamaan häväistystä, jos vastavaikutus julistaa tieteen pannaan... Miten kummastuen ja pilkaten tulevaiset vuosisadat katsovatkaan näitä meidän aikakautemme rumentavia ja kuitenkin niin sydämellisesti suositeltuja auringonpilkkuja!"

Oi, kuinka minä säälin noita nuoria tyttöjä tuolla pihakammarissa! Heidänkin siipensä olivat kauheasti leikatut; heidän sieluissaan ei varmaan enää ollut "villiyden" merkkiäkään; mutta sentähden olivatkin he vankia ja omaa tahtoa vailla. He painoivat päänsä alas hiljaa kuin hiiret ja sallivat vielä, että heitä estettiin raitista ilmaakin nauttimasta, sentähden, että se oli tuonut mukansa heille kielletyitä ääniä... Ja tämä hirveä aamuveisaajahan se oli, jonka täytyi leikata heidän siipensä ja heitä vartioida. Oi, herra Claudius, minä saatan teille paljoa enemmän vaivaa! Minä voin juosta kuin jänis, ja jos en täällä missään löydä suojelevaa kattoa, jonka alle voisoin pistäytyä, niin lähdän jonakuna päivänä äkkiarvaamatta sinne, mistä tänne tulinkin... Eihän minun juuri tarvitse mennä Dierkhofiin, jossa Ilse toruen ottaisi minut vastaan — minä hiivin pieneen viheriäikkunaiseen savimökkiin ja syön Heintzin kanssa tataripuuroa ja lennän nauraen leikkaamattomilla siivilläni tasaisen aron yli...

Me olimme jo jättäneet Muurikadun varrella olevan talon jälellemme ja menimme nyt ruman pölyisen kaupungin lävitse, jota en koskaan tahtonut nähdä jälleen. Nyt se ei ensinkään näyttänyt niin kauhealta kuin puolipäivän kuumuudessa, paljon oli paitsi sitä muuttunut — eihän silmäni nyt kohdanneet ainoatakaan pilkallista katsetta. Meidän ohitsemme kulki rouvia, jotka hyvänluontoisesti ja ystävällisen uteliaasti kurkistivat hattuni alle, juuri kuin olisi heille niin erittäin hupaista tietää, minkälaiset kasvot olivat tuolla, ihka uuteen juhlapukuun vaatetetulla tepsuttelevalla lapsella... Mutta se tapa, jolla isääni tervehdittiin, antoi minulle äkkiä erityisen luottamuksen, jonkunlaisen sisällisen rohkeuden, jonka vaikutuksesta minä koetin pitää päätäni tavallista korkeammalla. Kiireesti eteenpäin rientävä, huolimattoman näköinen,

pörrötukkainen mies ei suinkaan ollut kunnioitusta vaikuttavan näköinen ja sittenkin kumarsivat hänelle upseerit ja komeasti puetut herrat syvästi ja kunnioittavasti, ylhäiset, kauniissa vaunuissa ohitsekulkevat naiset tervehtivät häntä ja viittasivat hänelle käsillään, kuin olisi hän heidän likin tuttavansa... Se suuri kunnioituksen osoitus tarkoitti yksistään mainiota oppinutta, jolla oli niin äärettömän paljon taitoa ja viisautta päässä — kaikki kumarsivat hänen edessään paitsi Muurikadun varrella asuva "kauppias" — hän oli tietävinään kaikki paremmin...

Vihastuneena muistelin minä kohtausta rahakaapin edessä ja enimmin suututti minua sen vaikutus omaan itseeni... Hän seisoj todellakin siinä ikäänkuin suuremmalla vallalla varustettuna, ikäänkuin olisi hänen sanansa yhtä vahvalla pohjalla kuin vanha kauppahuoneensakin ja — kamalaa — loistava upseerikin oli, kaikesta komeudesta ja kauneudesta huolimatta joutunut tämän, yksinkertaiseen mustaan nuttuun puetun miehen rinnalla hetkeksi unhotuksiin... Mikä muutos! Ja hänkö oli siis sama "hiljainen, vanha herra", joka hautakummulla oli näyttänyt minusta niin mitättömältä, ett'en häntä edes tarkastellutkaan...

Meidän täytyi kävellä kauan aikaa ennenkuin saavuimme herttualliseen linnaan. Palvelija riensi meidän edellämme meitä ilmoittamaan ja rahanmyöjän jäädessä etuhuoneeseen odottamaan, vei isäni minut lukemattomien salien lävitse. Hän pörristyyti vielä kerran sormillaan hiuksiansa ja lykkäsi minut sitte hiljaa palvelijan avaaman oven kynnyksen yli. Nyt oli tuo suuri hetki tullut, jota aron kouluttamaton lapsi vaistomaisesti oli vastustanut — minä käytin itseäni ylen kurjasti. Charlotte oli opettanut minut kumartamaan — hyvä Jumala, tekihän Spits Heintzin opettamat konstinsa paljoa paremmin! Minun "elohopea"-jalkani pysyivät lyijyn raskaina samalla paikalla, johon isäni oli minut lykännyt. Minä näin alasluotujen silmäluomieni alta ainoastaan kappaleen peilikirkasta lattiaa jalkojeni edessä sekä kuulin silkkileningin kahisevan ja vihan kyyneleitä pidättäen supisin itsekseni, että seisojin siinä tyhmänä ja yksinkertaisena kuin mikä puinen pukki... Silloin kuulin lempeän ja puhtaan nais-äänen — ruhtinatar tervehti isääni — ja samassa tarttui pehmeä sormi leukaani ja nosti kasvoni. Minä katsahdin ylös, vaan ei mikään kiiltokivistä loistava ruunu häi'äissy silmiäni — minä näin ihmeellisen paksujen ruskeiden kähäräin aaltoilevan hienojen ruusuisten kasvojen ympärillä ja säihkyvän silmäparin, niin sinisen kuin lemmittyäni, aron perhoset, hymyilevän minua kohden. Minä tiesin, ett'ei ruhtinatar enää ollut nuori, olihan hän hallitsevan herttuan täti ja äitivainajani nuoruuden tuttava, ja sentähden arvelin, ett'ei tuo pitkä, solakka nainen, sametti-

ihoineen ja nuorekkaine sivukuvineen, voinut olla Margareta ruhtinatar. Mutta isäni vapautti minut tästä epäilyksestä. "Teidän korkeutenne, voitte nyt itse nähdä, miten oikeassa olin, rukoillessani mitä suurinta anteeksi antamusta", lausui hän. Pidätetty hymy piileskeli hänen äänesssä. "Minun ujo hanhikukkani on vallan allapäin ja neuvoton —"

"Sen kyllä kohta saamme muuttumaan", vastasi ruhtinatar nauraen. "Minä kyllä tiedän, miten seurustelen täänkaltaisten arkojen pienten tyttöjen kanssa... Menkää te vaan, hyvä tohtori, herttua odottaa teitä. Teepöydässä tapaamme toisemme."

Isäni läksi huoneesta ja minä seisoin siinä yksin, hovin pettäväisessä ilmassa ja sen liukkaalla pohjalla. Silloin huomasin myöskin, ett'ei ruhtinatar ollut yksinään. Muutaman askeleen päässä hänen takanansa seisoj sievä, nuori neito — ruhtinatar esitteli hänet minulle ja niin sain tietää hänen olevan hovineidon, nimeltä Konstansia von Wildenspring. Ennenkuin aavistinkaan, olivat hänen vikkelat kätensä riisuneet minulta hatun ja päällysnutun ja minä istuin vastapäätä ruhtinatarta, sillä välin kuin nuori neito istahti lähelle akuttimen taakse ja alkoi työskennellä korko-ompelusta.

Miten oivallisesti ymmärsikään ruhtinaallinen nainen päästää "pienen, aran tytön" sielun lumouksesta! Hän kertoi minulle, miten hän usein oli kohdannut äitiäni K:n hovissa, mikä onnellinen iloinen aika silloin oli, kuinka sivistynyt ja oppinut äitini oli ja kuinka ihmeen kauniita runoelmia hän kirjoitti. Samalla näytti hän minulle punaisiin kansiin sidotun kirjan — vainajan tekemät runot ja yksi draamallinen teos olivat siinä ja ne olivat ilmestyneet painosta vähää ennen hänen kuolemaansa. Monen minun kaltaiseni tytön mielestä olisi se kentiesi ollut suuri onni, kun ensi kertaa hovissa ollessa ilmestyi niin suosiollinen mielipide, vaan minä en tuntenut mitään senkaltaista. Jotenkin surullisesti ja ujosti katselin minä kirjaa; olihan sen sisällys syypää siihen, että ensimmäisen lapsuuteni täytyi kaivata äidinrakkauden auringon säteitä. Sillä välin kuin runoilija kirkkaassa iloisessa kadunpuolisessa huoneessa hellästi suojeli ja hoiti mielikuvituksensa teoksia, oli hänen lapsensa sielun täytynyt neljän synkän seinän välissä riutua ja ikävöidä rakkauden puutteesta.

Ruhtinatar kentiesi aavisti salaiset ajatukseni — olinhan minä kertonut hänelle, ett'en millään tavoin voinut muistaa äitiäni. Huomaamatta ohjasi hän puheen omaan elämään — ja silloin unhotin viimeisen ujouden. Minä kerroin, ja annoin Heintzin, Ilsen, Mieken ja iloisesti nauravien harakkain tammen latvoista

rohkeasti kulkea hovihuoneitten lävitse; vanha, yksinäinen honkakin karisti sinne neulasiansa ja suosta nousivat vedenhaltiat laahaten valkoisia viittojansa ja raskaita, kosteita liepeitänsä yönhiiljaisen aron yli. Annoinpa vielä lumimyrskynkin viuhuen pauhata Dierkhofin vanhan katon ympäri, kun minä istuin Heintzin rinnalla takan edessä, ja omenat paistuen kihisivät kuumassa uunissa...

Monta kertaa pistäytyivät kauniin hovineiden kasvot esiin akuttimien takaa, ikäänkuin kauhistuneina, ja katselivat minua ivallisen kummastuneesti. Vaan minä en hukannut aivojeni avaimia — säihkyiväthän ruhtinattaren silmät yhä kirikkaammin ja katselivathan ne minua mitä suurimmalla hellyydellä, voisin sanoa hänen kuuntelevan melkein yhtä hengittämättä kuin Heintz ja Ilse, minun kotona, valkean ääressä lukiessani heille ihmeellisiä satuja.

Ja minä kerroin vielä sisiliskoista ja muurahaisista — olivathan ne olleet leikkikumppanini ja tunsinhan minä niiden työt ja toimet yhtä täydellisesti kuin Dierkhofin talouden. Minä tunnustin rakastaneeni kaikkia eläviä, pienimpiä ja rumimpiakin, sentähden, että heissä oli henkeä ja heidän heikkojen ääntensä ja liikuntojensa kautta pieni elon merkki näkyi yksinäisellä arolla. En tiedä enää, kuinka tapahtui, mutta äkkiä ilmestyi suuri hautakumpukin kertomuksissani — minä istuin sen kukkulalla keltaisten ginst-kukkien keskellä ja lauloin, kädet polvillani, että ääneni haihtui avaraan ilmaan.

Ruhtinatar tarttui äkkiä molempiin käsiini, veti minut luoksensa ja suuteli minua otsalle. "Minä tahtoisin mielelläni tietää, miltä yksinäisen tytön ääni kuului lavealla arolla." Tosin värisytti ja peljätti minua ajatus, että ääneni kaikuisi näitten neljän seinän välissä; mutta minä olin kuin jollakin tavalla lumottu — olinhan jo kuitenkin voittanut ujouteni ja kertonut osan lapsen-elämästäni. Minä rohkasin mieleni ja lauloin pienen laulun.

Kerran säikähdin keskellä laulua — hovineidon harmaat silmät kiilsivät niin kummallisesti silkkiuudinten takaa; minun täytyi ehdottomasti muistella Dierkhofin kissaa sen kiiluvien silmien väijyessä pihlajan oksissa viserteleviä lintusia. Joutavia, mitähän minä huolin tuon pienen neitosen mielipiteestä! Enhän minä hänelle laulanut, eikä ääneni tarvinnut vähintäkään vavista — minä annoin sen paisua enemmän ja lauloin rohkeasti loppuun.

Minun kertoessani oli kaksi palvelijaa kuulumatta kantanut täydellisesti katetun teepöydän huoneeseen ja samassa kun viimeinen laulun ääni vaikenä, astui

mustaan frakkiin puettu herra sisälle. Hän kumarsi syvään, riensi sitte eteenpäin ja loi kieltämättömän viehättävästi hansikkailla peitetyt kätensä yhteen.

"Ihmeen kaunista, Teidän Korkeutenne! Oivallista, totta Jumaliste," huudahti hän innostuneena, nopeasti, mutta kuitenkin kuulumatta rientäen ruhtinattaren tykö. "Mutta mikä kovuus meitä kaikkia kohtaan", lisäsi hän moittivaisesti ja antaen viehättävästi nostettujen käsivarsiensa vaipua alas. Hän oli vanhanpuoleinen olento, mutta näyttihe teeskentelevän nuoren neiden tapaisesti. "Vuosia sitte rukoilemme polvillamme saada kuulla vaan yhdenkin äänen tästä satakielen kurkusta — turhaan! Ikäänkuin varas, kuin onneton pois ajettu, täytyy meidän seisoa tuolla oven takana, jos haluamme kauan kaivattua nautintoa... Kuinka! tämäkö olisi siis sairas, turmeltunut ääni? Tämä hieno, hopeanheleä ääni, mistä se siis tulisi, Teidän Korkeutenne!"

Hän katsahti taivaasen päin ja pani kaksi sormea suullensa käsimuiskuksi... Minä olin oikein hämilläni. Tämä ihmislaji oli minulle yhtä outo kuin Otaheitin asukkaat. Ainoastaan jotenkin syvä ääni ja huolellisesti jaettu leukaparta saattoi minut arvelemaan häntä mieheksi; muuten olisin voinut vanna hänen olevan frakkiin puetun hovineidon.

"Hyvä herra von Wismar", sanoi ruhtinatar salaisesti nauraen, "ennen aikaan olin väliin rikoksellinen suututtaessani läheisiäni sangen heikolla ja kovin keskinkertaisella äänelläni — älkää toki muistuttako minua siitä, olenhan koettanut sovittaa lakatessani hyvissä ajoin... Paitsi sitä huomaan suurimmalla mielihyvällä soitannolliset pahatekoni unhotetuiksi, sillä meidän jalo kammariherramme muuttaa minun syvän altoääneni hopeanheleäksi sopraaniksi, varpusen satakieleksi — *Sidonia* lauloi hyvin — minä en milloinkaan.

"Jalo kammariherra" seiso siinä vallan ällistyneenä. Hänen pidentyneet kasvonsa huvittivat minua suuresti — minä nauroin itsekseni, kuten aina Heintzin seurassa hämmästyneenä, kun olin lausunut jotakin odottamatonta.

Neiti von Wildenspring oli, ruhtinattaren lausussa viimeiset sanansa, nopeasti nousut seisomaan. Hän loi vihaisen silmäyksen iloisiin kasvoihini ja meni teepöydän tuo.

"Mutta, Teidän Korkeutenne, tuo vastaus on jotenkin ontuva!" mairitteli hän askaroidessaan hopeisella teekannulla. "Jos herra von Wismar erehtyykin

äänenne laadusta, niin olette, Teidän Korkeutenne, kuitenkin laulaneet ihmeen kauniisti — kreivitär Fernau on vieläkin vallan innoissaan puhuessansa siitä!"

"Varjelkoon meitä, hankö siitä vaan puhuu, Konstansia", nauroi prinsessa. "Tuo hyvä Fernau on viisikolmatta vuotta ollut umpikuurona."

"Mutta vanhempanikin ihmettelevät vielä Teidän ääntänne", puolustihe hovineiti uutterasti, vaan loi kuitenkin alas silmänsä siitä ivallisesta katseesta, jolla ruhtinatar häntä tarkasti.

"Olkaa hyvä, herra von Wismar, luokaa silmänne oikealle", lausui ruhtinatar! osoittaen minua, "tuossa on satakieli."

Hoviherra kääntyi joutuisasti. Hän ei ennen ollut huomannut minua, sillä suurilehtinen kasviryhmä peitti minut kokonaan. Ruhtinatar lausui esitellen nimeni ja minä nousin seisomaan hänen syvästi kumartaessaan, nauroin hänelle vasten silmiä ja kumarsin minäkin niin syvästi ja taiteellisesti, että Charlotte sitä nähdessänsä olisi nauranut täyttä kurkkua. Veitikkamaisuus, joka mummoni kuolemasta saakka oli melkein nukkunut sielussani, heräsi jälleen ja antoi liikunnoilleni luonnollisen liukkautensa takaisin.

Herra von Wismar heti minua mairittelemaan ja niin muodoin ylistettiin isäni hanhenkukkaa ruusunuppuseksi ja keijukaiseksi; hän torui "hyvää tohtoria", joka tähän saakka oli riistänyt hovilta minun huvittavan läsnäoloni ja niin sanaksi jättänyt minut kasvatuslaitokseen.

"Missä oppilaitoksessa olette kasvatettu, armollisin neiti?" kysyi hän viimein.

"Eräässä talonpoikaistalossa yksinäisellä arolla, herra von Wismar!" huudahti neiti von Wildenspring, hymyillen viattomasti kuin lapsi.

Kammariherra säpsähti; mutta silmäys ruhtinattaren minulle hymyileviin kasvoihin saattoi hänet jälleen entisellensä. "Ah, siitpä siis tuo raitis ääni... Se maalaisilma, niin maalaisilma!... Teidän Korkeutenne, tässäpä vasta olisi jotakin uutta tarjottavana hovilaulajaisiimme —"

"Mikä ajatus, herra von Wismar!" keskeytti häntä hovineiti. "Eihän toki neiti von Sassen tahtone kilpailla hoviteaterimme oivallisen laulajattaren kanssa — siinä suhteessa olisi minun häntä sääli!"

"Katsokaa teetänne, Konstansia, pelkäänpä sen karvastuvan!" lausui ruhtinatar. "Muutoin voitte rauhoittua, minä en missään tapauksessa hyväksy ehdotusta; harvinaisia vieraita varjelen minä kuin silmäterääni ja 'yksinäisestä talonpoikaistalosta' meidän helteisiin seuroihin tunkeutuneen, virkistävän aron ilman pidän minä ihan itseäni varten."

Neiti von Wildenspring oli ääneti, hän kallisti teekannua sekä kaatoi niin äkkiä ja kiivaasti ensimmäisen kelvottoman veden viereiseen hopea-astiaan, että ruskeita pisaroita läikkyi lumivalkoiselle tamasti-pöytäliinalle.

"Ja asutteko nyt isänne kanssa herra Claudiuksen talossa?" kysyi kammariherra minulta äkkiä, huomattessaan ylpeän, nuhtelevaisen katseen, jolla ruhtinatar rankasi taitamatonta hovineitoansa. Herra von Wismar näkyi olevan jonkinmoinen ukkosenjohdattaja linnassa.

"Me asumme Karolinenlustissa", vastasin hänelle.

"Ah, Lothar raukan huoneissa!" virkkoi hän sääliväisesti ruhtinattarelle.

"Ei suinkaan", oikasin minä häntä innokkaasti, "ei siellä. Ovathan ne sineteillä suljetut."

Minä huomasin, miten tumma puna kohosi ruhtinattarelle aina hiuskähäröihin asti. Hän tarttui molemmin käsin vieressä olevan hortensian kukkaryhmään ja painoi syvästi hengittäen kasvonsa alipuolen siihen. "Vai vieläkin sinetityt? Mistä syystä?" kysyi hän hetkisen vait'olon jälkeen kammariherralta. "Eikö hänen veljensä ole hänen ainoa perillisensä?" Herra von Wismar kohotti olkapäitensä. Hän ei sanonut tietävänsä enempää; "ovathan ne unhottuneita asioita, ja Claudius-nimeä on nyt vasta ruvettu mainitsemaan, kun herra von Sassen löysi muinaistaitteet vanhasta kauppahuoneesta", arveli hän.

"Sinettien täytyy jäädä ovien eteen ijäksi päiväksi", ilmoitin minä ujosti. Minä muistelin aivan hyvin uteliaisuuttani ja häpesin hieman; mutta en kuitenkaan tahtonut olla tietoani ilmoittamatta ruhtinattarelle. "Vainaja on tahtonut sen; herra Claudius ei sentähden salli, että ainoakaan sinettiin kajotaan! Hän on niin ankara, niin hirveän ankara!"

"Vai niin, kuuluupa melkein siltä, kuin pelkäisitte häntä, pikku armoni!" nauroi kammariherra.

"Minäkö pelkäisin? En — en!" vastustelin minä kovin suuttuneena. "Minä en ollenkaan pelkää, en yhtään enää... Mutta minä en voi kärsiä häntä!" lisäsin melkein ehdottomasti. "Oh, häntä ei kukaan rakasta; ei kukaan koko maailmassa pidä hänestä ja sehän onkin luonnollista!" huudahdin elävästi. "Hän rakastaa itse ainoastaan kahta asiaa, työtä — sanoo Charlotte — ja suurta, paksua tilikirjaansa... Hänellä on kukkia, niin suunnattoman paljon kukkia, että hän voisi haudata niihin koko Muurikadun varrella olevan ruman talonsa, mutta työhuoneessa, jossa hän aamusta myöhään iltaan piileskelee työssään, ei hän kärsi ainoatakaan viheriäistä lehteä... Kello kädessä toruu hän väikeensä, jos he silmänräpäyksenkään myöhästyvät umpihenkiseen huoneesen tulemasta ja öisin katselee hän taivaan tähtiä sentähden vaan, että hän voi lukea ne samaten kuin pöydällä olevat taalerit. Hän on saituri, eikä milloinkaan anna köyhälle ropoa —"

"Seis, lapseni", keskeytti minut ruhtinatar, "tätä täytyy minun vastustaa! Kaupunkimme köyhillä ei ole parempaa ystävää kuin hän, vaikka hän kentiesi antaa ja vaikuttaa hyvää jotenkin eriskummallisella tavalla eikä milloinkaan kirjoita nimeään keräyslistoille."

Minä olin hetken aikaa liikutettuna ääneti. "Mutta hän on kovasydäminen ja jääkylmä — Charlottea kohtaan", lausuin sitte kiireesti, "ja kaikki tahtoo hän paremmin ymmärtää kuin muut."

"Kaunis synninluettelo!" nauroi kammariherra. "Muuten on hän vähän aikaa sitte osoittanut todellakin vähän ymmärtävänsä jotakin muita paremmin", lausui hän ruhtinattaren puoleen kääntyen. "Viekas kreivi Zell on vihdoin kaikeksi iloksemme perin pohjin petetty; hänen Darlinginsa, jonka hän toi mukanaan viimeiseltä matkaltansa, on erittäin kaunis mutta häijy ja viekas eläin. Moni väittää sen olleen sirkushevosena, kun sillä on niin kummallisia tapoja. Zell tahtoi erittäin mielellään jälleen päästä siitä; mutta meikäläisistä ei tietysti kukaan ole tarttunut onkeen, vaikk'emme kreivi Zellin tähden ole lausuneet mitään, ett'emme peljättäisi muita... Nuori luutnantti Claudius syytyi sentähden ilmituleen, kun muutamat Zellin ystävistä vakuuttivat hevosen olevan hyvän kaupan, mutta setä herra on tarkastanut hevosen ja hyljännyt sen; sangen suuri hyvätyö nuorukaiselle, sillä tunti sitte on hepo heittänyt alas pankiiri Tresselin pojan, joka oli ostanut sen ja jota sanotaan hyväksi ratsastajaksi, sekä vielä sangen pahasti tallannut häntä kavioillaan."

"Sen sanon, herra von Wismar, semmoinen säälimys teikäläisissä suututtaa

minua kovin, ja olkoon kreivi varoillaan, kun tulee ensi kerran tänne!" huudahti ruhtinatar ja hänen suuret silmänsä säihkyivät vihasta. "Onko nuori Tressel pahasti haavoitettu?"

"Tuskinpa luulen sen", sammalsi kammariherra. "Teidän Korkeutenne, te voitte rauhoittua, kun vaan muistatte kuka ratsastaja oli", lisäsi hän hiljaa yskien ja nauraen. "Hänessä on väkevää vertä ja ihan toisenlainen luurakennus kuin aatelistolla, hän ei vähästä kuole; muutamilla naarmuilla ja sinisillä pilkuilla pääsi hän koko tapauksesta."

"Te puhuitte äsken eräästä Claudiuksen talossa asuvasta Charlotte-nimisestä naisesta", lausui herra von Wismar, joka luultavasti huomasi menneensä liian pitkälle ja nyt tahtoi kääntää puheen toisaalle. "Onko hän tuo uhkea, nuori kaunotar —"

"Niin, eikö totta, Charlotte on kaunis?" keskeytin häntä autuaallisena — minä annoin hänelle kohta anteeksi kaiken lapsellisen käytöksensä näitten sanojen tähden.

"Minusta on hän liian kookas, itsetyinen ja uhkamielisen näköinen; minä olen kerran nähnyt hänet rouvasyhtiössä", lausui ruhtinatar kammariherralle.

"Itsetyis"-sanaa en ymmärtänyt, mutta käsitin moitteen enemmän äänestä kuin sanoista ja se suretti ja loukkasi minua syvästi. "Kummallinen seikka", jatkoi ruhtinatar. "Mistä syystä on Claudius ottanut ranskalaisen lapset omikseen?"

Herra von Wismar kohotti olkapäitään taitamatta antaa ruhtinattarelle tietoja asiasta.

"Ja sitte vielä ovat nämät ottolapset kovin kiittämättömät siitä", huudahti neiti von Wildenspring. Tämä Charlotte vastusti aina Claudius-nimeä; hänen koulukirjoissaan oli Méricourt ja koulukumppanit olivat häijyjä kyllä ja lausuvat niin usein kuin mahdollista vihattua nimeä, ainoastaan saadaksensa nähdä, miten hänen silmänsä säihkyivät."

"Ah, tunnetteko tarkemmin häntä, Konstansia'?" kysyi ruhtinatar.

"Tunnen, Teidän Korkeutenne, sen verran kuin yhteenpakoitetut erisäätyiset oppilaat voivat toisensa kanssa tutustua", vastasi neiti välinpitämättömästi nykähyttäen olkapäitään, joka saattoi vereni kuohumaan. "Me olimme kaksi vuotta samassa opetuslaitoksessa Dresdenissä... Hän koetti tänne tultuansa

uudistaa tuttavuuttamme ja kävi heti minua tervehtimässä —"

"No?" tiedusteli ruhtinatar, kun nuori nainen vaiken.

"Hänen seuransa ei ollut isälleni mieleen ja sentähden lähetin kerran ohitsekulkiessani vaan käyntikorttini hänelle —"

Hän vaiken äkkiä, kääntyi sivulle päin ja kumarsi syvästi ja sievästi. Kaunis, nuori, vakavannäköinen mies astui sisälle sivuovesta isäni ja muutamien muitten herrain seurassa; hän oli herttua.

Ruhtinatar tervehti häntä hellästi ja sydämellisesti kuin äiti ja esitteli minut hänelle. Minä en enää tarvinnut erittäin paljoa rohkeutta katsella hänen Jalouttansa silmiin ja tyvenesti vastata hänen ystävällisiin kysymyksiinsä, minä olin äkkiä oppinut seisomaan mukavammin liukkaassa hovissa ja "isän hanhenkukka" lienee paljoa uljaammin nostanut päätänsä, kuin isä osasi odottaakaan, sillä hän katseli minua kummastuneena ja silitti äkkiä hyväillen kähäröitäni.

Hänen kasvonsa olivat taasen sangen kuumat. Oikein vihaisesti katselin kultarahoja, joista nyt herttuakin näytti muutamia tädillensä. Hän kertoi sen muistoraha-aarten maksaneen melkoisen rahasumman; mutta nyt olikin vanhastaan mainiossa K:n herttuallisessa muistorahakokoelmassa mitä harvinaisimpia aarteita, sillä hänen oli juuri onnistunut saada ostaa kappaleita, jotka monelle harrastajalle olivat yhtä tarunomaisia kuin Niebelungenin aarteet.

Minä näin, miten isäni vavahti kerta kerralta ja minun oli häntä sanomattoman sääli. Aivan hyvin voin käsittää, miten hän kärsi tuskia, nähdessänsä sen aarten, jota hän niin hartaasti olisi tahtonut omaksensa, kulkevan kädestä käteen, toisen rehellisesti ansaittuna omaisuutena... Katkeruus ja viha häntä kohtaan, joka "kauppiviisaudessansa" oli kieltänyt isältäni tuon omistusilon, saattoi sieluni raivoon ja minun unhottamaan kaiken varovaisuuden.

"Katsokaa", sanoin puoliääneen ruhtinattarelle, joka juuri ihastuneena katseli keisari rahaa, "tätäkin on herra Claudius tahtonut ymmärtää paremmin, hän väittää rahan vääräksi!"

Herttua kääntyi äkkiä ja kauhukseni katsahti minuun terävästi, puoleksi kummastuneena, puoleksi vihaisesti.

Mutta isäni vaan nauroi ja silitteli kädellensä lakkaamatta hiuksiani otsallani. "Katsos vaan pikkuista valtioviisasta tyttöäni!" huudahti hän. "Onni on, että isänsä istuu lujasti satulassaan, muuten voisi tämä sukkela lörpöttelijä saattaa hänelle paljon tekemistä! Naurettavaa!" sanoi hän halveksien herra von Wismarille, — ainoalle, joka epäileväisesti koetti rypyttää kasvojansa, vaikk'ei koko narrimainen ihminen varmaan ymmärtänyt hituakaan asiasta. "Herra Claudius ymmärtää numismatiikkaa yhtä paljon kuin minä hänen tulpaanihoitoansa... Rauhoittaakseni teitä ilmoitan nyt, että rahakauppias vielä tänäpäivänä lähtee K——sta, monta minun antamaani suosituskirjettä taskussaan; hän matkustaa nyt moneen hoviin ja yliopistoon minun nimeni suojassa; tyydyttääkö teitä tämä vakuutus Hänen Korkeutensa viimeisen oston suhteen?"

Herra von Wismar nauroi häveliäisesti ja vakuutti, ett'ei hän muka vähimmällä ajatuksellakaan ollut epäillyt puheenalaisten rahojen todenperäisyyttä.

Oikea kapina muinaisharrastajia vastaan syntyi nyt läsnä olevien seassa, eikä kenkään ollut ankarampi lauseissaan kuin neiti von Wildenspring, joka äsken mitä lujimmin oli seoittanut oppineita lauseita puheesensa.

"Niin, harrastajajoukko on oikea kiusa tiedemiehelle", lausui isäni. "Vanhempaa Claudiusta en tosin voi tähän saakka valittaa, — hän elää hyvin itseksensä, karttaa minua silminnähtävästi omalla maallansakin ja antaa minun hallita ja vallita taideteoksia oman mieleni mukaan — sitä vastoin tekee niin sanottu apulaiseni minulle elämän sangen raskaaksi."

"Ah, tuo kaunis luutnanttiko?" nauroi eräs herroista.

"Hän maistelee tiedettä niinkuin perhonen kukkakupua", jatkoi isäni nyykäyttäen myöntäväisesti päätään kysyjälle. "Mutta jos vähintäkään vetoan hänen ymmärrykseensä, niin menee hän kohta tiehensä!... Hänen mielestensä on hovista lähtevä muinaistieteen rakkaus yhtä ja samaa vaihtelevien hullujen pukutapojen kanssa, jotka määräävät häntä tänään kantamaan pientä kultasatulaa, huomenna kuoriaista kellonvitjoissansa... Lyhyt aika sitten seurasi hän setäänsä toimimatkalta pohjoiseen päin. Hänen hartaista pyynnöistensä annoin hänelle suosituskirjeen Hannoverilaiselle professori Hartille, joka olikin kyllin ystävällinen, vei molemmat herrat Lüneburgin arolla olevien muinaishautojen luo ja avautti yhden niistä... Oi minun päiviäni, minkä näköiset ne jäännökset olivat, jotka herra luutnantti antoi käsiini! Taitetuita ja kappaleiksi

särjetyitä, sentähden että hän oli pannut ne erään kivikokoelman sekaan, jonka professori Hart lähetti eräälle virkaveljellensä, kuten hän puolustihe — siitä olisin voinut tulla melkein mielettömäksi!"

Kuinka vähän voi isäni silloin aavistaa, että minäkin olisin voinut tulla melkein mielettömäksi, että sanomaton viha syntyi minussa niitä vastaan, joitten parissa olin!... Veljeä ja sisarta naurettiin ja pilkattiin eikä kenenkään mieleen juolahtanut puolustaa poissa olevia. Herra Claudiusta oli ruhtinatar kohta puolustanut minun liioiteltuja syytöksiäni vastaan; herra von Wismarkin oli puhunut hänen puolestansa — Charlotten ja Dagobertin hyväksi ei vaan lausuttu ainoatakaan ystävällistä sanaa — orpo raukat!...

Ruhtinatar keskeytti äkkiä yleisen puheen kysymällä isältäni, koska muinaistaideteokset Karolinenlustissa tulisivat järjestetyiksi; häntä muka erittäin halutti nähdä päivän valoon tuodut taidearteet ja hän oli päättänyt seurata herttuata hänen ensikerran mennessänsä sinne.

"Minulla on samassa toinenkin aate", — lausui hän. "Minä tahtoisin mielelläni nähdä Claudiuksen koko talon — ovathan hänen kasvihuoneensa suurine palmuineen lavealti kehutut... En tahtois vartavasten mennä sinne, — onhan isäntä tavattoman ylpeä; kentiesi olisi vielä vaikeakin saada lupaa —"

"Entäs tuo silmiinpistävä jumalallisuus, jota laitos on jonkun aikaa muka ollut noudattavanaan ja joka Teidän Korkeudestanne on niin vastenmielistä?" kysyi neiti von Wildenspring viekkaasti. Ruhtinattaren aikomus näkyi häntä erittäin inhottavan.

"Juuri sentähden on taideteosten katseleminen päätarkoitukseni — minä vaan ohitse menen tarkastelen puutarhaa, enkä siis ota lukuun herra Claudiuksen ylpeyttä enkä jumalisuutta."

Hovineiti tarjoi ääneti hallitsijattarellensa kupillisen teetä ja tarttui sitte silminnähtävän alamaisesti työhönsä. Ilta vietettiin sitte vilkkaalla keskustelulla muinaistaideteesta ja hoviherrat, jotka äsken armotta olivat tuominneet tieteen harrastajia, haastelivat niin vakavasti ja innokkaasti samaa ainetta, juuri kuin olisivat he kaikki yhtä mainioita oppineita kuin isäni ja kuin olisi muinaistiede ollut ainoa asia, jota he koko ikänsä olivat tutkineet ja joka heiltä muka oli vaatinut kaikki heidän sielunsa ja ruumiinsa voimat. Minä olisinkin perinpohjin uskonut sitä, ell'en olisi huomannut pilkallisia katseita, joita herttua väliin loi

isääni.

Lähtiessämme käski ruhtinatar hovineitonsa tuomaan huivin, jonka hän pani kaulaani. Ilma oli muuttunut viileäksi eikä hänen rakas aron leivosensa saanut vilustua. Isälleni vakuutti hän hyvin usein tahtovansa nähdä minut luonansa ja sanoi aikovansa erittäin suojella minua; sitte suuteli hän minua otsalle ja me läksimme linnasta.

XXI.

Ukkonen oli sillä välin kulkenut kaupungin yli. Vilpoisesti suuteli iltailma otsaani ja linnan edustalla oleva läpimärkä hiekka kiiksi kaasulamppujen valossa. Hovivaunuissa palasimme kotiin; jyristen ajoimme Claudiuksen pihalle ja sydämeni sykki lapsellisesta ylpeydestä hypähtäessäni alas, kun ruhtinaallinen palvelija avasi oven ja nöyrästi seisoivat kivipihalla, joka muutama päivä sitten vielä oli minulle kielletty paikka. Silmäni etsivät Charlotten ikkunia; minä toivoin hartaasti, että minut sieltä nähtäisiin. Mutta koko rakennus oli pilkkosen pimeä, paitsi porstuan ikkunat. Komea, vaikka ylen vanhanaikainen lamppu roikkui keskellä kattoa, valaisten harmaat, vahvat kiviholvit, joita ei päivän valossa voitu nähdä.

Yksi niistä tavattoman suurista kasvihuoneista, joista ruhtinatar juuri oli puhunut, oli valaistu — kaksi isoa ympyräistä lamppua loisti sieltä purpuranpunaisina. Astuessamme eteenpäin suurta valtatieä, kuulin nopeita askeleita lähestyvän ansarista — jotakin valkoista liehui likeisessä ruusupensastossa ja äkkiä seisoivat Charlotte edessämme.

"Minä kuulin teidän tulevan", sanoi hän hengästyneenä ja puoliääneen. "Minä rukoilen teitä herra von Sassen, jättäkää pikku prinsessa vaan puoleksi tunniksi minun seuraani — onhan nyt herttaisen kaunis yö — minä saatan pienokaisen vahingotta takaisin Karolinenlustiin."

Isäni jätti minut hyvästi ja lupasi ilmoittaa viipymykseni Ilselle. Hän meni; Charlotte löi käsivartensa ympärini ja vahvasti likisti minua luoksensa.

"Ei auta, kultaseni, sinun täytyy vähän tulla ukkosenjohdattajaksi", lausui hän minulle kiireesti ja kuiskaten. "Tuolla", sanoi hän osoittaen kasvihuonetta, "on kaksi kovaa miestä toisensa kimpussa... Erkki setä viettää niin kummallisen harvoin iltansa meidän parissamme, että Eckhof vähitellen on tottunut soittamaan ensimmäistä viulua teepöydässämme. Tänään ilmaantui kuitenkin setä

itse kaikkien meidän kummaksemme; mutta tuskin olimme ehtineet ensimmäisten sadepisaroiden pakoittamina paeta kasvihuoneeseen, kun Eckhof sanomattoman yksinkertaisesti ja tyhmästi rupesi nuhtelemaan setää, että hän oli kutsunut Helldorfin täänpäiväisiin pitoihin — mutta silloin pisti hän kätensä kauheaan mehiläispesään..."

Hän vaikenä ja jäi hetkeksi kuunnellen seisomaan: Eckhofin vahva ääni kuului meidän luoksemme asti. "Ei se todellakaan voi vahingoittaa vanhusta, että hänen ulkokultaisuuttansa niin talossa kuin toimessa vähän kukistetaan", lausui Charlotte ja hänen äänestänsä kuului selvästi, että hän oli suuttunut; "hänen käytöksensä on tullut liian jäykäksi ja nenäkkääksi, se on tosi! mutta asian ei olisi pitänyt tuleman Erkki sedän korviin — hän tappaa vanhuksen terävillä silmillään, kylmyydellään ja tyvenyydellään, jotka tekevät jokaisen sanan teräväksi tikariksi". Me astuimme eteenpäin hiukan nopeammin. "Jumala tiesi, mikä lienee syytä tähän äkkinäiseen riitaan! Setä on monta vuotta ikäänkuin sokeana elänyt tämän ulkokullatun olennon kanssa — Eckhof on ollut varovainen eikä hänen kuullen ole joutunut tuohon kärsimättömään piplialliseen intoon; mutta nyt kiivauden ja mielenliikutuksen vaikutuksesta pujahtaa ulkokultaisuus ehdottomasti hänen huuliltansa — tuskin voi häntä kuunnella! Minun on kovin vastenmielistä kuulla tuonkaltaista lapsellista lörpötystä miehen suusta; mutta toiselta puolen olen kiitollisuuden velassa vanhukselle; hän pitää Dagobertista ja minusta ja sentähden on minun velvollisuus niin paljon kuin mahdollista lyhentää hänen kuritustansa... Tulkaa, teidän ilmestymisenne tekee heti lopun koko riidasta!"

Mitä enemmän lähestyimme kasvihuonetta — se ei ollut sama, jonka lajit Darling oli rikki potkaissut — sitä haaveksivammaksi tulin; töin tuskin käsitin Charlotten kuiskauksia; minä annoin koneentapaisesti hänen viedä itseäni eteenpäin.

Kuuman ilmanalan kasvien osasto oli hyvän matkan päässä valtatieltä — minä olin ennen ainoastaan nähnyt sen kimeltävän lasiseinät, enkä ollut koskaan ollut sen lähellä. Siihen aikaan ei minulla tietysti ollut vähintäkään aavistusta maantieteestä eikä kasvitieteestä; minä en silloin käsittänyt, että lasiseinän sisälle vangitut kummalliset kasvit olivat osa kuumaa maata keskellä saksalaista kasvikuuntia. Minusta olivat ne vaan: ihme ja todellisuus.

Siellä ei ollut kukkaruukkuja eikä laatikkoja. Suoraan maasta kohosivat palmut uljaina ja tukevinä korkeuteen, ikään kuin olisivat ne tahtoneet särkeä suojelevan

lasitaivaan. Ruskeain kivilohkareitten välistä nousi vesisuihkuja ylös ilmaan ja alas pudotessansa hajosivat ne lukemattomiin säkenöiviin pisaroihin, saattaen kauniitten höyhenentapaisten sanajalkojen lehdet lakkaamatta vapisemaan. Kaktus-kasvit hiipivät kivien yli ja koettivat kummallisen näköisillä, rumilla varsillaan ulottua kaikkialle; mutta niiden viheriästä lihasta riippui suuria purpurakupuja ja syvimmässäkin hämärässä piileskelevistä oksista loisti keltaisia ja valkoisia kukkia ikäänkuin sinne asetellut pienet liekit.

Minä katselin Charlottea, luullen hänen olevan yhtä hurmaantuneen kuin minäkin, pieni kokematon olento, joka riipuin hänen käsivarressansa. Minä en muistellut, että sekin kuului "rihkamapuotiin", jota hän Dagobertin kanssa niin syvästi halveksi... Hänen säihkyvät silmänsä katsoa tuijottivat lakkaamatta yhtä samaa esinettä, herra Claudiuksen kasvoja, joka seisoj täydessä lampunvalossa palmun vieressä — juuri yhtä suorana ja solakkana kuin sen kuorinen tyvi... Charlotten puhe ei ollut totta — sinä silmänräpäyksenä ei ollut surmaavaa kylmyyttä noissa "terävissä läpituokeissa silmissä". Kasvot olivat elävät ja punottivat sisällisestä liikutuksesta, vaikka rinnan yli ristissä olevat käsivarret tekivät hänet tyvenen ja liikahtamattoman näköiseksi.

Kummalliselta näytti joutuisasti sisäänkannettu teepöytä keskellä tätä tavatonta, vierasta paikkaa. Dagobert istui sen vieressä — hän oli vielä virkapuvussaan; kaikki loisto ja kiilto rinnalla ja olkapäillä sopi paljoa paremmin kukkien kirjajaan väriloistoon kuin sedän kaikkia koristeita kaipaava puku. Selkä käännettynä herra Claudiukseen päin, häveliäisesti viiputtaen teelusikkaa sormensa päässä, näytti hän siltä, kuin masentaisi häntä ehdottomasti hänen lähellensä pauhaava myrsky. Hän ei näkynyt ainoallakaan sanalla ottavan osaa kiivaasen keskusteluun, hän, yhtä vähän kuin neiti Fliedner, joka neuvoi sukkaansa niin kuumeentapaisen kiireesti, kuin olisi pakko varustaa sukilla kokonainen orpohuone.

"Sillä ette mitään minulta voita, herra Eckhof", lausui herra Claudius kirjanpitäjälle, joka melkoisen kaukana suuttuneesta isännästä seisoj kädet nojattuina tuolin selkälautaa vasten, mutta kuitenkin oli uhkamielisesti heittänyt päänsä taaksepäin. Hän oli juuri puhunut tuolla sointuvalla äänellä, jonka välttämättömästi täytyi vaikuttaa hämmästyttä. "Jumalan pilkkaamista, uskottomuutta, Jumalan kieltämistä, noita teikäläisten lempisanoja ei todellakaan voi pitää mitättöminä sanoina", jatkoi herra Claudius. "Niillä juuri saatte yhdeksännellä vuosisadalla aikaan sen uskomattoman totuuden, että suuri osa valistuneista ihmisistä suostuu ahdasmielisiin ylitiöihin; monet, erittäinkin

älykkäät ja oppineet kammoavat vielä tuota kyllä kulunutta kirousta, joka vaikuttaa tavallisiin ihmisiin, ja ovat vaiti vasten parempaa vakuutustansa; ja se vait'olo vielä jonkin aikaa tukee puolueenne valtaistuinta savijaloilla..."

Tuoli tärisi kirjanpitäjän kätten alla, vaan herra Claudius ei siitä huolinut.

"Minä kunnioitan kristinoppia — ymmärtäkää minut oikein — en kirkkoa", jatkoi hän. "Minä olen omasta vakuutuksestani pitänyt lukua esi-isäni jälkisäädöistä, joitten mukaan minun pitää valvoman, että hurskas henki pysyy työmiehissäni ja apulaisissani. Mutta minä en milloinkaan ole kärsivä, että taloni tulee hengellisen harhauskon kotipesäksi!... Kauppatoimi, jonka juuret ulottuvat merten toiselle puolelle ja kasvavat Turkinmaassa ja Kiinassa ja jokaisessa maassa — ja synkkä puhdasuskoisuus, hairahtumattomuus uskonasioissa, joka hiipii sisälle hyvin kitattuun raakunkuoreensa — ristiriitaisempaa yhteyttä ei ole!... Eikö meidän nuoret tavaran-näytteliämme, joita te hartaasti koetatte kasvattaa puhtaasen uskoon, tule ulkokullatuiksi joutuessaan ystävälliseen kauppaan niiden kanssa, joita he pitävät Jumalan hylkääminä uskottomina?... Minä en voi antaa itselleni anteeksi, että tämä synkkä aave on niin kauan saanut vallita minun talossani, että väkeni on saanut siitä haittaa."

"Minä en ole ketään pakottanut!" huudahti kirjanpitäjä.

"Ette tosin ruoska kädessä, herra Eckhof, mutta sitä enemmän asemallanne, joka teillä on väkeni suhteen... Minä mainitsen esimerkiksi, että nuorempi kirjanpitäjäni, joka palkastaan elättää äitiänsä, antaa paljoa enemmän, kuin hänen varansa kannattaisivat, lähetysrahastollenne, jonka olemisesta ei minulla ole ollut vähintäkään vihiä. Kaikki työväkenne sallivat kärsivällisesti teidän joka viikon lopussa ottaa heidän palkastansa osan samaan rahastoon, kun he eivät tohdi vastustaa, kun he luulevat teidän voivanne vaikuttaa minuun ja siten vahingoittaa heitä... Ettekö mieti, että he kalliisti kyllä saavat maksaa uskonsa? Eikö pappi jokaisessa heidän tärkeimmässä elämäkohdassansa tule heidän luoksensa, aina valmisna ottamaan? Työllään saavat he maksaa kasteensa, vihkimyksensä, sovintonsa Jumalan kanssa, yksin viimeisen matkansakin täältä maailmasta saavat he maksaa kirkolle — ja sentähden pois kaikki lähetysrahasto minun talostani! Pois kaikki lukijaiskirjat, joita tänään joukottain löysin työhuoneitten pöytälaatikoista ja jotka lapsellisilla lörpötyksillään turmelevat puhtaan kielemme ja muistuttavat meitä keskiajan raoista mielipiteistä!"

Koko tämä masentava tuomio lausuttiin mitä tyvenimmällä äänellä, tuskin

kohosi punaa puhujan poskille, hän vaan siiloin tällöin ojensi rauhallisesti, ikäänkuin pois torjuen, kätensä kirjanpitäjää kohtaan.

Charlotte oli pysähtynyt kuin kiininaulattuna — hän näkyi unhottaneen tuoneensa minut mukansa saadakseen lopun asiasta. "Hän puhuu hyvin", mumisi hän itsekseen. "Minä en olisi sitä hänestä uskonut, kun hän tavallisesti on niin harvapuheinen... Eckhof on todellakin kylliksi tyhmä ja ottaa vielä kerran ylös hansikkaan, saadaksensa toisen löylytyksen!" mumisi hän suuttuneena ja loi sähköyvät silmänsä niin läpitunkevaisesti kirjanpitäjään kuin tahtoisihan särkeä lasiseinän sirkaleiksi. Vanhus oli lähtenyt paikaltansa ja lähestynyt herra Claudiusta muutaman askeleen.

"Vaikka te halveksitte lapsellista lörpötystä, herra Claudius", lausui hän ja hänen kimakka äänensä tuli tikarin teräväksi — "niin virvoittaa ja vahvistaa se minua ja tuhatta muuta oikeata kristillistä sielua... Tahtoohan Herramme meitä vaeltamaan lapsellisessa yksinkertaisuudessa ja sentähden saammekin ennen armoa hänen silmäinsä edessä kuin lukiessamme 'kuolemattomien' herrojen Schillerin ja Goethen mestariteoksia, jotka luonnollisesti *eivät* turmele kieltämme. Jos ette te tahdo kärsiä rehellisiä pyrintöjäni teidän talossanne Jumalan kunniaksi, täytyy minun tietysti kärsivällisesti tyytyä siihen... Minä arvelin vaan, ett'ei olisi Muurikadun varrella olevalle kauppahuoneelle haitaksi, jos paljo, paljo rukouksia sieltä nousisi taivaasen — siellä on niin paljon tapahtunut, joka huutaa taivaalliselle Jumalalle ja vaatii sovitusta —"

"Te lausutte jo toista kertaa muutaman päivän kuluessa tämän salaisen nuhteen", keskeytti herra Claudius tyvenesti. "Minä kunnioitan ikäänne ja ansiotanne meidän toimissamme, enkä sentähden huoli nimittää sitä käytöstapaa, joka ei halveksi repiä ylös vanhoja haavoja, käyttääksensä niitä liittolaisina puolustaessansa katoavaa voimaa — minä jätän teidän itsenne päätettäväksi, onko se jalosti tehty... Mitä minä nuoruudessani himosta ja hulluudesta olen rikkonut, otan omille niskoilleni — minä olen, ikävä kyllä, koonnut uuden velan, siten, että tahtoessani jollakin tavoin olla teille pojan sijainen, olen antanut teille liian rajattoman vallan talossani ja toimissani sekä itsenikin ylitse. Hirveä vääräys olisi, jos antaisin kaikkien valtani alaisten ihmisten päivääkään enää minun kanssani kärsiä pahantekoni rangaistusta — minä en *huoli* esirukouksistanne, jotka eivät vaikuta mitään, kun ne kuitenkin ovat pakollisia!"

"Mitä hän sitten on tehnyt?" kuiskasin Charlottelle.

"Hän on ampunut Eckhofin ainoan pojan."

Minä irroitin itseäni kauhistuen hänestä ja tukehutin vaivalla huudon.

"Herra Jumala, älkää toki olko niin lapsellinen!" torui Charlotte minua kärsimättömästi ja veti minut voimallisesti jälleen luoksensa. "Rehellisessä kaksintaistelussa Eckhofin poika kaatui ja se oli luultavasti romantillisin kohta Erkki sedän koko poroporvarillisessa elämässä... Mutta menkäämme jo sisään. Riita on nyt noussut korkeimmillensa."

Sen enempää lausumatta kävi hän kanssani lasiseinää myöten ja lykkäsi minut sivuoven kynnyksen yli. Minä seisoin nyt hienon hiedan päällä; mutkallisia polkuja kävi synkän näköisten pensastojen ja kalliolohkareitten välitse leikaten siellä täällä poikki mitä hienoimmat, viheriän sametin kaltaiset ruohokentät. Mitä enemmän meitä lampunvalosta ja riitaveljistä erottava lehdistö harveni, sitä enemmän rupesin tuskastumaan... Niin tuttu en toki ollut katurakennuksen asukkaitten kanssa, että olisin myöhään illalla voinut ilmautua heidän keskellensä kuulemaan sanoja, jotka eivät olleet aiotut vieraille korville... Entäs jos talon omistaja suuttuisi siitä?... En tiedä mistä syystä, vaan en voinut, kuten ennen, ajatella: "Joutavia, onhan se vaan herra Claudius!" — Minä vapisin hänen edesssä.

Charlotte laski käsivartensa ympärilleni ja kun kiireesti paeten astuin taakse päin, pusersi hän minua armottomasti. Rientoaskelin menimme eteenpäin ja äkkiarvaamatta seisoimme ikäänkuin taivaasta pudonneina kummastuneen seuran edessä.

"Minä kohtasin prinsessan puutarhassa", lausui Charlotte rohkeasti, sillä tavoin keskeyttäen lausetta, joka jo oli kirjanpitäjän huulilla. "Flidner kulta, katsokaa toki lasta, eikö hän ole ihan toisen näköinen? Hän on juonut hoviteetä ja ajanut kotiin hovivaunuissa, juuri kuin tuhkimuskin — katsokaa, lapseni, ett'ei toinen silkkikengistänne ole jäänyt linnan portaille!"...

Kaikessa peljästyksessäni nauroin kuitenkin ja istahdin tuolille, jonka Dagobert toi minulle. Charlotte oli oikeassa: lopetettu, keskeytetty oli koko kiista, juurikuin sitä ei olisi ollut olemassakaan ja katsahtaessani ylös näin vanhan kirjanpitäjän katoavan samaa tietä kuin minä olin tullut... Herra Claudius seisoj vielä palmupuun vieressä; ujosti tarkastellen loin silmäni häneen — eikö hänellä ollut Kainin merkkiä otsassa? olihan hän surmannut ihmisen! — Minä näin

ainoastaan hänen vakavain sinisten silmänsä katselevan minua ja vedin peljästyneenä pääni olkapäitteni väliin.

Neiti Fliedner hengitti huojennettuna; hän iloitsi silmännähtävästi tulostani ja pudisti hellästi kättäni.

"Kerropas, lapseni, kerro!" kehotti hän minua, riisuen pois hattuni ja silittäen rytistyneitä hihojani. "Miten oli hovissa olla?"

Minä hiivin syvälle vitsatuoliin — jättiläisen kokoinen, viuhkan tapainen, lampun valossa smaragdinvihertiäisenä kimeltävä sanajalan lehti heilui pääni yllä ja toiset koskivat sivulta hyväillen niskaani ja alastomia hartioitani. Minä istuin siinä ikäänkuin varjoovan päällystimen suojassa ja tunsin olevani piilossa. Lisäksi vetäytyi herra Claudius takaisin; mutta hän ei lähtenyt kasvihuoneesta — hän kuului hiljaa ja lakkaamatta kävelevän edestakaisin kivilohkareitten ja pensastojen välissä.

Mieleni rohkeni ja minä kerroin, alussa ujosti, vaan sitte itsekin huvitettuna, kunniarikkaasta esittelemisestääni ja siitä, miten hyvin harjoitettu kumarrus jäi piileskelemään polviini; kerroin vielä laulustani ja elämästäni, jonka vilpittömästi olin kertonut ruhtinattarelle.

Charlotte keskeytti minua tuontuostakin suurella naurulla; neiti Fliednerkin hymyili itsekseen ja taputteli hyväillen poskiani; ainoastaan Dagobert oli nauramatta; hän katseli minua samalla kummastuneella kauhulla kuin hovineidon harmaat silmät, ja kun viimein heitin huivin pöydälle sentähden, että minun tuli liian lämmin ja samassa ilmoitin sen olevan ruhtinattaren oman, otti hän hyvin kunnioittavasti huivin ja ripusti sen varovaisesti tuolinsa selkälaudalle, joka kaikki mahdottomasti ärsytti ja närkästytti minua.

"Odottakaa!" huudahti Charlotte äkkiä ojentaen kätensä minulle, kun aioin jatkaa kertomustani. "Sanokaa nyt itse, neiti Fliedner, eikö prinsessa, vaikka hänellä on tumman siniset silmät, ennemmin voisi olla yksi Israelin tyttäristä, joista Raamatussa puhutaan, kuin ikivanhasta saksalaisesta aatelissuvusta!... Nyt juuri mustan kähäräisen pään kurkistaessa esiin sananjalan lehden alta — olkaa hyvä prinsessani, antakaa kätenne vielä olla otsanne päällä — muistutatte minua elävästi Paul Delarochen nuoresta juutalaistytöstä, joka Niilin kaislikossa salaa vartioitsee pientä virtaan laskettua Moosesta."

"Mummovainajani olikin juutalainen", lausuin minä huolimattomasti.

Säännölliset askeleet kasvien takana vaikenivat äkkiä, teepöydän ympärilläkin vallitsi tuokion aikaa kuolon hiljaisuus.

Kuu oli noussut, mutta piileskeli vielä pilvien takana, joitten syrjät se valasi hopeanvärisiksi. Lavean kentän yli liiteli heikko, epäselvä valo, muuttaen aaveentapaiseksi esineitten näön — valkoinen, joen rannalla kasvamien puitten suojassa leviävä liljapenger näkyi anastaneen kaiken heikon kuuvalon ja loisti kirkkaasti silmissäni: minun täytyi taasen väristen ja säälien muistella mummoraukkaani, miten hän tunnotonna makasi tammien alla... Minussa heräsi taasen muisto siitä, mitä sinä yönä olin kokenut ja kärsinyt. Minä muistelin taasen niitä muutamia kertoja, jolloin monen pitkän vuoden kuluessa olin tavannut mielvikaista vanhusta, miten hänen rakkautensa minuun oli äkkiä tullut näkyviin hänen viimeisinä hetkinään ja miten itse olin tuskissani, kun huomasin kuoleman todellakin anastaman vasta voittamani sydämen — kaikki se valloitti minut ja samalla tavalla, kuin sen tunsin, kerroin sen myöskin. Minä kerroin hirveästä tapauksesta mummoni ja vanhan kirkkoherran välillä, kuinka mummo hylkäsi hengellisen avun ja kuoli juutalaisena ja kuinka lempeä vanha pappi silloin oli. — Äkkiä kaikkien huomiollisesti ja hiljaa kuunnellessa narisi hiekka kiireistä, raskaista askeleista ja vanha kirjanpitäjä, jonka jo aikoja luulin olleen kotona Karolinenlustissa, seisoi edessäni. "Mies oli oikea pölkkyä!" huusi hän minulle kaikuvalla äänellä. "Hänen ei olisi pitänyt lähteä vuoteen vierestä, ennenkuin vastahakoinen sielu olisi ollut hänen vallassansa. Hänen olisi pitänyt pakottamalla kääntämän hänet, papeilla on kyllä keinoja millä kauhistuttaa uskonheittäjiä, heidän julkein mielin ja vapaaehtoisesti syöstessään helvettiin —"

Minä kavahdin seisomaan. Ajatus, että tuommoinen raivoava ääni kuuluisi jonkun kuolinvuoteen ääressä ja enentäisi viimeistä, vaikeaa taistelua kamppailevan sielun tuskia, liikutti minua sanomattomasti.

"Ei, sitä ette olisi tohtineet! Me emme olisi sitä sallineet, Ilse ja minä emme missään tapauksessa!... Enkä minä nytkään salli teidän lausua ainoatakaan sanaa armaasta mummovainajastani!" huudahdin tuskastuneena.

Neiti Fliedner oli kiireesti noussut seisomaan — hän laski suojelevaisesti molemmat käsivartensa ympärilleni ja katseli pelonalaisesti kivilohkareitten takana olevaan pensastoon; sieltä kuului taasen askeleita — ne lähestyivät nopeasti meitä. "Oletteko kertoneet kaikkea tätäkin ruhtinattarelle, neiti von Sassen?" kysyi Dagobert äkkiä. Se esti kaikki muut kiistat ja saattoi kuuluvat

askeleet paikalla vaikenemaan.

Minä pudistin kieltäväisesti päätäni. "No, siinä tapauksessa olisi — jos minä saan teitä neuvoa — parasta jättää se täst'edeskin kertomatta."

"Mutta mistä syystä?" kysyi neiti Fliedner.

"Sen voitte aivan hyvin käsittää, Fliedner kulta", vastasi hän melkein vastahakoisesti ja olkapäitään nykähyttäen. "Onhan kyllin tunnettu asia, ett'ei herttua voi kärsiä juutalaisia, sentähden että hänen entinen asiamiehensä Hirschfeld äärettömästi petti häntä ja viimein pakeni maasta. Sitä paitsi — ja se onkin pääasia — pidetään von Sassen-nimeä hovissa jo vuosisatoja sitten puhtaana ja saastuttamattomana. Hänen herttuallisen korkeutensa mielestä on kyllä herra von Sassenin oppi ja taito tärkein, mutta ihan toisin ovat hovilaisten mielet — siihen vaikuttaa ainoastaan nimen vanhuus ja sukutaulun puhtaus; tuommoinen pieni kielevyys ei olisi ainoastaan haitaksi herra tohtorille, vaan se hämmentäisi neiden omaa loistavaa vastaanottoakin hovissa, eikä hän luultavasti tahtoisi sitä."

Minä olin ääneti, sillä hänen puheensa ei ollut minulle oikein selvä; minä en käsittänyt, millä tavalla se seikka, että mummoni oli juutalainen, voisi vahingoittaa isääni; eihän minulla ollut vähääkään käsitystä niin sanotuista maailman tavoista. Ei se hetki paitsi sitä ollut otollinen aika sitä miettimään — vapisinhan minä vielä kauhusta, jonka tuo pelottava vanhus äkkiarvaamattomalla esiinastumisellaan oli minussa herättänyt. Siinä hän vielä seiso, käsivarret ristissä ja silmät säihkyvinä minua vastaan harmaitten kulmien alta, ikäänkuin olisi hän tahtonut minua polttaa. Minä tunsin nyt ensikerran elämässäni olevani vihattu — kokemus, jota nuoren sielun on vaikea käsittää: ilma, jota minä vihamieheni kanssa hengitin, oli vähällä tukehuttaa minut ja minä tahdoin välttämättömästi päästä pois. "Minä lähden kotiin — Ilse odottaa", sanoin viimein. Voimakkaasti irtaannuin neiti Fliednerin käsivarsista ja otin hattuni, katsellen kuumeentapaisesti ulos viileään, avaraan puutarhaan.

"No, menkäämme siis", lausui Charlotte nousten. "Minä huomaan katseestanne, ett'emme voi enää pidättää teitä — Te voisitte särkeä ikkunat, kuin hurja Darling..."

"Darling on tänä päivänä heittänyt alas herransa ja pahasti tallannut häntä kavioillaan."

Dagobert kavahti seisomaan. "Kuinka, Artur Tresselinkö? Verrattoman ratsastajan! Mahdotonta!"

"Joutavia, kaunis ratsastaja! Hänen olisi ollut parempi jäädä kotiin kirjoitustuoliansa ratsastamaan", virkkoi Charlotte silmännähtävän tyvenesti; mutta halveksivaisesti alasluotujen ripsien alta leimahti vihainen katse salaisesti lasihuoneen peräpuoleen. "Onko poika raukkaan sattunut?"

"Herra von Wismar sanoi ruhtinattarelle hänessä olevan väkevää verta ja ihan toisenlaisen luurakennuksen kuin aatelissäätöisissä — ei hän vähästä kuole."

Kivilohkareitten takaa kuului hiljainen nauru. Eipä olisi äkillinen maanjäristys voinut hirveämmin vaikuttaa veljeen ja sisareen kuin minun välinpitämätön vastaukseni ja se lyhyt, tuskin kuuluva nauru. Mitä minä, pieni olento raukka, olinkaan rikkonut, että Dagobertin silmät noin salamoivat vihasta ja kiukusta? Ja näyttäähän siltä, kuin olisi Charlotte ensimmäisessä kiivastuksessa tahtonut sinkahuttaa vihansa kivilohkareitten taakse, vaan hän maltoi mielensä ja oli ääneti, pää ylpeästi pystyssä.

"Tulkaa, pienokaiseni — lyökää kättä neiti Fliednerille ja sanokaa hyvää yötä! Jo on aika viedä teidät levolle!" lausui hän minulle.

Se kehoitus olisi jossakin toisessa tilaisuudessa lausuttuna mitä syvimmin loukannut seitsemäntoista-vuotista arvokkaisuuttani, mutta nyt annoin sen heti Charlottelle anteeksi; sillä hänen suunsa, joka pakottihe leikkipuheeseen, oli ihan vaalea: ylpeä nainen oli syvästi loukattu, sen huomasi, vaikka en käsittänyt mistä syystä.

Hän kulki tyvenen näköisenä ja äänetönnä minun vieressäni lasihuoneen ohitse ja puolen puutarhaa; mutta tuskin olimme ehtineet sillan yli, kun hän seisahtui ja syvästi hengähtäen pusersi kätensä rintoihinsa.

"Kuulitteko, kuinka hän nauroi?" kysyi hän vihastuen.

"Herra Claudiusko se oli?"

"Niin, lapseni! Kun olette meidän parissamme vähän kauemmin, huomaatte itse, ett'ei tämä suuri elävä henki koskaan naura ääneen, ja jos hän ollenkaan nauraa, niin se tapahtuu, kuin äsken, inhimillisille heikkouksille. Pienokaiseni, kun täst'edes kerrotte, mitä olette kuulleet hovissa, täytyy teidän sedän läsnäollessa

olla varovaisempi."

Minä suutuin. He olivat pyytäneet minua kertomaan ja minä olinkin oikeastaan ollut suoraan, vilpittömään luonteeseeni nähden sangen varovainen; ei sanaakaan pujahtanut huulieni yli siitä, mitä hovissa lausuttiin Dagobertista.

"Mitä varten torutte?" kysyin uhkamielisesti. "Enkö saisi kertoa, että maahan heitettyä ratsastajaa pidetään hovissa vahvana ja voimakkaana?"

"Taivas, mikä yksinkertaisuus!" huudahti Charlotte pilkallisesti nauraen. "Artur Tressel on solakka, ja hieno kuin sokerikakusta leivottu. Älykkään herra von Wismarin lause tarkoitti raakaa porvarissäätyä ylimalkaan. Aatelismies olisi pudotessaan taittanut eritavalla rakennetut kylkiluunsa ja lähettänyt jalon sielunsa takaisin taivaasen; mutta voimakkaassa porvariveressä on aivan paljon soraa, se tarttuu kiinni siihen, eikä sentähden niin vähästä vahingoitu."

Hän nauroi taasen, kävi nopein askelin eteenpäin ja pian seisoiimme Karolinenlustia ympäröimällä ruohokentällä.

Kuu paistoi, pilvistä vapautettuna, kirkkaasti pienen linnan yli. Pieni, hiljainen, metsän hämärästä anastettu maakappale hurmasi minut kirkkaassa kuutamossa samoin kuin puutarhan kukkien tuoksu. Marmorinen Dianankuva näytti tammien alla niin kauhistuttavan elävältä kantakivellensä, että olisi luullut viekkaan nuolen heti viuhuvan jännitetystä jousesta halkasemaan ilmaa. Kuu valasi seinien kukka- ja hedelmäköynnöksiä, koristuspatsaitten jäykkiä silmiä ja suljetuita huulia, sekä uiskenteli lammikon pinnalla ja kuvastui ikkunoitten suuriin lasilevyihin. Minä taisin erottaa jokaisen laskoksen palkonki-ikkunan vaalenneissa silkkiuutimissa — nyt käveli kuu hopeajaloillaan salaperäisissä huoneissa; varmaankin pysyi kynttiläkruunu nyt liikkumatta vanhan raivion huoneen katossa.

"Hän, joka asui tuolla ylhäällä, hän olisi käsittänyt veljeäni ja minua", lausui Charlotte osoittaen sormella Karolinenlustin toista kerrosta. "Hän viskasi pois vahvalla kädellä kauppias-hengen kaiken pölyn ja lian ja astui uljaasti siihen piiriin, joka yksin antoi hänelle elämän vapauden." Neito katseli lakkaamatta kiiltäviä ikkunoita ja nykähytti olkapäitään. "Hän kyllä kaatui, pää muserrettuna — vaan mitäpä siitä? Hän pakotti kuitenkin tuon ylpeän aatelissäädyn häntä tunnustamaan heihin kuuluvaksi; hän tuli heidän vertaiseksensa ja on kulkenut loistavaa elämän tietään samalla alalla, jonka he raivoavalla kateudella aina

olivat anastaneet omakseen. Ihan yhdentekevä on, kulkeeko sitä tietä kymmenen tai viisikymmentä vuotta. Minä kuolisin mielelläni nuorena, jos sillä hinnalla voisin lunastaa itselleni kahdentoista kuukauden elämän kunnian kukkuloilla!... Minä olen täydellisesti saanut kokea, mitä on viettää puolen aikaa nuoruudestaan, sydän ylpeä ja kunnianhimoinen, nimi halpa, nenäänsä niuristavien aatelisten oppilaitten joukossa — minä en *ainiaan* tahdo olla toisia halvempi — minä *en tahdo!*"

Hän löi nyrkillään pontevasti ilmaa ja astui nopeasti hengittäen rajusti edes takaisin.

"Erkki setä tuntee piileskeleväisen tulen sydämässäni — Dagobert ajattelee, tuntee ja kärsii ihan samaa kuin minä", jatkoi hän seisahtuen, "ja kaikella poroporvarillisella ylpeydellään koettaa setä sitä tukehuttaa... Meidän pitäisi muka etsiä arvomme omasta itsestämme eikä ulkonaisista kohtauksista, lausuu tuo suuri filosofi — naurettavaa! Se minua ärsyttää; minä tunnen olevani sidottuna kidutuspaaluun, minä kalistelen kahleitani ja kiroan kohtaloani, joka on saattanut nuoren kotkan variksen pesään! Mistä nämät poistamattomat tunteet ovat syntyneet?" kysyi hän hitaasti astuen eteenpäin. "Ne ovat jo olleet minussa niin kauan, kuin olen hengittänyt, ja niiden alku on *veressäni*... Puhe ylimyksellisistä tunteista ei ole tyhjä houraus, ihan varmaan venyy sukupolvesta toiseen lankoja, jotka tietämättämme yhdistävät meidät menneeseen suuruuteen, vaikk'ei sitä enää ulkonaisista oloista huomaa, kuten esimerkiksi Dagobertin ja minun laitani, kun meidän syntyperämme pidetään ihan salassa, synkän pimeyden verhossa —"

Hänen innokas valituksensa vaikenä äkkiä ja viimeiset sanat muuttuivat jonkinlaiseksi sammaltamiseksi, sillä herra Claudius seiso i edessämme pensaston lävitse vievällä tiellä ja katseli liikutettua naista tyvenesti ja vakavasti.

"Kerran on tämä pimeys selkeävä, Charlotte, minä lupaan sen sinulle", lausui hän niin tyvenesti, kuin olisivat kiivaat, katkerat sanat olleet lausutut suoraan hänelle ja hän vastaisi niihin. "Mutta silloin vasta saat kuulla totuuden, kun voit sen kantaa, jolloin elämä ja minä" — hän osoitti käskeväisesti itseään — "olemme tehneet sinut järkevämmäksi... Mene nyt kotiin, Dörte on siellä valmistava sinulle lasillisen sokurivettä... Ja vielä yksi asia: Minä kiellän sinua täten ankarasti täst'edes kävelemästä kuutamossa neiti von Sassenin seurassa, luuletukset ylhäisyydestä ovat tarttuvaisia, sinä kyllä käsität, mitä tarkoitan."

Kummallista, lujamielisellä naisella ei ollut sanaakaan vastaukseksi; äkkivastauksen kohtaaminen lienee hetkeksi veltostanut hänet ja vienyt häneltä kaiken vastustamisen voiman. Heittäen päätänsä uhkamielisesti taakse päin, pusersi hän niin lujasti kättäni, että olin vähällä huutaa, viskasi sen sinne äkkiä luotansa ja syöksi pensastoon.

Minä olin kahden kesken herra Claudiuksen kanssa — tuska ja pelko valloittivat sydämeni; mutta minä en tahtonut näyttää pelkoani hänelle, en millään muotoa! Jos vahva Goljatti oli hetki sinne joutunut hämilleen ja paennut, niin pysyi pikkuinen Taavetti rohkeampana!... Minä astuin hitaammin, kuin nopsat jalkani olisivat suoneet, Karolinenlustia kohti ja herra Claudius käveli ääneti vieressäni... Etehin oli kirkkaasti valaistu; minun huoneeni oven ohi vievässä käytävässä paloi joka ilta herra Claudiuksen käskystä kaksi lamppua. Kun minä ehdin käytävän lattialle, seisattui hän. "Te läksitte tänään ilta puolella suutuksissanne luotani", lausui hän. "Antakaa minulle kättä, minä en tahtoisi tehdä yhtä pahaa kokemusta kuin Heintz pahan kaarneen suhteen."

Hän ojensi minulle kätensä. Käytävän ovesta olevan purppuranpunaisen lasin lävitse heitti lamppu punaisen valon valkoisten sormien päälle, ja kalliilla kivellä koristettu sormus säkenöi: minua värisytti.

"Kättenne on verinen!" huudahdin kauhistuneena ja työntäsin sen pois.

Hän peräytyi ja katseli minua. En elämässäni unhotanut sitä sammuvaa katsetta, joka kohtasi silmiäni — ei koskaan ihmissilmä ole minua sillä tavalla katsellut! ei koskaan!... Hän kääntyi ja läksi pois lausumatta sanaakaan.

Minä laskin ehdottomasti kätteni sydämelleni, juuri kuin olisi pisto sattunut siihen — ah, miten sitä kirveli! Katumus, syvä katumus se oli!... Minä juoksin portaita alas, ulos häntä etsimään. Minä tahdoin antaa hänelle kättä, kuten hän pyysi, ja rukoilla, ett'ei hän minuun suuttuisi. Mutta hiekkakenttä oli tyhjä; enkä minä kuullut poistuvia askeleitakaan, herra Claudius oli varmaankin mennyt metsään päin.

Hyvin alakuloisena menin viimein Ilksen luokse. Hänen aina valppaat silmänsä huomasivat kohta kyynelleet ripsissäni, vaan minä sanoin tuon hirveän, veripunaisen lasin käytävän ovesta olevan syynä siihen ja että olisi ollut paljon parempi, jos Darling olisi särkenyt sen eikä lasihuoneen ikkunoita.

XXII.

Tätä iltaa seurasi monta surun päivää, semmoisen surun, jonkalaista nyt ensi kerran eläessäni sain kokea — suru ja huoli sairaasta isästä. Hän sairasti niin kauheata päänkivistystä, ett'ei hän kolmeen päivään voinut mennä rakkaasen kirjastoonsa... Aron kesytön vaapsahainen, joka kauniilla säällä tuskin pysyi puolta tuntia Dierkhofin iloisessa tuvassa, istui nyt aamusta varhain myöhään iltaan hämärässä huoneessa, ääneti sairasvuoteen vieressä huolellisesti kuunnellen jokaista ääntä hänen suustansa. Ikävyys metsään ja halu nähdä loistavaa elokuun ilmaa, eivät ainoatakaan kertaa vaivanneet minua; välkähtihän päiväkin väliin synkkään sairashuoneeseen! nimittäin kun minä istuin vuoteen syrjälle ja vuorotellen laskin joko viileän käteni taikka kylmän kääreen isäni kuumalle otsalle ja hän heikosti hymyen kuiskasi Ilselle, ei koskaan aavistaneensa, mikä siunaus oma lapsi on; äitini kuoltua oli hän joka kerta taudin ilmestyessä — hän sairasti aika-ajoin palaavaa pää-kivistystä — aina tuntenut itsensä kahta vertaa yksinäisemmäksi ja sairaammaksi, sentähden ett'ei mikään hoitava käsi eikä hellä, huolellinen silmä ollut hänen lähellensä; hän katui syvästi, että oli niin monta vuotta elänyt erotettuna tyttärestään.

Herttuan henkilääkäri kävi hyvin usein isäni luona. Hovista tuli palvelija kaksi kertaa päivässä kuulustelemaan sairaan tilaa ja toi mukanaan aina jotakin virkistävää ja Ilsellä oli "täyttä työtä" vastata jokaiseen, kaikista kaupungin ääristä tulevaan kysymykseen. Neiti Fliedner tuli itse joka aamu meitä katsomaan ja sanoi kaikkien palvelioitten olevan meidän käytettävänäimme. — Charlottekin oli eräänä iltana puolen tunnin aikaa luonani hieman lohduttaaksensa "pienokaista" yksinäisyydessään. Mutta minusta näytti hän itse paremmin tarvitsevan lohdutusta ja huvitusta kuin minä. Tummat, tiheät kulmakarvat osoittivat jonkinlaista synkkää mietiskeleväisyyttä; ylpeä, huolimaton vakavuus hänen käytöksessään oli kadonnut ja jonkinmoinen levottomuus astunut sen sijaan. Hän ei sanallakaan maininnut kohtaustaan sedän kanssa lehtimajan edessä; mutta kertoi sitä vastoin ilman katurakennuksessa

olevan kuuman ja helteisen ikäänkuin ukkosen ilman syntyessä.

Herra Claudius täytti mitä huolellisimmin lupauksensa puhdistaa talonsa kaikesta sinne tunkeutuneesta ulkokultaisuudesta. Hän antoi jalomielisesti kaikki entiset työväen antamat raha-avut jäädä vanhan kirjanpitäjän haltuun, mutta lahjoitti itse yhtä suuren summan oman perustamansa rahaston aluksi, jonka tarkoitus oli helpottaa reaalikoulun käyntiä työväen pojille ja antaa vähän myötäjäisiä köyhempien tyttärille. Lukijaiskirjat kannettiin kaikki talosta ja nuorta kirjanpitäjää, joka tekojumalisuudesta yli voimiensa oli antanut rahaa lähetyskassaan ja niin suurella menestyksellä harjoittanut ulkokultaisuutta, nuhdeltiin julkisesti ja kiellettiin paikkansa kadottamisen uhalla jälleen antautumasta samaan inhottavaan tekohurskauteen. Vanha kirjanpitäjä oli tietysti vallan kurjannäköinen vihan vimmastaa — sen tiesin jo, sillä minä olin monta kertaa akuttimen reiästä nähnyt hänet, hänen astuessansa veljen ja sisaren seurassa lammikon ympäri. He kolme näkyivät yhä hartaammin liittyneen toisiinsa — sen todistivat heidän alinomaiset yhteiset kävelynsä metsään.

Charlotten mainitessa herra Claudiusta tunsin aina pistoksen sydämässäni; mutta katumuksen ja itseni soimauksen tuska oli merkittävästi vähentynyt tultuani suuttuneena siihen päätökseen, että isäni sairaus sai alkunsa siitä mielenliikutuksesta, johon hän joutui muistoraha-kaupan myttyyn menemisestä; seitsentoistavuotisen pääni tarkka ajatus-kyky lykkäsi viimein koko syyn tuon kovasydämisen saiturin niskoille ja — olimmehan sillä tavoin kuitit! —

Mutta nyt olivat kaikki vaikeat päivät ohitse. Sairashuoneen kaikki ikkunat olivat selkisellä, ilma ja aurinko virtailivat jälleen vapaasti sisään ja Ilse lakasi ja puhdisti joka nurkan, ikäänkuin olisi kaikki erämaan pöly tunkeunut sinne. Minä olin ensi kertaa taasen vienyt isäni kirjastoon, siellä valmistanut hänelle keittimessä kahvia, vetänyt viheriäiset villauutimet puoleksi ikkunain eteen, kuten hän oli tottunut niitä pitämään, ja kääriänyt lämpimän villapeitteen hänen jalkojensa ympäri. Minä tiesin hänen olevan tyytyväisen ja onnellisen kun voi taasen ruveta työhön ja riensin nuolennopeasti puutarhaan. Silloin osasin paremmin arvostella tuoksuvaa metsäilmaa ja virkistävää kalvetta ristiin rastiin yhteen kutoutuneitten oksien alla. Aurinko paistoi tulipallon kaltaisena puutarhan yli, näyttipä siltä, kuin olisi se tahtonut ahnaasti juoda loppuun kaikki lammikon sinertävän veden, joka liikkumatonna pysyi kivikehyksensä sisäpuolella.

Minä astuin samaa tietä, jota en sunnuntaista asti ollut käynyt ja tunkeusin

pensastoon: ihan oikein, siinä olivat vielä Gretchenin pikku vaunut täynnä surkastuneita kukkia ja osaksi kuivaneita, osaksi mädänneitä mansikoita. Ei kukaan ollut käynyt vaunuja etsimässä, paitsi kentiesi kuitenkin vanha puutarhuri Schäfer, vaikka ei ollut niitä löytänyt. Minusta oli sääli pikkuista tyttöä, joka varmaan kaipasi kadonnutta leikkikalua! Olivathan hänen vanhempansa köyhät, niin köyhät, että äidin täytyi itsensä toimittaa kaikki talon askareet — kentiesi he eivät voineet ostaa pienokaisellensa toisia vaunuja kadonneitten sijaan.

Vaikka herra Claudius moittivaa sanaa lausumatta silloin niin selvästi kielsi minulta porttien, pistäessäsä minun silmiäni edessä avaimen taskuunsa, juoksin kuitenkin puutarhan porttia kohti; mutta katso, uusi lukko kiilsä minua vastaan, suuri, vahva lukko ilman avaimetta, saranatkin olivat uudet. Todellakin! — he lienevät sangen paljon peljänneet lapsen käsien voimia, koska portti oli niin raudoitettu!

Minä kiipesin jalavaan; se oli sillä kertaa vaikea työ. Minulla oli niin sanotut pitsit jalassani, jotka sitten olin pistänyt arosuutarin tekemiin kenkiin, ne olivat niihin äärettömän suuret ja uhkasivat joka silmänräpäys pettäväisesti jättää minut ja lentää alas tiheikköön.

Viimein istuin onnellisesti jalavan latvassa. Pikku sveitsiläis-rakennuksen pylväskaton alla metsäviiniköynnösten katveessa olivat pienet lapsenvaunut — pikku Herman makasi siinä valkoisten tyyntyjen päällä, kovin laiskana, kumminkin hyvin ravittuna. Hänen vieressäsä seisoj Gretchen halukkaasti syöden suurta voileipää, välistä loruellen pienen veljensä kanssa; mutta sisällä huoneessa näin äidin silittävän vaatteita ja alinomaa kurkistavan ovesta nähdäksensä, olivatko lapsukaiset lähellä.

Kuka olisi voinut aavistaa senkaltaisen myrskyn, jonka minä sunnuntaiaamuna sain nähdä, taitavan lentää näitten suloisten naiskasvojen yli! Siitä ei enää voinut huomata vähintäkään jälkeä hymyilevissä silmissä, yhtä vähän kuin Gretchen näkyi ikävöivän kadonnutta leikkikalua. Mutta lapsen piti saaman se takaisin ja heti paikalla; minä poimin sen täyteen mansikoita ja metsäkukkia ja pyydän sitte vanhaa puutarhuri Schäferiä viemään sen kotiin. Minä kiipesin alas latvasta, hiipien oksalta oksalle, mutta siinä lähestyi ihmisiä Karolinenlustista ja luultavasti olivat he jo sangen liki piilopaikkaani! Peljästyneenä säikähdin kuullessani vanhan kirjanpitäjän äänen, joka kaikui minua kohti, ikäänkuin olisivat he olleet jo jalavan juurella. En enää voinut kuulumatta kiivetä takaisin

latvaan. Hiljaa toivoen myrskyn pian menevän ohitse, kiersin käsivarteni tyven ympäri, sillä minä istuin sangen heikolla oksalla ja kuuntelin sykkyyin sydämin alhaalta päin lähestyviä ääniä.

Mitä ensiksi näin tiheän lehdistön lävitse, oli Charlotten purpuranpunainen samettinen ruususolmi, jota hän tavallisesti käytti hiuksissaan — missä Charlotte oli, siellä oli Dagobertkin; veli ja sisar pakenivat taasen katurakennuksen ukkosenilmasta metsän viileyteen; he olivat onnettomia ja tarvitsivat lohdutusta, mutta kuitenkin tuntui minusta tuskalliselta, että he kääntyivät kammottavan vanhuksen puoleen.

Kävijät poikkesivat minun piilopaikkani ohitse kulkevalle tielle, Eckhof hiljensi selvästi äänensä; mutta hänen leveä puhetapansa vaikutti, että minä selvästi käsitin hänen joka sanansa. Hänellä oli hattu kädessä; hänen lumivalkeat hiuksensa hohtivat kirkkaasti, mutta muutoin olivat vanhat, kauniit kasvot eriskummallisen synkistyneet. — Vihastus ja kiukku olivat piirtäneet lukemattomia ryppyjä noihin tavallisesti kiiltäviin, voisi melkein sanoa turhamielisesti hoidettuihin kasvoihin.

"Lopettakaa jo herran tähden lohdutuksenne!" huudahti hän seisahtuen oikein epäkohteliaasti. "Seuraukset ovat arvaamattomat! Sitä ette te kumpikaan voi käsittää, te, jotka ette tiedä, minkä tavattoman askeleen eteenpäin me otimme sen kautta, että kauppahuone Claudius lukuisine työväkineen liittyi meidän riveihimme — se vaikutti ja tuotti monen heikon ja horjuvaisen takaisin kirkon helmoihin. Ja nyt revitään koko rakennus alas näin julkisesti ja hävyttömästi... Surkuteltavin sokeus asettaa nykyajan epäjumalan, niin sanotun sivistyksen, siihen paikkaan, missä vanhurskas Jumala jälleen vallitsi voimallaan ja ankaruudellansa."

"Setä läimähyttää keppihevosekseen itseään vasten naamaa", lausui Dagobert kylmästi. "Mahtavilla ja rikkaille ei ole parempaa liittolaista kuin kirkko niiden hyökkäyksiä vastaan, jotka julkeasti tahtovat kumota kaikkea pysyvää järjestystä... Jos minulla olisi varoja ja voimaa, niin olisi puolueenne yhtä innokasta edistäjää rikkaampi. Minä käsitän aikani ja kuulun niiden joukkoon, jotka estelevät hullua hurjuutta, jota kutsutaan edistymiseksi."

"Kirkon suhteen ajattelee neiti Charlotte ihan toisella tavalla", vastasi Eckhof ja hänen säihkyvät silmänsä katselivat ankarasti ja läpitunkevaisesti nuorta naista.

"Niin, siinä suhteessa olemme eri mieltä", vastasi Charlotte vilpittömästi. "Jos minulla olisi rahaa, niin olisivat ne ennen kaikkia välikappaleina, joilla poistaisin tuon häpeällisen pimeyden, joka peittää perheemme entisiä vaihteita — minä en tahdo enää syödä leipää, jota minulle armosta annetaan, sentähden en tahdo, että selvästi tiedän ja tunnen sen olevan minulle halpaa ja että kerran saan vielä hävetä siitä! Minä rupean täst'edes säästämään ja kokoomaan —"

"Tekö säästämään?" intti Eckhof ivallisesti ja epäileväisesti.

"Minä vakuutan teille", vastasi Charlotte kiivaasti, "minä teen niin, hankkiakseni varoja, joilla sitte voin lähteä Pariisiin tiedustelemaan —"

"Mutta jos ette tarvitsisi lähteä niin kauas tämän pimeyden poistamisen tähden?"

Jokainen näistä sanoista soi kimakasti korvissani. Mies, joka hitaasti ja painavaisesti lausui nämät sanat, seiso i äkkiä siinä, juurikuin olisi hän ainoalla päättävällä iskulla lopettanut kovan sisällisen taistelun. "Tulkaa", lausui hän lyhyesti ja käskev äisesti nuorelle neidelle, joka äänetönnä ja koneentapaisesti seurasi häntä. Hän istuutui penkille, joka oli vähän syrjässä piilopaikastani ja jolla minä viime sunnuntaina lauloin pienen lauluni.

Voi minua, mihin hirveään pulaan nyt olin joutunut! Äärettömän tuskissani pidin puoleksi riippuen kiini jalavan tyvestä — minä pelkäsin painollani taittavani pienen oksan altani; ja lisäksi vielä nuo onnettomuuden jalkineeni vähitellen, vaan lakkaamatta luistivat pois roikkuvista jaloistani, eikä minulla ollut valtaa niiden ylitse! Herra Jumala, jos nuo hirviöt äkkiä putoisivat, mikä riemu siitä syntyisi Dagobertille ja mikä oivallinen tilaisuus viholliselleni pitää minulle pauhaava nuhdesaarna!

"Minä kerron teille tositapauksen", lausui kirjanpitäjä veljelle ja sisarelle, jotka olivat istahtaneet hänen viereensä. "Mutta kuulkaa ensin suora selitykseni... Minä en ilmase sitä, mitä nyt aion kertoa, rakkaudesta teihin — se olisi valhe, — enkä minä puhu koston halustakaan. Minä koston, sanoo Herra! Te että tänä hetkenä saa pitää minua Eckhof-ihmisenä, vaan herran sotilaana, jolla ei ole valitsemista, jos hän asetetaan ihmisten maallisten toiveitten — vaikkapa hänen oman perheensä, oman verensäkin — ja kirkon edun väliin."

Ja rajaton uskon vimma todellakin innostutti vanhusta — kova vakaamielisyys oli hänen sanoissansa. Ei tarvittu siihen muuta todistusta kuin nähdä synkkää tulta, joka säihkyi hänen silmissänsä, kun hän hetkeksi katsahti ylös, lehtien

väliltä etsien taivasta.

"Te olette lakkaamatta vakuuttaneet yhtyvänne *meidän* puolueesemme, jos saisitte ylhäisen nimen ja rikkautta" — sanoi hän Dagobertille.

"Minä toistan sen lupaukseni tässä juhlallisesti — enhän voisi hankkia niille kummallekaan parempaa suojaa — en katsoisi tuhansia taaleria liian paljoksi —"

Eckhof nyykäytti päätänsä.

"Herra on katsova ne sovintouhriksi kaikista salaisista synneistä ja on viimein kääntävä rankasevan kätensä niistä kurjista sieluista, jotka vielä vaeltavat ympäri rauhattomina", lausui hän innostuneena. "Syy kaikkiin pahoihin tekoihin oli, että kauppiaan poika halveksi sitä asemaa, johon Jumala oli hänet syntymisestään asti asettanut, ja tarttui miekkaan. Hän oli kaunis ja tiesi perinpohjin, millä tavoin viekoitella ihmisten sydämet puoleensa, ja sitte aateloitsi hänet herttua eikä laskenut häntä enää luotansa. Hovissa vietettiin silloin iloista elämää, vaikka sieltä olisi nuhteettomuuden, puhtauden ja Jumalan pelon pitänyt kirkaana valona paistaman koko maalle. Herttua oli iloinen, hänen korkea puolisonsa herttuatar samoin ja hänen nuoria sisariansa ruhtinattaria Sidoniaa ja Margaretaa voi kuvailla Herodeksen tyttäresi. He noudattivat paljon omaa tahtoansa, sillä herttua rakasti heitä sydämellisesti — he voivat pyytää häneltä kaikkea paitsi hänen suostumustansa saada mennä naimisiin alhaisemmalle, sillä hän oli ylpeä ruhtinaallisesta verestänsä. Ihanat sisarukset lähtivät pois ja palasivat kotiin, koska heitä vaan miellytti — Margareta ruhtinatar oleskeli enemmän L:n hovissa kuin kotona; vanhempi sisar taasen oli mieltynyt matkoihin, Sveitsinmaahan ja Pariisiin. Hän lähti usein pois kahdeksi, kolmeksi kuukaudeksi, vieläpä pitemmäksikin ajaksi — aina tuntemattomana, vanhan sangen arvokkaan hovirouvansa ja saman ikäisen hoviherran suojassa — nämät kunnan ihmiset ovat jo aikoja sitte kuolleet!"

Hän vaikenä hetkeksi, leukaansa sivellen, ja minä istuin syvästi tuskastuneena oksalla; jalkani vetäytyivät suonenedon tapaisesti yhteen pidättääkseni kenkiä paikallaan ja veri syöksyi päähäni, sillä minä en edes tohtinut hengittää vapaasti. Ja tuo mies kertoi kaikki niin laveasti kuin mahdollista — eihän sitä näkynyt loppua tulevan.

"Mutta kummallista oli", jatkoi hän taasen, "että aina ilmestyi kaunis nainen Karolinenlustiin, kun Sidonia ruhtinatar oli lähtenyt Sveitsiin. Hän oli yhtä

mustakiharainen ja yhtä solakkavartaloineen kuin ruhtinatar sekä oli ylipään erehdyttäväisestään hänen näköisensä. Silloin oli etupuutarhasta vievä silta, jos mahdollista, tavallista huolellisemmin suljettu ja joen rantaan myöten Karolinenlustin puolella kävi vahva lauta-aita, joka tietysti Lotharin kuoleman jälkeen heti revittiin alas. Ainoastaan yksi ainoa henki eturakennuksesta sai estämättä käydä sillan yli — neiti Fliedner. Vieläpä oli hänellä oma avainkin, jota hän käytti enemminkin illoin, mutta väliin öisinkin. Jos tahdotte tietää, mistä tiedän kaiken tämän, niin voin ainoastaan sanoa teille: vaimo-vainajani on kertonut sen minulle. Hän ei ollut osallinen siihen salaperäiseen juttuun — olkoon se sanottu hänen kunniaksensa — mutta naisen korvat ja silmät ovat tarkat ja kun vaimon uteliaisuus kerran on herätetty, ei hän enää huoli, kastuvatko jalat virrassa, ja aina löytyy joku reikä mistä hiipiä läpi —"

"Vai niin, tuo oivallinen rouva kuunteli *myöskin!*" ajattelin minä suureksi mielihyvääkseni ja unhotin hetkeksi kauhean asemani.

"Siellä elettiin kuin kyyhkyispesässä. Ihana naisen ääni lauloi kauneimpia lauluja ja kuutamossa myöhemmin yön hiljaisuudessa kiilsivät upseerin olkaiset tuolla pienellä niityllä ja hoikka, valkoiseen puettu rouva piti häntä käsivarresta. Mutta eräänä iltana juoksi neiti Fliedner kiireesti tavallisesta varovaisuudesta huolimatta sillan yli. — Karolinenlustissa liehuivat kynttilät edestakaisin ja sydän-yön aikana kuultiin lapsen itkua."

Charlotte kavahti pystyyn, suu auki, ikäänkuin olisi hänen ollut vaikea hengittää. Hänen säihkyvät silmänsä imivät ahnaasti jokaisen sanan kertojan huulilta.

"Monta vuotta peräkkäin huomattiin aika ajalta naisen läsnäolo Karolinenlustissa — samankaltainen seikka kuin äsken kerrottu, tapahtui vielä kerran" — jatkoi Eckhof — "mutta sitte kuoli iloinen Sidonia-ruhtinatar äkkiä halvauksessa eräessä kylpylaitoksessa ja kaunis Lothar ampui kuulun otaansa kolmea päivää myöhemmin Wienissä, jossa sattui olemaan herttuan kanssa. Erkki herra palasi muutamia päiviä kauhean tapauksen perästä kotiin; hän oli matkoillansa ollut Wienissäkin, etsinyt Lotharia ja tavannut hänet. Molemmat veljekset, jotka niin harvoin olivat kohdanneet toisiaan, olivat siellä yhtyneet sangen likeisesti — minä kuulin sen Erkiltä itseltään. Ensi kerran saadessani tilaisuutta puhutella häntä kahden kesken, mainitsin sivumennen, mitä Karolinenlustissa oli tapahtunut. Hän katseli minua ylpeästi ja synkästi, ja osoittaen Lotharin kirjelaukkua vastasi, tuossa ovat asiakirjat; veljeni eli vaimonsa kanssa laillisessa avioliitossa! Seuraavana päivänä kutsui hän vainajan tahdon mukaan oikeuden

jäsenet. Minä seisoin heidän kanssansa sill'aikaa ulkona käytävässä, kun hän vielä kerran meni velivainajansa huoneisiin. Minä näin hänen laskevan kirjelaukun suuren salin kirjoituspöytään ja lukitsevan laatikon; sitte kävi hän kaikkien huoneitten lävitse, joihin me emme päässeet, sulki ovet, pudisti ikkunoita katsoaksensa olivatko ne lujasti kiinni ja kolme minuuttia sen jälkeen olivat oikeuden sinetit ovissa... Molemmat Karolinenlustissa syntyneet lapset olette —"

"Hiljaa, hiljaa — ei sanaakaan enää! Älkää lausuko sitä!" huudahti Charlotte hypähtäen ylös. "Ettekö tiedä, että minä tulen mielenvikaan, että minun täytyy kuolla, jos — hetkisenkään vaan uskoisin tuota ihmeellistä kertomusta ja minun sitte täytyisi sanoa itselleni: se ei ole totta — se on vaan aikoja sitten kuolleen vaimon tyhjiä houreita."

Pusertaen kädellään kulmiansa hän melkein juoksi edestakaisin.

"Tyyntykää, älkääkä hukuttako aivojenne avaimia!" varoitti kirjanpitäjä nousten ja tarttuen nuoren neiden käsivarteen. "Minä kysyn teiltä ainoastaan: ell'ette ole Lotharin lapsia, kenenkä lapset sitte olette?"

Oi taivas, Charlotte ruhtinattaren tytär! Vähällä olin pudota alas piilopaikastani. Nythän kaikki oli hyvin, kaikki! Miten selvästi ruhtinaallinen veri todisti ylevyytensä hänen suonissaan! Minä olisin riemuinnut ääneen, ell'ei minulla olisi ollut hirveätä kiusaa jaloistani ja ell'ei minun olisi tarvinnut ponnistaa ihan viimeisiäkin voimiani pysyäkseeni hiljaa ylhäällä. Mitähän olisikaan tapahtunut minulle, jos raivoisa vanhus nyt, todistuksensa jälkeen, olisi huomannut minut, vaikka tahtomattani kuunnelleen!

"Mistä syystä kasvattaisi herra Claudius vento vieraitten lapsia, liiatenkin toisia kansalaisia ja ottaisi ne omiksensa?" jatkoi vanhus. "Katsokaa, veljensä perintöä, teidän laillista omaisuuttanne hän ei tahdo teiltä ryöstää — siksi on hän liian rehellinen — niin, hän tekee vielä enemmän hyväksenne, hän vakuuttaa teille *omankin* omaisuutensa, kun pysyy nuorena miehenä. Rahojen puolesta pitää hän teistä huolta — vaikka vasta kuolemansa jälkeen, vaan hän tahtoo, että siihen asti käynte hänen ohjansa mukaan — mutta teidän *oikean* nimenne aikoo hän ijäiseksi salata teiltä, sentähden ett'ei hän salli tämän aatellisen oksan kasvaa — minä tunnen hänet perin pohjin — hänessä on Claudiuksen koko porvarillinen ylpeys! Mutta tyyntykäähän toki?" lopetti Eckhof maltittomasti, "ja koettakaa koota aikaisimpia muistojanne!"

"Minä en muista mitään, en mitään!" sammalsi Charlotte laskien kätensä otsalle. Vahva, luja mieli vallan masentui äkkinäisen onnen painosta.

"Charlotte, tyynny toki!" huudahti nyt Dagobertkin — hän oli silmiinnähtävästi paljoa tyvenemmällä mielellä kuin sisko; mutta minusta tuntui, kuin olisi hän äkkiä kasvanut, sillä hän ojensihe niin ylpeästi ja hänen kasvonsa minua oikein peljättivät. "Tietysti voit ainoastaan vähän ja sangen epäselvästi muistaa, mitä ennen asemamme ensimmäistä muutosta tapahtui; tuskinpa minäkään sen enempää tiedän", lausui hän kirjanpitäjälle. "Me emme eläneet pienintä lapsuuttamme Parisissa, vaan pienellä tilalla kaupungin lähellä erään rouva Godinin luona — sen jo ennakoita tiedätte. Minä muistan selvästi, kuinka isäni antoi minun ratsastaa polvellansa, mutta, vaikka kuolisin, en muista, minkä näköinen hän oli. Tiedän vaan hänen kiiltäneen ja loistaneen — onhan meille kerrottu, että hän oli upseeri. Äitini näin harvoin — selvimmin pysyy eräs ilta muistissani. Hän tuli Erkki-sedän ja toisen herran kanssa luoksemme; kahvia juotiin puutarhassa ja Erkki-setä juoksi kanssani ruohokentän yli, heitti minut korkealle ilmaan ja kantoi Charlottea tunnittain sylissään. Hän oli silloin ihan toisen kaltainen; kasvot olivat terveennäköiset, posket punottivat, liikunnot vilkkaat ja nopsat. Kahtakymmentä vuotta vanhempi ei hän saattanut olla —"

"Hän läksi yhdenkolmatta vuotiaana Parisista ainiaaksi", todisti kirjanpitäjä synkän näköisenä.

"Äiti istahti pianon eteen", jatkoi Dagobert, "ja kaikki huusivat rukoillen: Tarantella, laulakaa Tarantella! Ja sitte lauloi hän, että seinät tärisivät ja kaikki olivat ikäänkuin hullut ihastuksesta, minäkin. Rouva Godinin täytyi sittemmin usein heikolla vanhalla äänellään laulaa se minulle, saadaksensa minua tottelemaan, enkä minä koskaan voi unhottaa sitä. Äitini kasvoja en millään tavoin voi muistaa — minun mielestäni oli setä sinä iltana päähenkilönä. Jos te näyttäisitte minulle vaikka kaikenlaisia naisen kuvia, en voisi niistä tuntea äitini kuvaa. Minä muistasin hänen ainoastaan olleen sangen kookkaan ja solakan ja pitkien kähäröitten riippuneen alas hänen rintansa yli — kentiesi olisin unhottanut nekin, ell'ei äiti juuri niiden tähden olisi torunut minua, sillä minä olin hyväillessäni häntä saattanut ne epäjärjestykseen. Sen käynnin jälkeen tuli Erkki setä hyvin usein yksin meitä katsomaan; hän lellitteli meitä — nyt tekee hän päinvastoin — sitten pysyi hän kauan poissa, kunnes hän eräänä päivänä erotti meidät rouva Godinista. Siinä on kaikki, mitä minä tiedän kertoa."

"Se riittääkin kylliksi", lausui Eckhof. "Herra Claudius lienee jo aikaisemmin

saanut tiedon salaisuudesta ja saattanut kälynsä veljensä lasten luokse. Lähtihän ruhtinatar tavallisesti Pariisiin, kun herttua ajutanttineen oli matkoilla."

Hän pisti käsivartensa nuoren luutnantin kainaloon. "Nyt on vaan saatava selville, miten voimme tiedustella ja käyttäytyä varovaisesti, päästäksemme yhteisen tarkoituksen perille", jatkoi hän hitaasti käyden Dagobertin kanssa metsään. "Neiti Fliedneriä, joka yksin tietää kaikki, ette tietysti voi saada puhumaan sanaakaan — ennen antaa hän hakata itsensä palasiksi! Eikö totta, kuinka viattoman näköiseksi hän voi tekeytyä tuo vanha, viekas kissa! Ruhtinattaren hovirouva, sekä herra ja lääkäri, jotka saivat vapaasti käydä Karolinenlustissa, ovat kaikki kuolleet —"

"Ja rouva Godinkin — monta vuotta sitten", lisäsi Dagobert äänettömästi.

"Rohkeutta vaan, me emme tarvitse heitä! Me kyllä keksimme keinoja", lohdutti Eckhof päättäväisesti — hän oli tykkönään unhottanut hurskaan puhetapansa — "Mutta, kuten sanottu, kaikkea kiirettä täytyy meidän välttämättömästi karttaa, vaikka vuosiakin kuluisi."

He astuivat eteenpäin — Charlotte ei seurannut heitä, huomattuaan olevansa yksinänsä, nosti hän äkkiä käsivartensa ylöspäin ja purskahti vapisevin sydämin kummalliseen nauruun tahi yhtähyvin nyyhkäykseen. Minä en tietänyt, kuvasivatko ne sanattomat äänet sanomatonta autuutta — tahi olivatko ne mielettömyyden alkua. Juuri samankaltaisena olin nähnyt mummoni seisovan kaivolla. Peljästyneenä kumarruin taaksepäin: silloin lensi toinen kengistäni alas tiheikköön — pieni, nauloitettu hirviö kolisi aika lailla pensastossa. Charlotte huudahti heikosti.

"Hiljaa Jumalan tähden!" kuiskasin minä, hypähdin alas ja juoksin hänen luoksensa.

"Onneton lapsi, oletteko kuunnelleet?" kuului hänen huuliltansa, jolle olin laskenut käteni — hän heitti sen vihaisesti luotansa ja katseli minua hurjin silmin.

"Kuunnellutko?" kerroin minä syvästi loukattuna. "Voinko minä siihen mitä, että te tulette pakinoimaan puun juurelle, jonka latvassa minä istun? Voinko minä huutaa: älkää tulko tännepäin, jos teillä on salaisuuksia kerrottavana, sillä minä olen täällä, sillä en millään muotoa tahdo, että tuo vanha kirjanpitäjä minut näkisi, joka aina on minulle niin vihainen? Ja minkä tähden pitäisi minun olla

onneton? Onnellinenhan minä olen, niin onnellinen ja hyvillä mielin, ett'en sitä voi selittää, neiti Charlotte! Nythän on kaikki hyvin! Nyt voitte ylpeillä! Ajatelkaa toki, Margareta ruhtinatar on tätinne?"

"Taivaan Jumala, tahdotteko kiusata minut kuoliaaksi?" huudahti hän, pudistaen minua niin voimakkaasti olkapäästä, että häilyin edestakaisin kuin höyhen. Sitte laski hän minut äkkiä irti ja käveli nupein askelin edestakaisin. "Älkää uskoko sitä — en minäkään usko siitä sanaakaan!" sanoi hän pitkän hetken perästä silmännähtävästi tyvenempänä, vaikka rinta kohoili nopeasti hengähdyksistä. "Vanhus on uudestaan tullut lapseksi — hän on joskus nähnyt unta siitä ja luulee nyt aikoja sitten kuolleen vaimonsa kertoneen hänelle tuon tarinan. Vähän todenperäisyyttä saa asia siitä, että Erkki-setä on ottanut meidät lapsiksensa — ei kukaan ole tähän saakka käsittänyt, mistä syystä hän on sen tehnyt ja minä lisään aina sydämessäni: sääliväisyydestä ei hän varmaan sitä ole tehnyt. Ainoastaan käyminen Karolinenlustin toisen kerroksen lävitse voisi vakuuttaa minulle, onko vanhuksen kertomus todenperäinen. Minusta on mahdotonta, että ylpeä ruhtinatar on voinut elää Karolinenlustissa salaisesti naituna, kun koko meidän herttuaallinen perheemme on erittäin ylpeä. Voisin vannoa, jos sinetit tänään otettaisiin pois ovista, ett'ei siellä ole muuta kuin komea nuoren-miehen asunto, yksinäisen nuoren-miehen koto."

"Älkää vannoko, neiti Charlotte!" keskeytin minä kuiskaten — minä olin ikäänkuin huumantunut, ikäänkuin aivoni olisivat olleet sekaisin. "Huoneissa riippuu naisen silkkinuttu ja kirjoituspöydällä on paperia, joihin on piirretty: Sidonia K——n ruhtinatar — sen lienee hän itse kirjoittanut, sillä ei isäni eikä herra Claudiuskaan kirjoita senkaltaista — niin voi ainoastaan nainen kirjoittaa."

Hän katsoa tuijotti minuun. "Oletteko ollut siellä? Sinettien sisäpuolella?"

"Niin, minä olen ollut siellä", vastasin nopeasti, vaikka silmäni olivat maahan luodut. "Minä tiedän tien sinne ja vien teidät huoneisiin, mutta vasta — sitte kun Ilse on lähtenyt."

Lausuessani Ilsen nimen, tunsin äärettömän tuskan. Minusta tuntui, kuin olisi hän seisonut edessäni varoittavaisesti kohottaen etusormeansa ja kuin olisin tehnyt sanomattoman pahan, jota en koskaan voisi sovittaa. Ei edes Charlotten hyväilemisetkään minua rauhoittaneet ja minä pysyin yhtä levottomana hänen innokkaasti painaessansa minua rinnoillensa. Olinhan hänen tähtensä uhrannut vanhan uskollisen Ilseni.

XXIII.

Ilse oli seuraavina päivinä tavallista utterampi toimissaan. Hän oli isäni kapineitten joukosta löytänyt kaksi huolellisesti suljettua, liinavaatteilla täytettyä laatikkoa, joita ei ollut avattu äitini kuoleman jälkeen. Silloin kuului moittivia sanoja kummallisesta miehestä, joka purki ylös noita särjetyitä kivikuvia, ikäänkuin olisivat ne sokurileivoksia ja jätti mitä kauneimmat ja hienoimmat lakanat ja pöydänpeitteet homehtumaan kosteihin kellareihin. Hänen katseensa selkeni kuitenkin, kun vaatteet valkasevan auringon avulla jälleen muuttuivat keltaisista lumivalkoisiksi; mutta tämä toimi oli syypää siihen, ett'ei hän ehtinyt pitää aivan paljon huolta minusta, eikä hän huomannut, mitenkä minä usein sydämellisesti syleilin häntä, näillä rakkauden osoituksilla sovittaen tuota kamalaa: sittekun Ilse on lähtenyt.

Mutta oli toisiakin arveluksia, jotka huolestuttivat minua. Minä en tietysti miettinyt, että apuni tässä salaisuudessa voisi olla minulle *vaarallinen* — siksi oli minulla liian vähän maailmanviisautta; minä vaan himmeästi tunsin itseni rikoksen alaiseksi eturakennuksen omistajaa kohtaan, joka mitään aavistamatta levollisesti istui kirjoituspöytänsä ääressä, sillä välin kun kaikki salaisesti liittyivät häntä vastaan. Hän oli rikksellinen, siitä ei ollut epäilemistä — riistihän hän eteenpäin pyrkivältä veljeltä ja sisarelta heidän jalon nimensä; minä toivoin hartaasti heidän mitä pikemmin pääsevän luonnollisiin oikeuksiinsa; mutta että syvimmän salaperäisyyden suojassa juoniteltiin häntä vastaan hänen omassa talossaan, että katala kirjanpitäjä ynnä veli ja sisar, kuten ennenkin, seurustelivat hänen kanssansa sekä nauttivat ruokaa hänen pöytäkumppaleinaan ja että isäni hallitsi ja vallitsi Karolinenlustissa kuin omassa kodissaan, hänen oman lapsensa ottaessa osaa kaikkeen tähän kavaluuteen, oli minusta tuskastuttavaa sydämen pohjaan saakka.

"Te kuuntelitte meitä eilen", lausui Dagobert minulle seuraavana aamuna, kulmat synkissä rypyissä, kun minä, peljästyneenä hänen äkkiarvaamattomasta läsnäolostansa, aioin etehisessä rientää hänen ohitsensa. Hän näkyi odottaneen

minua. Isäni nöyrä "apulainen" oli yön kuluessa muuttunut käskeväiseksi herraksi, hän näytti taasen yhtä ylpeältä ja röyhkeältä kuin aron hautakummullakin ja se suututti minua; mutta näillä ruskeilla, rohkeilla silmillä oli niin paljo valtaa ylitseni, ett'ei ainoakaan niistä kiivaista sanoista, joilla aioin hänelle vastata, pujahtanut huulieni yli.

"Charlotten kertomus on saattanut minut mitä kauheimpaan pelkoon", jatkoi hän; "minä olin varma siitä, että jo tänään visertelevät varpuset katolla toisilleen meidän kallista salaisuuttamme, sillä te olette vielä liian nuori ja kokematon ymmärtääksenne, mistä on kysymys. Yksi ainoa ajattelematon sana teidän suustanne on herättävä vihollisemme epäluuloa ja tekevä ijäksi päiväksi kaikki käräjöimisyrietyksemme tyhjiksi."

"Mutta sitä sanaa minä en lausu", tiuskasin minä vihaisesti. "Saadaanpa nähdä, kuka meistä paremmin taitaa olla puhumatta."

Niin sanoen juoksin rappuja ylös ja pakenin kirjastoon. Nyt oli minunkin huulillani sinetti — ennen tahdoin kuolla kuin ilmaista sanaakaan.

Dagobertin ylpeä ja nurja käytös teki minut uhkamieliseksi. Charlotte sitä vastoin minua peljästytti ja saattoi minut ujoksi. Tunnittain seisoj hän pensastossa käsivarret ristissä ja säihkyvin silmin katsellen toisen kerroksen ikkunoita. Tämä oli minusta paljoa kalpeampi entistänsä ja kohdatessansa minut, sulki hän minut syliinsä ja kuiskasi kuumasti hengähtäen: "koska Ilse vihdoon lähtee? Minä en syö enkä nuku — minä en kärsi näitä tuskia!"

Päästäkseni näistä rettelöistä, etsin enemmiten suojaan isäni luona. Hän järjesti par'aikaa viimeisiä muinaistaideteoksia, sillä ruhtinatar oli ilmoittanut tulevansa niitä katsomaan muutaman päivän kuluttua. Minun täytyi olla hänelle armollinen siinä ja jos pitelin näitä särjetyitä kipsi- tai marmori-palasia yhtä varovaisesti ja visusti kuin isänikin, tapahtui se hänen selityksistänsä yhteisessä työssämme. Minun käsitykseni oli tosiaan hyvin epäselvä, mutta minä huomasin kuitenkin "särjetyssä rohjussa" kuolemattoman ihmishengen taidon, joka vuosisadasta toiseen asuu aivoissa ja nyt jokaisella muodolla ja värinmuutteella osoittaa uuden mitan, uuden syyn inhimillisen kehityksen tavattomassa puussa.

Ja viimein koitti kauhea päivä. Aurinko levitti kuuman kultansa puitten latvoille ja kuvastui kummallisen sinisilmäisenä pikkuiseen lammikkoon. "Ah, miten minä uudestaan vihasin tätä lampea, loistavia, pilkallisesti minuun tuijottelevia

kuvapatsaita ja pensasjoukkoja, joitten yli syksy jo oli hajoittanut muutamia kellertäviä lehtiä! Minä katselin sykkivin sydämin ulos ikkunasta — kyyneleeni taittoivat värien loiston.

"Itkeä et saa, lapseni, et millään muotoa", lausui Ilse pyyhkien silmiäni karkealla kädellään. Hän oli jo matkaviitassa, kirkkohattu oli pöydällä ja liki sitä pieni laatikko, jossa hänen vähäiset matkakalunsa olivat. Hän oli jo ollut ylhäällä isäni luona hyvästijättösillä, vaan minä en saanut seurata häntä sinne; mutta ulkona rappujen juurelta kuulin hänen vielä kerran rukoilevaisesti purkavan surullisen sydämensä. Hän palasi sieltä posket punaisena, mutta mielenliikutus ei estänyt häntä palaamasta pyyhinliina kädessä. Joka askeleella pyyhki hän leveitä marmoriportaita, sillä pitihän ruhtinattaren tuleman tunnin perästä ja silloin täytyi kaiken olevan "loistavan kirkasta" ja puhdasta.

Sitte otti hän mummovainajani antamat helmet pienestä kotelosta. "Katso tässä lapsi", lausui hän laskien helmet paljaasen kaulaani, "ruhtinatar huomatkoon, ett'et ole tullut aivan köyhänä isäsi luo. Minä tiedän, kuinka äärettömän paljon rahaa piilee tuonkaltaisissa kapineissa, sillä minä näin usein, miten rouva raukkani möi osan toisensa perästä koko Jakobsohnin perinnöstä."

Hattu pantiin kiireesti päähän, suuri villaviitta levitettiin hartioille, niin että se peitti pienen matkalaukun, jota hän kantoi vasemmassa kainalossaan. Sitte läksi hän kanssani taaksensa katsomatta katurakennukseen. Minä pidin häntä oikeasta kädestä ja painoin sitä sydämellisesti rinnoilleni, astuessani koneentapaisesti eteenpäin. Mutta etehisessä säikähdin; Ilse ei mennytkään neiti Fliednerin huoneeseen. Hänen kysytyään herra Claudiusta, vastasi vanha Erdmann osoittaen sormellaan: herran uusi työhuone.

"Oletko lapsekas vielä viimeisessä silmänräpäyksessäkin?" torui hän suuttuneena laskien laukun lattialle ja pitkittä mutkitta avaten osoitetun oven.

Niskoitellen astuin viheriänhämärään huoneeseen. Minä en ollut nähnyt herra Claudiusta siitä illasta, jolloin niin syvästi loukkasin häntä. Minä olisin mieluummin karttanut häntä; mutta kun nyt pakotettiin minut astumaan hänen eteensä, koetin näyttää niin uhkamieliseltä kuin mahdollista, sillä *hänhän* oli syyllinen vaan minä en, en suinkaan!

Hän istui eteläisen ikkunan edessä ja kirjoitti. Nähdessänsä meidän astuvan sisälle, veti hän erästä nuoraa; viheriät ikkunan varjostimet lensivät syrjälle ja

tuoksuvien pensaitten lehdistön läpi loistivat puutarhan kirjavat kukkapenkereet. Hän nousi ja ojensi Ilsele kätensä. Minä luulin hänen silmänsä välttämättömästi olevan ihan toisen näköiset, sen katseen jälkeen, jonka hän taannoin loi minuun, vaan ne katselivat minua yhtä tyvenesti ja vakavasti kuin hänen ensi kerran katsahtaessaan minua kirjoituspöydän edessä. Ne tekivät minut ujoksi.

"Herra Claudius, nyt on lähdön hetki tullut", sanoi Ilse ja siihen saakka pontevasti hillitty eron tuska kuului jokaisesta hänen sanastansa. "Minun täytyy välttämättömästi lähteä kotiin, ell'en tahdo, että kaikki menee päin mäntyyn Dierkhofissa. Jumala tietää, miten raskaalta se minusta tuntuu; mutta te olette lohdutuksenani, sillä te kyllä muistatte, mitä olette minulle luvanneet ja tuossa on Leonore!"

Mitään aavistamattani sieppasi hän käteni ja aikoi laskea sen herra Claudiuksen oikeaan. Mutta hän katsahti toisaalle päin ja tarttui kirjaan, jota hän sitte piti kädessään — minä käsitin hänen tarkoituksensa liian hyvin — olihan siihen koskeminen vähää ennen minua värisyttänyt.

"Minä tahdon valvoa väsymättä, Ilse rouva", lausui hän tavallisen tyvenesti; "mutta saanko milloinkaan valtaa ohjata häntä ja häneen vaikuttaa, en varmaan voi taata."

"Herra Claudius, ettehän toki tarkoittane lapsen liian vähän kunnioittavan teitä?" kysäsi Ilse. "Leonore tietää kyllä, ett'ei tohtori tieteellisiltä töiltään ehdi paljon muistelemaan häntä, että jonkun toisen täytyy pitää hänestä isällistä huolta" — minä huomasin heikon punan lentävän herra Claudiuksen kasvojen yli hiusrajaan saakka — "kunnes hän jälleen voi palata kotiin Dierkhofiin... Minä tunnustan teille, että te olette lohdutukseni tänä vaikeana hetkenä ja vaikk'ette tahdokaan ojentaa Leonorelle kättänne, olette kuitenkin ankara ja vakava mies ja tyttö on vielä ihan lapsi niin sanoissaan kuin töissänsä —"

"Asian laita lienee kuitenkin toisin, kuin luulette", keskeytti hän Ilseä... Mikä tuska! Nyt Ilse vielä tarttui kovakouraisesti minun iskemääni haavaan. Katumus valloitti minut taasen kaikella voimallaan — olisihan minulla nyt tilaisuutta sovittaa mitä olin häntä vastaan rikkonut — vaan en, nyt en enää saanut sitä tehdä, sillä minä olisin siinä tapauksessa yhtä kamala kuin vanha kirjanpitäjä, joka häntä petti ja kuitenkin teeskenteli uskollisuutta ja ystävyyttä.

"Hoidokkaanne tarvitsee ennen kaikkea lohdutusta", jatkoi hän, silmät

tuskakseni lakkaamatta luotuina kasvoihini. "Hän on niin kalpea, että minä pelkään hänen täst'edes kahta vertaa enemmän vihaavan ja inhoavan korkeita, tuuheita puita, jotka estävät häntä näkemästä taivasta." Hän otti uuden avaimen seinältä ja laski sen eteeni kirjoituspöydälle. "Minä tiedän, missä parhaiten tyynnytte eron ikävystä ja tuskista, neiti von Sassen. Minä olen toimittanut uuden lukon puutarhanporttiin — avaimen jätän teille; nyt voitte häiritsemättä käydä Helldorfin perheessä ja seurustella pienen lemmittynne kanssa, niin usein kuin teitä haluttaa."

Ilse näytti olevan äärettömän kummastunut; mutta nyt ei ollut aikaa selitellä. Ulkoa pihalta kuului vaunujen jytinä.

"Ilse rouva, nyt täytyy teidän lähteä", lausui herra Claudius mennen ikkunan luo ja vetäen uutimet enemmän syrjään. Portaitten edessä seisoivat hänen vaununsa ja vanha Erdmann nosti par'aikaa siihen hänen laukkuunsa.

"Varjelkoon meitä, enhän minä toki vaunuissa lähde!" päivitteli Ilse.

"Miksi ette? Minä luulen eron tällä tavoin huokeammaksi, kuin jos lähtisitte jalkasin."

"No, Jumalan nimessä siis. Katso tässä! lapsi, älä unhota avainta!" — hän pisti sen taskuuni. "Minä en tosiaan tiedä, mitä sillä teet; mutta koska herra Claudius on antanut sen sinulle, niin jätän sen huoletta käsiisi."

Hän pudisti sydämellisesti herra Claudiuksen kättä ja lähti. Ulkona etehisessä seisoivat neiti Fliedner ja Charlotte. Minä en voinut kärsiä viimeksimainitun sähköviä silmiä ja onnellista hymyä, vaan kätkin nyyhkien kasvoni Ilsen rinnoille. Hänkin, tuo voimakas nainen, taisteli urhoollisesti kyöneleitä vastaan, — minä kuulin sen hänen raskaasta hengähtämisestänsä — ja silmänräpäyksen ajaksi sulki hän minut innokkaasti syliinsä. Ikäänkuin sumun lävitse näin herra Claudiuksen seisovan viheriäisten uutimien välissä; hän viittasi salaa Ilsole lyhentämään tuskani ja suruni; hänen ei tarvinnut sitä tehdä — minä tein sen itse. Kädet puserrettuina kulmiini, pakenin minä pihasta puutarhaan ja vasta juostessani sillan yli kuulin minä vaunujen ajavan ulos portista kadulle.

Minä suljin ikkunaluukut, lukitsin ovet ja heittäydyin sohvankulmaan, jossa Ilse viimeiseksi oli istunut. Niin makasin pari tuntia syvän surun vallassa.

Margareta ruhtinatar tuli; isäni tervehti häntä etehisessä. Minä kuulin, miten herra von Wismar ja hovineiti toruen ajoivat pois kurjen, joka luultavasti oli alinomaa kumartaen lähestynyt liian liki herttuallista vierasta. Toisessa kerroksessa katosivat ylös astuvien askeleet kuulumattomiin, ruhtinatar viipyi luultavasti salaperäisten sinettien edessä. Kauhea tuska ahdisti rintaani, sillä olihan Ilse nyt poissa ja hetki lähestyi, jolloin olin sitoutunut hankkimaan kumoamattomia todistuksia kirjanpitäjän kertomuksille. Minä pistin käteni taskuun ja heitin äsken saadun avaimen kauas lattialle, ikäänkuin olisi se polttanut sormiani. Minua uskottiin, ja minä olin kuitenkin kamala, kummallista, tuo mies tuolla katurakennuksessa oli aina vieressäni, mihin menin, vaan vakavana, tyvenenä ja karkoittamattomana. Enkä minä kuitenkaan *tahtonut* olla hänen hoidokkaansa, minä vetäydyin toisten puoleen, luopumattomasti veljen ja sisaren puoleen; kerran oli hän sen huomaava — omaksi vahingokseen. Minä kätkin kasvoni syvemmin tyynyihin. Silloin häikäsi kapea ikkunanluukun reiästä tuleva päivän valon siinne silmiäni.

Ruhtinatar tuli alas jälleen ja isäni kolkutti oveani; hän kutsui minua. Minä en liikkunut ja olin iloinen, kun kuulin kaikkien lähtevän pois; mutta hetken perästä tuli Charlotte rientäen käytävään; hän pudisti kovasti ovea ja huusi käskeväisesti nimeäni. Entistä kauniimpana ja komeampana seiso i hän, kun avasin oven, edessäni mitä kalleimmassa puvussa.

"Joutuun, joutuun, lapsi, ruhtinatar tahtoo nähdä teidät!" huudahti hän kärsimättömästi. "Oletteko mieletön, kuin suljette itsenne todelliseen, egyptiläiseen pimeyteen! ja kaiken tämän teette ainoastaan sentähden, että olette päässeet vapaaksi ikävästä nuhdesaarnaajasta! Te olette oikein hullu arkatuntoisuudessanne!"

Hän silitti hiuksiani ja rypistynyttä leninkiäni ja käsivartensa, jonka hän kiersi ympärilleni, ohjasi niin voimakkaasti liikuntojani, että sangen pian olimme matkalla katurakennukseen.

"Minä olin Dagobertin kanssa sattumalta puutarhassa ruhtinattaren ohitse mennessä", kertoi hän minulle melkein huolimattomasti. Vaikka olinkin viaton; ja heti valmis uskomaan kaikkea, mitä minulle kerrottiin, katselin kuitenkin vähän

epäillen tuota verrattoman sievää pukua, johon hän "sattumalta" oli pukeutunut "ja mitä siitä sanotte, teidän hajamieliselle isälleen, joka ei tavallisesti voi erottaa minua vanhasta Erdmannista, johtui mieleen esitellä Dagobert ja minut ruhtinattarelle, ja ajatelkaas vaan, se onnistui hyvin, hän ei kertaakaan erehtynyt Dagobertin ja minun suhteeni!"

Siinä oli taasen tuo ylpeä käytös, joka aina minua ujostutti ylevyytensä kautta.

"Erkki setäkin joutui hoviseuraan — tietysti vasten tahtoansa", jatkoi hän. "Hän antoi par'aikaa muuttaa kasvihuoneen kivilohkareita, kun ruhtinatar astui sisään meidän seurassamme. Minä olen varma siitä, että hän sydämensä pohjasta kiroaa kaupunkimme sanomalehtiä, jotka huomenna laveasti kertovat Hänen Korkeutensa käynnistä Claudiuksen kauppatoimistossa; mutta siitä ei voi mitään huomata; hän on varustanut itseään porvarillisten avujensa koko tyvenyydellä ja näyttää siltä, kuin kunnioittaisi *hän* ylhäistä seuraa läsnäolollansa. Naurettavaa, vaan minä luulen sen melkein vaikuttavan ruhtinattareen — tämä on jos mahdollista haistellut jokaista kukkaa ja on nyt mennyt katurakennukseen perin pohjin tarkastelemaan koko toimistoa — hirveää pihakammaria esimerkiksi. Hui hui, no, jokainen tekee mielensä mukaan!"

Me saavuimme juuri etehiseen ruhtinattaren tullessa pihakammarista. Hän kävi herra Claudiuksen vieressä, suuri komea kukkakimppu kädessä.

"Missä aron prinsessa on piileskellyt?" kysyi hän ja uhkasi nauraen minua sormellaan. Charlotte oli jo saanut tilaisuutta kertoa pilkkanimestäni.

"Pilkkopimeässä huoneessa, Teidän Korkeutenne", vastasi hän minun sijastani. "Pienokaisella on ikävä, sentähden että hänen on tänään täytynyt erota vanhasta palkkapiiastansa."

"Minun täytyy toki pyytää sinua mainitsemaan Ilse rouvaa toisella tavalla, Charlotte", ojensi herra Claudius. "Hän on hellästi ja uskollisesti monta vuotta ollut neiti von Sassenilla äidin sijaisena."

"No, sitte hän kyllä ansaitsee, että hänen tähtensä olette itkeneet silmänne noin punaisiksi", vastasi prinsessa hellästi suudellen minua otsalle.

Neiti Fliedner tuli nyt helisevä avainkimppu kädessä juhlallisesti rappuja alas ja ilmoitti syvästi kumartaen kaikki huoneet olevan avatut. Vanhanaikuinen kauppahuone miellytti ruhtinatarta erittäin ja hän halusi nähdä ylikerroksen, kun

herra Claudius kertoi huoneitten suurimmaksi osaksi olleen monta vuotta samassa kunnossa. Silloin astui isänikin herra von Wismarin ja hovineiden seurassa hymyillen neiti Fliednerin kammarista; he olivat olleet katsomassa kaikenlaisilla harvinaisilla kalleuksilla täytettyä lasikaappia.

Silmäni seurasivat ehdottomasti herra Claudiusta hänen astuessaan herttuallisen ruhtinattaren rinnalla hitaasti portaita ylös. Charlotte oli oikeassa: ylpeässä umpimielisyydessään ja arvokkaisuudessaan näytti "kauppias" todellakin siltä, kuin kunnioittaisi *hän* korkeita vieraita läsnäolollaan, ja minusta tuntui, kuin olisi koko se loisto äkkiä levinnyt hänen esi-isiensä vanhaan, synkkään taloon ja kivikaarien yli, joista joka sana, joka askel majesteettillisesti kaikui, ja leveiden vaan hienotekoisilla käsipuilla varustettujen portaiden yli.

Vanhanaikuisen porvarillisesti ja käytännöllisesti olivat todellakin ylikerroksen huoneet sisustetut; huonekalut näyttivät olevan sitä varten hankitut, että "kestäisivät ikuisesti". Mahdottomasti eroten Karolinenlustin aistillisesta komeudesta loistivat ne sisällisestä rikkaudesta. Siinä ei näkynyt pehmeästi topatuista tuolia kiiltävine, hienoine silkkipäällyksineen, veistettyinä kalleimmista puulajeista; mutta kulmillisina ja suorina kuin niiden entisten istujain kankeat niskat, olivat tuolit järjestetyt pitkin seiniä, joista kukkia ripoittelevien, veitikkasilmäisten keijukaisten sijasta korkeintaan tummaksi muuttunut Kristuksen kuva tahi Holbeinin maalaama siivo saksalaisvaimo katselivat alas, silmät sävyisesti luodut maahan ja otsa käärittynä kummallisen kirkkaasen läpinähtävään harsoon; mutta oikean gobelini-kankaan vaalenemattomat värit ja nahkatapettien vääristämätön kultaus loisti siellä sen sijaan ja kultakirjaiset uutimet kohisivat synkässä komeudessaan jokaisen ikkunan edessä.

Todellisen saksalaisen porvariston ankarat tavat, jotka olivat melkein suljetut näitten seinien väliin, lienevät epäilemättä vaikuttaneet kummallisesti ruhtinattareen. Hän astui ensimmäiseen saliin, tarttui siellä molemmin käsin keskellä huonetta tammi-pöydässä loistavaan hopeamaljaan, jättiläisen kokoiseen esineeseen. Nauraen koetti hän nostaa sitä huulilleen. Samassa seisoi herra Claudius nopealla askeleella hänen vieressään ottaaksensa vastaan raskaan astian, joka luiskahti ruhtinattaren käsistä; mutta korkea vieras tuijotti kalmankalpeana kauniin Lotharin kuvaa.

"Oi Jumalani!" sammalsi hän laskien kätensä silmien eteen.

Jos jotakin löytyy, joka tuskallisissa hetkissä tuottaa meille lujuutemme takaisin,

niin on se muitten teeskennelty osanottavaisuus ja sääli. Neiti von Wildenspring syöksi hallitsijattarensa luo häntä tukeaksensa. Mutta ruhtinatar tointui pian ja viittasi hänet takaisin ylpeällä, käskevällisellä liikunnolla.

"Mitä ajattelettekaan, Konstansia?" kysyi hän hiljaa, vapisevalla äänellä.
"Olisinko siis niin heikko, että luulette minun pyörtyvän? Eikö voisi tulla liikutetuksi nähdessään aikoja sitten kuolleen henkilön äkkiarvaamatta seisovan edesssä peljästyttävän elävän? Luultavasti olen unhottanut hajuvesipullon kasvihuoneesen ja minä soisin mielelläni, eitä toisitte sen minulle."

Hovineiti ja herra von Wismar katosivat heti käytävään. Dagobert ja Charlotte peräytyivät ikkunakomeron läpitunkemattomien uudinten taakse ja isäni katseli sivuisessa huoneessa erästä veistettyä ristiinnaulitun kuvaa. Huone näytti niin muodoin hetkiseksi jääneen tyhjäksi. Syvästi hengittäen meni ruhtinatar kuvan luo; tuokion äänettömyyden perästä viittasi hän herra Claudiusta luoksensa.

"Antoiko Claudius maalata tämän kuvan *teille*?" kysyi hän nopeasti hengittäen.

"Ei, Teidän Korkeutenne."

"Sitten ette luultavasti tiedä, kenen oma se ennen oli?"

"Tämän ainoan esineen olen ottanut velivainajani kodista."

"Ah, Karolinenlustista", lausui hän huojennettuna; "siis hänen omasta asunnostansa. Kuka lienee sen maalannut? Tämä ei ole vanhan, typerän hovimaalari Krausen tekoa; hän ei koskaan taitanut näin valloittavaisesti kuvata sielua silmiin."

Hän vaikeni hetkeksi ja painoi nenäliinaa huuliansa vastaan.

"Tämä ei voi olla maalattu pitkää aikaa ennen hänen poismenoansa", jatkoi hän vapisevalla äänellä. "Tämän toisten rintatähtien välillä esiin pilkistävän pienen hopeatähtisen keksi Sidonia sisareni kerran vallattomalla tuulella ollessaan eräällä pienellä huviretkellä. Sen päällekirjoitus on: 'uskollinen ja virkkamaton', eikä se tietysti ollut koristetulle suuremman arvoinen kuin ainoastaan muisti hauska vietetystä hetkestä."

Taasen vallitsi kuolonhiljaisuus, jota ainoastaan silkkiakuttimien hiljainen kahina keskeytti.

"Kummallista", puhkesi ruhtinatar äkkiä sanomaan, "Claudius ei milloinkaan käyttänyt sormuksia, turhamielisyydestä, sitten sanottiin; hän ei sallinut niiden peittää kätensä kaunista muotoa, ja tuossa — katsokaa kultaviivaa vasemman käden nimettömässä sormessa! Minä tunsin tarkoin tämän käden, näinhän minä sen niin usein, mutta, aina tuohon onnettomaan tapaukseen asti, joka kerta ilman tuota kummallista — yksinkertaista koristetta — mitä varten kantoi hän sitä *siinä*? Näyttääpä se — vihkisormukselta."

Herra Claudius ei vastannut sanaakaan; hänen somat huulensa, jotka aina olivat ummistetut, kuten mieltiväisten henkilöitten useimmiten, näyttivät nyt tavallista selvemmin kaikki juonteet; mahtoiko hän nähdä yhtä hyvin kuin minä, miten Charlotten silmät oikein hehkuen riippuivat hänen kasvoissansa?

"Herrainen aika, mitäpä tässä kuvittelen!" jatkoi ruhtinatar hetkisen äänettömyyden perästä. "Eipä hän ollut edes kihloissa — ei, koko maailma sen tietää. Sanokaa minulle kuitenkin suoraan, eikö kukaan todellakaan ole hänen kuolemansa jälkeen omistajana vaatinut tätä kuvaa?"

"Teidän Korkeutenne, ei ole ketäkään paitsi minun, jolla olisi oikeutta velivainajani omaisuuteen".

Mitä se oli?... Vastaus oli niin selvä ja näytti niin erehtymättömän todenmukaiselta, että oli melkein mahdotonta häntä epäillä. Kalpein kasvoin ja sangen peljästyneenä kurkisti Charlotte esiin uutimien väliltä. Silminnähtävästi oli herra Claudiuksen vastaus vaikuttanut samaa häneen kuin minuunkin. Ainoastaan Dagobert mittasi setäänsä pitkällä halveksivalla silmäyksellä ja pilkallinen hymy näkyi hänen huulillansa: hän oli varma asiastansa, ja lujasti uskoi ruhtinattaren edessä seisovan miehen valhetelleen. Kuka heistä oli oikeassa? Minä toivoin vielä voittoa veljelle ja sisarelle; mutta minä tunsin myöskin, ett'en koskaan eläessäni enää voisi luottaa ihmiseen, jos nyt toteutuisi, että herra Claudiuksen vertainen mies oli alentunut valhettelijaksi.

Molemmat lähettiläät palasivat olkapäitään kohottaen tyhjin toimin kasvihuoneesta ja hajupullo löydettiin viimein ruhtinattaren taskusta; hän oli äkkiä voittanut takaisin koko vaikuttavan tyvenyytensä. Ainoastaan hänen poskensa, joita tavallisesti hieno puna rusotti, hehkuivat nyt purpuranvärisinä.

Neiti von Wildenspring vakuutti huolestuneena taivaan olevan ukkosenpilvillä peitetyn, ja sitä sanomaa todistivat synkät varjot, jotka äkkiä levisivät

huoneesen. Kuitenkin istahti ruhtinatar nauttiaksensa harvinaisen kalleita hedelmiä, joita neiti Fliedner tarjosi hopea-astiasta. Läsniä olevat istuutuivat hänen ympärillensä, ainoastaan isäni puuttui; äärimmäisessä huoneessa käveli hän tutkien huonekalua toisensa perästä: hän näkyi ihan unhottaneen, kenen seurassa hän oli tullut sinne ja ruhtinatar antoi nauraen hänen jatkaa tutkimistaan.

Minä olin niin synkkämielinen ja minusta alkoi tuntua oikein kamalalta, juuri kuin olisin peljännyt koko katon raskaine veistoksineen putoavan helteiseen saliin, taikka kauniin Lotharin koska hyvänsä astuvan alas kehyksestänsä ja yhtyvän seuraamme. Miten pelottavaisesti ja puhuvin silmin hän meitä katseli ja miten lämpimästi ja elävästi tuo "tavattoman kaunis käsi" yksinkertaisine koristelemattomine sormuksineen erosi tummasta sametintapaisesta pohjasta!

Kentiesi luki ruhtinatar nämät tuskalliset ajatukset minun kasvoistani; hän viittasi minut luoksensa.

"Lapseni, ette saa olla niin surullinen", lausui hän hellästi ja lempeästi, sillä välin kun minä vavisten kaikkien katseesta, äkkiä ja ehdottomasti laskeusin polvilleni hänen eteensä — olinhan minä usein tehnyt niin Illellekin. Hän laski kätensä pääni päälle painaen pääni taaksepäin. "Aron prinsessa! Miten kauniilta se kuuluu! Mutta te ette oikeastaan olekaan pohjoisten arojen lapsen kaltainen, teillä kun on ruskeat kasvot, itämainen nenä, mustat vastahakoiset kiharat ja ujo uhkamielisyys käytöksessänne ja liikunnoissanne: Paljoa ennen otaksuisin teidät Unkarinmaan arojen prinsessaksi, jonka jalkojen eteen illalla lasketaan kaikki ryöstetyt aarteet ja joka koristakse itämaiden kalleimmilla helmillä — ah, katsokaa, kuinka oikeassa olen!" nauroi hän tarttuen alas rinnalleni luistaneeseen helminauhaani; hetken aikaa kierteli hän sitä kummastuneena sormiensa välissä. "Mutta ovathan nämä verrattoman kauneita helmiä!" huudahti hän ihmetellen! "Ovatko ne teidän omanne ja keneltä olette saaneet tämän harvinaisen koristeen?"

"Mummo-vainajaltani."

"Isänne äidiltäkö? Ell'en aivan paljoa erehdy, oli hän syntyisin von Olderode, tuosta ikivanhasta rikkaasta vapaaherran suvusta — eikö totta lapseni!"

Liikunto ruhtinattaren pään yli saattoi minut katsahtamaan ylös: siinä seisoivat Dagobert, etusormi varottavaisesti pystyssä ja hänen silmänsä kohtasivat minua

maneitillisesti ja läpätunkevaisesti. "Älä ilmase mitään!" varoitti minua mielenilmeinen liikunto. Ikäänkuin unessa muistin hänen jo ennenkin kerran minua varoittaneen; mutta tässä elämäni rumimmassa hetkessä ei minulla ollut aikaa eikä ajatuskykyä kysymään itseltäni: "mistä syystä", ainoastaan sen katseen valloittamana ja äärettömän hämmentyneenä sammalsin: "minä en tiedä."

Mitä olin tehnyt? Viimeistä sanaa lausuessani katosi lumous ja oma valheellinen ääneni kauhistutti minua. Kuinka! Olinko todellakin selittänyt kaikille läsnäoleville, ett'en tietänyt, oliko mummo-vainajani ollut syntyisin vapaaherratar von Olderode? Valhetta! valhetta! Yhtä hyvin kuin tunsin Jumalan kymmenet käskyt, tiesin hänen olleen syntyisin Jakobsohn. Olinhan nähnyt hänen kuolevan juutalaisena ja olinhan ollut hänen viimeinen lohdutuksensa... Minkä tähden siis valhettelin? Vielä tänään täytyy minun tunnustaa, "ett'en sitä tietänyt". Minä puhuin melkein koneentapaisesti vieraan vaikutuksen alaisena ja huomasin katkeralla tuskalla saavani koko ikäni hävetä sitä tapausta. Ja mitä se auttoi, jos kaikki Dagobertin kanssa osoittaisivat minulle tyytyväisyyttänsä siitä? Yksi tuomitsi minua kuitenkin ankarasti — hän katseli minua hillitsemättömästi säikähtyen, kääntyi ja meni ulos; hän oli herra Claudius.

Minä taistelin itseni kanssa, vaan ei minulla ollut rohkeutta heti tunnustaa totuutta. Häpeä ja pelko tulla naurunalaiseksi sulki huuleni; sitä paitsi keskeytettiin samassa vastaukseni tuottama hetkinen äänettämyys; ukkosen ilman ensimmäinen tuulenpuuska syöksi katua pitkin, heittäen kadun tukehuttavaa pölyä ja kuivia lehtiä ikkunoita vasten. Vielä kerran halkasi salama paksun pilviseinän, kirkas säde tunkeusi sisään, kiilsii loistavasti vastapäätä olevien talojen ikkunoissa ja heitti vaalean heijastuksen hämärän salin tummiin seiniin ja huonekaluihin.

Ruhtinatar nousi seisomaan, kaikki riensivät ikkunoitten luo ja isänikin luopui miellyttävästä tutkimisestansa ja tuli kiireesti meidän luoksemme.

Äärettömässä tuskassani näin ja kuulin kaikki ikäänkuin unessa. Minä näin herra Claudiuksen jälleen astuvan sisään, — korkeana, lujana ja vakavana; mutta nyt vasta käsitin, miksi ruhtinatar niin lakkaamatta häntä katseli, häntä puhutellessansa — olihan hänellä juuri sama loisto silmissään kuin kuvallakin, loisto, jonka ruhtinatar kutsui "sieluksi" ja jota typerä vanha hovimaalari ei voinut maalata. Ruhtinatar laski kätensä hänen käsivarrellensa antaaksensa hänen taluttaa itsensä alas; minä seurasin heitä koneentapaisesti ja menin

niinmuodoin neiti Fliednerin ohitse; hänen lempeässä katseessansa oli jotakin kylmää ja vierasta, kun hän kääntyi minuun päin, — ah niin, olihan hänkin nykyään kuullut kasvihuoneessa Dagobertin varoituksen ja näki nyt valheen mustan, häpäsevän pilkun otsassani; minä purin alihuultani ja astuin kynnyksen yli. Naisten silkkiliepeet kahisivat rappusissa ja niiden yli kuului ruhtinattaren lempeä, sointuva ääni; minusta ei hän koskaan ennen ollut puhunut niin helläänisesti. Häntä halutti vielä kerran tulla tähän "mielenkiintoiseen ylimystaloon", vakuutti hän herra Claudiukselle. Neiti von Wildenspring ja herra von Wismar kuiskasivat toisillensa ja sitte nosti hävytön hovineiti lievettänsä, katseli epäileväisesti rappusia ja herra von Wismar löyhytti nauraen ilmaa nenäliinallansa, juuri samaten kuin Dagobert teki hautakummulla. Se oli mitä selvin tyytymättömyyden osoitus ruhtinaalliseen päätökseen. Charlotte käveli heidän takanansa; minä huomasin sivulta, miten hänen poskensa punottivat ja miten juonteet suun ympäri osoittivat sanomatonta vihastusta — ei sekään minuun koskenut! mutta nyt heräsin siitä jäykkyydestä, johon olin vaipunut.

"Oivallista!" kuului ääni kuiskaavan vieressäni. "Aron prinsessa on käyttäytynyt urhoollisesti, nyt olen rauhoitettu salaisuutemme suhteen!" Ja Dagobert kumartui niin tuttavasti puoleeni, että tunsin hänen hengityksensä.

Jos joku olisi äkkiä lyönyt minua kavalasti ja kovasti, en olisi voinut kiivastua siitä enemmän kuin tästä kuiskauksesta. Minä vihasin noita surkeita silmiä, jotka hymyilivät minulle? ne olivat viekoitelleet minut tuohon julmaan käytökseen ja tuo lämmin, poskiani koskeva hengitys, ärsytti ja loukkasi minua — hän ei enää ollut mies, jonka hyväksi urhoollisesti taistelisin jokaisen vastustajan kanssa — hän oli katala, tuo kaunis Tankred, ja hänen kastanjankarvaiset kiharansa, joita niin paljon olin ihaillut, olivat otsan ympäri kiemuroitsevia käärmeitä. Mielettömänä löin häntä kädelläni, juoksin kuin hullu rappuja alas ja turvauduin isäni käteen, kun hän ruhtinattaren vieressä astui alas juuri viimeiseltä portaalta.

"No, no, lapseni, emmehän nyt ole arolla!" nuhteli hän minua nauraen, Hovineito ja kammariherra olivat kauhistuneina väistyneet syrjään, juostessani heidän ohitsensa ja ruhtinatarkin käänsihe kummastuneena, kun kuuli minun tavatonta meluani.

"Älkää toruko pientä metsämehiläistä, rakas tohtori", puolusti hän minua hellästi. "Iloitkaa, että hänen lapsellinen luontonsa niin pian tointuu eron ikävästä."

Siitä olin vähältä tulla mielettömäksi: nyt luultiin vielä vihastustani lapsimaisuudeksi ja siksihän herra Claudiuskin sen otaksui. Hän katseli ylitseni, hänestä en ollut olemassakaan — ja olinhan ansainnutkin sen rangaistuksen.

XXIV.

Kuumaa ilmaa toi tuuli etehiseen. Tuntui siltä, kuin puutarhan kukkien tuoksu olisi saennut paksuksi liikahtamattomaksi aineeksi. Ukkonen ei vielä ollut jyrissyt, ei ainoakaan virkistävä sadepisara vielä kastanut kuivaa, janoista maata; mutta kivitetyllä pihalla kieri pieniä lastuja ja paperiliuskoja ja poppelipuut heiluvat joen rannalla edestakaisin. Tuuli hengähti syvään, syöstäksensä uudestaan hurjasti esiin.

Ruhtinatar astui kiireesti sivukadulta tuleviin vaunuihinsa ja isäni, jota oli pyydetty herttuan luo, seurasi häntä. Vielä kerran tarjosi hän herra Claudiukselle kätensä, Dagobertille ja Charlottelle nyykkäsi hän ystävällisesti päätänsä, josta he kiittivät syvällä kumarruksella. Minua, pikku olentoa ei kiireessä huomattu, ja se olikin minulle mieleen: mitä minä heistä huolin? Minä menin pihan ylitse ja avasin puutarhan portin. Minun oli vaikea pysyä jaloillani. Tuuli raivosi jälleen avaran kentän yli. Vihaisesti hyökkäsi se päälleni ja irroitti portin kädestäni; ponnistaen kaikki voimani tartuin siihen uudestaan ja työnsin sen lukkoon, sillä ankarien taloussääntöjen mukaan ei sitä koskaan saanut jättää auki. Ja nyt eteenpäin! Minä tuppuroin hengästyneenä muutamia askeleita ja minusta tuntui, kuin olisi minut heitetty keskelle aaltoilevaa vettä. Miten kirjava kukkainen lainehti, miten välistä näkyivät ainoastaan varret ja lehtien vaaleanviheriäinen alapuoli, välistä taasen kukat kohosivat komeassa loistossansa! Ja miten nöyrästi solakat, kauniit italialaiset poppelit kumartelivat hurjassa tanssissaan tuulen kanssa, huminallaan sekoittaen äänensä sen vinkumiseen!

Minä en äkkiä enää tuntenut maata jalkojeni alla: kohta lensin keskelle päivänkukkapengertä, sitten heitettiin minut takaisin pihan muuria vasten. Nostetuin käsivarsin pitäen kiinni epätasaisista kivistä nojasin päätäni muuriin ja annoin hengähtäen ja levähtäen myrskyn raivota pääni ylitse. Ujosti kurkistin esiin kasvoihini lentäneitten kähäröitten alta, sillä portti aukeni ja herra Claudius tuli puutarhaan. Hän katseli etsien joka haaralle ja huomasi vihdoin minut.

"Ah myrsky on lennättänyt teidät tänne!" sanoi hän. Heti seiso hän suojelevaisesti edessäni: ei ainoakaan hiuskarva kähäröistäni enää liikkunut tuulessa.

"Todellakin pääskysenpojan kaltainen, jonka myrsky on heittänyt pesästä!" nauroi Dagobert, joka oli setäänsä seurannut ja horjuen piti kiinni portinpielestä.

Äkkiä laskin käsivarteni alas ja käännyn toisaalle: samankaltainen nauru oli arolla ajanut minut pakoon Dierkhofin suojelevan katoksen alle.

"Tulkaa takaisin eturakennukseen; te ette enää voi päästä Karolinenlustiin!" kehoitti herra Claudius minua lempeästi.

Minä pudistin päätäni.

"No, sitte minä saatan teitä; suojatta on teidän mahdotonta pysyä jaloillanne."

"Mun viittan' sulle tarjoisin — suojaksi tuulessa!" kaikui liikutetussa sielussani. Ei, minä en tahtonut! Menkööt molemmat pois! Tuota, jonka otsan takana kavaluus asui, inhosin minä, ja häntä, joka minua niin lempeästi ja kärsivällisesti puhutteli, häntä häpesin minä.

"Minä en tarvitse suojelevaa viittaa, minä kyllä menen yksinäni", vastasin vaivaloisesti katsahtaen hänen silmiinsä, mutta kiiltävien kyyneleitten lävitse, joita en suurimmalla ponnistuksellakaan taitanut hillitä, hampaani kalisivat ikäänkuin vilusta.

Herra Claudius katseli minua Dagobertin uudestaan nauraessa, kummallinen liikutus näkyi hänen kasvoissansa. "Te olette sairas", lausui hän hiljemmin ja kumartuen puoleeni. "Nyt voin vielä vähemmin jättää teitä yksin. Olkaa hyvä ja seurakaa minua."

Tämä loppumaton kärsivällisyys ja sääli pientä, tuittupäistä olentoa kohtaan, jota hänen varmaan täytyi halveksia, saattoi minut tottelemaan vastustelematta; samassa laimeni tuuli hetkeksi, minä pysyin helposti jaloillani ja läksin muurin vierestä.

Dagobert seiso vielä portin luona. Luultavasti olivat herra Claudiuksen hiljaa lausutut sanat ja minun äkkiarvaamaton myöntymiseni häntä seuraamaan herättäneet hänen epäluuloansa. Hän laski merkitseväisesti sormen huulillensa ja

kohotti ankaran uhkaavaisesti oikean kätensä. Sitten palasi hän pihalle ja sulki portin. Turha varovaisuuden kehoitus! Minä en virkkanut mitään — ensin valhetella ja sitten pettää — silloinpa vasta olisin ollut oikein inhottava herra Claudiuksen silmissä, vaikka ilmoitukseni olisikin ollut hänelle verrattomaksi hyödyksi. Mutta minä muistelin myöskin syvästi surullisena Heintzin kauhistuttavia kertomuksia panttautuneista sieluista: olinhan minäkin samanlainen edestakaisin liitelevä, eteenpäin pääsemätön sieluraukka.

Me saavuimme rientoaskelin etumaisen kasvihuoneen luo; minun ei tarvinnut kertaakaan etsiä turvaa suojelijaltani — vaatteet liehuivat ympärilläni, mutta jalat pysyivät kuitenkin aina maassa lentäessäni eteenpäin hänen vieressänsä. Silloin leimahti vahva ukontuli ikäänkuin etsien itselleen tietä tuuheitten poppelipuitten välitse ja värjäsi ne ruusupunaisiksi; melkein paikalla sen jälkeen jyrähti kauheasti ja ensimmäiset sadepisarat putosivat rapisten kasvihuoneen lasiseinille. Me astuimme kiireesti sisään vieraan ilmanalan korkeitten kasvien keskelle, jotka, tietämättä ulkona raivoavasta rajuilmasta, liikkumatta sitä katselivat. Minä katsahdin sivulta ylös äänettömään saattajaani: yhtä erillään seisoi hänkin keskellä häärivää ihmissukua — sentähden että hän kätki rikoksellisia salaisuuksia rinnassansa?

Hän huomasi silmäykseni ja katseli minua tutkivaisesti kasvoihin. "Nopea liikunto on jälleen värjännyt huulenne — onko teidän nyt parempi olla?"

"Minä en ole kipeä", vastasin hänelle katsahtaen sivulle päin.

"Mutta syvästi liikutettu", lisäsi hän. "Eipä kummaakaan, asunnon muutos sen vaikuttaa — nuori viaton sielu ei koskaan astu rankasematta hiljaisesta kiusauksettomasta yksinäisyydestä häärivään maailmaan."

Minä käsitin aivan hyvin hänen tarkoituksensa. Miten lempeästi hän arvosteli rikostani! Eilen olisin vielä ajatellut: "senkötähden että hän itse valhettelee maailmalle!" Nyt en sitä enää taitanut!

"Minä tekisin mielelläni tämän muutoksen teille huokeammaksi", jatkoi hän. "Ensin sanoin itselleni tuolla ylhäällä salissa, ett'en sitä voisi, ell'en mitä pikemmin sitä paremmin lähettäisi teitä talostani; mutta minä en ole erhettymätön teoissani ja voin kovin pettyä niiden suhteen, joille jättäisin teidät kasvatettavaksi —"

"Enkä minä sallikaan lähettää itseäni pois", keskeytin häntä. "Luuletteko, että

minä olisin tuntiakaan kestänyt täällä eron tuskan jälkeen? Jalkasin olisin juossut Ilsen perästä arolle saakka, ell'ei minun — täytyisi pysyä isäni luona. Tiedänhän minä, että lapsen pitää kuuluman isällensä; ja hän tarvitseekin minua. Vaikka olenkin lapsellinen ja taitamaton, on hän kuitenkin jo tottunut minuun."

Hän katseli minua kummastuneena. "Teissä on enemmän mielenlujuutta, kuin luulin. Tarvitaanhan sängen paljon lujamielisyyttä pakoittaessa suurimmassa vapaudessa kasvanutta luonnetta velvollisuuden ikeen alle. No niin, minä huomaankin arvelukseni mahdottomaksi, se heräsikin minussa pahana henkenä, kun olin masentavien tunteitten vallassa ja nähdessäni teidän horjuvan."

Niin sanoen kääntyi hän luotani, tarttui loistavan kauniiseen, lasiseinää vastaan likistyneeseen kukkaan ja väänsi sen niin varovaisesti toisaalle päin, että olisi luullut sen toimen anastavan kaiken hänen huomionsa. Hän ei näkynyt tahtovan huomata, miten minä vein kädet kasvoihin peittääkseni häpeätäni.

"Te ette luota minuun, elikkä luottamus on säännöllisesti teissä hävitetty, sillä tullessanne tänne ei teissä varmaankaan ollut luottamattomuutta maailmaa ja ihmistä kohtaan", jatkoi hän vakavasti, "Minulla on vaikea tehtävä teissä; uskollisen Eckhardtin katkera kohtalo on tullut osakseni, minunkin on varoittaminen ihmisiä tästä vietteleväisestä synnistä ja palkkani on — ett'ei kukaan minua rakasta. Mutta se ei ole estävä minua tästä hetkestä alkaen rupeamasta suojelijaksenne. Kenties tulette kerran huomaamaan, että olen tarkoittanut parastanne, että käteni on ollut isän käden kaltainen, joka varovaisesti laskeutui pöydän kulmalle, ett'ei lapsikullan otsa siihen sattuisi — ja tämä todistus on oleva minulle kylliksi, minä tyydyn siihen. Mutta älkää toki niin ahkerasti lukeko hiekkaa jalkojenne edestä!" keskeytti hän itseään. "Ettekö huoli katsahtaa ylös? Minä haluaisin mielelläni tietää, mitä ajattelette."

"Minä luulen teidän kieltävän seurustelemistani Charlotten kanssa", vastasin minä nopeasti ja nostaen päätäni.

"En tykkänään: minun nähdessäni tahi neiti Fliednerin läsnäollessa saatte seurustella hänen kanssansa niin usein, kuin suinkin haluatte. Mutta minä pyydän teitä välttämään kahdenkeskenoloa hänen kanssansa, hänellä on, kuten jo olen teille sanonut, pää täynnä kaikellaisia turmiollisia aatteita, enkä minä soisi samankaltaisia tyhjiä houreita tarttuvan teihin. Kuinka helposti puhdas, viaton ihmissielu voi joutua senkaltaisen vaikutuksen alaiseksi, olen nähnyt tänä päivänä. Lupaatteko totella minua tässä asiassa?" Hän ojensi minulle kätensä.

"Minä en voi." huudahdin minä, sillä välin kun hän vaaleten veti kätensä takaisin. "Minä tuskastun niin tässä kuumassa tuoksuvaisessa ilmassa" — sydämeni sykkikin, että luulin sen pakahtuvan. "Katsokaa, sade on jo hiljennyt — ja pääsenhän puitten suojassa Karolinenlustiin saakka — sallikaa minun mennä!"

Niin sanoen seisoin jo ulkopuolella ja juoksin jokea kohti; rajuilma raivosi entistä väkevämmin; kohta paikalla tulin läpimärjäksi. Suojelevaisesti pidin käteni silmäni ylitse, muuten olisin pimein päisin syössyt jokeen tahi puita kohti ja niin juoksin eteenpäin, kunnes hengästyneenä seisahduin Karolinenlustin etehiseen. Jumalan kiitos, nyt en enää kuullut tuota tyventä ääntä, joka kuitenkin vaikutti minuun, ikäänkuin lämmin sykkivä sydän ilmaantuisi siinä.

Minä heitin pois vettä vuotavan musliini-leninkini, hiivin pilkattuun mustaan pukuuni jälleen ja avasin ikkunanluukut. Minä olin ypö yksin koko avarassa suuressa talossa; ja tuolla ulkona kaakotti sateesta etehiseen paennut siipikarja. Minä hiivin ikkunakomeroon ja irroitin vapisevin sormin helminauhan kaulastani. Hirveän elävänä joutuivat mummo-vainajani puoleksi lakastuneet silmät mieleeni ja luulin kuulevani hänen korisevan äänensä lausuvan: "Ilse, pane helminauha tuolle ruskealle kaulalle, se kuuluu siihen", ja sitte sanovan minulle: "helmet sopivat sinun näköösi, sinulla on äitisi silmät, mutta Jakobsohnin kasvojen juonteet". Nimi jota en tänään ollut tuntevinani, oli siis kirjoitettu kasvoihinikin: tuskin oli valheellisempaa, petollisempaa olentoa kuin minä suuressa avarassa maailmassa! Mitä tietä vaelsinkaan! Kuinka useasti olinkaan näinä muutamina viikkoina viekoiteltu valheesen ja petollisuuteen! Mutta tästä lähin tahdoin tulla hyväksi jälleen; innostuneena suutelin helmiäni. Minä en enää käyttäydy ajattelemattomasti kysymättä: "Kenelle sillä teet vääryyttä ja ketä suretat?"

Ulkona vinkui tuuli heikkenemättä. Näyttipä siltä, kuin taistelisi siellä kaksi rajuilmaa vallasta. Nyt näin akka kauhukseni kaksi henkeä tulevan lehtimajasta ja lähestyvän taloa: veli ja sisarhan ne olivat.

"Noin, lapseni, täytyy raivata itselleen tietä etsiessään onnensa jälkiä!" lausui Charlotte. Hän heitti tuulen rikkoman sateenvarjon huoneen kulmaan ja läpimärjän viittansa sohvalleri; sitte pyyhki hän nenäliinallaan kasvonsa ja hiuksensa.

"Vihdoin!" huudahti hän. "Me olemme olleet kuin kiristyspuissa sedän viipyessä

puutarhassa, kun emme voineet salaa päästä tänne! Nyt istuu setä kirjoituspöytänsä edessä Eckhofin kanssa, jolle emme teidän tahtonne mukaan ole kertoneet, että olette uskottumme; tohtori on linnassa, eikä parempaa tilaisuutta siis voisi sattua. Me voimme rauhassa hallita ja vallita täällä. Eteenpäin siis!

"Nytkö?" huudahdin minä väristen. "Tuolla ylhäällä mahtaa olla hirveätä tämmöisessä ilmassa!"

Dagobert purskahti suureen nauruun; Charlotte sitä vastoin tuli tumman punaiseksi ja polki vihastuneena jalkaansa.

"Herra Jumala, älkää toki olko semmoinen jänis!" torui hän kiivaasti. "Minä olen kuolemaisillani levottomuudesta ja te rupeatte tuommoista lörpöttelemään! Luuletteletkeko todellakin minun vielä kerran menevän maltillisesti levolle, toivottuani ja odotettuani tuon ikävän Ilseenne lähtöä yhtä hartaasti kuin juutalaiset odottavat Messiastansa? Luuletteko minun edes voivan odottaa iltaa, vapauttamattani itseäni tuosta kauheasta epäluulosta, jonka setä tänään selityksellensä herätti sielussani? Oma sydämeni tukehuttaisi minut sykkimisellensä! Lisäksi palaa Dagobert ylihuomenna rykmentiinsä ja hänenkin täytyy tulla vakuutetuksi. Me emme suo teille minuuttiakaan aikaa! Täyttäkää lupauksenne! Eteenpäin, eteenpäin, lapseni!"

Hän pudisti minua olkapäästä. Siihen asti olin ujosti rakastanut ja ihailnut sitä voimakasta päättäväistä tyttöä, nyt pelkäsin häntä, ja hänen puheensa Ilsestäni suututti minua; mutta minä en virkkanut sanaakaan, sillä olinhan minä vapaaehtoisesti pistänyt pääni paulaan enkä enää saanut sitä siitä pois. Ääneti avasin makuukammarini oven ja osoitin kaappia.

"Onko se poislykättävä?" kysyi Charlotte heti käsittäen tarkoitukseni.

Minä myönsin ja samassa tarttuivat veli ja sisar siihen ja lykkäsivät sen syrjään, joten salaovi tuli näkyviin. Charlotte avasi sen ja astui portaalle. Tuokion seisoi hän siinä kalman kalpeana, kädet sydämellä, ikäänkuin olisi se pakahtumaisillaan kuumasta verestään — sitte meni hän lentäen ylöspäin, Dagobert ja minä seurasimme häntä.

Minä olin oikeassa — siellä ylhäällä oli kauheata olla. Myrsky vinkui juuri siinä kulmassa ikäänkuin tahtoen laista sen pois ja levitellä siellä säilytettyjen salaperäisten tapausten jäännökset kaikkiin ilman suuntiin. Ruusunväristen

rullavarjostimien takana kilisivät ikkunanruudut ja sade virtasi lakkaamatta alas huuhtoen niiden ulkopuolia; ruusunväriset uutimetkin näyttivät hämärässä ikävän harmailta.

Avata ovi, astua sisään ja tarttua ovesa riippuvaan kauhtanaan oli Charlottelle silmänräpäyksen työ; hän otti sen alas naulasta ja levitti sen, sitä tarkastellaksensa.

"Tätä kauhtanaa voi mies käyttää yhtä hyvin kuin nainenkin", lausui hän, pudottaen sen lattialle. Olkapäitään kohottaen astui hän peilipöydän luo, huolellisesti tarkastaaksensa siellä olevia hopeakapineita. "Hiusvoidetta ja puuteria sekä kaikenlaisia kauneusvesi-pullosia!" huudahti hän puhaltaen pois paksun pölyn. "Minkäkaltainen naisten ihaileman upsierin peilipöydän täytyy olla, tiedämme ennakolta, eikö niin Dagobert? Kaunis Lothar oli turhamielinen kuin nainen — ell'ei teillä ole parempia todistuksia, on asiamme huonolla kannalla!" sanoi hän olkapäänsä yli minulle tyvenen näköisenä; mutta minä huomasin jotakin kiiltävän hänen silmissään, joka täytti minut surulla ja säälillä: minä näin siinä kuolontuskaa ja syvintä alakuloisuutta.

Sitte kaikui äkkiä jonkinmoinen vapiseva huuto hänen huulistansa, riemuitseva, ytimiin saakka tunkeva huuto. Hän levitti käsivartensa, syöksi avonaisesta ovesta viereiseen huoneeseen ja heittäytyi kehdon yli, joka oli sinertävä-peitteisten vuoteitten vieressä.

"Meidän kehtomme, Dagobert, meidän kehtomme! Oi Jumalani, hyvä Jumala!" sammalsi hän ja Dagobert riensi ikkunan luo vetämään uutimia syrjään. Kalpeasti ja epäselvästi valasi päivä pieniä kellastuneita tyynyjä, joihin Charlotte oli kätkenyt kasvonsa.

"Kaikki on totta, kaikki aivan tsemällensä!" mumisi hän. "Minä siunaan kuuntelevaa rouvaa haudassaan! Dagobert, täältä on herttuallinen äitimme kuullut ensimmäisen itkumme! Herttuallinen äitimme, K——n herttuoitin ylpeä tytär, miten hurmaavalta se kuuluu ja miten saavat nöyrtyä nyt kaikki ylimysten tyttäret, jotka ovat nyrpistäneet nenäänsä kauppiaan ottolapsille! Taivaan Jumala, minä sorrun onnestani!" keskeyttihe hän huutaen ja pusertaen käsillään otsaansa. "Meidän kauhea vastustajamme tuolla kauppiaan talossa oli oikeassa, sanoessaan minulle taannoin, että minun ensin täytyy oppia kestämään totuutta! Minua huikasee!"

"Vai niin!" vastasi Dagobert tyyliä ja suuttuneena ja laski uutimen ikkunan eteen. "Lakkaa toki riehumasta! Tyyntä, että voit käyttää järkeäsi; tuo liiallisuus on ihan moitittavaa! Minä en enää tarvinnut täänkaltaisia todistuksia, Eckhofin kertomus oli minusta kyllin tyydyttävä ja sekin oli ainoastaan päivän säde, joka tarkemmin valasi, mitä jo kauan olemme tunteneet rinnoissamme ja sydämissämme."

Charlotte levitti huolellisesti viheriän harson jälleen pienen kätken päälle.

"Kiitä Jumalaa tästä sielunrauhasta!" lausui hän tyvenemmin. "Minun epäileväinen luonteeni on antanut minulle paljon tekemistä viime päivinä. Oi, te pikku viaton olento", pilkkasi hän minua nauraen, "te lörpöttelette naisen kasialasta ja kauhtanoista, joitten käyttämistä voi suuresti epäillä ja tämä huonekalu ei kiintynyt mieleenne! Oletteko todellakin niin tavattoman — viaton? Yhdellä ainoalla sanalla olisitte voineet säästää minulta kaikki viime ajan kauheat tuskat."

Minä tuskin kuuntelin näitä pilkkasanoja. Peljäten muistelin Eckhofin innostunutta kertomusta, että taasen oli eloa suljetuissa saleissa. Kahden, monta vuotta sitten kuolleen hengen salaisuudet tulivat ilmi sinä hetkenä. Ja kuitenkin oli salaisuus niin tarkoin vartioitu! Ruhtinattaren oma sisarinkin oli mitään aavistamatta mennyt niiden ohitse — kentiesi tahtoivat vainajat, ett'ei salaisuus heidän kuolemansa jälkeen tulisi ilmi. Mutta nyt lepäsivät kaunis ruhtinatar ja mies verisine otsineen haudassa, eivätkä voineet estää vieraita käsiä koskemasta heidän omaisuuteensa — tahi kentiesi palaavat he vielä varoittamaan, miten tuo synkkä raivio ennusti! Hirveän eläväksi oli paikka muuttunut, jossa minä joku viikko sitte näin ainoastaan äänettömän auringon säteen pilkistävän sisään. Niin, ulkona raivosi tosin tuuli; mutta täällä hiipi se hiljaa huoahdellen pitkin kattoa. Hitaasti liikkuivat ja kahisivat uutimet kuin naisten liepeet lattialla, silloin tällöin laskien kalpean valon säteen aaveentapaisesti hiipimään hämärän huoneen lävitse — aaveentapainen oli se kuin rauhaton, taivaan ja maan välillä liitelemään tuomittu itsemurhaajan sielu!

Uhkarohkeata oli, luonnon voimien näin raivotessa, urkkia kuolleitten salaisuuksia; vavisten ja sykkivin sydämin mietin minä sitä. Minun heikko ääneni ei voinut hillitä sitä himoa ja sitä korkean säädyn ja arvon ahneutta, joka raivosi Charlotten rinnassa.

Veli ja sisar seisoivat kirjoituspöydän edessä, jota minä taannoin niin syvästi

kunnioitin, että tuskin tohdin hengittää sen yli — nyt olivat kaikki sen päällä olevat kapineet nuolen nopeasti heitetyt sikin sokin.

"Tässä näkyy äitimme vaakuna sinetissä, kirjoitusneuvoissa ja paperissa!" lausui Charlotte. Hänen äänensä vapisi vieläkin; mutta ylpeä levollisuus ja päättäväisyys olivat palanneet hänen käyttökseen. "Ja tässä on muutamia vanhoja kirjeenkuoria." — Hän otti kuoret kirjepinteen alta: "Hänen herttualliselle korkeudellensa K——n ruhtinattarelle Sidonialle. Lutserni. Katso Dagobert, kaikki kirjeet ovat lähetetyt Sveitsiin, sen tuntee postimerkeistä. Luultavasti oli joku uskottu aina äidin sijasta matkoilla, joka otti kirjeet vastaan ja lähetti ne salaperäiseen Karolinenlustiin."

Dagobert ei vastannut. Hän tärisytti laatikkoa: avainta puuttui; mutta Eckhofin kertomuksen mukaan sisälsi tuo ikäänkuin pöytään kiinnimuurattu laatikko Lotharin kirjelaukun ynnä tärkeät paperit. Olkapäitään kohottaen, otsa synkissä rypyissä kääntyi Dagobert toisaalle, meni ikkunan luo ja veti uutimen syrjälle, katsellaksensa ulos; Charlotte sill'aikaa heitti kuoret huolettomasti pöydälle ja meni salin vastakkaiseen päähän. Siinä oli piano — minä en taannoin kiireesti paetessani sitä huomannut. Charlotte avasi sen pitkittä mutkitta ja laski kätensä koskettimille, jotka olivat tuomitut ijäiseksi vaikeneman: *ne* puolustivat kumminkin kauhealla epäsoinnulla, siihen niillä oli ääntä; katkaistujen kielten säestämänä särisivät äänet niin hermoja kiihottavaisesti, että vahva Charlottekin säpsähti ja kauhistuneena sulki kannen. Hän oli peljästynt; mutta hänessä ei kuitenkaan näkynyt hituakaan siitä sydäntä-ahdistavasta pelosta ja arasta hellyyden tunteesta, jolla minä katselin näitä hengettämiä kapineita, joissa minun mielestäni oli ikäänkuin jonkinlainen sielu. Hän koski soittimen päällä olevia nuottivihkoja, levitti ne hajaalleen, kunnes hän äkkiä huudahti ja puoliääneen mutta kuitenkin riemuiten rupesi laulamaan: "*Già la luna in mezzo al mare.*"

"Dagobert, tässä on laulu, jota äitimme lauloi rouva Godinin luona, tässä se on — tässä, tässä!" keskeyttihe hän, heiluttaen vihkoa ilmassa. Minä en kuullut, vastasiko veli mitään, ja käännyn sentähden hänen puoleensa. Hän seiso i seljin meihin päin, kumartuneena kirjoituspöydän ylitse. Nopeasti riensin hänen viereensä.

"Sitä ette saa tehdä!" lausuin hänelle. Minä peljästyin omasta äänestäni, niin vieraalta ja vapisevalta kuului se; kuitenkin katselin häntä rohkeasti silmiin.

"Hä, mitä en saa!" kysyi hän pilkallisesti, mutta antoi kuitenkin kätensä, jossa oli kummallinen esine, vaipua alas.

"Murtaa lukkoa", jatkoin minä rohkeammin. "Minun on syyni, että olette täällä sinettien takana, minä olen teitä tänne houkutellut; kovin pahaa se on, minä käsitän sen hyvin. Mutta muuta ei saa tapahtua, minä en sitä salli!"

"Todellako?" nauroi hän. Kummallista: — hänen silmänsä kiitivät oikein mielten koko ruumiini yli ja niihin syttyi tuli, jommoista en ikinä ollut nähnyt. "Miten sitten käyttäytyisitte, te pikku hauras, elohopean kaltainen olento?" kysyi hän; pilkallisesti ja pisti nopeasti tiirikkansa lukkoon. Minä kuulin, miten se ritisi ja ratisi. Tuskastuneena, mutta myöskin suuttuneena tartuin molemmin käsin hänen käsivarteensa ja koetin vetää sitä pois. Samassa tunsin hänen kovasti kiertävän käsivartensa ympärilleni ja kuiskaavan korvaani: "Pikku villi-kissa, älkää koskeko minuun, älkääkään katselko minua noin — se on vaarallista teille! Teidän hurmaavat silmänne ovat jo ensimmäisestä hetkestä asti lumonneet minut! Juuri teidän kesytön kiukkunne ärsyttää minua ja jos vielä kerran lyötte minua kuin tänään rappusilla, niin olette hukassa — hurmaava, liukas sisilisko!"

Minä huudahdin ja hän päästi minut jälleen.

"Mitä hulluttelet, Dagobert!" torui Charlotte rientäen luoksemme. "Anna lapsen olla rauhassa, sanon sinulle! Hän ei ole sopiva esine sinun luutnantin-oikuillesi. Leonore on minun suojani alla, siinä kyllä! Sitä paitsi on hän oikeassa, tuo pieni viaton olento! Me emme saa väkivaltaisesta avata, mitä löydämme täällä lukittuna. Mitä paperit meitä hyödyttävät, jos meidän täytyy tunnustaa anastaneemme ne konnamaisesti oikeuden sinettien takaa? Ne ovat kuitenkin nyt hyvässä kätöksessä, kunnes ne eräänä päivänä julkisesti tuodaan esiin. Ei Erkki setäkään voi saada niitä käsiinsä sinettien tähden, jotka hän on antanut laappia oviin. Emmekä me tarvitse enempää todistusta: yhtä varmaan kuin olen elossa, yhtä varmaan tiedän nyt seisovani vanhempaimme talossa, omalla perityllä alallamme!" lausui hän juhlallisesti. "Kuuletko? Myrsky lausuu siihen Amen!"

Niin, nyt tulikin tuulenpuuska, joka saattoi lattian tärisemään jalkaimme alla ja lennätti auki oven, jonka minä, nähtyäni Ilsen, olin paetessani ainoastaan lykännyt kiinni ja jättänyt lukitsematta. Silmänräpäyksessä valeli myrsky kirjoituspöydän vedentulvalla.

"Ha, ha, myrsky sanoo todellakin amen ja näyttää meille, miten meidän on

menetteleminen!" nauroi Dagobert, jälleen sulkien oven. "Tuuli koskee kovakouraisesti tähän tärkeään pöytään, kuten näet — valta valtaa vastaan, sanotaan! Jos asia kävisi sinun ja Eckhofin mielen mukaan, täytyisi minun kerjätä joka groshenia Erkki sedältä ja kuulla hänen nuhteitansa minun veloistani, kunnes tulen harmaapäiseksi ja sinä saisit vanhan piian ikävän kohtalon osaksesi!"

"Vanhaksi piiaksi tulen kaikessa tapauksessa", vastasi Charlotte hieman vaaleten. "Minä en milloinkaan mene halvemman säätyiselle miehelle, mutta noita hovinarreja en millään muotoa voi kärsiä. Enkä minä myöskään tahdo *lempiä*, minä en *tahdo*! Minulla on toinen pyrintöperä: niinä tahdon tulla abedissaksi aatelisessa naisluostarissa — silloin tulee monta, jotka ennen ovat minua halveksineet, minun valtani alaiseksi — kavahtakoot itseään silloin! Paitsi sitä en käsitä sinua, Dagobert", lausui hän syvästi hengittäen. "Olemmehan jo aikoja sitte päättäneet, että asia vasta tammikuussa, sinun tänne siirrettyäsi, tulee tutkittavaksi ja että siksi kokoomme niin paljon todistuksia kuin mahdollista. Minusta on hirveän vaikea kestää täällä yksin; jo nytkin on minun äärettömän vaikea katsoa Erkki setää silmiin huutamatta hänelle. Sinä olet pettäjä! seurustella neiti Fliednerin, tuon kamalan noidan kanssa, joka näyttää mitä viattomimmalta ja yksinkertaisimmalta, vaan kuitenkin ahkerasti auttaa setää varastamaan meiltä nimemme ja perintömme! Ja minä olen kuitenkin pitänyt hänestä! Tämä käy melkein yli voimieni, mutta mitäpä on tehtävä, minun täytyy kestää! Eckhof on oikeassa, kun lakkaamatta saarnaa meille varovaisuutta ja suurinta maltillisuutta."

Hän pyyhki nenäliinallansa märkää pöytää ja lykkäsi laatikon jälleen lujasti liitoksiinsa.

Minä en enää ottanut osaa heidän etsimiseensä ja tiedusteluunsa, vaan pakenin lasi-oven ja pöydän välille vartiaksi. Luulin maan vieläkin tärisevän allani, mutta huomasin itse sen sijaan vapisevani. En koskaan eläessäni ole ollut niin peloissani kuin sinä kauheana hetkenä, jolloin niin äkkiä tunsin eläviä kahleita kiertäytyvän ympärilleni.

Jos minut heitettäisiin syvyyteen, en voisi enempää peljätä, kuin kuullessani tuon puoliäänisen kuiskauksen, jota en kokonaan ymmärtänyt, mutta joka kuitenkin ajoi punan kasvoihini. Ennen kaikkia olisin jättänyt kaikki sinne ja juossut niin kauas, kuin jalkani olisivat kantaneet; mutta pelko, että kirjoituspöydän laatikko kuitenkin viimein tulisi auki murretuksi, pidätti minut paikallani.

"Katsokaa, tämä on meidän vaakunamme, pienokaiseni!" lausui Charlotte viimein, tullen luokseni ja näyttäen sinettisormusta. "Isämme ei tosin koskaan käyttänyt sormuksia, vakuutti hänen Korkeutensa tänään, mutta kaikissa tapauksissa on tämä olemassa ja sitä on silminnähtävästi käytetty sinettinä, sillä olihan se isän kirjoitusneuvojen päällä; minä anastan sen ainoan kapineen edeltäpäin." Hän pisti sormuksen taskuunsa.

Nyt olin vapautettu, sillä me menimme alas ja kaappi siirrettiin jälleen paikallensa. Vapaaherra Lothar von Claudiuksen laillisina perillisinä, herttuallisen perheen sivuhaarana astuivat veli ja sisar alas niitä rappuja, joita Charlotte epätoivossa ja tuskastuneena äsken astui ylös. Päivän selkeä oli nyt se arvoitus — minullekin — mutta kuinka oli herra Claudiuksen mahdollista punastumatta ja vakavasti kieltää totuutta? Ja kuitenkin: hän ei valhetellut, olipa asian laita sitte miten hyvänsä!

XXV.

Charlotte otti viittansa, vaan pudotti sen jälleen peljästyneenä, riensi ikkunan luo ja avasi sen kiireesti.

"Mitä nyt on tapahtunut, herra Eckhof?" huudahti hän ulos.

Vanha kirjanpitäjä juoksi juuri hiekkakentän yli taloa kohti, Hän oli hatutta ja hänen tavallisesti rauhalliset kasvonsa näyttivät peljästyneiltä; hän oli silminnähtävästi hyvin liikutettu.

"Vedentulva on tapahtunut Dorotheenthalissa!" huudahti hän hengästyneenä. "Vähintään neljäkymmenen tuhannen taalerin vahinko Claudiuksen kauppahuoneelle! Kaikki meidän monenvuotiset istutuksemme ja laitoksemme ovat tulvan vallassa! Ettekö kuule hätäampumista? Ihmisiäkin on vaarassa!"

Dorotheenthal oli herra Claudiuksen oma maakartano, vanha, entinen aatelishovi, joka ynnä kylä oli vähäisessä, jotenkin syvässä laaksossa. Kauppahuoneen toiminta-ala oli enemmän Dorotheenthalin istutuksissa kuin kaupungin talon ympärillä puutarhoissa. Puitten kylvö oli tykkänään asetettu sinne ja erittäin olivat kalliit havupuut tuottaneet sille jonkinlaista kuuluisuutta. Siellä oli kaikenlaisia suuria kukkakenttiä ja monta ananas-, kämmekkä- ja kaktus-huonetta pienen linnan ympärillä. Muutamat pienet lammet ja jotenkin väkevä virta helpottivat sanomattomasti tätä suurta tointa; mutta nyt oli auttaja muuttunut pirulliseksi viholliseksi — lammit olivat paisuneet tavallisen vesirajan yli ja virta, joka oli rikkonut sulun, yhtyi nyt niihin, kuten Eckhof kertoi, ennenkuin katosi huoneesensa.

"Mikä onneton tapaturma!" huudahti Charlotte kalman kalpeana.

"Ah, joutavia! Mitäpä siitä niin peljästy?" lausui Dagobert välinpitämättömästi olkapäitään kohottaen. "Eihän neljäkymmentätuhatta taaleria ole paljon Erkki

sedän rikkauteen verraten? Hän voi kyllä sen vahingon kestää — ja lopuksi, mitä se meihin kuuluu? Hänen oma asiansa se on — meidän perintömme ei vähenny siitä äyriäkään! Hänen otsansa pysyy luultavasti ryppyisenä muutaman päivän ja matkarahat, jotka huomenna saan, eivät arvattavasti ole runsaat. No niin — olisihan minun täytynyt tyytyä niihin, vaikka kaikki täällä olisi tavallisessa järjestyksessä."

Viimeisiä sanoja tuskin kuulin. Charlotte juoksi ulos ja minä hänen kanssansa. Ihmisiä oli vaarassa! Oi miten surkealta se kuului! Minä tahdoin tarkempia tietoja enkä voinut jäädä yksin Karolinenlustiin. Charlotte tarjosi minulle käsivartensa ja niin riensimme sateen lakkaamatta meitä kastellessa kuohuilevan joen ylitse ja vedestä valuvia käytäviä myöten katurakennukseen.

Siellä täällä juoksi puutarharenki peljästynein kasvoin tien ylitse ja jo kaukaa kuulimme muurin takaa sekavia ääniä ja huutoja. Melkein kaikki työväki oli koossa pihalla, kun saavuimme sinne, ja porstuan edessä seisoivat herra Claudiuksen vaunut. Hän itse astui samassa portaille sadenuttuun puettuna ja hattu kädessä. Oli ikäänkuin rauhoittava voima lähtisi hänen ihan tyvenistä kasvoistansa: melu loppui heti. Hän lausui muutamia käskyjä; ei vähintäkään kiirettä eikä malttamattomuutta näkynyt hänen tyvenistä, jaloista liikunnoistansa. Siinä näkyi, että tuo valkea, vakava pää pysyi suorana kaikissa elämän kohtauksissa.

Meidän saavuttuamme väistyi väki syrjälle antaaksensa meille tietä; minä riipuin vielä Charlotten käsivarressa. Samassa näki herra Claudius meidän tulevan pihan ylitse ja melkein kuin peljästy, sillä salaman nopeasti lensi hänen otsansa ryppyihin; hän veti kulmansa yhteen ja niiden alta kohtasi minua pitkä, rankaseva katse. Minä loin silmäni alas ja vedin käteni kumppalini kainalosta.

"Setä, tämä on suuri vahinko!" huudahti Charlotte astuen hänen luoksensa kynnykselle. "Niin", vastasi hän yksinkertaisesti, muuta lisäämättä. Sitte kääntyi hän sisälle etehiseen, jossa neiti Fliedner seiso.

"Hyvä Fliedner, pitäkää huolta, että neiti von Sassen heti saa kuivat vaatteet! Minä jätän hänet teidän suojeltavaksenne!" käski hän tavallisella tyvenellä tavallaan, osoittaen likaisia, ihan märkiä atlaskenkiäni ja läpimärkää leninkiäni. Mutta kasvoihini hän ei enää katsonut.

Hän astui nopeasti vaunuihin ja tarttui ohjiin.

"Ottakaa minutkin Dorotheenthaliin, setä!" huudahti Dagobert, tullen samassa kirjanpitäjän kanssa puutarhan portista.

"Ei ole tilaa enää, kuten näet", vastasi herra Claudius lyhyesti ja viittasi muutamille työmiehille, jotka Eckhofin kanssa istahtivat vaunuihin; he olivat Dorotheenthalista.

Vaunut pyörivät pois ja neiti Fliedner tarttui käteeni, viedäksensä minut huoneesensa. Charlotte tuli meidän perässämme.

"Niin, te olettekin märkä kuin pesty kissanpoika", lausui hän minulle, neiti Fliednerin noutaessa minulle kuivia vaatteita. "Kummallista, että setä sen huomasi tämmöisenäkin hetkenä, jolloin hänen kaupustelijasielunsa kadottaa tuhansia!"

"Siitähän juuri voitte huomata, ett'ei hänellä ole kaupustelijasielua", vastusteli neiti Fliedner. Hänen lempeät kasvonsa olivat kalpeat peljästyksestä ja nyt näkyi katkera juovakin hänen suupielissänsä. "Minä olen usein pyytännyt teitä, Charlotte, vapauttamaan korviani tuommoisista kovista jo ansaitsemattomista lauseista; minä en todellakaan voi niitä kärsiä."

"Vai niin! Mutta olettehan ääneti ja teistä on ihan luonnollista, että setä teidän kuultenne pitää minulle nuhdesaarnoja ja kauheassa tyvenyydessään käyttää itseään epäkohteliaasti minua vastaan!" huudahti Charlotte kiivaasti. "Jos hän edes olisi kunnioitettava harmaapäinen vanhus, niin kärsisin sen helpommin; mutta ylpeyteni kohooa tuota miestä vastaan, jolla veljeni ja minun suhteeni on vähemmin etua vanhemmuudesta kuin mahtavammudesta. Hän menettelee julmasti kanssamme!"

"Se ei ole totta", vastasi neiti Fliedner vakaasti. "Hän vastustaa ainoastaan senkaltaisia haluja, joita hän ei kärsi. Jos käyttäydytte omavaltaisesti ja kiittämättömästi, niin täytyy teidän nöyrästi ottaa vastaan nuhteita. Tänä on taasen jotakin tapahtunut, jonka olisitte voineet estää. Herra Claudiuksen ollessa ruhtinattaren kanssa kasvihuoneissa, oli nikkarimme ottamassa mittaa kaikista teidän huoneen ikkunoista; hän sanoi teidän tilanneen luokkuja."

"Niinpä niin! Minä olen kauan kyllä sallinut päivän paahtaa arkaa ihoani", keskeytti häntä Charlotte uhkamielisesti. "Päivän puolisisissa huoneissa täytyy olla luukut."

"Aivan oikein; mutta olisi ollut kohtuullista, jos ensin olisitte puhuneet siitä herra Claudiukselle. Tämä on *hänen* talonsa ja te menetätte *hänen* rahaansa."

"Taivaan Jumala, *kerranhan* toki päivä koittanee, jolloin ei minun enää tarvitse kuulla näiden kahleiden kalisevan!" huudahti Charlotte innoissansa.

"Kentiesi te kerran vielä sitä tahtoisitte", vastasi neiti Fliedner sangen tyvenesti.

"Luuletteko niin, hyvä rakas neiti?" Nuoren naisen pilkallinen ääni kuului oikein kauhealta minun korvissani. "Se oli mieltä masentava ennustus! Kuitenkin olen kylliksi rohkea toivomaan, ei, varmaan odottamaan, että sallimus on minulle suosiollisempi ja määrää minulle paremman kohtalon."

Hän meni oven luo.

"Ettekö tahdo juoda teetä minun kanssani?" kysyi neiti Fliedner niin ystävällisesti ja rauhallisesti, kuin ei katkeraa sanaakaan olisi lausuttu. "Minä valmistan sen kohta; onhan minun vastaaminen neiti von Sassenin terveydestä ja minun täytyy siis koettaa estää mahdollista vilustumista!"

"Kiitoksia!" lausui Charlotte kylmästi olkapäänsä yli, avatessaan oven. "Minä tahdon olla kahdenkesken veljeni kanssa. Lähettäkää tekeitin ylös, mutta pieni hopeinen; minä en enää tahdo juoda messinkisestä, vaikka Dörte kirkastaisikin sen kullankiiltäväksi. Hyvästi, prinsessani!"

Charlotte lukitsi oven ja riensi kuuluvien askelin rappuja ylös. Melkein heti sen jälkeen kaikui kova pianon soitto muuten hiljaisessa talossa.

Vanha neiti säikähti. "Oi Jumala, miten sydämettömästi!" mumisi hän itsekseen. "Jokainen ääni koskee kipeästi tuskastuneesen sydämeeni."

"Minä menen pyytämään häntä lakkaamaan!" lausuin lähestyen ovea.

"Ei, ei, älkää tehkö sitä!" pyysi hän pidättäen minua tuskastuneena, "Hänen tapansa on semmoinen, kun hän on suuttunut; antakaamme hänen siis olla; mutta tänään, tänä tuskallisena hetkenä — mitähän väki ajatellee hänestä! He luulevat häntä jo ennakoltakin paljoa kovasydämisemmäksi, kuin hän todella onkaan", lisäsi neiti huolestuneena.

Hän vei minut sohvan luo ja pyysi minua istumaan sen pehmeille

höyhentyynyille. Toisessa tilaisuudessa olisi ollut erittäin hauska miellyttävässä vanhanaikuisessa huoneessa. Teekeitin hyräili; tuuli kiiti huoaten tyhjiä katuja pitkin ja sadepisarat valuivat lakkaamatta alas ikkunaruutuja myöten.

Tyytyväisesti nyykytteli ijankaikkisesti hymyilevä kiinalainen mandariini päättään lasikaapissa, äkäinen pikku villakoira makasi laiskana ja tyytyväisenä pienellä tyynyllänsä. Mutta neiti Fliedner valmisti voileipiä vapisevin käsin — minä huomasin sen aivan hyvin — ja Dörte vanha keittäjä, joka par'aikaa toi sisälle laudallisen vasta paistettua leipää, kysyi levottomasti huoaten: "Mitenkähän lienee Dorotheenthalissa, neiti Fliedner?"

Minun sydämeni sykki sanomattomasta levottomuudesta. Tulin äärettömän tuskalliseksi muistellessani herra Claudiuksen lähteneen suuttuneena luotani ja minun täytyi tuskakseni lakkaamatta sitä muistella. Oi, miten lapsellisen itsepäiseltä näytinkään hänen silmissänsä, kun tulin pihaan pitäen Charlottea käsivarresta! Ja kuitenkin piti hän huolta minusta, huolta tämmöisestä mitättömästä olennosta, vieläpä semmoisenakin hetkenä, jolloin suuri vahinko tapahtui hänelle! Hampaani kalisivat hiljaa ja väristen tunkeuduin syvemmälle sohvan kulmaan. Neiti Fliednerin innokkaasta pyynnöstä join kuitenkin kupillisen teetä, mutta vanha neiti itse ei nauttinut mitään, hän vaan äänettä istui vieressäni.

"Onko herra Cladiuskin vaarassa tuolla ulkona?" kuului viimein huuliltani.

Neiti Fliedner kohotti olkapäitään. "Minä varon hänen olevan — kauheata siellä lienee olla — vedenhätä on melkein pahempi valkeanvaaraa, eikä herra Claudius täänkaltaisessa tilaisuudessa muistele itseään. Mutta, lapseni, hän on Jumalan kädessä!"

Se ei ensinkään mieltäni huojentanut. Olinhan usein lukenut uponneista ihmisistä — viattomista ihmisistä, jotka eivät olleet mitään rikoksellista tehneet — ja vaivasihan murha Claudiuksen omaatuntoa! Oliko murhaajakin Jumalan kädessä? Tuskani pakotti minun välttämättömästi ilmasemaan ajatukseni.

"Onhan hän syypää ihmisen kuolemaan", kuiskasin vaivaloisesti ylöskatsomatta.

Neiti Fliedner säikähti ja ensi kertaa näin hänen lempeät silmänsä säihkyvän syvimmästä vihasta.

"Kauheata! kuka on sitä jo teille kertonut? Ja vieläpä noin säälimättömällä tavalla?" huudahti hän liikutettuna. Hän nousi seisomaan ja astui hetkeksi

ikkunan luo; sitte istahti hän viereeni ja otti molemmat käteni omiinsa.

"Tiedättekö enemmän siitä asiasta?" kysyi hän levollisempänä.

Minä pudistin päätäni.

"Vai niin, no sitte lienee teidän elämän ja maailman menoista tietämätön mielenne kuvaillut jotakin hirveätä — minä voin elävästi uskoa sen — Erkki parka! Se on todellakin hänen elämänsä synkin tapaus; mutta, lapseni, hän oli silloin nuori, tuskin yhtäkolmatta vuotta vanha ja sen lisäksi innokas, tuntehdikas mies. Hän lempi naista, joka oli hänelle niin rakas, niin rakas — no, siitä ei minun tarvitse sen enempää kertoa. Hänellä oli vielä ystävä, joka oli hänen uskottunsa, ja jonka hän monta kertaa oli pelastanut häviöstä suurilla uhrauksilla. Eräänä päivänä huomasi hän, mitään edeltäkäsän aavistamatta, naisen ja ystävän häntä pettävän, molempien olevan kavalia ja uskottomia. Kiiwas kohtaas tapahtui heidän välillänsä ja sanoja lausuttiin, jotka miesten kauhean tavan mukaan ainoastaan voi verellä sovittaa. He taistelivat kaksintaistelun katalan rouvan tähden; ystävä —"

"Nuori Eckhof!" keskeytin minä nopeasti.

"Niin kirjanpitäjän poika — hän sai luodin olkapäähänsä ja herra Claudius sangen pahan haavan päähänsä, hänen silmiensä heikkous sai siitä alkunsa. Eckhofin haava ei itsestään ollut vaarallinen, mutta hänen jo ennakolta turmeltunut ja heikonnut ruumiinsa ei sitä kestänyt. Moniviikkoisen sairauden perästä kuoli hän, vaikka mainioimmat lääkärit häntä hoitelivat."

"Ja rouva, entäs rouva?" keskeytin häntä taasen.

"Niin rouva, rakas lapseni, lähti Pariisista jo aikoja ennen herra Claudiuksen parantumista; hän lähti matkaansa erään englantilaisen kanssa."

"Hän oli syypää herra Claudiuksen sairauteen, eikä tullut anteeksi pyytämään ja häntä hoitamaan?"

"Tyttäreni, rouva oli näyttelijätär; verisen uhruksen katsoi hän kauneutensa ylistämiseksi eikä ollenkaan pitänyt velvollisuutenaan rukoilla anteeksiantamusta ja vielä vähemmin parantaa hänen haavojansa hienoilla käsillään. Kohta parantumisensa jälkeen palasi herra Claudius kotiin. Hänen veljensä oli — kuollut ja jättänyt paljon toimia perillisellensä. Pitkän poissa olon

perästä näin hänet siis jälleen — en koskaan koko eläessäni ole nähnyt kenenkään kärsivän niin kauheasti, kuin tämä, sielunsa pohjasta liikutettu nuorukainen kärsi."

"Oliko hän kovissa omantunnon vaivoissa?"

"Niitä hänellä vähemmän oli, vaan hän ei voinut unhottaa rouvaa. Ikäänkuin mieletönnä juoksi hän tunnittain puutarhojen lävitse tahi soitti hän hurjasti pianoa."

"Vakava ja tyven herra Claudiusko?" kysyin minä hengetönnä kummastuksesta.

"Hän ei ollut semmoinen silloin. Hän etsi rauhaa ja surunsa lievitystä soitannosta ja miten hyvästi hän soitti! Minä käsitän aivan hyvin Charlotten 'matkimisen' häntä usein tuskastuttavan. Hän ei kestänyt pitkää aikaa täällä. Vielä vuoden matkusteli hän ympäri, sitte palasi hän tykkänään muuttuneena ja rupesi vakaana, ankarana, hiljaisena miehenä, jommoisena te häntä tunnette, kauppatoimensa esimieheksi. Minä en sen jälkeen enää ole kuullut hänen soittavan, en ole koskaan sittemmin kuullut kiivasta sanaa hänen suustansa enkä huomannut äkkipikaista liikuntaa. Hän oli taistellut toisella tavalla kuin veli, joka sielunsa suruineen menetti henkensä. Hänen voimakas henkensä antoi hänen löytää parhaan parannuskeinon — työn. Ja niinmuodoin tuli hän siksi, mikä hän nyt on, työntekijäksi sanan oikeimmassa merkityksessä, lujaksi luonnoksi, joka säännöllisyydessä ja nerollisuudessa näkee ihmisen parhaan lääkkeen ja sen vuoksi tahtoo sitä kaikkialla käyttää."

Neiti Fliedner puhui niin elävästi, ett'en olisi voinut uskoa sitä hänestä, tosin kyllä aina miellyttävästä, mutta myöskin harvapuheisesta neidestä; silminnähtävästi oli hän erittäin innoissansa. Ja minä istuin hänen vieressänsä ja katselin, henkeäni pidättäen, tuntemattomaan maailmaan: miten ihmeellinen oli minusta miehen innokas ja palava rakkaus naista kohtaan! Lempisatuni vaalenivat ja kadottivat lumousvoimansa tämän tositapauksen rinnalla. Ja mies, joka ei voinut unhottaa uskotonta rouvaa, joka kadottamisen tuskasta mieletönnä syöksi puutarhojen lävitse, oli siis herra Claudius — voiko hän todellakin tuntea mitään niin syvästi?

"Rakastaneeko hän vieläkin sitä rouvaa?" keskeytin minä hiljaa äänettömyyden.

"Lapseni, sitä en voi teille sanoa", vastasi vanha neiti hymyillen. "Luuletteko todellakin kenenkään tietävän, mitä herra Claudiuksella on mielessä?"

Tunnettehan te itse hänen katsantonsa ja käytöksensä ja sanotte niitä vakaviksi ja tyveniksi. Hänen sielunsa on kaikille suljettu kirja. Paitsi sitä en voi uskoa sitä mahdolliseksi; täytyyhän hänen halveksia sitä kavalaa rouvaa."

Jo oli pimeä. Neiti Fliedner oli hetken aikaa sitte avannut ikkunan, sentähden, että huone oli niin helteinen; sade oli jo tauonnut. Täällä syrjäisellä kadulla vallitsi hiljaisuus, mutta etäisimmillä kaduilla, joilla liike oli vilkkaampi, kuului humina milloin enentyvän, milloin vähentyvän. Kadun toisella puolella sytytettiin kaasuliekki toisensa perästä. Ne kuvastuivat kadun vesilätäköissä ja näyttivät meille, miten mustina ja uhkaavina pilvet vielä peittivät taivaan ja riippuivat kaupungin yli. Huoneeseenkin, jossa me äänettöminä istuimme vierekkäin, loisti niiden heikko valo ja minä pyysin neiti Fliedneriä jättämään lampun sytyttämättä, sillä olihan meillä kirkasta kyllä, vaikka oikeastaan pelkäsin katsella häntä silmiin, sillä minä tiesin hänen olevan tuskaisena ja liikutettuna.

Silloin kuului kovia askeleita katuvierustalta ja ikkunan alta tunkeutui kertova ääni meidän luoksemme: "Eräs rampa rouva ei voinut pelastua, vaan on hukunut! Siellä lienee kauheata!"

Me kavahdimme seisomaan ja neiti Fliedner alkoi lakkaamatta kävellä edestakaisin. Etehisestäkin kuului jo puhetta. "Eikö vielä ole uutisia Dorotheenthalista?" kuulimme Charlotten käsipuita vastaan nojautuneena huutavan alas samassa kun neiti Fliedner avasi ovensa. "Meidän väestämme ei ketäkään ole palannut", vastasi vanha Erdmann. Hän seiso i palvelijoiden keskellä ja hänen karkea äänensä vapisi liikutuksesta. "Mutta toiset kertovat siellä olevan hirveätä", jatkoi hän, "ja meidän herramme on ensimmäinen pelastamassa — Jumala varjelkoon, hän ei kysy, kaatuuko tuommainen pähkinänkuoren tapainen kapine kuin hänen pieni ruuhensa! Onhan siellä muutakin pelastukseen kykenevää väkeä! Jospa hän olisi edes vähän varovaisempi! Herttuankin sanotaan siellä olevan."

"Kuinka, hänen herttuallinen korkeutensako itse?" huudahti Dagobert alas.

Erdmann myönsi. Yliovi lyötiin kiinni; mutta heti kohta tuli herra luutnantti alas — käski satuloida hevosensa ja lennätti pois — kaunis Tankred — miten kurjalta hän nyt näytti minusta!

Minä hiivin jälleen sohvan kulmaan, neiti Fliednerin istahtaessa ikkunan

komeroon. Minä en voinut muistella muuta kuin vettä, miten se raivoisasti syöksi eteenpäin hukuttaen kaikki ihmiset, jotka eivät voineet pelastaa itseänsä. Kuinka kauheata hukkaa kuohuileviin vaahtoiseihin aaltoihin! Mutta "herra Claudius ei huoli, kaatuuko pieni pähkinänkuori", kuten Erdmann vanhus vakuutti; hän ei luultavasti rakastanut maailmaa, ihmisiä eitä omaa elämätänsä ja siihen oli hänellä syytä. Rouva, jota hän ei voinut unhottaa, oli ollut uskonon; kavalat olivat veli ja sisar, kavala vanha kirjanpitäjä, ja minäkin, jolle hän aina osoitti niin paljon hyvyyttä, minäkin olin viekas ja olin muutama tunti sitte ilmaissut kumoomattomimpia todistuksia häntä vastaan. Neiti Fliedner yksin piti hänen puoltansa; minä katsahdin melkein kateellisesti ikkunan komerossa istuvaa, pientä, sievää olentoa; hänellä oli puhdas omatunto, hän ei koskaan ollut tehnyt isännällensä paha, eikä hänen tarvinnut katuvaisesti nuhdella itseään pahasta käytöksestä, jos — aallot lainehtisivat jalon vaaleahiuksisen pään ylitse. Olin melkein kiljahtaa sitä kuvaillessani, mutta purin hampaitani ja rupesin jälleen tuskallisesti lukemaan jokaista kuuluvaa askelta, jokaista kaukaista vaunujen jytinää.

Niin kului tunti tunnin perästä. Ei isänikään ollut vielä palannut. Neiti Fliednerin käskystä oli Erdmann ollut kuulustelemassa Karolinenlustissa. Melu ei vielä ollut tykkänään tauonnut liikutetussa kaupungissa, mutta oli jo vähentynyt. Sydänyö lähestyi. — Silloin pyörivät vaunut muurikadulle. Neiti Fliedner kavahti pystyyn, hiljaa huudahtaen sekä ilosta että pelosta ja minä juoksin lentäen etehisen lävitse ja avasin pihan oven. Melkein läpitunkematon pimeys vallitsi ulkona, mutta minä riensin sokeasti pihalle ajavia vaunuja kohti.

"Herra Claudius, oletteko itse siellä?" huusin vapisevin äänin.

"Olen", kuului kuskinistuimelta.

"Jumalan kiitos!" Minä painoin kädet sydämelleni, luulin sen pakahtuvan vapaasti hengähtämisestäni, kun vaara oli ohitse.

Nyt riensivät palveliat kaikkialta ja ympäröivät vaunut. Herra Claudius astui alas.

"Onko turmio todellakin niin suuri, herra Claudius?" kysyi Erdmann.

"Todellakin neljänkymmenen tuhannen taalerin vahinko, kuten Schäfer sanoo?"

"Vahinko on suurempi — kaikki on hävitetty; saamme alkaa Dorotheenthalissa uudestaan. Minä vaan surkuttelen havupuitani — ei ainoatakaan ole enää", lausui

hän liikutettuna. "No, kaikki ne voi hankkia uudestaan aikaa myöten; mutta tässä" — hän vaikenä ja avasi vaununoven.

Hän auttoi varovaisesti jonkun alas vaunuista. Useitten sytytettyjen lamppujen valo lankesi nyt etehisen ovesta nuoreen neitoon, joka puoleksi riippuen herra Claudiuksen käsivarressa, astui alas. Suonenvedontapainen nyhykiminen tärisytti hentoa, eteenpäin kumartunutta olentoa ja peittämättömät hiukset riippuivat epäjärjestyksessä ja hajallaan kauniitten, mutta kauheasta tuskasta vääristyneiden kasvojen ympäri.

"Hänen äitinsä on hukkunut", kuiskasi hänen seurassansa tullut väki.

Herra Claudius kiersi lujemmin käsivartensa tytön ympäri ja saattoi hänet etehiseen. Hän sattui minuun pimeässä — ja hänen vaatteensa olivat läpimärjät.

Neiti Fliedner seiso ylimäisellä portaalla ojentaen hänelle molemmat kätensä; en kuullut, mitä herra Claudius hänelle sanoi; äkkinäinen, selittämätön ujouden ja tuskan tunne karkoitti minut heidän läheisyydestänsä etemmäksi, mutta minä näin vanhan neidon lempeästi ja hellästi tarttuvan itkevän tytön käteen ja taluttavan häntä sisälle. Herra Claudius viipyi vielä tuokion aikaa etehisessä puhuen Charlotten kanssa. Minulta ei jäänyt huomaamatta, että hän ikäänkuin etsien katseli ympärillensä — oliko hän siis kuullut ääneni ja tahtoiko hän täten tulla vakuutetuksi, olinko minä, johon hän oli niin suuttunut, todellakin siellä. Mikä hullu ajatus! Hänellä oli tärkeämpää mietittävänä — kuinka paljon kurjuutta olikaan hän nähnyt tänään ja kuinka paljon vaikeuksia olikaan hänellä taasen uudestaan voitettavana! Eikö hän nyt tuonut syvästi sortunutta orpoa tyttöraukkaa kotiinsa, ottanut häntä luoksensa sydämellisen hellästi ja sääliväisesti? Hän ei varmaan ollut yhtä kiittämätön kuin minä; hän ei lykännyt suojelevaa kättä luotansa; luottavaisesti turvasi hän hänen tukevaan käteensä. Ja sitte muistelisä hän vielä arolta tullutta, uppiniskaista lasta? Ei suinkaan!

Hän astui taasen portaita alas, seisahtui ovesta ja katseli tarkkaan ympärillensä pimeään. Sillä välin oli herrakin astunut alas vaunuista ja meni hänen luoksensa — minä tunsin hänet isäkseni. Kummastuneena näin hänen ojentavan herra Claudiukselle, halveksitulle "kauppiaalle", mitä ystävällisimmästi kätensä ja mitä hartaimmin häntä kiittäen, jättävän hänet hyvästi. Puutarhassa hiivin hänen luoksensa ja tartuin hänen käsivarteensa. Hän oli siitä erittäin hämillään ja hänen oli erinomaisen vaikea käsittää, "että hän näin myöhään yöllä näki pikku kyyhkysensä ulkona". Hän oli seurannut herttuaa Dorotheenthaliin ja sitte palannut sieltä herra Claudiuksen vaunuissa. Mennessämme Karolinenlustiin kertoi hän vedentulvasta ja herra Claudiuksesta.

"Minkälainen mies! Herttua oli innostunut nähdessään hänen kylmämielisyyttänsä ja neuvokkaisuuttaan ja vakavaa arvokkaisuutta, jolla hän kärsi vahinkonsa. Minä olen tähän saakka luullut miehen eläväksi luvunlaskun esimerkiksi — siitä täytyy minun pyytää häneltä anteeksi!"

Niin, minkälainen mies! "No, kaikki voi hankkia uudestaan aikaa myöten, mutta tässä" — niillä yksinkertaisilla sanoilla vertasi hän oman äärettömän vahinkonsa nuoren tytön onnettomuuteen. Ja hän olisi numero-setä, jääkylmä rahamies? Ei, vaan "työntekijä sanan oikeimmassa merkityksessä", joka ei tehnyt työtä halvan voiton tähden, mutta sentähden että "huomasi säännöllisyyden ja nerollisuuden olevan ihmisen parhaan lääkkeen". Ah, nyt jo rupesin ymmärtämään häntä paremmin!

Sinä yönä en enää mennyt levolle. Minä istahdin ikkunankomeroon ja odotin päivän koittoa. Puitten takaa koittavan päivän kuluessa tahdoin alkaa uutta elämää.

XXVI.

Seuraavana päivänä iltapuolella otin minulle uskotun puutarhan avaimen ja menin sveitsiläistaloon: Minä tiesin pikku Gretchenin isän olevan opettajan K:n korkeammassa tyttökoulussa — hän kyllä oli auttava minua tulemaan toiseksi ihmiseksi. Pitkää esittelemistä ei tarvittu. Rouva Helldorf tunsu minut heti kohta. Kuten myöhemmin sain kuulla, oli vanha Schäfer tarhuri jo kertonut paljon "oppineen herran" kesyttömästä, kummallisesta lapsesta, joka niin äkkiarvaamatta oli tulla tipahtanut Karolinenlustiin, ja pikku Kreetta kavahti minulle kaulaan. Taannoisesta tapauksesta puutarhassa, johon minä olin syypää, ei lausuttu sanaakaan.

"Tahdotteko opettaa minua?" kysyin yliopettaja Helldorfilta, joka korjaeli äärettömän suurta kirjoitusvihko-kasaa. "Minä tahtoisin oppia, oppia niin paljon kuin vaan mahtuu päähäni! Olenhan jo koko vanha tyttö, enkä taida edes oikein kirjoittaa." Hän hymyili ja hänen suloinen pikku rouvansa samoin, ja me päätimme lujasti, että minä saisin käydä kuin heidän oma lapsensa heidän perheessänsä ja saisin joka päivä vähintään kolme oppituntia. Sen päätöksen kerroin minä neiti Fliednerille, joka hyväksyi sen kokonaan ja lupasi minun pyynnöistäni toimittaa kaikki siihen kuuluvat raha-asiat. Siis ei minun tarvinnut sentähden mennä herra Claudiuksen kirjoitushuoneeseen.

Siitä alkaen tein minä väsymättä ahkerasti työtä. Tosia lensi kynä alussa usein pöydän alle ja minä juoksin kuumentunein päin kyynelsilmin metsään; mutta minä palasin myöskin huoaten takaisin, otin pienen terästirannin hitaasti lattialta ja rupesin jälleen maalaamaan, kunnes kopioiminen tykkönään oli tarpeeton ja somat, vakavat, paperille piirretyt kirjaimet tulivat ajatusten eloon saattajiksi. Silloin aukenivat silmäni ja minä käsitin entisen tietämättömyyteni! Minä edistyin opettajani iloksi sanomattoman nopeasti ja sitte lisääntyivät alussa harvat oppiaineeni laululla ja soitannollakin, joissa luonnollinen taipumukseni oli minulle suureksi avuksi. Kohta seisoin minä pianon vieressä laulaen kaksiäänisiä lauluja nuoren Helldorfin kanssa.

Se seurustelu sveitsiläis-talossa, vaikka isäni sen hyväksyi ja neiti Fliedner sekä herra Claudius sitä julkisesti suojelivat, oli eräille henkilöille malka silmässä. Eckhof raivosi ja Charlotte oli kummallisen kiukkuinen ja vihastunut. Minä sain sieltä likempää tietoa vanhan kirjanpitäjän ja hänen tyttärensä välisestä eripuraisuudesta. Helldorf oli lukenut jumaluusoppia ja jo ylioppilaana kihlannut Anna Eckhofin. Vanha salapyhäinen oli suostunut tähän liittoon sillä ehdolla, että nuori mies lopetettuaan oppimääränsä, lähtisi nuoren rouvansa kanssa Itä-Indiaan lähetyssaarnaajaksi, — mutta tietysti evankelisen uskonlahkon sääntöjä ankarasti noudattavana saarnaajana. Se määräys tuntui sulhosta yhä raskaammalta, hän kieltäytyi viimein sitä täyttämästä ja ilmaisihe kaiken ulkokultaisuuden ja tekopyhän lavertelemisen jyrkäksi vastustajaksi. Lisäksi selitti lääkäri nuoren morsiamen ruumiinrakennuksen liian heikoksi kestäämään lähetyssaarnaajan vaimon vaivaloista ja puutteellista elämää. Vanhusta ei se lepyttänyt; hän hurjasti väitti Herran kyllä suovan tyttärelle armonsa kautta siihen voimaa, ja ell'ei niin kävisi, menisi hän Jumalan luo pyhän kirkon oikeana ja valppaana soturina. Kun Helldorf lujasti pysyi kiellossansa eikä tahtonut luopua armaastansa, hylkäsi isä tyttärensä.

Aivan selvästi käsitin minä ukon vihan, kun muuri sillä tavoin revittiin alas sveitsiläistalon ja hänen hallitsemansa alan väliltä, mutta mistä syystä katseli Charlotte epäsuosiollisesti seurustelemistani opettajan perheen kanssa? Suuttuneena sanoi hän minulle vasten silmiä, ett'ei hän käsittänyt, kuinka herra Claudius taisi uskoa valtatie varrella olevan portin avaimen minun huolimattomiin lapsenkäsiini; pian pääsisivät muka kaupungin kaikki kerjäläiset tulvaamaan puutarhaan. Hän moitti minun tulleeni siitä saakka inhottavan ylpeäksi, kun rupesin harjoittamaan sekä lukemista, että kirjoitusta; "ihastuttavan luonnollisesta aron prinsessasta" ei enää löydy jälkeäkään ja kähäroitäni olin muka ruvennut järjestämään jotenkin paljoa teeskenteleväisyyttä ja kiekailevaisuutta osoittavalla tavalla. Vielä vihaisemmaksi ja pisteleväisemmäksi tuli hän alotettuani soitantoa ja laulua harjoittamaan. Useasti tapasin hänet muurin takana, kun oppitunnin perästä palasin kotiin; säihkyvin silmin, mutta kuitenkin melkein loukkaavan välinpitämättömästi sanoi hän pienen linnun voivan ylpeillä sangen kimakasta äänestään, josta hän oli vaan ohitsemenen kuullut muutamia säveleitä; mutta kun eräänä sunnuntaina iltapäivällä laulukumppalini, nuori Helldorf saatti minut puutarhan portille asti; hyökkäsi hän esiin pensastosta ja rupesi lakkaamatta nauramaan, silloin tällöin ivallisesti kysyen: "Saanko luvan onnitella, neiti von Sassen?"

Minä annoin hänen olla, kun en todellakaan käsittänyt hänen käytöstänsä.

Muuten hillitsi hän itseään ilmoittamattoman salaisuuden suhteen paljoo paremmin kuin mitä olisin voinut uskoa. Ainoastaan kahdessa kohdassa ilmaantui hänen enentynyt ylpeytensä selvemmin: hän ei nimittäin milloinkaan enää tullut aterialle muuten kuin puettuna sihisevään silkkiin ja lisäksi näytti hän kaikissa tilaisuuksissa ylenkatsettansa porvarisäätyä kohtaan. Enimmiten sai nuori Helldorf sitä tuta, sillä herra Claudius kutsui häntä yhä useammin perheensä. Hän kohteli nuorta miestä kylmästi ja epäkohteliaasti, joka usein suututti minua, liiatenkin kun vähitellen puhdas sisarellinen rakkaus häneen oli syntynyt minussa. Suureksi mielihyväkseni ylenkatsoi nuori mies tykkänään hänen käytöstänsä. Hän ei ollut huomaavinaanakaan ylpeätä loukkaavaa naista. Minulla oli usein tilaisuutta huomata se, sillä minäkin otin enimmiten osaa Claudiuksen pieniin pitoihin, mutta kuitenkin aina isäni seurassa. Hänen ja herra Claudiuksen välillä oli sangen vilkas seurustelu saanut alkunsa. Herra Claudius tuli hyvin usein kirjastoon, jota hän ei ennen koskaan tehnyt, ja isäni puolestaan meni iltaisin tähtitorniksi valmistettuun huoneeseen. Pienissä teepidoissa olivat he aina yhdessä. He näkyivät sangen paljon mieltyneen toisiinsa; mutta he eivät koskaan, vaikka usein kuuntelin heidän puhettansa, koskeneet muistoraha-seikkaan. Herra Claudiuksen ja minun keskinäinen välimme ei kuitenkaan vähääkään muuttunut. Päinvastoin kartoin häntä entistä huolellisemmin, sillä olihan tuo onneton salaisuus välillämme. Tammikuussa, Dagobertin palatessa, oli asia ratkaistava; kuinka kamala olisinkaan ollut, jos olisin teeskennellyt ystävyyttä ja luottamusta, ennenkuin herra Claudius saisi tietoa asiasta! Ja vielä toinenkin seikka ujostutti ja peljätti minut hänen läheltänsä. Usein, katsahtaessani ylös, jutellessani toisten kanssa, huomasin hänen silmänsä, oikein tuskallisen mieltiväisesti, olevan luodut minuun; minä tiesin aivan hyvin miksi: Hän näki valheen yhä vielä tahraavan otsaani. Veri syöksi kasvoihini ja synnytti taasen minussa entisen uhkamielisyyden ja uppiniskaisuuden. Hän ei näkynyt odottaneen toisenlaista käytöstä minulta. Hän ei sanallakaan muistuttanut minua Ilsen antamasta holhoojaoikeudesta, vaikka minä tiesin hänen, kuten alusta asti, pitävän huolta töistäni ja toimistani ja sitä paitsi minun tietämättäni joutuneen yhteyteen opettajan kanssa, jonka itse olin valinnut. Hän piti uskollisesti Ilsele annetun lupauksensa, vaikka se aikaa myöten olikin tuleva hänelle vaivaloiseksi ja tukalaksi. Nähdessäni hänen lempeän vakavana ja moittimattoman arvokkaana kävelevän vieraittensa joukossa, tuskastuin usein sanomattomasti, kun häntä uhkaava salaisuus muistui mieleeni. Voineekohan hän puollustaa itseään sen ilmi tullessa?

Niin kului kolme kuukautta. Minä ylpeilin vakavasta kauniista käsialastani, jonka avulla jo olin salaa kirjeenvaihdossa Kristina tätini kanssa. Hän oli

innokkaasti kiittänyt minua lähettämästäni rahasta ja kertonut aikovansa lähteä Dresdeniin lääkärin hoidettavaksi, lujasti toivoen saavansa äänensä takaisin. Hänen vakuutuksensa mukaan olin muka hänen pelastajansa, suojelusenkelinsä ja ainoa olento, joka enää sääli häntä, kovasti koetettua rouva raukkaa. Hän lausui lakkaamatta toivovansa kerran saada sulkea minut syliinsä. Se kirjeenvaihto liikutti minua niin syvästi, että eräänä päivänä ujosti yritin puhua isäni kanssa onnettomasta tädistäni. Isä kavahti seisoalleen, kieltäen minua koskaan enää puhumasta hänestä ja lausui suuttuneena, ett'ei hän ymmärtänyt, miten Ilse oli antanut sanankaan tästä synkästä perhejutusta tulla minun tietooni. Tätini yhä useammin saapuvat kirjeet saattoivat minut siis sangen levottomaksi, vaan minä en kuitenkaan hennonnut jättää niitä vallan vastaamatta.

Vähitellen sain kokea toisiakin huolia. Minä, joka en muutamaa kuukautta ennen vielä tietänyt, mitä raha oli, minä luin nyt levottomasti jokaista groshenia, sillä — sitä puuttui usein. Minä olin iloisesti ja hiukan taitavastikin hoitanut pientä talouttamme; joka ilta oli pieni teepöytä kirjastossa, mukavuus, jota isälläni ei ollut moneen vuoteen ollut; mutta että meidän myöskin kerran täytyi maksaa kaikki, sitä en minä käsittänyt, ennen, kuin palvelusneitini laski eteeni pitkän luettelon kaikenlaisista ostoksista.

"Rahaa!" huudahti isäni kavahtaen pystyyn papereistansa, kun minä viattomasti annoin hänelle rätingin. "Lapseni, minä en käsitä — miksi sitte?" Hän tunnusteli etsien liivinsä ja nuttunsa sivutaskuja. — "Minulla ei ole, Leonoraseni!" selitti hän olkapäitään nykähyttäen, avuttoman ja tuskallisen näköisenä. "Kuinka — äskenhän maksoin ravintolan päivällisrätingin?"

"Maksoitte, isä. Mutta tämä on illallisista", sammalsin minä hämmästyneenä.

"Vai niin!" Hän repi molemmin käsin hiuksiansa. "Katso, lapseni, tämä on minulle ihan uutta, minä en ole sitä koskaan käyttänyt. Katso, tässä!" sanoi hän, näyttäen minulle harmaasen paperiin käärittyä sokuripalasta kirjoituspöydältä, "tämä on erittäin ravitsevaista ja hyvin terveellistä."

Ah, miten minä peljästyin ja mikä hirveä valo nyt koitti silmissäni. Isälläni oli runsaat tulot, mutta hän kielsi kokoelmiensa tähden itseltään välttämättömimmätkin tarpeet. Se oli siis syy hänen kauheaan laihuuteensa; olivathan hänen kasvonsa jo Ilsen ja minun lyhyestä hoidostani muuttuneet silminnähtävästi terveemmän näköisiksi. Jos tahtoisinkin, niin en kuitenkaan hänen itsensä tähden voisi suostua tähän kummalliseen sokuriruoan nautintoon.

Mutta minä en tohtinut häntä vastustaa, en edes pyytää rahaa, nähdessäni hänen useasti maksavan satoja taalereja vanhasta kellastuneesta käsikirjoituksesta tahi vanhasta, korkokuvaisesta posliiniruukusta eikä jättävän äyriäkään taskuunsa. Hänen lempeä ja hellä käytöksensä, melkein lapsellinen ilo, jolla hän näytti minulle ostetut aarteensa ja oma kunnioitukseni hänen työtänsä ja tietoansa kohtaan sulki minulta suun.

Minä etsin pienen kukkaron, jonka Ilse oli jättänyt laatikkoon "häätävaraksi", vaan jota minä siihen saakka olin ylenkatsonut. Ne rahat riittivät joksikin aikaa; mutta kun sitte annoin ulos viimeisen groshenin, palasivat huolet jälleen. Ilsen puoleen en tohtinut kääntyä, enkä herra Claudiuksenkaan; täytyihän minun heille aina ilmoittaa, mihin aioin käyttää omaisuudestani otetut rahat. Nyt, voidakseni selvemmin arvostella ihmistä ja seikkoja, muistin myöskin Ilsen ankarasti moittineen tätä kiihkeätä kokoomista; minä käsitin nyt perin pohjin herra Claudiuksen lauseen: senkaltainen hillitsemätön kokoilija ottaa varat vaikka alttarilta, enkä minä siis voinut toivoa, että hän suostuisi pyyntööni. Mutta mitä itse ansaitsin, siihen ei hänellä ollut oikeutta; minun ei edes tarvinnut sanoa, mihin käytin ansaitsemani rahat — sangen nopeasti juolahti se pelastava ajatus mieleeni.

Ja toisena päivänä Dorotheenthalin vesitulvan jälkeen näin nuoren neidon, jonka äiti oli hukkunut, istuvan pihakammarin ikkunassa; kauniit, vaaleat kasvot syvälle alaspainettuina teki hän niin ahkerasti työtä, että minun oli mahdotonta nähdä ainoatakaan katsetta.

"Mitä hän tekee?" kysyin neiti Fliedneriltä.

"Hän on pyytänyt työtä, sillä hän luulee ainoastaan sillä tavalla voivansa hillitä surunsa. Hän kirjoittaa kukkasten nimiä siemenkoteloihin; hänen isänsä oli koulunopettaja Doretheenthalissa ja tyttö kirjoittaa sangen kaunista käsialaa."

Tämä joutui taasen mieleeni, kun Emma, palvelija-neitsyt, antoi minulle paperin täynnä numeroita. Minulla ei enää ollut äyriäkään ja pyysin sammaltaen häntä odottamaan muutaman päivän. Silminnähtävästi kummastuneena ja hämillään läksi hän huoneesta ja minä menin kello kuusi sykkivin sydämin katurakennukseen. Herra Claudiuksen luona oli pidot — isänikin oli kutsuttu, mutta hän viipyi vielä linnassa tervehtimässä Margareta-ruhtinatarta, joka sinä päivänä oli palaava kolmekuukautisen poissaolon jälkeen.

Minä riisuin päällysvaatteeni ja hattuni neiti Fliednerin huoneeseen.

"Lapseni", lausui vanha neiti vähän hämillään ollen, vetäen pääni rinnoillensa, "jos joskus joudutte rahapulaan, eikö totta, tulettehan silloin minun luokseni?"

Minä peljästyin — Emma oli kielitellyt; mutta minä en kuitenkaan tahtonut myöntää olevani tarpeessa, minä häpesin isäni tähden. Enhän minä kuitenkaan ollut sillä autettu, että hän lainaisi minulle rahaa, täytyihän minun kaikissa tapauksissa maksaa ne hänelle takaisin. Minä kiitin häntä sydämellisesti ja menin jotenkin vakavin askelin toimitushuoneeseen — ensi kerran Ilsen lähdettyä.

Jo oven takana kuulin herra Claudiuksen kävelevän edestakaisin. Avatessani oven kääntyi hän puoleeni ja seisattui kädet selän takana. Hänen kirjoituspöydällään paloi yksinäinen viheriävarjostiminen lamppu, kaikki muut pöydät olivat jo pimeät; herrat olivat lähteneet työstään.

Minna värisytti: kookas, solakka mies oli juuri nopeilla askeleilla mitannut puolihämärää huonetta; entistä elävämmin muistui aika mieleeni, jolloin ääretön suru ja tuska saattoivat hänet rauhatonna puutarhan ja metsän yksinäisyyteen. Tuloni näkyi kummastuttavan häntä, ikäänkuin ehdottomasti tarttui hän lampun varjostimeen ja kohotti sen, että valo kirkkaasti valasi minua, ujosti seisoissani odottaen oven edessä. Tilani oli minusta niin tuskallinen kuin olisin äkkiä joutunut pilkkalavalle; mutta minä kokosin kaiken rohkeuteni, menin hänen luoksensa ja laskin jotenkin kömpelösti niiaten, paperin hänen eteensä kirjoituspöydälle.

"Olkaa hyvä ja tarkastelkaa tätä käsialaa!" pyysin alasluoduin silmin.

Hän otti paperin käteensä.

"Kauniita, luontevia kirjaimia: ne ovat siinä niin lujina ja uhkamielisinä, tahtoisin sanoa, haarniskaan puettuina, mutta kuitenkin viehättävinä", lausui hän ja puoleksi hymyillen käänsi kasvonsa puoleeni. "Luulisipa kirjoittajan pukeutuneen rautahansikkaasen peittääksensä pienen käden!"

"Siis on kirjoitus kaunis — mutta kelpaako se myöskin käytännössä? Minun ilahuttaisi, jos niin olisi!" lausuin sammaltaen.

"Vai niin, asia koski teihin enemmän, kuin luulin. Oletteko te tämän

kirjoittanut?"

"Olen."

"Ja mitä tarkoitatte 'käytännöllä?' Ettekö tyydy siihen, että äkkiä olette oppineet kirjoittamaan niin kauniisti ja kuten kirjoituksesta huomaa, myöskin sujuvasti ja nopeasti?"

"En, en, en lainkaan!" vastasin vilkkaasti. "Minä tahtoisin osata kirjoittaa niin, että — että minulle uskottaisiin työtä." — Nyt olin sen sanonut ja nyt tulin rohkeaksi. "Minä tiedän teidän antavan naisienkin kirjoittaa kukkasien nimiä siementötteröihin; ettekö antaisi minunkin koettaa? — Minä koettaisin parastani ja kirjottaisin tarkkaan, mallin mukaan." — Nyt katsahdin ylös, mutta loin heti jälleen silmäni alas, sillä katselivathan hänen siniset silmänsä minua niin tulisesti, mutta samalla myöskin ikäänkuin sääliväisesti. Ne olivat niin säihkyvät ja iloiset, kuin eivät ne ensinkään olisi tuon muuten rauhallisen, vakavan miehen omat.

"Tahdotteko siis kirjoittaa rahasta?" kysyi hän kuitenkin kovin tyvenesti, melkein toimekkaasti. "Ettekö tiedä, ett'ei teidän tarvitse sitä tehdä? Onhan teillä omaisuutta. Sanokaa vaan, kuinka paljon tarvitsette ja mitä varten." Hän laski kätensä vieressään seisovalle rauta-arkulle.

"Ei, minä en huoli!" huudahdin äkkiä. "Antakaa rahojen olla myöhemmäksi. Armas mummo-vainajani sanoi siinä olevan kylliksi hätää torjumaan, enkä minä vielä ole hädässä, Jumalan kiitos!" Hän otti jälleen pois kätensä arkusta. En tiedä, mistä syystä joutui mieleeni, hänen eriskummallista hymyänsä nähdessäni, että *häinkin* jo tiesi Emman lörpötyksistä. Se masensi minut, mutta vahvisti samassa päätökseni.

"Te ette silmännähtävästi käsitä sitä työtä, jota nyt minulta pyydätte", jatkoi hän. "Minä tiedän jo ennakolta, miten käy: yhden minutin kuluttua rupeavat poskenne punottamaan, ajatuksenne ja jalkanne kapinoitsemaan kauheata kirjoitusta vastaan —"

"Nyt on kaikki ihan toista", keskeytin häntä puoliääneen ja häveliäänä, sillä toistelihan hän omia lapsellisia sanojani, joilla olin kertonut hänelle, miten inhosin kirjoitusta. "Vaikeaa on oppiminen minusta ollut, se on tosi, enkä minä sitä kiellä, mutta minä olen voittanut itseni."

"Todellakin?" Tuo paha hymy lensi taasen hänen huulillensa. "Te olette siis jättäneet kaikki, mihin olitte arolla tottuneet? Te inhoatte kiivetä puissa, ettekä voi käsittää, miten ennen mielellänne juoksitte joen vedessä!"

"Ei, ei, niin sivistynyt en ole lainkaan!" huudahdin tahtomattani. "Minä en ylipäänsä voi käsittää, koittaako koskaan päivä, jolloin ikävöimättä taidan kuulla puitten huminaa ja laineitten loiskimista; mutta minä opin hillitsemään ikävyyttäni, samaten kuin olen hampaitani kiristäen — minä osoitin paperia — pakottanut itseni oppimaan kirjoittamaan tätä."

Herra Claudius kääntyi viheriän ikkunan varjostimeen päin, ikäänkuin olisi hän tahtonut lukea sen lankoja. Sitte otti hän pienen paperitötterön ja näytti sen minulle, kauniisti kirjoitettuna seiso siinä "*Rosa Damascena*."

"Ajatelkaa nyt, että teidän täytyy kirjoittaa nämät sanat neljä sataa kertaa", lausui hän painavasti.

"Hyvä, saatte nähdä, sen taidan! Onhan se kukkasen nimi, ja vaikka tuhat kertaa kirjoittaisin 'rosa'-sanan, niin olen aina tuntevinani sen herttaisen tuoksun. Ruusu on minusta ihme, minä olen aina pitänyt sitä kuoriaisen linnana — sekin on tottumus arosta — tahdotteko uskoa minulle työtä?"

Hän oli ääneti ja raskain sydämin arvelin minä hänen luetelleen nämät vaikeukset päästäksensä sanomasta, ett'ei hän voinut kirjoitustani käyttää. Syvästi alakuloisena muistelin Loviisaa, tuota orpoa opettajan tytärtä — hän oli vielä täällä ja kaikki kiittivät hänen ahkeruuttansa; kaikissa tapauksissa suoritti hän tehtävänsä paljoa paremmin kuin minä ja minä olin röyhkeä vertailllessani itseäni häneen. Ah, miten katkerasti nyt kaduin tuloani toimitushuoneeseen! Entinen uhkamielisyys kuohuili taasen minussa, minä otin näytekirjoitukseni ja pistin sen taskuuni.

"Minä huomaan olleeni nenäkäs ja arvostelleeni omaa taitoani liian hyväksi", lausuin hengähtäen. "Nyt häpeän nähdessäni tuon viehättävän käsialan."

Kiireesti läksin oven luo, mutta herra Claudius seiso samassa vieressäni.

"Älkää menkö noin luotani", lausui hän mitä hellimmällä äänellä. "Minä olin väärässä! Te osoitate ensi kerran minulle heikkoa luottamusta ja minä vastustan teitä. — Mutta minä en salli, että te kiusaatte itseänne työllä, joka on koko luonteellenne vastenmielistä. Sanoittehan äsken itse hampaita purren tekevänne

koneentapaista työtä. Minä en sitä paitsi tahtoisi, että puhdas kätenne, jota kulta tuskin on liannut kirouksellaan, rupeisi ahkeroimaan muutaman groshenin tähden, luuletteko te seitsentoistavuotisen ihmis-ihmeen, joka ei koskaan ollut rahaa nähnyt, todellakin luiskahtaneen silmieni ohitse, kuten vieraan maiseman, kummallisen kansallispuvun tahi jonkin muun semmoisen? Minä selitin kohta alussa teille, että kesytön, uhkamielinen luonteenne on kukistettava, sillä säädytön käytös rumentaa minun mielestäni naisen, kiittäköötpä vaikka tuhannet sitä kesytönnä viehätyksenä; mutta luonteenne omituisuuksien täytyy jäädä hätyyttämättä."

"Mutta minä otan ohjat omiin käsiini ruvetessani ankaraan työhön", vastasin tuittupäisesti. "Etsiväthän toisetkin lohdutusta työssä; olettehan te itsekin toimielias aamusta iltaan ja vaadittehan te muilta samaa."

Hän hymyili. "Minä vaadinkin oikeuden mukaan kaikilta ahkeruutta, velvollisuutensa täyttämässä. Mutta luuletteko minua senkaltaiseksi työnharrastajaksi, että tahdon muodostaa kaikki ihmiset saman kaavan mukaan? — Jos joku sahaa pois liikanaiset oksat puusta, annan minä hänen jatkaa työtänsä; mutta minä en salli kenenkään karkeilla sormilla koskea hienoon kukkaan ja riistää sen lehdistä kaunista samettia. — Minä tahtoisin mielelläni nähdä tämän pienen kähäräpään uhkamielisyyden vähennettynä, mutta ainoastaan henkisen ylevyyden, ei milloinkaan koneentapaisen työn vaikutuksesta."

Minä olin vähällä kadottaa ainoan keinon, millä ansaitsisin rahaa, sillä nyt en voinut enää puhua asianmukaisesti, liiatenkin kun hänkin äkkiä hylkäsi saman puhettavan. Kaikki hänen sanansa kuuluivat niin pidätetyiltä ja hillityiltä kuin pelkäisi hän jokaisen äänen korotuksen sytyttävän sisällisen innostuksen ilmituleen ja saattavan hänet kiivaaksi. Olinkohan lausunut jotakin, joka muistutti häntä kamalasta uskottomasta rouvasta? Sanomaton sääli tuota syvästi loukattua miestä kohtaan liikutti minua ja nyt tartuin ainoaan jäljellä olevaan keinoon — rukoukseen, ja lausuin sanani niin innokkaalla, hellällä äänellä, että itsekin siitä peljästyin.

Ikäänkuin auringonsäteiden valasemana kirkastuivat hänen kasvonsa.

"No niin, te saatte, mitä pyydätte!" lausui hän, tuokion aikaa mietittyänsä, väräjäväällä äänellä. "Nyt käsitän, miksi ei ankara, jäykkä Ilse rouvakaan voinut vastustaa aron pikku prinsessaa! Ei, ei, niin nopeasti emme ole valmiit!"

huudahti hän, kun minä, lausuttuani muutamia kiitossanoja, aion lähteä huoneesta. "Onpa kohtuullista, että minä vuorostani pyytäisin teiltä jotakin, eikö niin? Älkää peljästykö, teidän ei tarvitse lyödä minulle kättä —" Miten katkeralta tämä selitys minusta kuului ja kuinka minä häpesin! "Minä pyytäisin teitä ainoasti vilpittömästi vastaamaan kysymykseeni."

Minä palasin ja katsoin häntä silmiin.

"Petyinkö — vai teidänpö äänenne huusi nimeäni, kun palasin Dorotheenthalista tuona onnettomana päivänä?"

Minä tunsin tumman punan lentävän kasvoihini ja kuumentavan poskiani; mutta viipymättä vastasin hänelle: "Minä se olin, niin — minä olin niin levoton —" samassa vaikenin, sillä ovi aukeni ja vanha Erdmann astui sisään. Todellakin tyytymättömän näköisenä osoitti herra Claudius kirjejoukkoa, joka oli vietävä postiin. Vanhuksella oli muassaan kirje, jonka hän laski pöydälle, kunnes ehti pistää toiset laukkuun.

"Neiti Charlottelta", selitti hän huomattessaan isännän suuresti kummastuneena katselevan pienen kirjeen sinettä.

"Tämä kirje on vasta huomenna varhain vietävä, Erdmann", lausui herra Claudius lyhyesti ja pisti kirjeen taskuunsa.

Sillä aikaa olin minä saapunut oven luo ja ennenkuin hän ennätti huutaa minua, seisoin jo kovasti sykkivin sydämin etehisessä. Minä hengähdin syvästi, karhumainen, äreä vanhus tuli sisälle tosiaan onnellisena hetkenä; eipä paljoa puuttunut, että olisin tunnustanut, mitä tuskia silloin kärsin hänen tähtensä. Mutta mitä tämä on? Johan luja pohja luiskahtaa jalkojeni alta; ikivanha herra sinisine silmälasilleen — valekuvan tapaisesti haihtui tämä ensi kuvailemiseni kaikkiin ilman suuntiin, eikä mikään, mikä oli minuun vaikuttanut astuessani uuteen, vieraasen maailmaan, vetänyt vertoja kunnioitusta vaativalle kauppiaille.

XXVII.

Minä riensin rappuja ylös seurahuoneisin. Kolme peräkkäin olevaa suurta huonetta — Charlotten siihen luettuna — olivat aina viehättävästi lämmitetyt ja valaistut. Ovet olivat selki seljällään, sillä herra Claudiusta huvitti puhuessansa silloin tällöin, vitkallisin askelin käydä huoneitten lävitse. Teepöydän ympäri kokoontuva seura ei ollut suurilukuinen. Muutamia vanhoja herroja, talon ystäviä entisiltä ajoilta tuli välistä; mutta isäni — tietysti "hanhenkukkineen" — ja nuori Helldorf olimme vakinaisia vieraita; Loviisakin, tuo nuori hiljainen orpo oli siellä. Sitä vastoin oli kirjanpitäjä kokonaan kieltäytynyt tulemasta, selittäen olevansa liian vanha sekä pelkäävänsä vilustumista mennessänsä kylminä, sumuisina iltoina puutarhan lävitse; mutta oikeastaan oli hän peittämättömästi ilmoittanut Claudiuksen kauppahuoneen muuttuneen niin pelottavasti, että hän kumminkin "pesi kätensä", eikä huolinut ottaa osaa rikoksiin, joista toimen päämiehen kerran oli vastaaminen edellisille päämiehille.

Sinä päivänä olivat huoneet vielä työpötyhjät. Oli kylmä marraskuun ilta; ensimmäiset lumihöytyvät sekaantuivat hiljaiseen sateesen, joka maanpinnalla kohosi tiheäksi pahanhajuiseksi sumuksi ja tuuli vinkui tyhjillä kaduilla.

Astuessani saliin järjesti neiti Fliedner par'aikaa kiliseviä teekuppia. Hän oli liikutettu, sillä hän muutteli jotenkin typerästi astioita edestakaisin. Charlotte katseli häntä ivallisesti hymyillen. Hän oli heittäytynyt sohvan kulmaan, puoleksi vaipuneena pitseillä ja rimsuilla koristetun viheriöisen silkki-leningin kimeltäviin laskoksiin. Hänen uhkea kauneutensa miellytti minua taasen — muhkea ruumiin muoto kuvautui niin kauniisti lämpimässä, pehmeässä sohvassa; kuitenkin värisytti minun vertailllessani kylmää syysilmaa ihanan neiden paljaisiin, ainoastaan erittäin hienojen pitsien peittämiin hartioihin ja käsivarsiin.

"Herran tähden, Fliedner kulta, menetelkää varovaisesti!" huudahti hän teeskentelijän pelolla, vähintäkään muuttamatta huolimatonta, mukavaa

asemaansa. "Rouva Claudius-vainaja kääntyisi haudassaan, jos hän tietäisi, miten te nyt menettelette hänen posliinisten ristiäis- ja muitten perhejuhlamuistojen kanssa, sillä jotakin semmoista luultavasti kuppeihin poltetut kirjoitukset varmaan ylistänevät. Asia ei kannata puhumista — mitä siitä siis niin ällistytte? Voinko minä siihen mitä, että tämä Loviisa on minulle niin vastenmielinen? Ja olenko minä syypää siihen, että tämä itkullinen naama aina näyttää siltä, kuin tahtoisi hän pyytää sekä Jumalalta, että ihmisiltä anteeksi, kun on niin rohkea, että on ollenkaan olemassa? Tyttö tuntee vaistomaisesti, mitä minä nyt peittämättä lausun — hän koulumestari tapoineen ei kuulu hienoon seuraan. Ylipään on setä liian hyvä, kun asettaa hänet seuraan, johon hän ei missään tapauksessa kuulu. Hyvä Jumala, minä en ole mikään hirviö, mutta mikä oikeata on...! Hyvää iltaa, prinsessani."

Hän ojensi minulle kätensä ja veti minut viereensä sohvalle. "Pysykää nyt tässä, älkääkää aina lentäkö tuulispään tapaisesti ympäri huonetta!" lausui hän käskäväisesti! "Muuten asettaa setä taasen viereeni kumppalin, joka ikuisella korko-ompeluksellansa ja karkealla terässormustimellaan saattaa minut epätoivoon."

"Yhden noista monista vastuksista voitte helposti poistaa", arveli neiti Fliedner tyvenesti. "Antakaa Lovisalle yksi hopeasormustimistanne. Te ette kuitenkaan koskaan niitä käytä."

"Tai hyvin harvoin ainakin", nauroi Charlotte, liikuttaen kauniita valkoisia sormiaan silmiensä edessä. "Ja tiedämpä myöskin, mistä syystä. Katsokaa, hyvä Fliedner, näitä kynsiä! Ne eivät ole erittäin pienet, mutta somat, ruusuiset ja nuhteettomat — jokaisessa on aateliskirja — ettekö usko?" Hän avasi ylpeästi huulensa ja näytti nenäkkäästi nauraen koko rivin kauniita, tasaisia hampaita.

"En, sitä en usko", vastasi neiti Fliedner liikutettuna; puna lensi suuttumuksesta hänelle poskiin. "Luonto ei salli etevyyttä, joka vapauttaa ihmisen työstä, eikä tuolla kirjoitetulla ruhtinaansanallakaan, jolle mieletön luulo suo saman muuttamisen voiman kuin pyhälle ehtoollisellekin ja josta muka terve punainen luonnollinen veri muuttuu siniseksi — ei sillä sanallakaan ole valtaa vapauttaa ketään työstä, jota tekemään ihmissuku kuitenkin on luotu. Kovin paha olisi ja vasten Jumalan tahtoa, jos valtioille todellakin olisi suotu oikeus hyväksyä tyhjäntoimillista. Mutta eräästä asiasta täytyy minun nyt muistuttaa teitä, Charlotte — ne sanat eivät koskaan ennen ole käyneet huulieni yli; vaan teidän ylpeytenne on tullut rajattomaksi, hetki hetkeltä se tulee sietämättömämmäksi ja

niin muodoin muistutan teitä siis: Älkää unhottako, että olette *ottolapsi!*"

"Niin, niin, tuommoinen armonleipää nauttiva raukka, eikö tosi, hyvä, armas Fliedner?" huudahti Charlotte, ja hänen tuliset, säihkyvät silmänsä katselivat terävästi vanhaa neitoa kasvoihin. "Mutta ajatelkaa vaan, minä en siitä paljoa huoli" — hän nipisti peukalonsa ja etusormensa — "armonleipä maistuu minusta oivallisesti, sentähden ett'en voi päästä vapaaksi ajatuksesta, että minulla on oikeutta sedän leipään. Paitsi sitä oli hynin totta, mitä tänään kirjoitin Dagobertille: te vingutatte ensimmäistä viulua sedän teepöydässä, kun Eckhof on joutunut epäsuosioon. Te tulette nenäkkääksi, ystäväni!"

Hän vaikeni ja katsoi avonaisen oven puoleen, jonka kynnyksen yli herra Claudius kuulumatta juuri oli astunut. Vähintäkään hämmästystä osoittamatta nousi hän setäänsä tervehtimään, johon tervehdykseen setä lyhyesti vastasi, astui pöydän luo ja piti takavarikkoon otettua kirjettä lampun valossa.

"Mistä olet saanut tämän vaakunan, Charlotte?" kysyi hän tyvenesti, vaikka jotenkin terävästi.

Charlotte peljästy — minä huomasin sen hänen puoleksi suljettujen silmäluomiensa väräjämisestä, vaikka hän huolimattomuutta teeskennellen katseli vaakunaa.

"Mistäkö sen olen saanut, setä?" toisti hän melkein leikillisesti kohottaen olkapäitään. "Minä olen pahoillani — mutta en voi sitä selittää."

"Mitä sillä tarkoitat?"

"Enkö ollut kylliksi selvä, setä? No niin, minä en tällä hetkeä voi selittää sinulle, millä tavoin tuo sievä sinetti on joutunut käsiini. Minullakin on pieniä salaisuuksia, jommoisia Claudiuksen vanhassa perheessä on yltäkyllin. Varastanut sitä en ole, enkä ostanutkaan, eikä sitä myöskään ole minulle lahjoitettu." Hän oli vielä kylliksi rohkea pitääksensä noiden vakavien silmien edessä salaperäistä arvoitustansa leikkikalunaan!

"Järjellinen selitys on siis, että olet löytänyt sen, vaikka en voi aavistaa, mistä", lausui herra Claudius silminnähtävästi pahoillansa hänen röyhkeästä leikkipuheestansa. "Minä en enää huoli urkkia salaisuuttasi — pidä se omanasi. Sitä vastoin kysyn sinulta vakavasti: 'Minkätähden käytät tätä sinettiä?'"

"Siksi että — no, että se miellyttää minua!"

"Vai niin! sepä kummallinen käsitys omastansa ja toisen omaisuudesta! Tällä sinetillä ei tosiaan ole omistajaa, enkä minä puolestani pidä minkään arvoisena tuommoista pientä vaakunaa ympäröivää loistoa; voisin siis suoda sinulle lapsellisen ilon sulkea kirjeesi tuolla kruunatulla kotkansiivellä, ell'et — olisi Charlotte; mutta himolliselle pelaajalle, jota tahtoo parantua, ei jätetä korttia käteen. Minä kiellän sinua täst'edes käyttämästä löydettyä sinettiä!"

"Setä, minä kysyn teiltä, onko teillä todellakin siihen oikeus!" huudahti Charlotte tuskin hillittävällä innolla. Minä vapisin tuskasta ja pelosta: Charlotte oli vähällä hakata yhdellä ainoalla lyönnillä poikki gordilaissolmun.

Herra Claudius peräytyi askeleen ja katsoi häntä kiireestä kantapäähän ylpeällä, kummastuneella silmäyksellä.

"Rohkenetko sitä epäillä?" Hän suuttui, mutta hillitsi kuitenkin tykkänään vihansa. "Hetkenä, jolloin te — veljesi ja sinä — minun taluttaminani jätitte rouva Godin'in kodin, sain minä oikeuden siihen. Minä olen antanut teille nimen Claudius, eikä mikään oikeuskunta maailmassa voi kieltää minua vaatimasta sinua käyttämään sitä ilman kaikitta koristeitta. Koittaisiko todellakin hetki, jolloin minun täytyisi katua, että olen pitänyt tätä esi-isieni kalliinta aarretta kilpenä sinun ja Dagobertin pään yli? Veljeni tahraisi sen, liittäessään tämän pienen turhamaisuuden siihen" — hän osoitti sinettiä; — "minun suostumuksellani se ei enää saa tapahtua."

Pilkallinen hymy näkyi Charlotten suunsopissa; herra Claudius näki sen ja rypisti synkästi kulmiansa.

"Lapsellisen heikko, kivulloinen sielu niin terveessä, voimallisessa ruumiissa!" sanoi hän silmäillen nuoren neidon uhkeata vartaloa. "Sinä valitat ja nureksit aateliston sietämätöntä ylpeyttä ja vahvistat sen kuitenkin, ynnä tuhannet toisetkin heikot sielut, halullasi pyrkiä heidän pariinsa ja orjamaaisella alamaisuudellasi, jos sinua vaan siellä kärsittäisiin. Minä en kuulu aatelissäädyn raivoisaan vastustajajoukkoon, joka tahtoo syöstä sen kantakiviltään — pysyköön se minusta nähden siinä aivan kernaasti — mutta minäkin puolustan asemaani. Aateliston merkitys on nyt ihan toisenlainen: ell'en tee itseäni sen palvelijaksi, en siksi *tulekaan*. Sen luuleteltu voima ja etevyys ovat ainoastaan teidän heikkoudessanne; missä ei ole rukoilijaa, ei ole epäjumalaakaan."

Charlotte heittäytyi jälleen sohvankulmaan. Hänen poskensa hehkuivat; selvästi oli hänen äärettömän vaikea hillitä kieltänsä.

"Herra Jumala, mitä voin minä luontooni!" huudahti hän ivallisesti. "Olkoon niin — minä en voi auttaa, että kuulun noitten heikkohenkisten lukuun! Miksi sitä salaisin — jos tuo kruunattu kotkansiipi todellakin kuuluisi oikeaan sukunimeeni, olisin ylpeä — ylenmäärin ylpeä!"

"No, onhan, Jumalan kiitos, pidetty huolta, ett'eivät puut kasva taivaasen asti. Voi niitä raukkoja, joitten täytyisi elää sinun parissasi, jos todellakin tulisit osalliseksi tuosta säädyn niin sanotusta etevyydestä! Kaikeksi onneksi ei sinun nykyinen nimesi eikä oikea sukunimesikään oikeuta —"

"Oikea sukunimenikö? — Mikä se on, setä?" Neiti kavahti ehdottomasti seisomaan, ja hänen säihkyvät silmänsä oikein salamoivat hänen katsellessansa herra Claudiusta kasvoihin.

"Oletko todellakin unhottanut sen, joka kuuluu tuhat vertaa kauniimmalta ja ylhäisemmältä kuin karkea, karhumainen, saksalainen poroporvarillinen nimi Claudius?... Méricourt, se on." Hän lausui, kuten selvästi näkyi, tuon nimen vastenmielisesti. Charlotte vaipui jälleen pehmeisin tyynyihin ja pusersi nenäliinaansa huuliansa vastaan.

"Onko teenne jo valmis, hyvä Fliedner?" kysyi herra Claudius vanhalta neideltä, joka, kuten minäkin, äärettömässä mielen ponnistuksessa kuunteli vaarallista puhetta. Herra Claudiuksen lykätessä tuolia pöydän viereen kaatoi neiti Fliedner kiireesti teetä; hänen pienet, somat kätensä olivat hieman epävakavat hänen tarjotessaan isännälle kuppia ja huolestunut katse vilkasi ujosti hänen rypistynyttä otsaansa. — Mutta kuinka: pitihän tuon vanhan naisen oleman hänen rikoskumppalinsa, tuon lempeän, helläsydämmisen, hyvän neidon tietämän siis jätketusta, julmasta rikoksesta — mahdotonta! Herra Claudius oli lujana, vakavalla vastauksellaan taasen saattanut asian mitä suurimpaan epätietoon; mutta häntä minä uskoin. Charlotte oli sitä vastoin toista mieltä; minä huomasin sen hänen kasvoistansa, hän oli luja uskossansa. Ruhtinattaren tapaisesti istui hän vieressäni sallien neiti Fliednerin häntä palvella, ja ivallinen, halveksiva, suunsoppia alasvetävä hymy syntyi Méricourt nimestä. Mikä ristiriitaisuus tässä ylpeässä sielussa! Muinoin vastusti hän suuttuneena ja pontevasti tällä ranskalaisella nimellä luulon, että Claudiusten saksalainen poroporvarillinen veri tykytti hänen suonissansa ja nyt heitti hän sen luulon

ikäänkuin vanhan kuluneen vaateen, huomattessaan todellakin olevansa Claudiuksen, halveksitun kauppiaan lihallinen veljentytär. Ah, minä aron viaton lapsi, enhän minä käsittänyt, että ruhtinaan mahtava sana, muutama kirjain hänen kädestänsä oli halaissut vanhan kauppahuoneen suvun kahteen osaan aina juuriin asti ja jalostuttanut erotetun vesan tuntemattomaksi! Loviisa astui sisään ja kohta hänen perässensä Helldorf. Minä hengähdin vapaammin, ikäänkuin raitis ilma olisi tuulahtanut minua vastaan — he kumpikaan eivät aavistaneet, millä tulivuorisella pohjalla viehättävä, rauhallinen teepöytä seisoj, he keskeyttivät tietämättänsä herra Claudiuksen sanojen jälkeen syntyneen synkän äännettömyyden, ja lisäksi tuntui minusta turvallisemmalta, kotoisemmalta Helldorfin läheisyydessä, sillä vähitellen olin tullut lellitellyksi lapseksi hänen veljensä kodissa.

Hän tarjosi minulle hymyillen ja varovaisesti paperitötterön. Minä tiesin, mitä se sisälsi — tuskin täysipuhjenneen teuruusun, jota rouva Helldorf jo kauan aikaa oli hoitanut minua varten ja jonka hän jo aamulla lupasi teen aikana lähettää minulle, jos se päivän kuluessa avaisi kupunsa. Minä huudahdin ilosta, avatessani paperin — valkoisena, vähän keltaiseen vivahtaen riippui tuoksuva kukka varressaan.

"Ah, varokaahan toki hiukan pukuani, Loviisa! Revittehän pitsit rimsuistani!" huudahti Charlotte samassa kiukkuisesti ja veti kankean puvun kahisevat poimut likemmäksi. Hän oli kovin vihastunut, vaan minä en saanut päähäni, että hän olisi huolinut leningistänsä, sillä läpi kalleimmassakin puvussa oli hänestä aina yhdentekevä. Minä näin hänen kerran suurentavan ruusupensaansa repimää kolmikulmaista läpeä pitsisessä nenäliinassansa sentähden, että se näytti "niin naurettavalta", ja neiti Fliednerin pientä villakoira repi hän kerran nauraen ja hyväellen korvista, kun se "niin viehättävän häijysti" oli repinyt hänen uuden leninkinsä rimsut rikki.

Loviisa kavahti pystyyn kuolon tuska silmissään, sammaltaen toisen anteeksipyynnön toisensa perässä, vaikk'ei väitettyä vahinkoa missään näkynyt; selvästi voi huomata, miten ujo orpo raukka pelkäsi tuota vallanhimoista nuorta naista. Koko kohta oli erittäin tukala ja olisi varmaan tuottanut Charlottelle ankaria nuhteita, ell'ei neiti Fliedner olisi tullut ukkosenjohtajaksi. Luoden silmäyksen herra Claudiuksen ankarasti rypistyneihin kasvoihin otti hän ruusun ja pisti sen kähäröihini.

"Te näytätte komealta, pikku itämaalaiseni", lausui hän taputtaen minua poskelle.

Charlotte nojautui takaisin sohvankulmaan — pitkät, tummat ripset hänen alaslouduista silmistänsä varjosivat hänen hehkuvia poskiansa, eikä hän edes katsahtanutkaan koristettani.

Huolimatta pahasta ilmasta tuli muutamia vieraita kaupungista. Vilkas keskustelu alkoi kohta ja Charlottenkin heräsi valeellisesta haluttomuudestaan, eikä voinut vastustaa puhetaidollansa toistamisen viettelyä. Hän oikein säkenöi elävyydestä; minä en milloinkaan ennen ollut nähnyt häntä niin vilkkaan puheliaana. Tosin kuului hänen ilkkunaurunsa usein sekä terävältä että tuimalta ja uhkean naisen hillitsemättömät liikkeet ynnä paljaitten hartioitten rohkea keikaileminen riistivät häneltä vaimollisen kainouden viimeisenkin jäljen. Oli ikäänkuin sähköä jokaisessa hänen jäsenesssä ja tulta veren asemasta hänen suonissaan.

Puoleksi väristen, puoleksi ihailien olivat silmäni kuin häneen lumotut, vaan silloin laskeusi vitkaan käsi silmien eteen; herra Claudius, joka istui vieressäni, tahtoi siten estää minua häntä katsomasta. Samassa pyysi hän Helldorfia laulamaan. Hänen epäilemätön aikomuksensa saada nuorukaisen laululla tuo punainen sutkasuu kumminkin hetkeksi vaikenemaan, ei näkynyt onnistuvan; Charlotte jatkoi puhettansa, vaikka kuitenkin hieman hiljemmin, juurikuin ei hänellä olisi aavistusta, että Schubertin "Matkamiestä" par'aikaa mitä tunteellisimmin laulettiin.

"Ell'et itse huoli soitannosta, niin älä kuitenkaan häiritse toisten nautintoa", keskeytti äkkiä herra Claudius ankarasti vaatien käden viittauksella vait'oloa.

Charlotte säpsähti ja vaiken. Välinpitämättömästi ja ylpeästi nojasi hän päänsä sohvaan vasten, tarttui toiseen paksuista alasroikkuvista kähäröistensä ja kiersi sitä heikkohermoisesti sormissaan. Hän ei edes katsahtanut ylös nuoren miehen jälleen astuessa huoneeseen ja saadessa kaikkien läsnäolevien kiitoksen.

Eräs herroista pyysi häntä laulamaan yhdessä Helldorfin kanssa.

"En, en tänään — minä olen haluton", vastasi hän välinpitämättömästi, liikahtamatta ja huolimatta edes luoda silmiään ylös.

Minä näin, miten Helldorfin kauniit kasvot kalpenivat aina huuliin saakka. Minun oli häntä sanomattoman sääli. Minä en voinut kärsiä, että joku siitä perheestä, jota minä niin rakastin, tulisi solvaistuksi. Rohkeasti nousin seisomaan.

"Kyllä minä laulan kanssanne, jos tahdotte", sanoin hänelle — ääneni vapisi ehdottomasti, sillä minusta olivat sanani äärettömän rohkeat ja yli-inhimilliset.

Helldorf tiesi sen — tunsihan hän pelkoni laulaa vieraitten kuullen. Kiitollisesti suuteli hän kättäni; sitte menimme pianon luokse.

Luulenpa, ett'en koskaan eläessäni ole laulanut niin hyvin ja tunteellisesti kuin sinä iltana. Mahtava käsittämätön liikutus saattoi minut voittamaan ensi säveleitäni heikentävän pelon. Jo laulun alkupuolella tulivat läsnäolijat toinen toisensa perästä luoksemme ja lopetettuumme saimme ylen runsaat kiitollisuuden osoitukset osaksemme; vanhat herrat kiittivät minua erittäin, vertaillen minua leivoseen ja Jumala tiesi mihin kaikkeen. Charlottekin tuli rientäen. Hän syöksi luokseni ja laski käsivartensa ympärilleni. Minä peljästyin — hän kumartui syvään ylitseni, että voin nähdä kyyneleet hänen säihkyvissä silmissänsä, mutta vihan kyyneleitä ne olivatkin, joita hän yhteen likistetyin huulin, tukalasti hengähdellen, koetti pidättää. Jos minulla silloin olisi ollut vähintäkään aavistusta, mistä syystä hän oli niin kiihtynyt, helppo olisi minun todellakin ollut häntä rauhoittaa! Mielelläni olisinkin sen tehnyt. Mutta nyt minut valloitti ääretön pelon tunne ja ehdottomasti koetin irtaantua hänen syleilyksestänsä.

"Hei, kuulkaa vaan pikku aroleivosta!" nauroi hän. "Yhdellä ainoalla syleilyksellä voisi musertaa tämän pienen linnunruumiin." Hän likisti minua, että olin vähällä tukehtua, "ja kuitenkin lirittelee se, että seinät kaikuvat!"

Ennenkuin aavistinkaan, oli hän, silminnähtävästi hyväillen minua, siirtynyt etemmäksi kanssani muitten joukosta, silitti kiireesti päätäni ja äkkiä lensi ruusu hiuksistani kauas viereiseen saliin.

"Pikku, viehättävä koketti, te olette loistavasti toimittaneet osanne — ken olisi luullut niin vaarallista ainetta piileskelevän tuommoisessa pienessä avoalassa!" kuiskasi hän vapisevin äänin. "Tiedättekö, miten ylistetyitä kohdellaan?" huudahti hän kovemmin. "Ne kohotetaan korkealle halvan ihmisjoukon ylitse. Katsokaa, noin, noin — te höyhenen painoinen, mitä sievin pikku nukkeni!"

Minä liitelin äkkiä korkealla ilmassa ja olisin voinut koskea kattoon käsilläni, sillä ylikerran huoneet olivat jotenkin matalat. Hänen vahvoissa käsissään olin minä todellakin ylös ilmaan nousevan höyhenen kaltainen, heikko olento; kykenemätön puolustamaan itseäni heikoilla lapsenkäsilläni, en ollut niin

mitään; ääntänikään en voinut hallita, häpeä ja pelko likisti kurkkuni kiinni; minä luulin olevani mielettömän vallassa. Nauraen lensi hän kanssani huoneitten lävitse, jolla aikaa minä ehdottomasti ummistin silmäni. Silloin sattui jotakin äkkiä kovasti päähäni — hän oli viimeisessä salissa juossut matalalla riippuvaa vaskista kynttiläkruunua vastaan. Minä kirkasin: läsnäolijat riensivät luoksemme ja pelästyneenä antoi Charlotte minun vaipua alas. Ikäänkuin harson lävitse, tiesin vaan herra Claudiuksen nostavan minut ylös — sitten laskeutui unentapainen hämärä tunteeni yli.

En tiedä, kuinka kauan makasin tainnoksissa, mutta minusta tuntui tointuessani samalta kuin muinoin herätessäni Ilsen sylissä. Minä tunsin, että minua lempeästi syleiltiin ja korvaani hiipi silloin tällöin heikko kuiskaus, jota en ymmärtänyt, vaan joka kuitenkin kuului samalta kuin Ilsen salaiset lempinimet, joita minun ei oikeastaan olisi pitänyt saada kuulla. Mutta sydän, jota vastaan pääni nojautui, sykki kovasti — se oli toista kuin Ilsen sylissä. Peljästyneenä avasin silmäni ja näin kalman kalpeat kasvot, joitten ääretöntä tuskaa en milloinkaan ole unhottava.

Äkkiä käsitin asemani ja käänsin punastuen pääni toisaalle; äkkinäinen liikkuminen teki kovin kipeätä. Heti vetäytyi käsi pois ympäriltäni ja herra Claudius, joka istui vieressäni sohvan päällä, nousi seisomaan.

"Ah, armas lapsi kulta — Jumalan kiitos, ovathan suuret silmänne auki jälleen!" huudahti neiti Fliedner vapisevalla äänellä, vääntäen liinariepuja posliiniastiassa.

Minä koskin päähäni, joka oli sidottu ja vasemmalla kulmalla olevasta liinakääreestä tippui kylmää vettä alas. Nopeammin, kuin olisin voinut luulla, voitin heikkouteni ja äskeisen ihmeellisen tunteen, joka niin sanomattoman suloisesti värähteli minussa, tuskastuneena muistelin Charlottea ja häntä odottavia nuhteita — minun täytyi niin pian kuin mahdollisesti taasen seisoa vakavasti jaloillani.

"Mitä hullutuksia nyt olen tehnyt?" kyselin uljaasti nousten seisomaan.

"Te pyörrytte, sydänpäpyseni", vastasi neiti Fliedner silminnähtävästi iloisena reippaudestani.

"Mikä heikko olento mä olenkaan? Jos Ilse sen tietäisi! Hän ei voi kärsiä heikkoja naisia. Mutta ottakaamme kääre jälleen pois, eikö niin, neiti Fliedner? Sitä ei todellakaan tarvita." Minä koetin sitä tehdä. "Oi ruusuni!" huudahdin

ehdottomasti.

"Te saatte sen takaisin", sanoi herra Claudius alakuloisesti. Minä huomasin, miten hiljainen huokaus kohotti hänen rintaansa. Hän meni läheiseen huoneeseen, missä kukka vielä oli lattialla, ja toi sen minulle.

"Minun täytyy pitää se visusti, rouva Helldorf on niin kauan hoitanut sitä minulle — me olemme yhdessä pitäneet sitä silmällä ja nähneet jokaisen lehden kasvavan", lausuin häntä katsellen, hänen tarjotessaan sitä minulle.

Niillä muutamilla sanoilla oli kummallinen vaikutus; ne karkoittivat viimeisenkin alakuloisuuden jäljen herra Claudiuksen otsasta; silloin kahisivat akuttimet ja Charlotte, joka silminnähävästi ensimmäisessä pelossaan ja hämmästyksessään oli paennut pimeään ikkunakomeron suojaan, tuli nyt nopeasti esiin. Rientäen lähestyi hän minua ja heittäytyi polvillensa eteeni.

"Prinsessani!" rukoili hän hellällä, puoleksi sortuneella äänellä ja ojensi minulle anteeksi rukoillen oikean kätensä.

Herra Claudius astui väliimme. Minä vapisin — en koskaan ollut nähnyt noiden suurien sinisien silmien sähköyvän niin hillitsemättömästi vihasta ja kiivaudesta.

"Älä koske häneen sormillasikaan! Et koskaan, koskaan enää! Minä olen täst'edes tietävä suojella häntä sinusta!" huudahti hän kiivaasti lykäten hänen kätensä takaisin. Kuinka taipumattoman kovalta ja ankaralta hänen heleä, tyven äänensä voi kuulua!

Neiti Fliedner kääntyi peljästyneenä ja katsoi häntä tuskastuneena silmiin — mielenkiihkeys, jonka jo luultiin viimeiseen kipinään asti sammuneen, ilmestyi nyt ensi kerran moneen vuoteen ja rikkoi ankaran tyvenyyden ja itsensähillitsemisen sulun. Kuulumatta sulki vanha neiti oven — olivathan kaikki vieraat vielä Charlotten huoneessa.

"Minä kadun — kadun nyt katkerasti hetkeä, jolloin otin sinut lapsekseni ja koetin muuttaa sinua siivompiin oloihin!" jatkoi herra Claudius kiivaasti. "Minä olen ammentanut vettä seulalla — luonto ei kieltäydy koskaan ja hurja veri suonissasi —"

"Sano, setä, ennemmin: ylpeä!" keskeytti häntä Charlotte noustessaan. Hän oli kalman kalpea ja taaksepäin heitetty pää oli todellakin ikäänkuin kivettynyt

ivallisessa tyvenyydessään.

"Ylpeä!" toisti setä katkeralla hymyllä. "Sanopas, millä tavalla sinä osoitat ylpeyttä, naisen kauniinta koristetta ja koska! Kentiesi äsken, jolloin, vailla kaikkea vaimollista kainoutta ja armollisuutta, käytit itseäsi vallattoman irstaisesti!"

Charlotte peräytyi, kuin olisi häntä lyöty kasvoihin.

"Ja mitä sinä muuten ylpeäksi nimität?" jatkoi hän säälimättömästi. Perusteeton arvon ja korkean elämän aseman halusiko? Vai ylpeä sydämetön tapako, jolla kohtelet ihmisiä, jotka luulosi mukaan ovat sinua halvempia? Semmoisella käytöksellä loukkaat minua usein mitä syvimmin, ja tietämättäsi uurrat tärisevätä pohjaa jalkojesi alta. Varo itseäsi —"

"Mistä, setä?" keskeytti hän herra Claudiusta kylmästi, pilkallinen hymy suunsopissa.

"Emmekö jo, veljeni ja minä, ole kärsineet sortoa kaikissa muodoissaan. Onko enää ainoatakaan kohtaa ylevissä sieluissamme, johon et ole kovakätisesti koskenut sekä väittänyt kelvottomaksi ja epäkäytännölliseksi konttiporvarillisessa elämässäsi. Etkö koeta polkea ihanteitamme, milloin vaan voit?"

"Kyllä, mutta myrkyllisinä käärmeinä, tyhjinä houreina, joilla ei ole vähintäkään yhteyttä siveyden eikä ihmishengen korkeitten ja pyhimpien pyrintöjen kanssa. Sinä ja veljesi, te olette halpoja ja epäjaloja sielunne pohjasta! Siellä ei ole tilaa kiitollisuudellekaan!"

"Minä kiittäisin sinua nautitusta leivästä, ell'ei minulla olisi enempää vaadittavana!" kiivastui Charlotte.

"Jumalan tähden, vaietkaa, Charlotte!" huudahti neiti Fliedner kalman kalpeana tarttuen hänen käsivarteensa. Vihoissaan irtaantui nuori neiti hänestä.

Mykkänä kummastuksesta katseli herra Claudius uhkaavaa naista kiireestä kantapäähän. "Ja mitä vaadit?" kysyi hän tavallisella tyvenyydellään.

"Ennen kaikkea, selkoa syntyperästäni!"

"Tahdotko tietää totuuden!"

"Niin — sanokaa se — minun ei tarvitse sitä peljätä!" huudahti hän melkein riemuiten. Herra Claudius kääntyi hänen luotansa ja kävi kerran lattian yli. Kaikki oli niin hiljaa, että luulin voivani kuulla sydämeni kovan tykytyksen.

"Ei, ei nyt — ei nyt, kun olet minua niin syvästi loukannut; se olisi halpa kosto!" sanoi hän viimein seisautuen hänen eteensä. Hän nosti kätensä ja osoitti ovea. "Mene! Sinä et milloinkaan olisi voinut vähemmin kestää totuutta kuin juuri nyt!"

"Minä tiesin sen!" nauroi Charlotte rientäen ulos.

Neiti Fliedner asetti äänettä, vapisevin käsin uuden kääreen päähäni; sitte meni hän ulos katsomaan, tarvitsivatko herrat mitään.

Minun sydämeni sykki; minä olin kahden kesken herra Claudiuksen kanssa. Hän istahti tuolille viereeni.

"Se oli hurja kohtaaminen, sopimaton näille peljästyneille silmille, joita ennen kaikkea tahtoisin varjella pahoilta vaikutuksilta!" sanoi hän epävakaisella äänellä. "Te näitte minut kiihvastuneena ja se pahoittaa mieltäni! Nyt on luultavasti tänään osoittamanne vähäkin luottamus kadonnut — eikö niin?"

Minä pudistin päätäni.

"Eikö?" kysyi hän levottomasti hengähtäen, surullisen näköiset silmät säihkyen ilosta. — "Liekki on syttynyt aivoihini — minä olen kauan sitä tuntenut, mutta aina kukistanut sen; vaan tänään, kuullessani valitushuutonne ja nähdessäni veren juoksevan kalpeitten kasvojenne yli, en sitä enää voinut." Hän nousi, astui äkkiä kerran huoneen yli edestakaisin, ikään kuin valloittaisi se näkö hänet tykkönään.

Hän silmäili kattoa ja vanhanaikuista kynttiläkruunua.

"Paha, vanha talo!" lausui hän seisattuen. "Joku paha henki on loihittanut huoneet ynnä kaikki, mitä niissä on. Nyt voin käsittää, miksi Karolinenlust täytyi rakentaa — minä ymmärrän vanhan Eberhard Claudiuksen. Ihana isoäitini kuihtui täällä kuin kukkanen — yksinkertaiset emännät, joita ei rakkaus tänne tuonut, ovat hallinneet ja vallinneet sekä löytäneet täällä hiljaisen, rauhallisen

kodin — jumaloidulle, rakastetulle naissydämelle on tämä vanha talo aina ollut vaarallinen turvapaikka."

Hänen liikutettu äänensä tunkeutui aina ytimiini saakka. Sillä äänellä oli hän varmaankin puhutellut uskotonta lemmittyänsä — kuinka olikaan mahdollista, että hän kuitenkin voi hänet hyljätä?

"Viaton lapsensydämenne varoitti teitä ehdottomasti kylmästä, kolkosta katurakennuksesta", jatkoi hän jälleen istahtaen viereeni.

"Niin, alussa", keskeytin häntä elävästi, "alussa, jolloin tulin arolta ja luulin jokaisen vieraan muurin vankilaksi — se oli kovin lapsellista. Mutta eihän Dierkhofissakaan ole kirkasta eikä valoisa — siksi on siellä kylmiksi auringon polttamia lasiruutuja, joista päivä ainoastaan pilkistää sisään ja luuvassa on aina vilpoista ja hämärää, vaikka päivä kimeltää kuumana aron yli. Ei, nyt rakastan vanhaa katurakennusta, nyt katson sitä ihan toisilla silmillä, ja luettuani Augsburgista ja Fuggerin perheestä on minusta aina, kuin täytyisi vanhojen rouvien harsoineen astua alas kehyksistänsä ja tulla minua vastaan käytävissä ja portailla."

"Ah, tämä on runollisuutta, jolla aron prinsessa tiesi koristaa kolkon yksinäisen lapsuutensakin kodin! Voisitteko sen avulla kestää vanhassa kauppahuoneessa, pakenematta valoisaan Karolinenlustiin?"

"Voisin — täällä on minusta mieluisampaa ja kodikkaampaa. Eikö täällä katurakennuksessa siis ollut ketään, jota ihana iso-äitinne rakasti?"

Mitä olinkaan sanonut, että hän kavahti ylös ja katsoi minuun meikein kangistunein kasvoin.

Samassa aukeni ovi ja neiti Fliedner astui sisään kutsutun kotilääkärin kanssa; kohta sen jälkeen saapui isänikin. Hän oli alussa sangen peljästyksissään tapaturmastani, mutta lääkärin vakuutuksen mukaan ei ollut vähintäkään syytä pelkoon. Yksi kiharoistani leikattiin pois ja pieni side pantiin haavan päälle ja sitten kiellettiin minua menemästä ulos yö-ilmaan. Ensi kertaa makasin, neiti Fliednerin vartioimana, katurakennuksessa; ja keveissä houre-unelmissani näin pienen olennon; entisten emäntien harso päässä astui hän käytävillä ja leveillä rapuilla. Mutta hänen jalkansa eivät koskeneet kylmiin kivilattioihin, sillä puutarhojen koko kukkarunsaus oli levitetty niille, ja autuaallisella varmuudella huomasin, että se olinkin minä itse.

XXVIII.

Seuraavana aamuna haihtuivat suloiset unelmani ja minä heräsin vaalean ja kylmän auringonsäteen suudelmasta. Minä häpesin, vaikk'en oikeastaan tullut selville, mistä syystä. Neiti Fliedner kyllä vastusti kovin aikomustani, vaan turhaan: minä hypähdin vuoteesta, pukeuduin kiireesti vapisevin käsin ja juoksin Karolinenlustiin — minä pakenin katurakennusta. Mutta tuota vakavaa silmää, jonka edessä äkkiä rupesin vapisemaan, en enää voinut paeta ja kummallista — herra Claudius, joka siihen saakka oli kohdellut tylyä käytöstäni ankarasti ja vakavasti, ei enää peräyttänyt rahtuakaan vallasta, jonka hän tuona iltana oli saanut ylitseni. Hän oli kerran suojelevaisesti tukenut minua ja nyt tuntui sitä tekevän vieläkin näkymättömästi. Kaino pakoni hänen lähestyessään, alasluodut silmäni hänen minua puhutellessansa, äänettömyyteni, kaikki jäi häneltä huomaamatta — hän puhutteli minua muuttumattoman hellästi, eikä hänen kirkas otsansa enää synkistynyt. Hän piti lujasti minusta kiinni, minuun koskematta, ja lupauksensa, että hän tietäisi minua suojella, täytti hän kaikin puolin. Hän oleskeli melkein enemmän tähtitornissa kuin toimintohuoneessa; pieniä teepitoja ei enää ollut eturakennuksessa, mutta sitä vastoin istui hän usein meidän pienessä teepöydässämme kirjastossa, ja talvimyrskyn vinkuessa nurkissa ja eteen vedettyjen viheriäisten villa-akuttimien hiljaa heiluessa, piti isäni molemmille pöytäkumppaleilleen yhden maailman mainioista esitelmistään. Herra Claudius kuunteli häntä syvästi miettien; ainoastaan silloin tällöin väittäen jotakin vastaan — vaan siitä säpsähti puhuja, sillä hän kuuli jotakin uutta ja omituista, niin syvälliseen tieteesen perustuvaa, jommoista hän vähimmiten olisi odottanut "kauppiaalta."

Sopimuksemme kirjoitukseni suhteen oli myöskin käynyt toteen. Minä sain työn neiti Fliednerin kautta ja jätin sen jälleen hänelle, onnellisena ja kovin kummastuneena, että kirjoituksella voi ansaita niin "suunnattomasti" rahaa; huolet eivät milloinkaan enää minua rasittaneet, ja kuitenkin oli minulla aina pieni aarre käytettävänäni.

Mikä muutos! Tunsin olevani ijäiseksi sidottu toiseen sukuun, enkä kuitenkaan enää kadehtinut aron yli vapaasti liitelevää lintua — olisin voinut riemuiten kaikkiin ilman suuntiin kertoa olevani vangittu ja olisin todellakin voinut lyödä otsani puihin, nähdäkseni, miten tuo toinen sielu minun tähteni kärsi tuskia. Tämän ainoan seikan tähden unhotin itseni, koko maailman ja senkin että minun omaatuntoani vielä rasitti kaksi syntiä: valhe ja tietoni häntä niin liki koskevasta salaisuudesta. Mutta voi, miten putosin taivaastani, milloin vaan Charlotten äänen kuulin tahi näin hänen lähestyvän! Tosin peräytyi hän ylpeästi läheisyydestäni; mutta tuon myrskyisen kohtauksen jälkeisenä päivänä tuli hän kuitenkin huoneeseeni. — "Minä en koske teitä sormellanikaan, en edes anna hengityksenkään saastuttaa teitä!" huudahti hän minulle katkerasti kynnykseltä, — "Tahtoisin vaan tehdä rauhaa kanssanne, prinsessani! Suotteko anteeksi, mitä tein teille?" Minä juoksin hänen luoksensa ja ojensin hänelle liikuttuna käteni.

"Huomasitteko, miten eilen saatoin tirannimme oikein tempelin tornin huipulle? Hän on kuitti! Minä käyn äänettä, sykkivin sydämin kauppiasantalossa ja jokaisen ruokapalasan palkitsen harmilla ja mielessäni kuohuvalla vihalla; mutta minä kestäen kaikkea — täytyyhän minun vartioida kirjoituspöydän laatikossa olevaa kallista aarrettamme, minä en saa poistua ennenkuin Dagobert palaa! Oi, miten olen riemuitseva viimein ijäiseksi sulkiessani 'rihkamapuodin' oven jälkeeni ja astuessani isäntäkodin kynnykselle!"

Tätä innostunutta puhetta kuullessani irroitin ujosti käteni ja astuin muutaman askeleen taaksepäin. Sen jälkeen kohtasimme ainoastaan harvoin toisiamme; mutta kerran palatessani hovivaunuissa ruhtinattaren luota, tuli hän pihalle ja saattoi minua puutarhan lävitse, ja silloin täytyi minun kertoa kaikesta. Kohta käyntinsä jälkeen Claudiuksen talossa oli herttuallinen rouva sairastunut jäsenten särköön ja lähtenyt K:sta parantuaksensa lämpimämmässä ilman-alassa. Hänen poissa ollessansa en tietysti käynyt hovissa, mutta nyt täytyi minun säännöllisesti käydä siellä kahdesti viikossa ne olivat ainoat hetket, joina herra Claudius oli synkän näköinen.

Niin kului viikko toisensa perästä, alinomaisen onnen ja sisällisen levottomuuden vaihdellessa. Sitte lähestyivät tammikuun viimeiset päivät, ynnä niiden kanssa Dagobert. Ääretön tuska valloitti minut kuullessani herra luutnantin saapuneen kaikkine kapineineen. Nyt lähestyi sitä tuo onneton hetki ja minä ummistin silmäni, päästäkseni näkemästä, kuinka jättiläisen kokoisena se kohosi edessäni, ja kuitenkin arvelin pikaista, vaikka tuskaistakin päätöstä paremmaksi kuin senkaltaista epätietoisuutta. Sillä tulipa minkäkaltaiseksi

hyvänsä, niin olin kuitenkin vapaa onnettomasta vaikenemisen lupauksestani sekä voin puhua ja katuvaisesti rukoilla kevytmielisyyteni anteeksi.

Hankala aika koitti minulle, sillä toinenkin suru painoi sydäntäni: isäni oli äkkiä eriskummallisesti muuttunut. Koko hänen käytöksensä muistutti minua tuosta muistorahan oston ajasta; hän ei nauttinut ruokaa ja öisin kuulin hänen levottomasti kävelevän edestakaisin. Ääretön joukko kirjeitä saapui joka päivä tulvantapaisesti ja jokaisesta uudesta kohosi kuumeenpuna hänen laihoille poskillensa. Hän kirjoitti herkenemättä, vaan ei Karolinenlustissa tavatuita taidearteita koskevaa käsikirjoitusta: se makasi pöydän laatikossa, Tarkasti kuuntelin hänen mumisevaa puhettansa, kun hän astuskeli edestakaisin huoneessansa, vaan en voinut erottaa sanaakaan enkä tohtinut kysellä, kun pelkäsin kiivastuttavani häntä.

En milloinkaan ole unhottava hetkeä, jolloin hänen pidätetty tuskansa viimein puhkesi ilmi! Oli kolkko, mieltä masentava talvi-ilta. Isäni oli päivällisen jälkeen vetäytynyt sanomalehtineen kammariinsa. Jo muutaman minuutin kuluttua kuulin hänen kavahtavan ylös; hän heitti oven kovasti kiinni ja syöksi kirjastoon. Peljästyneenä menin hänen perässänsä.

"Isä!" huudahdin rukoilevaisesti ja syleilin häntä, kun hän minua huomaamatta meni ohitseni.

Lienen näyttänyt kovin peljästyneeltä, sillä hän silitti otsaansa silminnähtävästi koettaen tulla rauhallisemman näköiseksi.

"Ei mitään hätää, Lorchen", lohdutti hän minua huolestuneena. "Mene nyt vaan alas jälleen, lapsi kultani. Ihmiset valehtelevat! He kadehtivat isäsi mainetta — he tietävät antavansa hänelle kuolonhaavan ahdistaussansa hänen mainettansa. Ja nyt tulevat he joukottain ja jok'ainoalla on kivi kädessä. Niin, kivittäkää hänet, kivittäkää hänet! Hänen maineensa ja taitonsa ovat jo loistaneet liian kauan!"

Hän vaikeni äkkiä ja katsoi pääni ylitse ovea kohti. Eräs nainen astui kuulumatta sisään, kookas vartalo puettu mustaan, kärpän nahasta päärmettyyn samettiviittaan. Hän nosti harson silmiltään: taivas, mikä kauneus! Minä muistelin ehdottomasti Lumisirkkua: silmät nokimustat, otsa valkea ja poskilla hieno puna. Isäni katsoa tuijotti kummastuneena häneen, kun hän kevein askelin lähestyi meitä. Hieno hymy lepäsi hänen huulillansa ja veitikkamaisesti iski hän sivulta päin silmää isälleni: kaikki näytti lumoaavalta, melkein lapsellisen

viehättävältä; mutta kuitenkin arvelin viattomien liikuntojen salaavan tuskallisesti sykkivän sydämen, sillä huulet vapisivat heikkohermoisesti.

"Hän ei tunne minua enää", lausui hän sointuvalla äänellä, kun isäni yhä oli vaiti. "Täytyneehän minun siis muistuttaa häntä ajasta, jolloin leikimme Hannoverin puistossa ja vanhempi sisar kiltisti juoksi hevosena ja sai maistaa Willibaldin ruoskaa — muistatko sitä vielä?"

Isäni peräytyi, kuin olisivat peikon kynnet pilkistäneet esiin ihanan rouvan samettinutun alta. Jääkylmällä katseella silmäili hän vierasta kiireestä kantapäähän; en milloinkaan olisi luullut tämän hajamielisen oppineen voivan osoittaa senkaltaista kovuutta ja ylenkatsetta!

"En todellakaan voi käsittää, että Kristina Wolf, joka kerran eli isäni, herra von Sassenin talossa, rohkenisi astua jalkaansa minun kynnykseni yli", lausui hän ankarasti.

"Willibald —"

"Mä pyydän", keskeytti hän kieltäväisesti ojentaen kätensä, "meillä ei ole mitään yhteyttä! Jos olisitte ainoastaan hairahtunut, vastustamattomasta taiteenhalusta kotoa luopunut tytär, ottaisin teidät heti vastaan — mutta *varkaan* kanssa ei minulla ole mitään tekemistä."

"Oi, Jumalani!" Hän löi kätensä yhteen, katsellen surullisesti taivasta kohti. Minä en käsittänyt, miten isäni voi tuota madonna-katsetta vastustaa, vaikka sana "varas" sattui minuun kuin sähköinen isku. — "Willibald, ole armollinen! Älä tuomitse niin ankarasti nuoruuden rikosta!" rukoili hän. "Kuinka olisin tyhjin käsin voinut alkaa hartaasti toivottua taidetietäni? Äitini ei antanut minulle äyriäkään, sen tiedät, ja kuitenkin oli rikkaalta rouvalta anottu summa niin vähäinen."

"Ainoastaan kaksitoista tuhatta taaleria, jotka otit hänen huolellisesti lukitusta kirjoituspöydästensä —"

"Eikö minulla ollut oikeutta niihin, Willibald! Sano itse!"

"Ja myöskin vapaaherratar Hankenin, vieraamme kiiltokiviinkö, jotka sinun kanssasi katosivat ja jotka äitini täytyi suurimmalla uhrauksilla maksaa, pelastaaksensa nimeämme täydellisestä häpeästä?"

"Valhe, Valhe!" huudahti vieras.

"Mene ulos, Leonora! tätä ei sinun sovi kuulla!" sanoi isäni taluttaen minut oven luokse.

"Ei, älä mene, lapsi kulta! Ole armollinen ja koeta saada isääsi uskomaan minua viattomaksi! Niin, sinä olet Leonore! Oi, noita lempeitä suloisia silmiä!" Hän syleili minua ja suuteli silmiäni — leveä samettiviitta peitti minut tykkänään ja lumoava orvokin tuoksu lemusi oikein hurmaavaisesti minua kohtaan hänen rinnoiltansa. Kovalla kädellä irroitti isäni minut hänestä. "Älä saastuta viatonta lastani!" huudahti hän kiivaasti, vieden minut ulos.

Minä menin rappuja alas ja vaivuin ikäänkuin hurmaantuneena alimaiselle portaalle. Hän oli siis Kristina tätini, "perheemme häpeäpilkku", joksi Ilse häntä nimitti, "tähti", joksi hän itse sanoi itseään. Tähti hän olikin, tuo lumoava rouva. Kaikki naisellinen viehättävyys, mitä siihen saakka olin nähnyt, vaaleni tätini nuorekasten, loistavien kasvojen rinnalla! Miten hänen mustat kiharansa lepäsivät raskaasti paksun karpän-nahan päällä! Ah, kuinka tuo peloton, sileä otsa loisti ja kuinka kauniisti hienot, siniset suonet näkyivät hänen kulmissansa! Ja tuo lumoavan hellä ääni, sen oli hän saanut takaisin, parannuskeino oli siis auttanut! Ja nuo pienet kätöset, jotka niin lempeästi ja hellästi vetivät minut lumoavan rouvan rinnoille — nekö olivat varastaneet! Ei, ei, tätini viha näytti tämän syytöksen kokonaan valheeksi: näinhän minä kyyneleitten kiiltävän hänen silmissänsä!

Sykkivin sydämin kuuntelin kirjastosta kuuluvaa sananvaihtoa. En voinut erottaa sanaakaan, eikä se kauankaan kestänyt. Ovi aukeni — "Antakoon Jumala tämän sinulle anteeksi!" kuulin tätini lausuvan; sitte kahisi hänen liepeensä portaissa. Hänen askeleensa tulivat yhä hitaammiksi ja hiljaisemmiksi; äkkiä peitti hän silmät kädellään ja nojautui käsipuita vastaan. Minä juoksin hänen luoksensa ja tartuin hänen oikeaan käteensä.

"Kristina täti!" huudahdin liikutettuna.

Hän antoi kätensä vitkaan vaipua alas, katsoen minua, surullisesti hymyillen.

"Pikku enkelini, sydänkäpyseni, eikö totta, ethän sinä luule minua pahantekijäksi?" sanoi hän, hellästi silittäen poskeani. "Ethän voi aavistaa, miten pahanilkiset ihmiset kiduttavat minua kuoliaaksi valheellisilla syytöksillään! Oi, jos tietäisit, mitä kaikkia minun jo on täytynyt kärsiä! Ja missä hirveässä

asemassa olenkaan nyt ankaran isäsi ijäiseksi hyljättynä! Lapsi, minulla ei ole kattoa suojaksi, ei turvapaikkaa, mihin yöksi voin laskea pääni levolle! Viimeinen grosheni taskussa saavuin viimein vaivaloisesti K:hon, sillä tahdoinhan nähdä sinua, pikkuista Leonoraani! Taivaan Jumala, jospa vaan muutamaksi päiväksi saisin suojaa, niin kyllä sitten taasen voisin suoriutua tästä pulasta!"

Minun asemani oli tuskallinen! Mielelläni olisin jättänyt hänelle oman huoneeni ja itse maannut oljilla — niin äärettömästi oli tämä rouva minut lumonnut; mutta vasten isäni tahtoa en tohtinut ottaa häntä huoneeseni. Minä muistelin neiti Fliedneriä — hän oli aina niin hyvä ja avulias, kentiesi voisi hän minua neuvoa. Ah, mihin olivat nyt kaikki hyvät aikomukseni joutuneet, joitten mukaan ensin tahdoin miettiä ja sitten käyttää itseäni?

Sanaakaan lausumatta, vein tätini alas ja sitte hiekkakentän yli. Hän seurasi minua myöntäväisesti kuin lapsi. Olimme juuri menemäisillämme pensaston ohitse, kun Dagobert sekä Charlotte tulivat meitä vastaan, viimemainitulla kiiltävän valkoinen silkkihattu päässä ja sinertävä samettinuttu hartioilla. He olivat silmännähtävästi kävelemässä.

Minä en vielä ollut nähnyt "herra luutnanttia", sillä olin säännöllisesti karttanut häntä, vaikka hän usein tuli Karolinenlustiin. Nyt säpsähdin ja peljästyin sydämeni pohjasta. Hänkin näkyi kummastuvan: ruskeat silmänsä, joita minä oikein pelkäsin tuon kohtauksen jälkeen suljetussa salissa, katselivat minua eriskummallisesti säihkyen. Minä en ollut huomaavinani hänen iloisesti ojennettua kättänsä ja esittelin tätini Charlottelle. Kummastuksella huomasin äkkinäisen liikutuksen vivahtavan onnettoman rouvan kasvojen yli. Hän tahtoi puhua, vaan ei saanut ääntäkään huuliensa yli.

Charlotte nyökkäytti välinpitämättömästi ja ylhäisesti päätänsä, sekä loi ylpeän, tarkastelevan katseen edessänsä seisovaan naiseen.

"Neiti Fliedner tuskin voi teitä neuvoa", sanoi hän minulle kylmäkiskoisesti, kerrottuaani hänelle muutamien sanojen aikomuksestani. "Ja vielä vähemmin taitaa hän teitä auttaa; meillä on sangen ahdasta katuhuoneuksessa. Jos saan teitä neuvoa, niin menkää ystäväienne Helldorfien luo; heillä on varmaan pieni kammari, johon voitte asettaa tätinne."

Minä käännyin suuttuneena ja tätini laskeutui kiireesti harsonsa kasvojensa eteen. Samassa meni Schäfer puutarhuri tervehtien ohitsemme. Sveitsiläistalo oli hänen omansa ja minä tiesin hänen usein vuokranneen rouvavainajansa niin sanotun "juhlahuoneen" vieraille. Minä riensin hänen jälkeensä kysymään. Hän oli heti valmis antamaan sen tädilleni ja pyysi meitä heti tulemaan hänen kanssansa, kaikki oli muka "parhaimmassa järjestyksessä."

Luomatta katsettakaan veljeen ja sisareen meni tätini vanhuksen kanssa, joka sävyisesti häntä puhutellen, vei hänet portin luo, jonka avain oli minun hallussani. Sisällinen tuskako häntä niin kiireesti ajoi eteenpäin — Schäfer tuskin voi pysyä hänen vieressänsä, ja minä, vaikka kyllä ponnistin voimiani, jäin koko joukon jäljelle.

"Herran tähden, poistakaa tuo pilvistä pudonnut täti niskoiltanne!" huudahti Charlotte jälkeeni. "Hän ei tuota teille kunniaa — näkyyhän maalia sormenpaksulta hänen kasvoistansa! Ja tuo valheellinen teatteri-kärpänpäärmä! Hyi! Lapsi, teillä on kummallisia sukulaisia: syntyisin juutalainen mummo ja nyt tuo ylen määrin maalattu opera-täti! Kuulkaapa, älkää tulko aivan myöhään tänä iltana — setä on, odottamatonta kyllä, tuhlaava rahoja — kasvihuone tulee komeasti valaistuksi — olkoon se hänelle hyödyllistä!"

Hän naurahti ja tarttui tätiäni katselevaa Dagoberttia käsivarteeseen.

"Minä en tiedä — minä — olen varmaan ennen kohdannut tuon rouvan", sanoi hän miettiväisesti hivuttaen otsaansa. "Jumala tietäköön, missä —"

"No, se on helppo sanoa — sinä olet nähnyt hänet näyttämöllä", arveli Charlotte, vetäen hänet maltittomasti mukansa.

Kovin suuttuneena katselin heidän peräänsä. Täti raukka! Niin, hän oli onneton,

ihmisten hätyyttämä nainen — ainoa mikä hänellä vielä oli jäljellä, hänen kauneutensa, oli muka lainattu — oli maalattua.

Minusta oli kulmakammari, johon Schäfer saattoi meidät, erittäin soma ja viehättävä. Silmänräpäyksessä oli vanhus asettanut tulta pesään, ja ikkunoihin kukkivia reseda- ja ruusupensaita.

"Ahdas ja matala", sanoi tätini nostaen käsivartensa ikäänkuin koskeaksensa lumivalkeaan kattoon. "Minä en ole tämmöiseen asuntoon tottunut, mutta voinhan tätä kuitenkin kestää — lujalla tahdolla voin kaikkia tehdä — tiedätkö sen, enkeliseni?"

Hän heitti pois hatun ja viitan, sekä seisoi nyt edessäni puettuna siniseen samettileninkiin. Saumoista ja kyynäspäistä oli se tosin vaalennut ja kulunut, mutta se ympäröi mitä kookkaimman hoikan vartalon, lyhyt lieve teki tämän ruhtinaallisen muodon täydelliseksi ja aukeasta herttamaisesta kaulakaarteesta loisti lumisirkun rinta vastaani. Mutia mitkä hiukset! Otsassa oli pieniä sinertävän mustia kiharoita, ja niitä riippui rintaa ja selkääkin alas, vaan sittekin seppelöi mitä kauneimmat palmikot pientä päätä — en käsittänyt, miten se voi kantaa kaiken sen komeuden, vielä vähemmin, että hän liikutti päätään niin nopeasti ja keveästi.

Peittämättömän ihailemiseni luki hän selvästi kasvoistani.

"No, Leonoraseni, mitä pidät tädistäsi?" kysyi hän veitikkamaisesti hymyillen.

"Ah, sinä olet liian kaunis!" huudahdin innostuneena. "Ja niin nuori, niin nuori — mutta kuinka se onkaan mahdollista? Oletan kuitenkin kolmea vuotta vanhempi isääni!"

"Hupsu tyttö, sitä ei huudeta noin kaikkiin ilman suuntiin!" sanoi hän vaivaloisesti nauraen ja laski hienon kätensä huulilleni.

Hänen silmänsä lensivät etsien ympäri huonetta ja pysähtyivät viimein pieneen ikkunain välillä seisovaan peiliin.

"Ah, tämä ei käy laatuun — ei millään muotoa!" huudahti hän peljästyneenä. "Tuossa palasessa ei voi nähdä nenänippuansakaan! Kuinka voin nyt pukea päälleni? Enhän minä ole mikään porvarinvaimo, lapsi — minä olen tottunut elämään ruhtinaallisesti! Mielelläni suostun kerraksi mihin hyvänsä, vaan tähän

en voi! Kuuleppas, hankithan minulle toisen, sopivamman peilin, että kuitenkin vähän saisin noudattaa tavallisia tapojani? Tuolla linnassa, missä asut, on luultavasti joku liikanainen, suuri peili. Kaikessa salaisuudessa — lapseni — voin sanoa sinulle että, jokainen apu, jonka tässä satunnaisessa pulassani minulle annat, tulee myöhemmin eräältä toiselta puolelta tuhat kertaa palkituksi. Tuota huolelta tänne, mitä välttämättömästi tarvitsen mukavuudekseni; minä vastaan kaikesta."

"Kuinka voisin sitä hankkia?" vastasin kainosti. "Ovathan kaikki huonekalut herra Claudiuksen omat!"

Hän hymyili.

"Minulla ei ole valtaa asettaa tuoliakaan toisin kuin miten olivat tänne tullessani", jatkoin vakavasti häntä vastustaen. "Karolinenlustista en voi, vaikka kuinka tahtoisinkin, hankkia sinulle mitään; mutta kentiesi rouva Helldorf lainaa sinulle, mitä tarvitset. Menkäämme hänen luoksensa."

Mieleni masentui kovasti, kun rouva Helldorfkin vastaanotti kauniin komean holhokkaani silminnähtävän kummastuneena ja kylmästi. Ei auttanut, että täti vastustamattoman hellällä äänellä lausui hänelle tuhansia kohteliaisuuksia ja kutsui molempia leikkiviä lapsia kultakutrisiksi enkeleiksi. Ystäväni hienot kasvot eivät vähintäkään kirkastuneet, vaan pysyivät yhtä kylmän ja epäileväisen näköisinä ja kun viimein ujosti pyysin häntä lainaamaan peiliänsä, tuli hän vielä kylmemmäksi, otti melkoisen suuren peilin — ainoansa — seinältä, tarjosi sitä kauniille rouvalle ja sanoi ivallisesti: "Minä kyllä tulen ilmankin toimeen."

"Olkaa varoillanne, Leonore! Kyllä *minäkin* olen pitävä häntä silmällä", kuiskasi hän minulle etuhuoneessa sinisen samettipuvun kadotessa rappusissa.

Kovin alakuloisena laskin alhaalla pienen kukkaroni pöydälle. Palkinnoksi sain suutelon sekä vakuutuksen, että "kaikki pienet uhraukseni" kaikissa tapauksissa vähän ajan kuluttua tulisivat maksetuiksi tuhat vertaa runsaammin. Sitte oli tädilläni suuri vaiva asettaessansa peiliä valoisimpaan paikkaan ja minä palasin kahta vertaa raskaimmin sydämin takaisin Karolinenlustiin.

XXIX.

Iltahämärä jo levisi jälleen hiljaa astuessani kirjastoon. Isäni käveli muinaistaidesalissa hiljaisten vaaleitten veistokuvien keskellä eikä ainoallakaan sanalla maininnut sisartansa. Hän ehkä luuli hänen olevan poissa ijäksi päiväksi eikä koskaan enää tulevan hänen tiellensä, ja minun pitäisi muka mitä pikemmin sitä parempi unhottaman koko seikka. Väristen vedin viittani paremmin rintani yli, sillä oli kovin kylmä lämmittämättömässä suuressa salissa ja lunta putoeli taajasti lasiselle kupulaelle.

"Sinä vilustut täällä, isä", lausuin tarttuen hänen käteensä. Se oli tulenkuuma; ah, ja miten hänen silmänsä säihkyivät syvissä kuopissaan! "Vilustunko? Täällä on viehättävää — tuntuu niin suloiselta, kuin saisin kylmän kääreen polttavalle otsalleni."

"Mutta on jo myöhä", sanoin hitaasti; "ja tarvitsehan sinun vähän järjestää pukuasikin. Olet luultavasti unhottanut, että ruhtinatar tulee suurta kasvihuonetta kaasunvalossa katsomaan?"

"Oi, Jumalani, mitä minulla on tekemistä kasvihuoneessa?" huudahti hän maltittomasti. "Tahdotteko saattaa minut mielettömäksi kaasuliekeistä ja aivojani vahingoittavasta kukkaistuoksusta? Ei, ei, mitä minä huolin ruhtinattaresta tahi herttuasta!"

Tapaturmasta lykkäsi hän kiivaalla käden liikunnolla pienen kuvan maahan. Kummallista — hän, joka tavallisesti helläkätisesti koski muinaistaideteoksiin, hän ei nyt edes kääntynyt katsomaankaan tapahtunutta turmiota, vaan antoi rikotun epäjumalan kuvan välinpitämättömästi jäädä lattialle.

Kovin peljästyneenä koetin rauhoittaa häntä. "Kuten tahdotte, isä kulta", sanoin. "Minä lähetän heti ilmoittamaan katurakennukseen kotiinjäämistemme."

"Ei, ei, sinun täytyy kaikissa tapauksissa mennä, Leonoreseni!" keskeytti hän minua hellemin. "Minä soisin sinun menevän ruhtinattaren tähden, joka sinusta pitää, sekä tahtoisin myöskin mielelläni olla häiritsemättä tänä iltana."

Hän meni takaisin kirjastoon ja rupesi kirjoittamaan. Minä suljin ovet, korjasin valkeata pesässä ja katoin teepöydän; sitte menin nulomielisenä alas järjestämään pukuani, se on, minä otin taasen mummoni antamat helmet kotelostaan ja kiersin ne kähäröihini. Melkein satumaisen loistavasti, mutta myöskin silmiinpistäväisempinä kiilsivät kosteat, sinertävän kimeltävät pisarat tummissa kiharoissani ja sitäpä juuri tahdoinkin; ken tiesi, milloinka ruhtinatar taasen oli tuleva Claudiuksen taloon!

Oli jo myöhä, kun vihdoin astuin sillan yli matkallani kasvihuoneeseen. Silmänräpäykseksi jäin häikäistynä seisomaan. Hiljaa varisivat hajoavaisten pilvien viimeiset lumihuuteet päälleni, jalkojeni alla narisi jäätynyt jalanmittainen lumi ja minne katsoin, ojensivat lumiset puut ja pensaat minulle kankeat aaveentapaiset oksansa — ja tuolla olivat komeat palmujen latvat ylpeästi levällään sanajalkojen ja kaktuskasvien sekä pienten vehreitten ruohokenttien yllä, ja niiden väliltä kiilsivät suihkulähteitten hopeankirkkaat pisarat. Kätkettyjen kaasuliekkien valossa vaihtui vihreä väri tuhansilla tavoilla, vaalean viheriäisestä kuusen tummaan väriin — kasvihuone oli valkoisen sametin päällä makaavan, viheriäisen smaragdikiven kaltainen keskellä suurta lumikenttää.

"Ah, hyvää iltaa pienokaiseni!" huudahti ruhtinatar astuessani hänen luoksensa. Hän istui sananjalkojen keskellä, juuri samassa paikassa, jossa minä taannoin kerroin mummostani. Herra Claudius seisoj vähän sivulla hänen tuolinsa takana puhuen hänen kanssansa ja ruhtinattaren seura ynnä Dagobert ja Charlotte olivat istahtaneet molemmin puolin luonteviin joukkioihin. "Pikku aronprinsessani, miten keijukaisten tapaan siinä tulette!" lausui hän leikillisesti. "Ihanhan luulisi suihkulähteen heittäneen teidät tänne? Lapsi, te ette todellakaan tiedä, mitä kallista aarretta noin viattomasti ja keveästi kannatte kiharoissanne!"

"Kyllä, teidän korkeutenne, minä sen tiedän: helmeni ovat suuren rikkauden viimeiset jäljet", vastasin hänelle koettaen saada äänelleni tyvenen kaiun. "Armas mummoraukkani lausui, kun ne hänen käskystänsä laskettiin kaulaani, niiden nähneen paljon perheonnea, mutta niiden myöskin paenneen piinapenkkiä sekä muita kidutuksia, joita sietämätön kristinusko oli hankkinut juutalaisille, sillä mummokultani oli juutalainen, syntyisin Jakobsohn Hannoveristä."

Minä lausuin viimeiset sanat painavaisesti, katsellen herra Claudiusta. Mitäpä minä siitä, että herra von Wismar häveliäästi yski, ujosti sivultapäin vilkahtaen ruhtinattareen, että neiti von Wildenspring riemuisasti liikkui, ikäänkuin tahtoen sanoa: Enkö ollut oikeassa, kun aatelin nenäni tässä olennessa haisti jotakin porvarillista? Mitä minä siitä huolin, että kaunis Tankred suuttuneena kierteli viiksiänsä ja vihastuneena kuiskasi Charlottelle muutamia sanoja? Enkö nähnyt riemun iloa herra Claudiuksen kasvoissa — enkö luullut hänen tahtovan ojentaa minulle kätensä erottaaksensa minut tästä kurjasta seurasta ja painaaksensa minut hellälle ylevälle sydämellensä, siksi että olin voittanut väärän häpeän ja urhollisesti heittäytynyt ylpeän joukon ylenkatseen alaiseksi, jälleen voittaakseni *hänen* kunnioituksensa!

"Kas vaan, sepä odottamaton tieto!" huudahti ruhtinatar iloisesti ja hilpeästi. "Nyt tiedän myöskin, mistä pikku lemmikkini on saanut tuon itämaisen muodon! Niin, niin, tuommoinen mustakähäräinen, elohopeankaltainen keijukainen se varmaan oli, joka Herodekselta vietteli Johannes kastajan pään! Kun taasen tulitte luokseni, tahdon tietää enemmän tuosta miellyttävästä mummosta, lapseni?" Hän veti helminauhan syvemmin hiuksiini ja antoi sormensa vierä äläs kiharoitteni välissä. "Minä pidän sanomattoman paljon tästä puhdasmielisestä, viattomasti lörpöttelevästä Rebekasta!" jatkoi hän hellästi minua suudellen.

Tällä kertaa ei lörpöttelemiseni ollut viaton, sen tiesi hän parhaiten, joka ei enää luonut silmiänsä minusta!

Ruhtinatar veti minut jalkojensa juureen ja siinä istuin sitte koko illan ääneti kuunnellen heidän puhettansa, kunnes neiti Fliedner tuli ilmoittamaan kaikki olevan valmiina katurakennuksessa. Herttuaallinen ruhtinatar oli pyytännyt saada juoda kupillisen teetä "vanhassa miellyttävässä talossa" — hänen kivuloisuutensa ei sallinut hänen kauan viipyä kasvihuoneitten kosteassa ilmassa. Hän pukeutui päällysnuttuunsa, tarttui herra Claudiuksen käsivarteen ja meni iloisen, nauravan seuransa etupäässä lumisen puutarhan lävitse. Lyhtyjä kantavia palvelijoita ei tarvittu — pilvet olivat hajonneet, poppeliston oksien väliltä näkyi kirkas säde heittävän kummallista, hopeista valoa lumikentälle: kuu nousi.

Minä riensin vielä kerran takaisin sillan yli ja katsoin ylös kirjaston ikkunoihin. Uutimet eivät olleet eteen vedettyinä, isäni kirjoituspöydällä paloi lamppu ja suuren salin vastaisessa huoneessa pesän lähellä, jossa illallispöytä oli, leimusi sinertävä liekki — se oli tekeittimen viinal liekki. Kaikki näytti rauhalliselta.

Suuremmaksi varmuudeksi hiivin vielä rappuja ylös ja kuuntelin oven takana. Sisällä oli hiljaa; isäni kirjotti varmaan. Täydellisesti rauhoitettuna palasin katurakennukseen.

Sinä iltana piileskelivät varmaan kauppahuone Claudiuksen kaikki haltiat talon pimeimmissä nurkissa — olihan valoa kaikkialla, jommoista ei arvokkaat entiset päämiehet sallineet edes tulevaisen päämiehen ristiäisissäkään!

"Mitähän tämä ennustaa, neiti Fliedner? Herra ei voi saada kylliksi valoista!" mutisi, minun mennessäni rappuja ylös, vanha Erdmann kummastuneena ja asetti tikapuita ylikäytävän seinää vastaan. "Nyt täytyy minun ripustaa tornihuoneen suuri lamppu tänne."

"Niin tehkää se, Erdmann", arveli vanha neiti, joka juuri tuli ulos salista. "Minua ilahuttaa, että kerran tulee valoista tässä vanhassa talossa!" Veitikkamaisesti hymyillen silitti hän hiuksiani ja riensi etehiseen.

Se hymy saattoi veren poskiini. Kainosti annoin käteni vaipua alas salin oven lukosta: minun oli tuiki mahdotonta mennä sisälle lukemattomien liekkien valaistavaksi. Minä menin Charlotten huoneeseen. Se oli tyhjä; avatulla pianolla paloi kaksi lamppua ja salista, jossa kauniin Lotharin kuva riippui, kuului kuppien helinää ja iloista puhetta. Minun mieltiessäni, miten huomaamattomimmin voisoin yhtyä seuraan, kuului astuntaa läheisessä huoneessa ja Charlotte veljineen astui sisään.

"Ruhtinatar tahtoo kuulla minun laulavan", sanoi hän minulle käännellessään nuotin lehtiä. "Kuinka tänne olette joutuneet ja miksi piileskelette täällä, pienokaiseni? Teitä kaivataan seurassa."

"Minä olin huolissani isäni tähden ja kävin häntä katsomassa; hän ei ole oikein terve —"

"Eikö terve?" nauroi Dagobert hiljaa; hän istui jo pianon edessä aloitellen soittoa. "Niin, niin, sangen arveluttava kipu! Minä kuulin jo klubissa tästä ihmeellisestä uutisesta. Ei siellä puhuttu muusta ja koko kaupungin lävitse lentää uutinen valkean vauhdilla, että muinaistutkinnon huimaus on kuoleman kielissä. Ennen pitkää on meillä jotakin uutta muodissa, Charlotte! Jumalan kiitos, nyt ei enää tarvitse tuota kreikkalaista, romalaista eikä egyptiläistä sanansotkua — kova papu se onkin ollut purra!" Hän laski kätensä koskettimille ja mitä kauneimpia säveliä tulvaili esiin hänen taitavien sormiensa alta; minun sydämeni

lakkasi sykkimästä, niin hämmästyin, "Ja isänne horjuessa satulassa ja kadottaessa maineensa, kerrotte te käsittämättömän viattomasti hänen suoraan syntyneen juutalaisesta; se heittää hänet tykkänään maahan!"

"Niin, se oli pieni tyhmyys, älkää paheksuko, että sen sanon!" torui Charlotte laskien nuotit telineille. "Minä en vaadi, että suoraan valehtelisitte, en *minäkään* sitä tee; mutta täänkaltaisissa tapauksissa on paras pysyä keski kohdalla ja — olla vaiti."

Dagobert alkoi säestystä ja kohta sen perästä kaikui Charlotten vahva ääni seinissä.

Mitä olikaan tapahtunut? Kaikki kauniin Tankredin huolimattomat, ivalliset, äänijuoksujen seuraamat sanat, kaikuivat niin epäselviltä ja hämäriltä korvissani. Äärettömän karvasmielisesti katselin tuota kurjaa miestä; "muinaistutkinnon huimaukseksi" kutsui hän isäni vaikutuksen; hän, joka nöyränä "apulaisena" oli tunkeutunut mainion miehen niskoille ja usein ollut hänelle rasiukseksi; kuinka usein olin kuullut isäni valittavan tunkeilevasta häiritsijästä! Niin paljon käsitin kuitenkin, että isäni asema hovin suhteen oli heikommalla kannalla ja että kehno imartelijajoukko nyt kääntyi hänen puolestansa ruveten häntä kivittämään.

Ruhtinatar ei milloinkaan ennen ollut niin hyvä ja hellä minulle kuin sinä iltana; vaan ei minulla kuitenkaan ollut uskallusta taasen lähestyä häntä. Minä hiivin läheiseen saliin ja istahdin hämäärään nurkkaan, Charlotten ääneen laulaessa. — Istumapaikastani oli minun helppo nähdä koko teepöytä. Ruhtinatar istui vähän sivulla päin Lotharin kuvan alla, vaan ei kuitenkaan tahtonsa mukaan, sillä minä näin hänen huomaamatta koettavan saada kokonaan sitä katsella. Vasemmalla puolella hänestä istui herra Claudius. Yksi ainoa silmäys näihin jaloihin, tyveniini kasvoihin rauhoitti suuttumuksesta ja huolista sykkivän sydämeni. Mikä kirkas loisto näkyi hänen otsassansa! Kehyksissä oleva kaunis pää tunnokkaine silmineen oli kentiesi kauniimpi ja hienompi sekä näytti uljaammalta, mutta mitäpä hyötyä tästä uhkarohkeudesta? Elämän taistelua ei hän kuitenkaan voinut kestää; rikksellinen itsemurhaaja oli uupunut, jota vastoin tuo hiljamielinen mies, samaa taistelua taistelllessaan, vahvasti ponnistaen mieltänsä, tarttui peräsimeen ohjatakseen hukkuvan laivan satamaan ja niin muodoin pelastuaksensa.

"Teillä on kaunis ääni, neiti Claudius", lausui ruhtinatar, kun Charlotte, lopetettuaan laulunsa, jälleen lähestyi teepöytää. "Erittäinkin väliäänissä

muistuttaa se minua elävästi Sidonia-sisareni matalasta sopraanosta. Teidän tulinen laulamisennekin herättää mieleeni aikoja sitte tapahtuneita seikkoja — sisareni piti aina hurjan omituisia lauluja parempina kuin yksinkertaisia ja surullisia."

"Jos, teidän korkeutenne vaan sallitte niin laulan tuommoisen hurjan ja omituisen laulun", vastasi Charlotte kiireesti. "Minä rakastan tarantellaa, se hurmaa minua."

"Minä pyydän sinua olemaan laulamatta tarantellaa, Charlotte", keskeytti isäntä herra Claudius vakavasti. Hänen äänensä ei vavissut, mutta syvä kalpeus peitti hänen kasvonsa ja kulmakarvat olivat ankarasti sekä uhkaavasti rypistetyt.

"Te olette oikeassa, herra Claudius", lausui ruhtinatar elävästi. "Minäkin tunnen samaa vastenmielisyyttä. Tämä tarantella oikein riehui minun nuoruudessani. Se oli kaikkien laulajatarten mielikappale ja Sidoniakin lauloi sitä harmikseni sanomattoman mielellään. Minusta on se liian irstas ja hurja!"

Hän laski kuppinsa pöydälle ja nousi seisomaan. "Luulenpa, että nyt lähdemme pienelle löytömatkalle", sanoi hän hymyillen. "Minä tahtoisin kerran oikein perinpohjin tarkastella tätä ihmeellistä, vanhanaikuista taloa; minusta on kuin lukisin ikivanhaa kirjaa. Herra von Wismar, katsokaa tuota harvinaisen kaunista hirvenpäätä!" Hän osoitti sormellaan ta'immaista huonetta. — "Siinäpä jotakin katsottavaa metsästäjälle!"

Kammariherra riensi pois ja samaten hovineiti, sillä tahtoihan hänen korkeutensa jäädä yksin. Samassa käänsi Charlotte päänsä, että voin nähdä häntä vasten silmiä; nähdessäni hänen kiihtymyksensä ja silmiensä säihkyvän tulen, ymmärsin heti hänen aikovan tänä iltana rohkeasti ryhtyä salaisuutensa selittämiseen. Hän seurasi tosin veljeänsä ja molempia imartelijoita herttuallisen sormen osoittaman hirvenpään luokse, ruhtinattaren jäädessä yksin salin viereiseen, pienempään huoneeseen, kuten näytti, huomiollisemmin tarkastelemaan villaisiin seinäverhoihin kuvattua Genovevan kärsimyshistoriaa.

"Ettekö tiedä, mihin neiti von Sassen on jäänyt?" kysyi herra Claudius kiireesti neiti Fliedneriltä, joka juuri oli astumaisillansa huoneeseen, jossa minä olin viivyskellyt.

"Tässä olen, herra Claudius", lausuin hänelle nousten seisomaan.

"Ah, pikku sankarini!" huudahti hän, kiireesti astuen luokseni, huolimatta siitä, että se tavaton tuli niin äänessä kuin liikunnoissa, kummastuttaisi toisia. Neiti Fliedner vetäytyi heti takaisin saliin ja rupesi askaroimaan teepöydän luona.

"Pimeimmässä nurkassa olette piileskelleet tänään, jolloin olen tahtonut kaiken valon, minkä tämä vanha talo voi hankkia, valasemaan aron pikkuista prinsessaa!" lausui hän puoliääneen. "Tiedättekö, että minä tänä kalliina iltana olen viettänyt jonkinlaista uudestisyntymistä? Minä olin vielä sangen nuori, kun tuomitsin itseni vaeltamaan vanhuuden hiljaista tietä, ankarasti ja taivuttamattomasti olen pakottanut nuoruuden innostuksen pysymään kuohuvassa sydämessäni — minä en tahtonut enää olla nuori ja nyt, kun en oikeastaan enää ole nuori, kuohuilevat tunteeni vastustamatta ylös, vaatien oikeutta, ylivuotista oikeuttansa, ja minä antaudun vapaaehtoisesti niiden valtaan, minä olen sanomattoman onnellinen jälleen tunteissani olevani nuori, juurikuin olisivat pahat kokemukset sekä aika jättäneet tämän kalliin sydämeni aarteiden koskematta vaan eikö 'tuo vanha, ikivanha mies, jonka ensiksi näitte arolla, tässä kohden ole turhamainen?'"

Minä kallistin pääni kovasta hengähdyksestä kohoilevaa rintaani vastaan. Huoli isästäni, pelko, että Charlotte täyttäisi uhkauksensa, ympärillämme liikkuvat ihmiset, kaikki, kaikki haihtui kuullessani hänen värisevän äänensä. Ja hän, tarkalla silmällään kyllä käsitti minun tunteeni.

"Leonore", lausui hän kumartuen ylitseni, "otaksukaamme, että me molemmat ypö yksin olisimme tässä vanhassa kauppahuoneessa, eikä meillä olisi mitään tekemistä kaikkein noitten kanssa —" hän osoitti sormillaan toisia huoneita. "Minä tiedän kenen tähden tänään lausuite uljaan tunnustuksenne ja otan sen hetken autuaallisen tunteen omakseni, minä yksin, ja puolustan aarteeni koko maailmaa, teitäkin vastaan, jos tunnetulla entisellä uhkamielisyydellännekin koettaisitte kieltää sen. Meidän sielumme löytävät toisensa, vaikka te kovasydämisesti kieltäisittekin minua koskemasta käteen, joka kerran ylpeästi heitti rahani jalkojeni juureen."

Lausuttuansa nämät sanat meni hän kiireesti pianon luokse ja heti sen jälkeen kaikui korvissani säveleitä, jotka melkein hurmasivat minut. Nämä ihmeelliset säveleet olivat aiotut yksistään minulle, minulle, mitättömälle olenolle — niillä "ei ollut mitään tekemistä noitten kanssa", joitten lörpötys nyt epäselvästi kuului äärimmäisestä huoneesta! Niin nuoruuden tunteet kuohuilivat ylös tämän syvästi loukatun miehen sydäimestä, hänen, joka täydellisellä elämän, onnen ja

nautinnon kieltämisellä oli tahtonut sovittaa lyhyen ajan äärettömän innon. Ja kädet, jotka "eivät sittemmin milloinkaan enää kajonneet koskettimiin", soittivat nyt, hänen vahvaa henkeänsä ja minun heikkoa horjuvaa lapsen sieluani salaperäisesti yhdistyttävää säveltä:

Jos myrskyss' sinut näkisin
Synkässä erämaass,
Mun viittan' sulle tarjoisin
Suojaksi tuulessa.

"Taivaan Jumala, herra Claudiusko soittaa!" huudahti neiti Fliedner hyökäten sisään viereisestä salista; hän löi iloisessa hämmästyksessä kätensä yhteen, nähdessään soittimen edessä istuvan.

Minä menin hänen ohitsensa, silla mahdotonta oli minun antaa hänelle tilaisuutta katsoa silmiini. Pakenin salin syvään ikkunankomeroon, paksujen silkkiuutimien taakse, jotka vedin kiinni, että vaan kapea rako jäi auki. Siellä saivat poskeni vapaasti hehkua ja silmäni säihkyä autuaallisista tunteistani; ei kukaan minua muistanut, ei edes neiti Fliednerkään, joka, pää alas vaipuneena, kädet ristissä helmassaan, oli istahtanut pimeään nurkkaan sekä liikkumatta kuunteli soitantoa.

Silmänräpäyksen ajan vallitsi hiljaisuus tyhjässä salissa. Jok'ainoa sävel, heikoinkin, lensi luokseni ja huoneesta, jossa hirvenpää koristi seinää, kuului väliin naurua tahi kovemmin lausuttuja sanoja.

Silloin astui ruhtinatar äkkiä kynnyksen ylitse; minä näin hänen rintansa ikäänkuin vapautettuna suuresta painosta, kohoilevan tietäessään viimein olevansa yksinään. Hän otti pois varjostimen teepöydällä seisovasta suuresta lampusta, että sekin valasisi Lotharin kuvaa. Vielä kerran katseli hän kiireesti ja epäileväisesti ympärillensä sekä sivuiseen huoneeseen, astui sitte kuvan eteen, otti pienen kirjan taskustansa ja alkoi mitä kiiruimmin piirustaa — hän koetti silmännähtävästi sinä vartioitsemattomana hetkenä piirtää paperille kauniin pään haahmoviivat, kentiesi sielua kuvailevat silmätkin.

Minä peljästyin, sillä minä voin piilopaikastani lukea ylpeän herttuattaren sydämestä, että hän varmaan antaisi vuosia elämästänsä, jos vaan voisi omanaan ottaa alas kuvan seinältä. Ei kukaan varmaan sinä hetkenä ollut suuremmissa salayhteydessä hänen kanssansa kuin minä — minä onnen lapsi, jolle "toinen sielu" par'aikaa ilmoitti tunteitansa mitä liikuttavimmilla sävelillä! Minusta oli,

ikäänkuin täytyisi minun ehdottomasti juosta esiin, repiä kirja ja kynä hänen kädestänsä ja kätkeä ne; sillä hän ei kuullut toisista huoneista läheneviä askeleita; hän ei nähnyt Charlotten hiljaa hiipivän salin lävitse ja äärettömän kummastuneena säikähtävän huomattavansa soittajan olevan herra Claudiuksen. Ennenkuin tiesinkään oli hän hiljaa sulkenut oven, että soitto ainoastaan epäselvästi tunkeutui saliin, ja seiso i muutamin askelia ruhtinattaren edessä.

Se pieni melu saattoi viimein ruhtinattaren katsahtamaan ylös; purpuran värisenä kohosi peljästyksen puna hänen koko kasvojensa yli; mutta hän tointui arvaamattoman nopeasti, ummisti kirjansa ja katsahti häiritsijään olkapäänsä yli narkästyneesti ja ylpeästi.

"Teidän korkeutenne, minä tiedän käyttäytyväni anteeksi antamattoman taitamattomasti", lausui Charlotte. Minä kuulin vahvan, päättäväisen naisen äänen vapisevan liikutuksesta. "Tämä on sopiva tila, jota rohkenen käyttää, voidakseni luvatta puhutella teidän korkeuttanne; sillä en tiedä, koska muuten saisin siihen tilaisuutta! Jos, teidän korkeutenne, antaisittekin koska hyvänsä minulle tilaisuutta päästä puheellenne, en saisi rohkeutta kylliksi lausuakseni, mitä näitten silmien suojassa" — hän osoitti Lotharin kuvaa — "pelkäämättä rohkenen."

Ruhtinatar kääntyi äärettömän kummastuneena hänen puoleensa. "Ja mitä teillä on minulle sanottavaa?"

Charlotte lankesi polvilleen, tarttui ruhtinattaren käteen ja suuteli sitä. "Teidän korkeutenne, auttakaa veljeäni ja minua luonnollisiin oikeuksiimme!" rukoili hän puoliääneen. "Meiltä riistetään oikea nimemme, meidän täytyy syödä armoleipää, vaikka meillä on oikeus melkoisiin varoihin ja jo kauan sitte olisimme voineet päästä lentoon. Suonissamme tykyttää ylpeä, jalo veri, ja kuitenkin kiinnitetään meidät todellakin kahleilla tähän porvariperheeseen ja pakotetaan väkisin poroporvarillisiin oloihin."

"Nouskaa ja tyyntykää, neiti Claudius", keskeytti häntä ruhtinatar eikä siinä arvokkaassa, vakavassa liikkeessä, jolla hän viittasi rukoilijaa nousemaan, ollut mitään mieltä rohkasevaa. "Sanokaa ennen kaikkia, *kuka* pettää teitä?"

"Ah, sanat eivät tahdo päästä huulieni ylitse, sillä ne näyttävät mitä suurimmalta kiittämättömyydeltä. Maailma tuntee meidät ainoastaan jalomielisen miehen ottolapsiksi —"

"Niin minäkin —"

"Ja hän se kuitenkin on, joka meitä pettää!" lausui Charlotte epätoivoisena.

"Seis — herra Claudiuksen vertainen mies ei petä eikä ryöstä ketäkään! Minä luulisin sitä pikemmin suureksi erehdykseksi teidän puoleltanne!"

Minä olin vähällä syöstä esiin ja halata ruhtinattaren polvia siitä hänen mielipiteestään.

Charlotte kohotti päätänsä. Hän näkyi selvästi kokoelevan kaikkea rohkeuttansa. Nopealla liikunnolla sulki hän oven, jonka lävitse Dagobertin äänekäs leikinlasku hovineidon kanssa kuului korviimme. "Teidän korkeutenne, tässä ei ole puhetta rahasta — ne ovat tykkänään sivuseikkoja", sanoi hän lujasti, "Herra Claudius kyllä rakastaa rikkautta, mutta minä olen itsekkin varma, että hän ankarasti ylenkatsoo jokaisen väärän rahan voiton. Kuitenkin myöntänette, teidän korkeutenne, että moni oivallinen luonne, jonkin aatteen tahi kovakiskoisen, soaistun mielipiteen innokkaasti täyttäessä hänen ajatuksensa, ensin on pettänyt itseään ja sitte rikkonut toisia vastaan!"

Hän pusersi, syvästi hengittäen, kätensä rintaansa vasten ja ihmeen kauniit sävelet kaikuivat korvissamme. Herra Claudius avasi tuolla, ensi kerran moneen vuoteen, ankarasti valloitetun sielunsa mitään pahaa aavistamatta, antaen tunteensa säveleinä virtailla ulos, ja täällä häväistiin hänen puhdasta, virheetöntä nimeänsä; enkä minä voinut edes varoittaa häntä, minunkin täytyi kärsiä tätä kidutusta! Kuinka vihasinkaan tänä tuskallisena hetkenä tuota päällekkantajaa!

"Herra Claudius halveksii aatelissäätyä, niin, hän sitä oikein vihaa!" jatkoi Charlotte. "Hänellä ei tietysti ole voimaa muuttamaan maailman oloja; mutta missä hänellä vaan on valtaa estää aateliston voimaa, siinä hän sen tekee, eikä hän siinä kohdassa pelkää rikostakaan. Teidän korkeutenne, veljessäni ja minussa astuu uusi aatelissuku elämään ja, minä mainitsen ylpeästi, uusi vahva tuki sanomattoman kadehditulle aatelille; sillä me, veljeni ja minä olemme ylin määrin kiintyneet aatelisvaltaan. Mutta juuri siitä syystä ei meidän koskaan pidä saaman tietää, ketkä vanhempamme ovat — herra Claudius ei voi sietää aatelista vaakunaa vanhan kauppiasnimen päällä."

Ruhtinattaren kasvot muuttuivat äkkiä kalman kalpeiksi. Hän kohotti kiireesti keskeyttäen kätensä ja osoitti Lotharin kuvaa. "Ja minkä tähden tahdoitte sanoa kaikkea tätä juuri noitten silmien suojassa?" oihkasi hän ihan muuttuneella,

sortuneella äänellä.

"Sentähden, että ne ovat armaan isävainajani silmät — teidän korkeutenne, minä olen hänen tyttärensä!"

Ruhtinatar horjahti taaksepäin ja tarttui pöydänpeitteeseen.

"Valhe, inhottava valhe! Älkää toistako sitä!" huudahti hän. Kuinka kauheasti värähtelivät lempeät kasvot, kuinka kovasti ja jäykästi kohosikaan uhkaava käsivarsi! — "Minä en salli häpeäpilkkua hänen nimeensä! Claudius ei milloinkaan ollut nainut, sen tietää koko maailma! Hän ei edes rakastanut, ei koskaan rakastanut — oi, Jumalani, älä riistä minulta tätä ainoata lohdutusta!"

"Teidän korkeutenne —"

"Vaiti! Tahdotteko todellakin väittää hänen, ylpeän, umpimielisen miehen niin hairahtuneen? Mutta jos — oi, Jumalani, se ei voi olla totta — mutta jos niin olisikin, tahtoisitteko te todellakin vaatia uhalla oikeutta, josta saatte kiittää hetken hairausta, vaan ei *rakkautta*?"

Miten sortavan ivallisesti lausuivat tuskallisesti vapisevat huulet nämät sanat. Charlotte oli mykkänä säikähdyksestä vaipunut alas; loukkaus sattui häneen, ikäänkuin lyönti vasten silmiä sekä saattoi hänet hämmästyksestään.

"Eikö hän milloinkaan olisi rakastanut?" kysyi hän. "Eikö teidän korkeutenne tiedä, mistä syystä hän vapaaehtoisesti meni kuolemaan?"

"Äkkinäisestä mielensynkeydestä — hän oli sairas — kysykää kaikilta, jotka ovat hänet tunteneet," mumisi ruhtinatar, peittäen silmänsä kädellään.

"Niin, hän oli sairas, hän oli mieletön surusta ja epätoivosta lemmittynsä kuolemasta —"

"Kenen kuolemasta, ha, ha, ha!"

Charlotte vaipui taasen lattialle ja halasi itkien sekä sanomattomasta tuskasta ruhtinattaren polvia.

"Teidän korkeutenne, minä rukoilen teitä, kuulkaa minua vaan silmänräpäyksen aika tynnemmin!" rukoili hän. "Minä olen jo käynyt liian pitkälle taitaakseni

peräytyä. Minun täytyy sanoa teille totuus veljenikin tähden, sillä minä en voi kestää teidän pysyvän uskossa, että me olemme laittomia lapsia. Lothar von Claudius oli nainut — salaisessa, mutta kirkon siunaamassa avioliitossa eli hän Karolinenlustissa — siellä olemme syntyneet."

"Ja kuka oli tuo onnen oma, jota hän niin rakasti, että hänen tähtensä kuoli?" kysyi ruhtinatar teeskennellyllä tyvenyydellä. Marmoripatsaan kaltaisena seiso i hän siinä ja sanat pujahtivat soinnuttomina hänen huuliltansa.

"Minulla ei ole rohkeutta lausua hänen nimeänsä," sammalsi Charlotte, ikäänkuin väsyneenä. "Teidän korkeutenne on liian epäsuosiollisesti kuullut kertomustani — minä en tohdi jatkaa! Tuon miehen tuolla," hän osoitti sormellaan huoneesensa, "ei pidä vielä saaman tietoa salaisuudestamme — me olemme sitä paitsi kadottaneet toivomme ankkurin, kun teidän korkeutenne kääntyy meistä, poljetuista ja sorretuista raukoista. Minä olen nytkin vavissut pelosta, että jokainen kiivaammin tahi korkeammin lausuttu sana tunkeutusi hänen korviinsa. Minä tiedän, ett'ette voi tyveneesti kuulla äitimme nimeä —"

"Kuka sen on teille sanonut, neiti Claudius?" keskeytti ruhtinatar häntä ylpeästi nousten. Charlotten viimeksi lausutut sanat olivat herättäneet hänen ruhtinaallisen ylpeytensä. — "Te olette ihan väärässä, jos uskotte äskeisen kiivauteni muuksi kuin sanomattomaksi kummastukseksi! Mitä se minuun oikeastaan koskeekaan, kuka tuo rouva oli? Minä vapauttaisin teitä mainitsemasta hänen nimeänsä, ell'en juuri tahtoisi näyttää teille, että sangen tyvenesti voin kuulla sen; ja sentähden käsken minä teitä lopettamaan tunnustuksenne hänen nimensä mainitsemisella!"

"No niin, teidän korkeutenne, minä tottelen! Hänen puolionsa oli Sidonia, K:n herttuallinen ruhtinatar."

Hän luuli itsensä vahvemmaksi, tuo ylpeä ruhtinatar! Hän luuli voivansa pitää huulensa hymyssä, käskeväisesti pakoittaa veren pysymään poskissa, olipa se nimi mikä hyvänsä — mutta se lankesi ukonnuolen tapaisesti hänen päällensä ja hän vaipui ääneen valittaen sammuvin silmin seinää vasten, ikäänkuin tikari olisi sattunut hänen rintaansa.

"Tämä on kamalin petos, mikä naisen sydäntä voi kohdata," kuiskasi hän. "Hyi, hyi, kuinka musta ja kamala!"

Charlotte tahtoi tukea häntä.

"Pois! Mitä te tahdotte?" lausui ruhtinatar suutuksissaan lykäten nuoren naisen luotansa. "Joku piru on saattanut juolahuttaa mieleenne valita juuri minut uskotuksenne! Menkää! Minä lasken salaisuutenne takaisin käsiinne, minä en huoli mitään siitä tietää, en mitään! Sillä minä en voi enkä tahdo sekaantua siihen enkä auttaa teitä niin sanottuihin oikeuksiinne!"

Hän nousi, mutta hänen täytyi jälleen tarttua kiinni pöytään. "Olkaa hyvä, kutsukaa seurueeni tänne. Minä voin kovin pahasti!" käski hän sammuvalla äänellä.

"Teidän korkeutenne, antakaa anteeksi!" rukoili Charlotte mielettömänä.

Ruhtinatar osoitti sanaakaan lausumatta kärkeväisesti ovea ja vaipui nojatuoliin. Charlotte kiirehti pois ja heti täyttyi sali esiin rientävästä, peljästyneestä seurueesta. Soittokin loppui epäsointuisalla äänellä. Herra Claudius tuli sisälle.

"Vanha kipu kohtasi minua äkkiä," sanoi ruhtinatar hänelle heikosti hymyillen.

"Minua vaivaa sydämenkouraukset. Tahdotteko lainata minulle vaununne? Minun on mahdoton odottaa, kunnes omani saapuvat."

Herra Claudius riensi ulos ja muutaman minutin kuluttua saattoi hän sairaan vieraansa rappuja alas. Hän nojautui raskaasti häneen; mutta tapa, jolla hän jätti hänet hyvästi, osoitti selvästi, ett'ei Charlotten tunnustus vaikuttanut vähintäkään muutosta hänen käytökseensä häntä kohtaan.

XXX.

Minä käytin yleisen hämmästyksen hyväkseni, otin viitan ylleni, hatun päähäni ja läksin katurakennuksesta. Polveni vapisivat vielä ja veri tykytti kuumeentapaisesti suonissani; kohtaus oli kauhea! Tavaton ajattelemattomuus, että olin sekautunut Claudiuksen perheen salaisiin kohtiin, rankasi minua hirveästi ja helyttömän johdonmukaisesti. Rengas renkaan perästä näistä salaperäisistä vitjoista kulki silmiäni ohitse ja joku paha voima piti minua leikkikalunaan sekä pakotti minut tavalla tahi toisella ottamaan osaa asian joka muutokseen. Minun täytyi kuulla, miten häntä, jonka edestä mielelläni olisin vuodattanut sydänvereni, julkisesti syytettiin pettäjäksi. Joka sana tuntui minusta kuin tikarin pistos ja täytti minut palavalla kostonhalulla innokasta syyttäjää vastaan; ja kuitenkin täytyi minun, kädet nyrkissä, kyyneleitä vuotavin silmin pysyä piilopaikassani. Niin, minä olin melkein kuolla häpeästä. Enkö minäkin kerran, hovissa ruhtinattaren silmien edessä, juuri samoin kuin Charlotte nyt, kaikin voimin koettanut panetella paha aavistamatonta miestä? Enkö silloin rohkeasti selittänyt, ett'en voinut häntä kärsiä? Ja vaikka koko elämäni palvelisin häntä kuin palkkatyttö, en kuitenkaan koskaan voisi sovittaa, mitä paha hänelle olin tehnyt lapsellisessa sokeudessa! Jo se karkoitti minut hänen talostansa puutarhan hiljaisuuteen. Oi, jos olisin näin voinut kulkea eteenpäin sileillä, lumisilla teillä! Yhä eteenpäin aina arolle asti, jossa Ilse ja Heintz rauhallisesti istuivat suuren takan ääressä. Siellä olisin istahtanut pienen pallin päälle pörrökarvaisen Spits ystävän viereen ja tuntenut, kuin ennenkin hiljaisina, kodikkaina talvi-iltoina, Ilsen rakkaan, karkean käden pääni päällä; kentiesi silloin olisin saanut rauhaa! Nyt vasta tiesin pitää arvossa entistä sisällistä ja ulkonaista rauhaa, nyt kun sydämeni levoton sykkiminen ajoi minut ulos rauhattomana, milloin nosti minut onnen kukkuloille, milloin syöksi katkeran katumuksen ja itseni syyttämisen syvyyteen.

Huikaseva valo levisi avaran puutarhan ylitse; ikäänkuin veistettynä kiiltävästä hopeasta, nousi kuu kylmälle lasintapaiselle taivaalle. Minä menin sillan yli.

Tuolla alhaalla kimelsi jäätynyt joki kiiltävän käärmeen kaltaisena lehdettömien ranta-pensaitten välissä ja lehtimajoissa kiilsi hopeiset lumihiuteet oksista. Lammikon kivi-titaanit eivät enää levänneet sinisen samettipeitteen päällä — jättiläisen kokoinen timantti kannatti heitä ja lumihuntu peitti heidän partaiset kasvonsa; viluinen Diana oli muuttanut keveän harsopukunsa paksuun, valkoiseen talviturkkiin. Ja lumikuningas oli maalannut hienolla penselillään pienen linnan kaikki koristeet valkoisiksi ja lasiovien edessä olevan balkongin päälle oli hän laskenut puhtaan untuvapatjan. Kuinka lapsellisen viaton olikaan ensi kuvailuni sinetittyjen huoneitten salaisuuksista ollut! luulinhan minä satujen elävinä vaeltavan siellä! Ja nyt kummittelee siellä enää vain paperikääry, jonka kaksi sanomattoman kunnianhimoista sisarusta odotti avaavan heille lumotun kultaportin, josta maailman aarteet itsestään lankeisivat heidän syliinsä.

Minä katsahdin kirjaston ikkunoihin, lamppu polot vielä kirjoituspöydällä, mutta katossa näkyi tumma varjo nopeasti liehuvan edestakaisin — minun isäni varjo; hän näkyi olevan entistä levottomampi ja kovin liikutettu. Alakuloisesti astuin portaita ylös — kirjaston ovi oli suljettu. Epäselvä mumiseminen kuului huonetta mittaavien askelten keskeyttämänä ja silloin tällöin löi isäni kaikuvasti nyrkkinsä pöytään.

Minä kolkutin ja pyysin häntä avaaman.

"Jätä minut rauhaan!" huusi hän ankarasti ja kiivaasti, lähestymättä ovea. "Väärennetytkö, sanotte?" Hän naurahti. "Tulkaa sitä todeksi näyttämään! Mutta laskekaa pois sauvanne! Miksi lyötte minua päähän? Voi aivojani!"

"Isä, isä!" huusin minä tuskallisesti ja toistin rukoukseni päästä sisään.

"Mene! älä kiduta minua!" huusi hän maltittomasti ja meni huoneen toiselle puolelle.

Minun täytyi totella, ett'en häntä ärsyttäisi, ja menin pois silmänräpäykseksi. Alhaalla paloi lamppu ja minä menin hänen huoneesensa, järjestääkseni kaikki yöksi. Siellä olivat sen päiväiset sanomalehdet pöydällä päälletyksiin ja silmännähtävästi lukematta, paitsi yksi, jonka hän oli rytistänyt palloksi ja heittänyt lattialle. Minä silitin sen ja huomasin heti pitkällä punaisella viivalla merkityn kirjoituksen. Säkenentapaisesti pisti kirjainten sekasorrosta nimi von Sassen silmiini, täyttäen minut kovalla peljästyksellä. Kiireesti silmäilin alkua, vaan en sitä ymmärtänyt, siksi oli siinä liian paljo taidesanoja. Mutta sitte tuli

isku ja minä peitin tykkönään masentuneena pimenevät silmäni käsilläni. Siinä seiso: "Tällä rahakiihkellä on luottamus oppineitten päätökseen saanut kovan iskun — yksi mainioimmista nimistämme on ainiaaksi alttiiksi heitetty. Tohtori von Sassen on käsittämättömän sokeasti antanut suosituskirjeitä rahanväärentäjälle kaikkiin hoveihin ja yliopistoihin. Kuitenkin vakuuttaa hannoverilainen professori Hart, joka ensiksi huomasi petoksen, väärennyksen olevan ihmeellisen hyvin tehdyn."

Professori Hart Hannoverissa! Hän se oli, tuo vierassanainen professori aroni muinaishaudalla, tuo hyvännäköinen mies, kalisema läkkikotelo seljässä. Minä pidin hänestä, kun hän niin hyväntahtoisesti puolusti rakasta aroani, ja tuo melkein lapsellisen lempeä vanhus oli nyt isäni vastustaja sekä sysäsi hänet alas satulasta, kuten Dagobert tänään lausui. Näitten rahojen ostonhan minä juuri olin niin röyhkeästi vaatinut rahojani herra Claudiukselta, ja kun hän hyvin perusteellisista syistä kielsi pyyntöni, olin minä hovissa syyttänyt häntä itserakkaaksi olenoksi. Nyt olin näkevinäni hänen taasen seisovan muinaisrahaaarteensa edessä, niin viisaana ja vaatimattomana, mutta samassa niin tyvenen lujanakin päätöksesssä. Ja tämä tietorikas mies, joka ei huolinut levittää tietoansa ja taitoansa maailman markkinoille, kärsi Dagobertin hävytöntä moitetta ja minä olin sujuvana kaikuna kertonut noita pahoja sanoja. Kuinka loistavaisesti tuo ylpeä harvapuheinen mies nyt puhdistuikaan! Juuri tämä rahaseikka syöksi isäni hovin epäsuosioon — sama asia se oli, josta löyhäluontoinen, kurja Dagobert tänä iltana puhui niin himmeästi ja pilkallisesti. Isä raukka! Se hairaus syöksi hänet alas maineen kukkuloilta vihamiestensä ja kadehtijainsa poljettavaksi. Siinä oli kylliksi huumaamaan yöt päivät tieteen palveluksessa ankarasti työskennelleen, kivuloisen, heikon miehen pään.

Kuinka avuton seiso minä heikko, kokematon tyttö siinä hänen kovan onnensa suhteen! Minä käsitin kyllä hyvin, ett'ei rakkahinkaan ääni täänkaltaisena hetkenä voinut häntä lohduttaa — ja mitä taitaisinkaan minä hänelle sanoa? Vaan minä en saanut jättää häntä yksin; hänen piti nyt kahta vertaa enemmän tunteman rakkauden mykkää huolenpitoa. Kiireesti läksin hänen huoneestansa, rientäkseni ylös ja lakkaamatta rukoillakseni päästä sisään, kunnes kirjaston ovi aukenisi. Äkkiä seisahduin kuuntelemaan — minun makuukammaristani kuului melua, juuri kuin huonekaluja siirrettäisiin paikoiltaan — minä tempasin oven auki; kuvalo virtasi häikäseväisesti vastaani, sillä molemmat ikkunat olivat vielä auki. Liikutettu kun olin tätini tulosta, olin unhottanut sulkea ne ja panna luukut eteen. Huutaen peljästyksestä astuin minä säikähtyen askeleen taaksepäin — eräs mies koki molemmin käsin lykätä

salaperäistä kaappia kaikin voimin sivulle, että salaovi tulisi täydellisesti näkyviin, huudostani kääntyi hän nopeasti. Dagobertin valkoinen otsa hohti minua vastaan ja hänen silmänsä säihkyivät tulta. Yhdellä ainoalla hyppäyksettä seisoi hän vieressäni, sulki oven takanani sekä veti minut keskelle huonetta.

"Olkaa toki kerran järkevä ja miettikää, että sekä minun että *teidänkin* onnenne riippuu tästä hetkestä!" kuiskasi hän korvaani. "Charlotte on tyhmästi ryhtynyt asiaan; hän on ilmoittanut salaisuutemme ruhtinattarelle ja joutunut ojasta allikkoon. Pahin seikka, mikä olisi voinut meille tapahtua, on vanhan ruhtinattaren ikäänkuin taivaasta äkkiä pudonnut mieletön rakkaus, sillä hänen korkeutensa ei edes suo *haudassa* lepäävää isääni toiselle. Nyt on meillä *kaksi* vastustajaa ja he kentiesi tulevat salaliittolaisiksi — hiisi luottakoon tuommoiseen hulluun vanhaan naiseen! Kuka takaa meille, ettei joku sineteistä eräänä yönä katoa yhdestä ovesta? Siihenhän ei setä ole syypää — varjelkoon — tietäähän koko maailma hänen juuri niin huolellisesti niitä vartioivan. Voihan se sattumalta pudota; ja kuka saa vihiä siitä, että kirjelaukku on kadonnut pöydänlaatikosta? Kas niin, älkää olko lapsellinen enää! Tässä on avain suulla, ei minun tarvitse muuta kuin vääntää se ympäri — ei ole murtovarkautta, jos menen ylös ja vien luotettavaan kätköön sen, mikä oikeastaan minulle kuuluu."

Minä en käsittä, miten minun onnistui niin nuolennopeasti luikahtaa hänen ohitsensa, temmata avain sala-oven suusta ja pistää se taskuuni.

"Käärme", kähisi hän hampaittensa välistä. "Te tahdotte myydä itsenne kalliisen hintaan. Te arvelette tämä avain taskussa synnyttävänne minussa *vielä palavampia himoja!*"

Silloin en edes aavistanutkaan niitten sanojen inhottavaa merkitystä; sitte en olisi alentanut itseäni vastaamaan hänelle, kurjalle olenolle.

"Minä tahdon estää teitä vääryyttä tekemästä!" lausuin hänelle, päättäväisesti nojaten selkäni oveen. "Olkaa suora herra Claudiusta kohtaan; sillä tavoin paljoa enemmän pääsette tarkoituksenne perille kuin lukon murtamalla. Minä tulen kanssanne — sanokaamme vielä paikalla hänelle kaikki."

Minä vaikenin, sillä hänen silmänsä tarkastelivat minua loukkaavaisesti kiireestä kantapäähän ja pilkallinen hymy leikki hänen huulillansa. "Thana olette, pikku avojalkaseni! Sukkela, ruhtinattaren kruunua kantava sisilisko on muutamassa kuukaudessa muuttunut lumoavaiseksi tenhottareksi — mutta mihin sisiliskon

viekkkaus on jäänyt?" Hän naurahti ääneen. "Kaunis asema, totta tosiaan! Me astumme *in corpore* sedän eteen, tarjoamme kalliin salaisuutemme hänelle ikäänkuin hopeatarittimella ja palaamme pettyneenä!" Hän lähestyi minua niin liki, että tuskastuneena, vaan kuitenkin lujemmin nojauduin oveen. "Sallikaa minun nyt sanoa teille jotakin: nyt vielä voin hillitä itseni ja olla teihin koskematta — siitä voitte kiittää ääretöntä rakkauttani ja salaista teidän jumaloitsemistani! Minä en tahdo teitä ärsyttää, sillä minä tiedän teidän olevan pienen noidan, kun olette suuttuneet — luulenpa voivanne senkaltaisessa mielentilassa kieltää, mitä minä onnen poika, jo aikoja sitte olen tietänyt."

Mitä tämä merkitsee? Luultavasti näytin äärettömän kummastuneelta, sillä hän rupesi taasen nauramaan. "No, älkää käyttäytykö, kuin olisin minä susi ja te punahilkka, joka suurin, viattomin, kysyväisin silmin kummastuneena katselee hirviötä!" huudahti hän. "Asemani on kuitenkin tästä päivästä tullut paljoa vaikeammaksi — teidän käsittämättömän lörpöttelevä kielenne, jonka jo luulin taivuttaneeni meidän kummankin eduksi, on tahrannut sukunne juutalaisuuden häpeäpilkulla; lisäksi on isänne kadottanut herttuan suosion; mutta innokas rakkauteni teihin on kumoava kaikki esteet; vielä on äitini ruhtinaanviitta peittävä paljon" — hänen huulensa melkein koskivat korvaani — "ja minä haluaisin nähdä sen, joka riistäisi minulta viehättävän, pikku Leonorasan —"

Nyt ymmärsin hänet — ah, kuinka kovasti ja katkerasti minua rangaistiin siitä sokeasta mieltymyksestä, jolla miettimättä olin antautunut heidän liittolaiseksensa! Ihan tuskissani käännysin hänen puolestansa sekä nostin uhkaavaisesti käteni pääni yli — luulenpa asettuneeni ikäänkuin vastustamaan päällehyökkäystä.

"Ah, tuossapa on pieni raivio taasen, aiotteko taasen lyödä minua kuin taannoin?" kysyi hän pilkallisesti hampaittensa välistä. "Varokaa itseänne! Olenhan jo kerran sanonut teille —"

"Minä tiedän varsin hyvin, että te yhdellä ainoalla puserruksena voitte musertaa minut — tehkää se sitte!" huudahdin pelkäämättä. "Vapaaehtoisesti en anna avainta! Te olette kunniaton mies! Minä en enää ole mikään ymmärtämätön lapsi, joka näkee noissa" — minä osotin hänen kuutamassa kiiltäviä olkaimiansa — "yksin koristeita — minä tiedän, että niitä ainoastaan kunnialla voi kantaa! Ja nyt tulee tuo ylpeä upseeri öisin murtovarkaan tapaan ja uhkaa turvatonta tyttöä."

"Vai niin, kyykkäärme koettaa pistellä!" mumisi Dagobert lyöden käsivartensa

ympärilleni; mutta sukkeluuteni auttoi minut — huutaen luikahdin hänen sylistänsä ja seisoin yhdellä hyppäyksellä ikkunan laudalla.

"Jumalan tähden, mitä nyt?" kuului ulkoa vanhan Schäferin ääni; ukko oli kotimatalla ja juoksi rientäen lumikentän yli.

"Tulkaa sisälle — ah, pian, pian!" sammalsin minä puoleksi itkien liikutuksesta, puoleksi riemuiten läheisestä pelastuksesta.

Kiroten hyppäsi Dagobert ulos toisesta ikkunasta, sillä aikaa kun vanha tarhuri juoksi rappuja ylös.

"Mitä on tapahtunut?" kysyi hän kummastuneena katsellen ympärillensä. "Herranen aika, neiti, näytättehän te yhtä peljästyneeltä kuin pikku kanarialintuni, kun kissa on huoneessa! Onko täällä kuulunut mitään melua? Älkää peljätkö — hiirien melua se vaan on. Ei aaveita löydy, vakuuttakootpa ihmiset kuinka innokkaasti tahansa, ett'ei Karolinenlustissa kaikki käy luonnollisesti."

Minä jätin hyvän vanhuksen, joka lempeästi koetti lohduttaa minua, siihen uskoon, että luulin jonkun aaveen todellakin minua peljättäneen, sekä käskin hänen vaan mitä vahvimmin sulkea ikkunanluukut. Sitte lukitsin kaikki ovet ja menin ylös kirjastoon. Minä tunsin itseni hyvin väsyneeksi. Viimeinen loppu siitä melkoisesta uppiniskaisuudesta, joka niin valloitti minut astuessani uuteen maailmaan, oli nyt haihtunut, ja minä olin kuitenkin vielä niin nuori, niin nuori! Oliko koko ihmiselämä taistelu omien hairausten välttämättömiä seurauksia vastaan? Täytyikö minun aran, pelkäävän lapsensieluni aina kamppailla omaa itseäni vastaan, avutta ja turvatta taistella elämän kovaa taistelua? Minä värisin kauhusta — minun täytyisi vaipua alas tuskasta ja hädästä, ell'ei vahva lasi minua tukisi. Mun viittan' sulle tarjoisin, suojaksi tuulessa! — Ah, jos olisin suojassa! Ah, jos se, jonka siivet lennossa ovat väsyneet, saisi pelastautua toisen turvaan ja siellä vapaasti hengittää kaiken tuskansa jälkeen! Kuinka olinkaan arvellut "lapsenkäteni" voimat liian suuriksi, että ne iloisesti olivat torjuneet pois esteet, rientäessäni kevätmyrskyssä aron ylitse! Minkätähden vaipuivatkaan ne nyt väsyneinä alas haparoiden tukea ja turvaa!

Kirjaston ovi oli vieläkin lukossa ja vaikka kyllä kolkutin ja pyysin päästä sisään, en saanut vastausta. Ensin luulin isäni lähteneen ulos, sillä sisällä vallitsi kuolon hiljaisuus. Mutta sitte kuulin kaukaa epäselvän jyttinän ja kohta sen perästä kimakan naurun; melu kuului muinaiskokoelma-salista, jonka ovet

epäilemättä olivat auki. Minusta kuului, kuin olisi heitetty kovia raskaita esineitä lattiaan ja nauru kaikui niin kummalliselta, että tunsin hiukseni kauhusta nousevan pystyyn. Nyt lensi joku esine kirjastossa lattiaan sekä särkyi kilisten tuhansiksi kappaleiksi ja riemuhuuto kaikui tämän tapauksen jälkeen. Minä löin nyrkilläni ovea ja huusin epätoivoisesti isäni nimeä.

Silloin aukeni toisella puolella rappuja oleva ovi ja herra Claudius astui ulos tähtitornistaan — melkein päivän kirkkaasti valui kuuvalo minua vastaan. Minä riensin hänen luoksensa ja kerroin hänelle hätäni ja tuskani, kaikin voimin koettaen estää kyyneleitäni virtaamasta silmistäni. Kolkutukseni jälkeen oli kamala, syvä hiljaisuus syntynyt kirjastossa ja minä kerroin kuiskaten, alasluoduin silmin rahaseikasta.

"Minä tunnen sen", vastasi herra Claudius tyvenesti.

"Suru tekee isäni mielettömäksi; ah, miten minäkin olen tuskissani hänen tähtensä", huudahdin surussani. "Hän on häväisty ja kadottanut maineensa."

"Älkää uskoko sitä. Surkuteltavaa olisi, jos yksi ainoa erehdys saattaisi koko elämän ahkeran työn mitättömäksi. Herra von Sassenilla on tavattoman suuri ansio tieteestä, sitä ei voi kukaan häneltä riistää ja juuri sentähden koettavat kaikki pienet hyttyset nyt pistää häntä tähän kipeään paikkaan. Mutta tämä seikka kyllä unhoittuu. Olkaa rauhassa, Leonore, älkääkä itkekö!" Hän kohotti ehdottomasti kätensä, ikäänkuin tarttuaksensa lohduttavaisesti minuun, vaan antoi sen nopeasti vaipua alas, astui kirjaston oven luokse avataksensa sitä.

Samassa putosi jotakin kalisten lattialle.

"Ethän sinä ole Agafiaan tekemä!" huudahti isäni; oh, minä tuskin enää tunsin sitä käreää ääntä! — "Sassen on valhetellut! Kysykää vaan Hannoverilaiselta Hartilta, hän sen kyllä tietää! Pois, sinäkin olet väärennetty!" — Nyt kuulin, miten hän jalallaan polkasi lattialle pudonnutta kuvaa.

"Ah, se on nukkuva poika, hänen epäjumalansa, josta hän on kirjoittanut monta nidosta, näyttääksensä todeksi, että se on Agafiaan tekemä!" huudahdin vavisten. "Taivaan Jumala hän särkee veistokuvat!"

Herra Claudius kolkutti vahvasti ovea.

"Ettekö tahtoisivat avata minulle, herra tohtori?" huudahti hän ääneen, mutta ihan

tyvenesti.

Isäni naurahti kimakasti. "Ja kirjoitettu on — ha, ha, kaikki on alusta asti ollut valhetta! puolusta toki, jos olet Jumalan armon kautta kuolematon henki. Katso, miten keltaiset liekit sinut nielevät? Hui, tuossa kiemurtaa hengen valhesikiö, joka oli mainion miehen ylpeys, ylös kattoon! — Savua — ei mitään muuta kuin savua!"

Herra Claudius vetäytyi peljästyneenä takaisin; avaimen reiästä sekä ovenraoista tuprueli paksu savu ja paha käry; villaisia esineitä paloi nyt sisällä.

"Hän polttaa käsikirjoituksensa ja uutimet palavat", huudahdin ruveten mitä katkerimmasti valittamaan sekä heittäytyen epätoivoisesti ovea vastaan — ah, mitä minun heikot käteni ja jalkani voivat paksuja lankkuja vastaan! ne eivät edes liikahtaneetkaan!

Herra Claudius riensi takaisin tähtitorniinsa ja nyt muistin minä pientä tuskin näkyvää salaovea kirjastossa; se vei suureen kaikenlaisella rohjolla täytettyyn pimeään huoneeseen, joka erotti mainitun huoneen tähtitornista. Jos ovi olikin lukossa niin oli helppo kahdella vahvalla potkauksella saada ohuet laudat rikki. Vaan ei edes sitä tarvittu; nopea juokseminen kirjastossa ja isäni vimmastunut huuto ilmoittivat minulle, että herra Claudius vastuksetta oli päässyt sisään. Avain väännettiin lukossa ja ovi heitettiin seljälleen. Mikä näkö! Savupylväitä ja niiden välillä korkealle kiitäviä liekkejä ja säkeniä aaltoili tuttavassa nurkassa, jossa isäni kirjoituspöytä seiso. Raskaita paksuja villauutimia söivät "keltaiset kielet", ainoastaan hitaasti; mutta sitä pikemmin nuolivat ne ikkunoitten välillä seisovan hyllyn päältä vanhoja käsikirjoituskasoja. Isäni kirkasi ja puolustihe hurjasti. Hän koetti paeta herra Claudiusista, joka tahtoi saada hänet kiinni ja viedä hänet ulos huoneesta. Taistelemien jaloissa kirisi sirkaleita, sillä lattia oli peitetty kalleilla, vanhoilla saviastioilla.

Minä juoksin sisään. "Takaisin, Leonore! Ulos! Muistakaa ohueita, helposti syttyviä vaatteitanne!" huudahti herra Claudius tuskastuneena rientäessään isäni luo, joka nauraen koetti syöstä liekkiin. "Juoskaa katurakennukseen apua pyytämään!"

Minä näin pois rientäessäni, miten isäni kompastui lattialla makaavaan marmoripatsaasen ja kuinka herra Claudius, huolimatta hänen voimakkaasta vastarinnastansa, otti hänet syliinsä ja kantoi hänet ulos; mutta tuskin olin

ennättänyt etehiseen, niin kuulin, miten molemmat kaikin voimin taistellen saapuivat rapuille.

"Murhaaja, kamala murhaaja!" huusi isäni, että marmoriset seinät kajahtivat — sitte kuului kauhea melu.

En vielä tällä hetkelläkään käsitä, miten melkein kauhistuneena pelosta jälleen pääsin ylös toiseen kerrokseen, tiedän vaan, että minusta tuntui kuin olisi tuulispää minut saavuttanut ja heittänyt minut rappujen juurelle, jossa tumma esine makasi liikkumaton myyttynä lattialla.

Herra Claudius oli jo seisomassa; hän piti kiinni rappujen käsipuista ja käänsi minulle kasvonsa, jotka kuu valasi täydellä valollansa — hän oli kalman kalpea.

"Me putosimme onnettomasti", lausui hän hengästyneenä voimiensa ponnistuksesta ja osoittaen isääni. "Hän on tainnoksissa, enkä minä voi viedä häntä etemmäksi. Pikku Leonore raukka, jalkanne eivät teitä kannata ja kuitenkin *täytyy* teidän hankkia meille apua."

Nyt juoksin puutarhan lävitse — takanani syöksivät liekit ulos kirjaston ikkunoista ja mustia paksuja savupilviä kiemuroi puitten latvojen yli jäljestäni.

"Karolinenlust palaa!" huudahdin etehisessä.

Silmänräpäyksessä olivat kaikki katurakennuksessa jaloillaan. Yleinen kauhu vallitsi avuksi rientävien tullessa ulos pihalle ja nähdessä poppeliston yli lentävän paksun savun himmentämän hiljaista, hopeakirkasta taivasta. Kaikki tarttuivat joutuisasti sankoihin ja saaveihin ja vaunuvajasta tuotiin kaksi suurta paloruiskua. Sivukadullakin huomattiin tuli ja portista riensi ihmisjoukko toisensa perästä avuksi — muutaman minuutin kuluttua olivat puutarha ja Karolinenlustin etupuolella oleva aukea kenttä täynnä sammuttajia, jotka joutuisasti hakkasivat avantoja niin lammikkoon kuin jokeen, sekä ammensivat vettä ruiskuihin.

Palatessani oli herra Claudius nojallaan käsipuita vasten; oikealla kädellään painoi hän vasenta rintaansa. Minä en surusta ja kauhusta saanut sanaakaan suustani, vaan kumarruin isäni yli, joka makasi pää alimmalla portaalla. — Herra Claudius oli pannut viittansa hänelle päänalustaksi. Silmät olivat ummessa ja laihat kasvot näyttivät niin kalman kalpeilta ja verettömiltä, että luulin hänet kuolleeksi — ääneen valittaen peitin kasvoni käsilläni.

"Hän on ainoastaan tainnoksissa eikä, mikäli minä olen voinut tutkia, mikään jäsen ole taittunut", sanoi herra Claudius. Nytpä vasta, tänä sanomattoman tuskan ja surun hetkenä opin minä arvostelemaan tätä tyventä ääntä, jonka tähden kerran sanoin häntä jääkylmäksi! Kuultuani hänen sanansa rohkasin heti mieleni.

"Alas herra von Sassenin huoneesen", käski hän miehille, jotka nostivat isäni lattialta. "Se on syrjässä — talo on tiivis, vettä sekä sammuttavia käsiä on meillä tarpeeksi — sinne ei valkea voi tunkea!"

Ihmisjoukko tulvasi ohitsemme rappuja ylös.

"Entäs te?" kysyin herra Claudiukselta vetäytyessämme syrjään, kun miehet neiti Fliednerin seuraamana, kantoivat isääni hänen huoneesensa. "Minä näen aivan hyvin teidän kärsivän tuskia, te olette vahingoittaneet itseänne. Ah, herra Claudius, kuinka paljon te saatte kärsiä, että olette ottaneet isäni ja minut taloonne!"

"Luuletteko niin?" Melkein autuaallinen hymy kartoitti silmänräpäykseksi tuon tuskan näön, joka saattoi hänet rypistämään kulmiansa. "Minä olen toista mieltä, Leonore. Minä tunnen aivan hyvin viisaan säännön, jonka mukaan meidän ensiksi täytyy kärsiä useita koetuksia, ennenkuin pääsemme taivaasen; jokaisella vastoinkäymisellä lähestymme pyrintöperäämme ja sentähden olkoot ne siunatut."

Hän astui palavaan huoneesen ja minä riensin isäni luokse. Hän makasi hiljaa ja liikkumaton vuoteellansa; ainoastaan jonkun paloruiskun jytiseväisesti ajaessa sillan yli, avasi hän silmänsä ja katseli ympärillensä mielettömästi ja epäselvästi. Sitte kuiskasi hän lakkaamatta hiljaa ja lempeästi itsekseen. Neiti Fliedner asetti kylmiä kääreitä hänen otsallensa ja ne näyttivät häntä rauhoittavan. Apua ei minulta puuttunut. Rouva Helldorfkin, joka ei tuon myrskyisen sunnuntaiaamun perästä ollut astunut jalkaansa Claudiuksen puutarhaan, voitti pelkonsa isäänsä kohtaan ja tuli luokseni.

Minä istuin sairaan vieressä, pitäen hänen kuumaa kättänsä omassani. Hänen aaveentapainen mumisemisensa, joka ei silmänräpäyksikään lakannut, hänen tuskastuneet kasvonsa, josta itsenäisen ajatusky'yn viimeinenkin jälki näkyi ijäiseksi lähteneen, lisäksi kiduttava huoli herra Claudiuksesta, jonka tiesin olevan palavissa huoneissa — kaikki se saattoi minut mykkään epätoivoon.

Huoneen nurkassa paloi yölamppu — sairaanvuode oli melkein varjossa; mutta sitä valoisampaa oli ikkunoitten ulkopuolella. Hopealta välkkyvään puitten yli aaltoilivat savupilvien varjot liehuvina lippuina; sihisten lensi tuliruiskun kirkas vesisuihku keskeltä ihmisjoukkoa — savupilvet hajosivat sekä alentuivat kohta taasen majestetillisesti kohotaksensa äärettömäksi peljästykseksi. "Ottakaa vaari!" kuului alinomaa muminasta ja suhinasta — pelastettuja kaluja, maljakoita, peilejä, marmoripatsaita kannettiin ulos sekä laskettiin Dianan viereen — suuret kirjakasat ulottuivat hänen kasvoihinsa asti ja ympäriheitetyt polstarit ja kiiltävät pöydät näyttivät sanomattoman kummallisilta tuossa välkkyvässä lumimaisemassa.

Vähitellen vähentyivät tiheät, mustat savupilvet jonkinlaiseksi harsoksi tuijottavissa silmissäni — melu rapuista kuului yhä heikommalta — ei enää viety alas tulesta pelastettuja kaluja.

"Vaara on ohitse", sanoi rouva Helldorf syvästi hengittäen ja minä kätkin kyyneliset silmäni vuoteen tyynyihin.

Charlotte astui sisään. Hänen leninkinsä laahasi revittyinä lattiassa ja hänen paksut palmikkonsa riippuivat epäjärjestyksessä pitkin selkää — hän oli ollut avullisena sammuttaessa ja tehnyt työtä kuin mies.

"Tämä on kaunis ilta meille, prinsessani", sanoi hän epätoivoisesti ja istuutui väsyneenä viereeni pienelle jakkaralle. Hän nojasi otsansa polviini. "Oi, pääraukkaani!" kuiskasi hän, molempien toisten naisten hetkeksi mentyä viereiseen huoneeseen. "Lapsi, jos tietäisitte, mitkä tunteet minua nyt valtaavat! Tiedättekö, tuolla ylhäällä juolahti hirveä ajatus mieleeni, että kentiesi olisi parasta, jos tulivirrat äkkiä tempaisivat minut mukansa ja niin muodoin lopettaisivat sieluni tuskat. Ja rientäessäni sinetittyjen ovien ohitse arvelin niiden *täytyvän* aueta ja äitivainajani ojentaa minulle kätensä, vetääksensä onnettoman lapsensa syliinsä. Tänään en ensi kertaa voi antaa isälleni anteeksi, että hän niin epäilemättä luottaen veljensä kunniaan, jätti meidät hänen käsiinsä! Ja vaikka hän olisi ollut vieläkin suuremmassa epätoivossa, ei hänen olisi pitänyt kuoleman, hänen olisi täytynyt elää meidän tähtemme — hän oli pelkuri!"

Ulkoa väheni väkijoukko vähentymistään ja vesisuihkausten sihiseminen kuului selvemmin korviimme. Viimeinkin tuli odotettu lääkäri. Hänen äänettä kulkiessaan ja tarkastaessaan sairasta kaikui väkevä ääni käytävästä hiljaiseen huoneeseen.

"Enkö ole tietänyt, herra Claudius että näiden viisasten esi-isiemme kätkemien, pakanallisten kuvien esiintuominen oli herralle inhottava teko?" kysyi vanha kirjanpitäjä hyvin intoisesti.

"Hän on parantumaton, tuo vanha raivio!" mumisi Charlotte suuttuneena.

"Enkö ole ennustanut tulta putoavan alas taivaasta?"

"Herra Eckhof, tuli ei pudonnut taivaasta", keskeytti häntä herra Claudius silmännähtävästi maltitonna.

"Te käsitätte asian ehdollisesti väärin, hyvä herra," intti toinen ääni lempeästi.

"Ah, tuo on lukijaispappi, koko kaupungin pahin ihmiskalastaja — he tulevat nyt molemmat rukoushuoneesta, se kuuluu selvästi! Heistä on tämä tulipalo mitä suurin riemutapaus", kuiskasi Charlotte.

"Veli Eckhof tietää varsin hyvin, ett'ei Herra enää nykyajoissamme lähetä rangaistustaan niin suoraan taivaasta kuin muinoin", jatkoi ääni.

"Mutta hänen voimansa tulee aina näkyviin, jos vaan huolii sitä huomata. Niin, herra Claudius, minua surettaa kaikesta sielustani, että teitä on niin koeteltu; mutta en myöskään voi olla Herraa kiittämättä, että hän lakkaamattomasta armostansa teitä niin muistelee. Hän on viisautessaan ja oikeudessaan sallinut, että tuo pakanallinen inhottavaisuus — minä huomasin vast'ikään noitten niin sanottuin ihmetöitten makaavan nokisina ja *särjettyinä* puutarhassa —"

Hän ei ehtinyt lopettaa nuhdesaarnaansa, sillä herra Claudius avasi sanaakaan tuhlaamatta huoneen oven ja minä kuulin hänen astuvan sinne. Lääkäri meni hänen luoksensa. Herra Claudius seisoj pöydällä olevan lampun vieressä, niin että sen valo kirkkaasti valasi hänen kasvojansa. Hän pusersi kummallisella tavalla vasempaa käsivarttansa oikealla kädellään vasten rintaa. Minä huomasin hämärästä istuinpaikastani, miten hänen kasvonsa lääkärin kuiskaamasta kertomuksesta kovasti synkistyivät.

"Tekin kärsitte, herra Claudius", kuulin lääkärin viimein lausuvan kovemmalla äänellä.

"Minä olen satuttanut käsivarteni," vastasi herra Claudius tyvenesti, "ja jätän katurakennuksessa itseni teidän huostaanne."

"Hyvä — ja silmätkin täytyy meidän joksikin aikaa sulkea pimeään huoneesen, huomaan minä," vastasi lääkäri.

"Vaiti, vaiti — tiedättekö minun tässä kohdassa olevan aran ja te voisitte saada minut peljästymään!"

Sydämeni lakkasi sykkimästä — jos hän tulisi sokeaksi? Minä luulin, ett'ei niin suuri tuska eikä kurjuus koskaan voisi kohdata ihmissydäntä kuin mitä tänään olin saanut kokea.

Charlotte nousi kiireesti ja meni luotani. Melkein samassa aukeni kammarini ovi äkkiä ja joku mies astui nopeasti sisään.

"Herra Claudius, herra Claudius! Oi, mikä konnan työ!" kuulin vanhan kirjanpitäjän valittavan. Hän tuli näkyviini — ikäänkuin poisheitetty oli kaikki ulkokultaisuus; tuo hurskauden, sekä Jumalan että ihmisten edessä pyhän vaeltamisen teeskenteleminen oli tykkänään haihtunut hänen tuskasta vääristyneistä kasvoistansa.

Herra Claudius viittasi kädellään häntä hiljentämään äänensä, mutta hän oli liian liikutettu huomataksensa tätä viittausta.

"Ja tämä on tapahtunut minulle, minulle!" huudahti hän kiivaasti ja kovasti suuttuneena. "Herra Claudius, joku kurja konna on käyttänyt tulipalosta syntyneen häiriön hyväksensä, on murtanut itsensä huoneeseni ja ryöstänyt minulta vähät säästörahani. Ah, tuskin voin pysyä seisoalla! Minä olen niin liikutettu — muistakaa, tämä minut surmaa!"

"Tuo on syntisesti ja epäkristillisesti lausuttu", nuhteli häntä pappi lempeästi. "Muistakaa, että on kysymys maallisesta mammonasta. Paitsi sitä ei ole mahdotonta, että varas saadaan ilmi ja te saatte rahanne takaisin, ja ell'ei, niin lausuu Vapahtaja: helpompi on kamelin mennä neulansilmän läpi, kuin rikkaan päästä Jumalan valtakuntaan" — minä näin selvästi hänen tässä terävästi katselevan herra Claudiusta. "Eikö tämä ole kallis, suloinen lohdutus sille, jota Jumala koettaa maallisten varojen ryöstämällä?"

"Mutta samassa lippaassa olivat nekin tuhat taaleria lähetysrahaa, jotka juuri näinä päivinä piti pois lähetettämän!" oihkasi kirjanpitäjä epätoivoisesti vieden molemmat kätensä huolellisesti kammattuihin hiuksiinsa.

Nyt oli papin vuoro säikähtyä.

"Oi, tämäpä oli todellakin äärettömän onnetonta, hyvä herra Eckhof!" huudahti hän suurimmassa hämmästyksessä. "Mutta kuinka olittekaan — suokaa anteeksi — niin puolustamattoman kevytmielisesti tallettaneet teille uskotut rahat? Te tiedätte kuitenkin, että joka groshenista riippuu toisten autuus! Mitä nyt on tekeminen? Meidän täytyy välttämättömästi lähettää rahat ensi päivinä. Seuraamme mainitaan aina säännöllisyyden esimerkkinä emmekä voi teidän tähtenne kadottaa hyvää mainettamme — se teidän kyllä pitäisi käsittämän. Minun on teitä sääli, vaan en millään muotoa voi teitä auttaa, teidän täytyy hankkia rahat ennen määrättyä aikaa!"

"Oi, Jumalani, miten on se minulle mahdollista? Olenhan nyt kerjäläinen!" Hän nosti valkoiset, hyvin hoidetut kätensä lampun valoon. — "Ei minulla edes enää ole timanttisormustani, entisen päämieheni kallista lahjaa, sekin oli lippaassa — minä riisun aina kaikki kevytmieliset maalliset koristeet mennessäni Jumalan sanaa kuulemaan. Oi, minun taivaallinen Herrani ja Jumalani, miksi olen minä, uskollisin palvelijasi, ansainnut tämän kohtalon?"

Pappi lähestyi häntä ja laski lohduttavaisesti kätensä hänen käsivarrellensa. "No, no, älkää toki epätoivoon langetko, hyvä herra Eckhof. Asia on tosin ikävä kyllä, mutta kellä, niinkuin teillä, on mahtava puolustaja, sen on helppo rohkaista mielensä. Herra Claudius on jalo mies, rikas mies; hänestä on asia vähäpätöinen ja hän kyllä on auttava teidät pulastanne. Eihän hän siinä pane mitään alttiiksi, onhan teidän vuosipalkkanne hänen käsissänsä ja te voitte siitä vähitellen maksaa hänelle rahat takaisin."

"Asia vaatii miettimistä, herra pappi", lausui herra Claudius tyvenesti. "Minä en sekaannu senkaltaisiin asioihin; paitsi sitä väititte äsken Kaikkivaltiaan viisauudessaan ja oikeudessaan sallineen jalojen ihmishenkien kauniimpien muistojen, suuren sivistyksen kukkasien kurjasti hukkaa — no, nyt tahdon minäkin kerran asettautua uskovaisten kannalle, tahdon heidän vaativaisella yksipuolisella tavallansa harkita asiaa ja tulla päätökseen, että Herra viisauudessaan ja oikeudessaan on sallinut rahojen hukkaa, joilla pakanan sielu — tuhat taaleriako semmoinen käännetty maksanee? — pakotetaan kristinuskoon; pappi on tahtonut opettaa teitä, herra Eckhof, että kirkko, jonka hyväksi olette uhranneet kalliin tavaranne — perheenne — on raha-asioissa armahtamattomin velkoja."

Hän katseli ylpeästi olkapäänsä yli pikkuista pappia, joka kiivaasti juoksi hänen tykönsä. "Meidän täytyy olla armottomat — meidän pyhä velvollisuutemme se on", huudahti hän innoissaan. "Mihin kirkko joutuisi, ell'emme me Sionin uskollisina vartioina kokoilisi, säästäisi tahi tekisi työtä koko päivän. Ja mitä vaivaloisemmin ropo on ansaittu, mitä enemmän sekä työn että köyhyyden hikeä ja verta siinä riippuu, sitä otollisempi on se Herralle. Te, herra Eckhof, joka olette yksi meikäläisistä, te tiedätte minkäkaltaisten sääntöjen alaiset olemme ja olette ponnistava kaikki voimanne hankkiaksenne rahat. Minä pesen käteni! Minä olen tehnyt enemmän kuin mitä velvollisuuteni olisi vaatinut — minä olen alentanut itseni epäuskoisten edessä!"

Hän meni, niska kankeana, ovelle.

Silloin seiso rouva Helldorf äkkiä masentuneen isänsä edessä.

"Isä", lausui hän vapisevin äänin. "Minä voin sinua auttaa, tiedäthän, eitä minulla on seitsemän sataa taaleria äitivainajani perintöä, loput saan varmaan langoltani, jolla on vähän rahaa säästössä."

Eckhof säikähti, ikäänkuin olisi hän hänen suloisessa äänessään kuullut kutsumuksen viimeiselle tuomiolle. Hän katseli jähmettyneenä tytärtänsä ja lykkäsi hänet molemmin käsin luotansa.

"Pois, pois! Minä en huoli rahoistasi", huusi hän hoiperrellen papin perässä ulos ovesta.

"Olkaa huoletta, rouvaseni", lohdutti herra Claudius itkevää tytärtä. "Sehän vielä

puuttuisi, että tekin heittäisitte viimeisen roponne tähän pohjattomaan syvyyteen. Minä olen pakotettu olemaan kova — tätä vaativaa uskonlahkoa kohtaan ei voi olla kylliksi ankara. Mutta rohkaiskaa mielenne — kaikki voi vielä muuttua hyväksi."

Kaikkien suuttuneina moittiessa isän kovuutta tuli Claudius sairashuoneeseen, jossa minä puolihämärässä istuin vuoteen vieressä. Hän kumartui kuuntelevaisesti isäni yli, joka, tietämättä, mitä hänen ympärillensä tapahtui, yhä edelleen mumisi itsekseen.

"Hän on onnellinen hourauksissaan, hän luulee olevansa päivänpaisteisessa Kreikanmaassa", kuiskasi herra Claudius minulle hetken kuluttua. Hän seiso ihan vieressäni — silloin tartuin molemmin käsin hänen oikeaansa ja suutelin sitä pahantekoni, entinen raakuuteni häntä kohtaan olivat nyt sovitetut.

Hän oikein horjahti taaksepäin; ei sanaakaan tullut hänen huuliensa yli, mutta hän laski kätensä pääni päälle, kallisti sen taaksepäin ja katseli minua syvästi ja tutkivaisesti silmiin — ah, kuinka raskaina luomet peittivät hänen kauniit silmänsä!

"Onko meidän välimme nyt kaikin puolin hyvä, Leonore?" kysyi hän viimein tukahutetulla äänellä.

Minä nyykkäsin vilkkaasti päätäni, muistelematta, että tuo synkkä salaisuus vielä erotti meitä.

XXXI.

Monta päivää oli isäni henki vaarassa. Tuo vimma, jonka vaikutuksesta hän tuli syypääksi Karolinenlustin tulipaloon, ei ollut, kuten minä pelkäsin, mielettömyyttä, vaan hänessä jo kauan piileskelleen salaisen hermotaudin alku. Vaara, johon hänen henkensä oli joutunut, ei voinut jäädä minulta tietämättä, ja niin istuin minä yöt päivät hänen vuoteensa vieressä, vanhalla uhkamielisellä tavallani arvellen, ett'ei kuolema minun valvovien silmäini edessä tohtisi sammuttaa tätä heikkoa hengen kipinän. Pelkäsikö tuoni todellakin uhkaavaa tyttöä, en tiedä, mutta hän kumminkin jätti isäni eloon ja sanomattoman tuskallisen viikon kuluttua ilmoittivat lääkärit sairaan pelastuneeksi. Paitsi rouva Helldorfia oli minulla vielä taitava sairaanhoitaja, johon saattoi luottaa, ja herttuan henkilääkäri, jonka hänen korkeutensa itse oli lähettänyt, viipyi tuntikausia Karolinenlustissa huolellisesti valvoen "mainion oppineen kallista elämää". Kunnan pääkaupunki näytti erhettyneen luulossaan, että onnettoman raha-asian välttämättömästi täytyi saattaa isäni hovin epäsuosioon — ei herttua ollut koskaan ollut armollisempi eikä osanottavaisempi kuin tänä raskaana aikana; hänen lähettiläänsä saapuivat joka päivä pari kertaa kuulustelemaan sairaan tilaa ja niihin yhtyi matelevain hovilaisten enemmän tahi vähemmän nauhoitettu palvelijaparvi.

Katurakennukseenkin oli sairashuone valmistettu — puolipimeä, paksuilla uutimilla varustettu huone. Herra Claudius oli pudotessansa isäni kanssa pahasti niukahuttanut käsivartensa ja siihen yhtyi vaarallinen tukehuttavan savun sekä häikäsevien liekkien tuottama silmäpolte, joka alussa saattoi lääkärin pelkäämään pahinta. Minä olin sanomattomassa tuskassa, sillä en saanut häntä nähdä. Mutta heti lääkärrien väkivaltaisain ajettua minut ulos sairashuoneesta raikasta ilmaa nauttimaan, juoksin eturakennukseen, enkä tyytynyt, ennenkuin neiti Fliedner itse tuli ulos kertomaan minulle hänen laitansa. Omassa kovassa kärsimyksessään ei hän kuitenkaan unhottanut pikku Leonoraansa. Huoneeni ikkunan laudat sekä kukkaispöydät olivat täynnä neilikoita, lehmänkieloja ja hyasinttejä — minä tunsin aina kevättilman ympäröivän itseäni. Hovilääkäri

arveli aron prinsessan runollisesti kuolevan siitä kukkien tuoksusta ja vanha Schäfer uskoi minulle myhällen kasvihuoneissa olevan kauhean tyhjää sekä ylipuutarhurin siitä kovin nurisevan. Rouva Helldorf, lääkärit, sairaanhoitaja, kaikki, jotka vähän tahtoivat virkistyä hengiteltyänsä sairashuoneen tukehuttavaa ilmaa, pakenivat aina minun kalliisti koristettuun huoneeseen; yksi vaan katseli sitä epäsuosiollisesti ja se oli Kristina tätini.

Niin kauan kuin isäni vielä oli mielen horroksissaan, tuli hän joka päivä minua katsomaan. Minun täytyy myöntää, että aina vapisin kuullessani hänen keveitä askeleitaan; hänen ensimmäinen käyntinsä isäni vuoteella liikutti minua syvästi. Mitä viehättävimmän kääntäen kaunista päätänsä, kuiskasi hän nähdessänsä isäni laihat kasvot minulle säälimättömästi: "lapsi, valmistaudu kestämaan mitä ikävintä kohtausta — hänen kuolemansa on jo kovin lähellä". — Siitä asti pelkäsin häntä; mutta kiukku ja mieliharmi syntyi minussa, hänen eräänä päivänä astuessaan minun huoneeseen. "Jumalani, kuinka taivaallisen viehättävää!" huudahti hän lyöden valkoiset kätensä yhteen. "Sydänpäpöni, sinulla lienee melkoisen paljo käsirahaa, koska olet noin äärettömän tuhlaavainen!"

"Minä en ole noita kukkia ostanut — herra Claudius on käskenyt koristaa huoneeni", vastasin minä loukattuna — minäkö tuhlari!

Hän kääntyi nopeasti ja nyt näin ensi kerran näiden säihkyvien lempeitten silmien voivun luoda tikarin teräviä katseita.

"Onko tämä sinun huoneesi, Leonore?" kysyi hän terävällä äänellä.

Minä myönsin.

"Ah, lapsukaiseni, sinä varmaan erehdyt. — No, no, se onkin hyvin siedettävä, olethan lapsi vielä!" arveli hän sitten nopeasti hymyillen ja silitti hyväillen poskeani sametinhienoilla sormillaan. "Katsos, vanha Schäfer on suuri kukkashupakko — hän se on, joka on täyttänyt kammarisi kukilla, että olen tukehtua niiden tuoksusta — pikku veitikka, näytät olevan hänen suosittunsa! Herra Claudiuksen vertaisen, vakavan miehen, joka on niin vaipunut onnettomiin muistoihinsa — kuten olen kuullut sekä sinulta että rouva Helldorfilta — ei varmaan juolahda mieleen tuhlata kasvihuoneittensa kukkasloistoa tuommoiselle — suo minulle se anteeksi — tuommoiselle, pienelle, mitättömälle keltanokalle."

Minä olin vaiti ja nielin närkästykseni. Hänen sanansa olisivat voineet kovin masentaa mieleni, en voi sitä kieltää, sillä hänen Junon-vartalonsa rinnalla olin minä ihan pienin, mitättömin olento, minkä voi kuvailla — mutta kukat olivat *kuitenkin* herra Claudiuksen lähettämät, sen minä varmaan tiesin, vaikka kätkin sen suloisen visseyden sydämeni pohjaan. Tätini ei enää astunut jalkaansa huoneeseni; hän vakuutti lyhyen olonsa "kasvihuoneen ilmassa" tuottaneen hänelle kauhean päänkivistyksen. Kummallista, ett'ei kaunis lempeä-ääninen, suikeavartaloine rouva voinut tulla hyvälle kannalle sveitsiläisrakennuksen asukkaitten kanssa! Vanha Schäfer näytti aina nurjalta, minun puhellessani Kristina tädistä, ja väitti soman, puhtaan vierashuoneensa muuttuneen oikeaksi tomupesäksi — rouva ei muka milloinkaan koskenut tomuttimeen eikä näyttänyt tietävän, miksi vaatenauloja käytettiin, sillä kaikki vaatteet makasivat sikin sokin lattialla; rouva Helldorf eräänä päivänä oikein suuttui, nähdessänsä minun antavan tädilleni rahaa.

"Tuo on oikein syntiä", lausui hän jäätyämme kahden kesken; "siten te kannatatte vapaalla aikomuksella tätinne laiskuutta ja tuhlaavaisuutta. Hänen luonansa ovat pöydät täynnä kaikenlaisia herkkuja ja makeisia — rouva hävetköön syödä osteroita ja ankeriaita sekä pitää sampanjapulloja sohvan takana ja antaa teidän maksaa kaikki! Sitä ette voi pitkittää! Voisihan hän opettamalla ansaita leipänsä; hänen äänensä on tosin kulunut, mutta hänellä on oivallinen laulutapa."

Omaksi rauhoittamiseksi taisin vakuuttaa hänelle sen varmaankin olevan tädin aikomuksen, sillä olihan hän monta kertaa sanonut aikovansa panna jonkun tuuman toteen, vaan siinä tarvitsevansa miehen apua ja neuvoa, sekä toivoneensa saada sitä isältäni; ja isäni niin kovasydämmisesti hyljättyä hänet, tahtoi hän odottaa, kunnes herra Claudius paranisi. — Sen mukaan, mitä hän hänestä oli kuullut, luuli hän hänen parhaiten voivan auttaa ja neuvoa häntä. Minulla ei ollut tähän mitään sanomista ja olin vähällä suuttua, kun rouva Helldorf päätänsä pudistaen sanoi luulevansa herra Claudiuksen jättävän rouvan oman onnensa nojaan, kun näkee hänen maalatut kasvonsa.

Nuori rouva oli tänä surun aikana tullut minulle erittäin rakkaaksi, kuinka paljon uhrasikaan hän minun hyväkseni astuessansa taloon, jossa hänen isänsä asui. Ikäänkuin paeten tuli hän aina syvästi hengähtäen ja sykkivin sydämin — pelko tavata isäänsä riennätti hänen askeleensa. Hyljätty raukka rakasti kuitenkin isäänsä innokkaasti ja oli kovin suruissansa, kun kuuli hänen pantanneen koko omaisuutensa, maksaakseen hänelle uskotut lähetysrahat. Vaikka kaikin tavoin

koetettiin saada varasta ilmi, ei kuitenkaan löydetty hänen jälkiänsä. Minusta oli kirjanpitäjävanhus kummallisesti muuttunut; hän tervehti minua nyt aina sekä alentui välistä kysymään isäni vointia. Charlotte vahvasti havaintoni; hän väitti suuttuneena kirjanpitäjän välttävän häntä ja Dagobertia; "vanha hupakko" muka varmaan katui, että oli ilmoittanut isäntänsä salaisuuden ja oli viimein — sen hän jo ennakolta tiesi — valhetteleva ratkasevana hetkenä. Intokiihkoinen neito oli kovissa tuskissa. Ruhtinatar oli kipeä eikä ottanut osaa hovielämän häärimiseen. Muurikadun varrella olevaa taloa ei hän enää näkynyt muistavankaan. Mitä nyt oli tapahtuva? Minä toistin ehdotukseni tunnustaa kaikki herra Claudiukselle, mutta Charlotte hylkäsi sen, sanoen kiivaasti ja pisteliäisesti, että kammarini kukkasenlemu oli varmaankin hurmannut minut. Sen jälkeen kuuntelin ääneti hänen valituksiansa.

Viisi viikkoa oli kulunut tulipalon ja kovan koetukseni tapahduttua. Isäni oli jo aikoja sitte jättänyt vuoteensa ja hän virkistyi ihmeellisen nopeasti; lääkäri ilmoitti hänelle varovaisesti kaikki, mitä oli tapahtunut ja hän kesti kaikkein kummastukseksi jotenkin helposti ikävän seikan, että hänen kalliit käsikirjoituksensa olivat muuttuneet tuhaksi, paljoa enemmän tuskastui hän kuullessansa suuren joukon kalleita kirjoja ja käsikirjoituksia jääneen pelastamatta, kauneimpien vanhanaikuisten saviastioitten särkyneen ja ett'ei voitu löytää nukkuvan pojan pientä marmorikättä, vaikka sitä erittäin huolellisesti etsittiin. Hän itki surusta ja voi tuskin rauhoittua syystä, että oli saattanut maailmalle ja herra Claudiukselle semmoisen korvaamattoman vahingon. Herttua tuli sängen usein häntä tervehtimään; niinmuodoin johdatettiin hänen ajatuksensa huomaamatta entiseen kulkuunsa ja hänellä oli jälleen lukemattomia tuumia mieltäksensä. Minua kohteli hän sanomattoman hellästi — kova onni oli likemmin yhdistänyt isän ja tyttären — hän ei enää voinut olla ilman minutta; kuitenkin vakuutti hän usein ja vakavasti kevään tullessa lähettävänsä minut kuukaudeksi Dierkhofiin, sillä minä olin muka vaalennut ja tarvitsin lepoa.

Oli sumuinen maaliskuun ilta. Ensi kerran aioin jälleen viiden viikon kuluttua mennä sveitsiläisrakennukseen; tätini oli nimittäin muutamilla rivillä nuhdellut minua, että kovasti laiminlöin häntä, vaikka isäni jo oli terve jälleen. Etehisessä syöksi Charlotte vastaan. Minä peljästyin hänestä — senkaltaista hurjaa voittoriemua en ollut milloinkaan nähnyt ihmiskasvoissa. Hän tempasi paperin taskustansa ja piti sitä silmäni edessä.

"Katso tässä, lapsi", huudahti hän hengästyneenä. "Viimein nousee minunkin

onnen aurinko! Ah! —" Hän levitti käsivartensa, ikäänkuin tahtoisihan sulkea koko maailman rinnoillensa. "Katsokaa minua, pienokaiseni — tään näköinen onni on! Tänäpäni tohdin ensi kerran lausua: tätini Margareta ruhtinatar! Oi, hän on kuitenkin hyvä, niin, hän on sanomattoman jalo! *Niin* voi ainoastaan todellakin korkeasukuinen, jaloverinen nainen voittaa itsensä! Hän kirjoittaa minulle, hän tahtoo minua puhutella; huomenna täytyy minun olla hänen luonansa. Jos vaatimuksemme ovat todenperäisiä — ah, minä tahtoisin nähdä sen, joka olisi kylliksi julkea kieltääksensä sitä — niin sitte saatetaan luonnolliset oikeutemme voimaan. Hän on jo keskustellut siitä herttuan kanssa — kuuletko herttuan kanssa!" Hän tarttui käsivarteeni ja pudisti sitä. "Tajuatteko, mitä se on? Meidät julistetaan Sidonia ruhtinattaren lapsiksi ja me tulemme herttuallisen perheen jäseniksi."

Minua värisytti — ratkaseva hetki lähestyi.

"Aiotteko todellakin puhua tästä asiasta, kun herra Claudius vielä on sairas?" kysyin häneltä epäselvällä äänellä.

"Joutavia, hän ei ole enää sairas. Paksut uutimet ovat jo otetut hänen ikkunoistansa; hän käyttää viheriäistä silmävarjostinta ja on tänään ensi kerran minun huoneeni viereisessä, ohuilla akuttimilla varustetussa salissa. Hän on huvittanut itseään antamalla Eckhofille hänen syntymäpäivänään mitä sievimpiä pikku kukkaron täytettynä tuhannella taalerilla, että vanhus voisi lunastaa omaisuutensa. Tämä koski niin ukon sydämeen, että minä kovasti pelkäsin hänen lankeevan sedän jalkojen juureen ja tunnustavan, mitä hän oli meille ilmoittanut — suureksi onneksi ei hän pelkästä liikutuksesta saanut sanaakaan suustansa. Paitsi sitä olen minä tullut kivikovaksi — minä olen kärsinyt liian paljon näinä viimeisinä päivinä; Dagobertiltakin olen aamusta iltaan saanut kuulla katkerimpia moitteita 'röyhkeästä ilmoitustavastani'. Minulla ei ole enää armahtavaisuutta; ja vaikka setä tänä hetkenä vietäisiin oikeuteen — en minä liikuttaisi sormeakaan sitä estääkseni."

Hän seurasi minua aina puutarhan portille asti, sitten näin hänen nuolennopeasti rientävän lehdettömään metsään. Rintaa melkein halkaseva onnentunto pakotti hänet nousemaan mäen kukkulalle, josta hän voi riemuitsevaisesti julistaa onnensa avaraan maailmaan, ja minä sitä vastoin olisin mieluisimmin kääntynyt takaisin sekä kätkeytynyt Karolinenlustin pimeimpään nurkkaan, salatakseni pelkoni ja tuskani herra Claudiuksen tähden.

Minä hiivin aluksi Kristina tädin kammarin oven ohitse. Kummastukseksi kuului sieltä koiran haukkumista. Minä menin ylikertaan. Helldorfin perheessä rauhoittuivat aina levottomasti tykyttävät suoneni. Suuri riemu kohtasi minua siellä. Herra Helldorf ojensi minulle molemmat kätensä, Gretchen syleili polviani ja pikku Hermann istui lattialla sätkytellen jalkojansa ja pyrkien syliin. Rouva puolestansa otti kohta kahvikeittimen kaapista, toi minulle säästetyn torttupalasen syötäväksi ja pian istuimme kodikkaan kahvipöydän ympärillä. Silloin tällöin keskeytti vaikea koloraturilaulu — hopeanheleitä äänijuoksuja ja lirityksiä — puheemme — Kristina täti lauloi tahi oikeammin rallatteli alhaalla; se kuului ihmeelliseltä; mutta heti hänen koetettuaan lujasti laulaa jotakuta pitempää säveltä, kirveli oikein sydäntäni ääni, joka ennen lienee ollut ihastuttavan kaunis, oli tykkänään särkynyt.

"Rouvan tuolla alhaalla täytyy niin pian kuin mahdollista saada jotakin työtä — hän todellakin viettää oikeata laiskurin elämää", lausui herra Helldorf hieman rypistäen otsaansa. "Hänen laulutapansa on oivallinen ja minä olen tarjoutunut hankkimaan hänelle oppilaita. Hän voisi ansaita paljon rahaa, jos tahtoisi. Mutta ylpeätä katsetta sekä pilkallista hymyä, jolla hän kiitti minua hyvästä suojeluksesta, en milloinkaan voi unhottaa. Sen perästä ei hän enää ole käynyt luonamme."

"Blanche haukkuu — joku tulee, äiti", sanoi Gretchen.

"Niin, Blanche — se on sveitsiläisrakennuksen uusi asukas, jota ei vielä ole teille esitelty, Leonore", arveli rouva Helldorf hymyillen. "Tätinne osti toissa päivänä pienen, viehättävän silkki-villakoiran. Schäfer on harmissansa, hän ei siedä sitä häijyä eläintä."

Hän vaikenä äkkiä ja kuunteli: vakavia miehen askeleita kuului portailta, ne astuivat etuhuoneen yli ja viipyivät tuokion aikaa oven takana. Rouva Helldorf oli muuttunut kalmankalpeaksi; hän seiso siinä hengittämättä, liikkumatta kuin patsas, ikäänkuin olisi hänen mahdotonta astua askeltakaan ovea kohti sitä avataksensa. Nyt laskeusi käsi ulkopuolella avaimen päälle, ovi aukeni ja pitkä, korkea mies astui vitkaan kynnyksen yli.

"Isäni!" huudahti nuori rouva. Se huuto oli melkein sydäntä särkevä voihkaus, melkein suurimman riemun osoitus. Eckhof otti horjuvan tyttärensä syliinsä ja pusersi hänet rinnoillensa.

"Anna, minä olen ollut kova — unhota se", lausui hän epäselvällä äänellä.

Rouva Helldorfilla ei ollut sanaakaan vastaukseksi, hän vaan kätki kasvonsa syvemmin isänsä syliin, josta hän niin kauan aikaa oli ollut karkoitettu. Vävyllensä ojensi vanhus sanaakaan lausumatta oikean kätensä, Helldorf tarttui siihen voimakkaasti ja pusersi sitä kyynelsilmin.

"Minäkin tarjoon sinulle käteni, vaari", sanoi Gretchen, nousten varpaisillensa ulettuaksensa vanhukseen.

Vieno lapsen ääni saattoi nuoren rouvan viimein katsahtamaan ylös; hän juoksi pikku pojan luo, nosti hänet lattialta ja näytti hänet isällensä. "Suutele häntä, isä kulta!" lausui hän puoleksi itkien, puoleksi nauraen. "Gretchenin tunnet jo entiseltään, vaan et pienokaistani. Katso vaan, hän on perinyt äitivainajani suuret siniset silmät — oi, isäni!" Hän kavahti uudestaan isällensä kaulaan.

Minä ennätin ovelle, hiivin kuulumatta ulos. Vaikka olinkin kotiutunut Helldorfin perheeseen, huomasin kuitenkin nyt, kun tuo suuri aukko isän ja tyttären välillä täyttyi, ett'en kuulunut siihen pieneen seuraan: ei minkään vieraan silmäyksen pitänyt sinä pyhänä hetkenä kohdata katuvaista isää. Mutta minun sielussani vallitsi autuaallisuus ja kirkkaus — kirkkaus, jommoinen niin kummallisesti valasi yläkerran onnellisia ihmisiä minun ulos hiipiessäni, sillä samassa pilkisti ohut vaalea auringonsäde pilvisestä taivaasta, jakaen loistoaan seinien vanhoille perheenkuville, ikäänkuin kehoittaen heitä ottamaan osaa autuaalliseen sovintoon.

Tätini makasi sohvalla minun huoneesen astuessani. Hurjasti haukkuen hyökkäsi pieni Blanche raivio vastaan, tavoittaen minua hampaillansa. Minä löin häntä vähän päähän, jonka perästä hän muristen pakeni emäntänsä syliin.

"Ei, ei, Leonore, sinä et saa lyödä pikku lemmittyäni!" huudahti täti puoleksi rukoillen, puoleksi suuttuen. "Katsos, nyt on Blanche vihastunut sinuun ja saat nähdä paljon vaivaa jälleen päästäksesi hänen suosionsa."

Minä arvelin itsekseni tuskin huolivani nähdä sitä vaivaa.

"Katsos, eikö hän ole viehättävän kaunis eläin?" Hän silitti lempeästi silkin hienot karvat todellakin ihmeen kauniin elukan älykkäiltä silmiltä, "Ja ajattelepas, minä sain sen oikeasta polkuhinnasta. Myöjä oli varmaankin rahan puutteessa; neljä taaleria minä vaan siitä maksoin; enkö saanut sitä melkein

ilmaiseksi?"

Syvässä hämmästyksessäni en saanut sanaakaan huulieni yli. Nykyään olin rehellisesti tasannut rahani Kristinan ja itseni välillä, ja hän sai kahdeksan taaleria.

"Minulla oli jo ennenkin tuommainen pikku silkkikoira, oikein pulskea elävä — minä sain sen kreivi Stettenheimiltä ja se maksoi useampia Louisd'oria kuin tämä taaleria. Ei voitu kauniimpaa elävää nähdä, kuin tuota pikkuista, vaaleankeltaista kiiltävää, sinisellä silkkityynyllä makaavaa koira. Poloinen tukehtui viimein syödessänsä metsäkanan siipeä."

Niin laverteli hän hymysuin. Vieläkin näkyi siitä hymystä kauneimmat kuopat hänen poskissansa ja silmäni riippuivat ehdottomasti noissa kauneissa, tasaisissa, lumivalkoisissa hampaissa, jotka loistivat esiin hänen purpurapunaisten huuliensa väliltä. Kauniin rouvan hiukset olivat moittimattomasti kammatut, mutta hänen pukunsa minua oikein peljätti. Kulunut, sinertävä, likainen aamupuku täynnä tahrapilkkuja riippui löysästi hänen hartioillansa, rinta-aukosta sekä lävistä kyynäspäessä kurkisti epäiltävän valkoinen yöpaita rohkeasti esiin. Puvun mukaan oli koko huone. Keskellä lattiaa oli kaksi likaista rikki-poljettua valkoista atlaskenkää, jotka varmaan olivat arvossaan alentuneet sekä tohveleiksi että Blanchen leikkikaluiksi. Tavallisesti kiiltäviä pöytiä ja pesukaappia peitti läpitunkematon pöly ja vuoteen uudinten takana oli tyyntyjä ja pitovaatteita mullin mallin; ilma sitä vastoin oli täytetty hienoimmalla ja viehättävimmällä neilikkahajulla.

"Eikö totta, sinä tapaat huoneeni äärettömässä epäjärjestyksessä?" sanoi hän kysyväisesti huomattessaan minun katselevan ympärilläni. "Minä en tahtonut valittaa siitä luonasi käydessäni, ett'en liiaksi surettaisi sinua. Onhan sinulla sitäkin paitsi kyllä raskas taakka hartioillasi. Mutta nyt ilmoitan sinulle, että tunnen itseni äärettömän onnettomaksi tässä kurjan köyhässä pesässä. Schäfer on oikea narri — senkaltaisella ihmisellä ei ole vihiäkään, minkä kaltaisiin oloihin minun vertaiseni, Jumalan ja koko maailman hemmoitettu rouva on tottunut. Sen sijaan, että hän, kuten aina on tavallista vuokrahuoneessa, pitäisi huolta kamarini puhdistamisesta, vaatii hän naurettavasti, että minä pölyttäisin hänen huonekalujansa ja koskisin luutaan — sitä hän saa odottaa."

Hän otti pikkuisen rusinoilla ja kuorimanteleilla täytetyn vadin pöydältä ja rupesi syömään.

"Ota sinäkin", lausui hän tarjoten Blanchelle makean rusinan. "Tosin on minulla vaan vähän sinulle tarita, mutta veitikka se, joka antaa enemmän kuin on annettavaa. Kerran koittaa minulle parempi aika ja silloin saat nähdä, minkälaisia viehättävän hauskoja pitoja minä taidan valmistaa. Mutta palatkaamme Schäferiin! Tuo vanha lempeä ulkokullattu voi myöskin olla jotenkin raaka. Ajattelepas vaan, kaksi päivää sitten, ostaessani Blanchen ja maksaessani miehelle rahat varoitti hän minua hävyttömästi ja vaati minulta ensin viime kuukauden hyyryä ja mitä hän vielä oli maksanut puista ja valosta puolestani täällä asuessani. Eikö totta, se ei kuulu *minuun*, sydänpäpyseni? *Sinä* hän se olet, joka olet toimittanut minut tänne."

Tuskan hiki valui otsastani — kuinkahan tämä päättyisi? Jos kirjoittaisin aamusta iltaan herra Claudiukselle, en kuitenkaan voisi elättää tätiäni. Ilse muistui mieleeni — kuinka usein olinkaan moittinut sydämessäni tuota vanhaa rehellistä sielua kovaksi ja järkähtämättömäksi, syystä että hän kaikin voimin koetti estää minua yhtymästä Kristina tätiin — nyt olin kauniissa pulassa.

"Täti, minun täytyy vilpittömästi tunnustaa sinulle, että varani ovat sangen vähäiset", lausuin hänelle punastuen, mutta kuitenkin lujamielisesti: "Minä tahdon olla suora sinua kohtaan ja kertoa, mitä ei edes isäni tiedä; melkein kaikki talousrahat ansaitsen minä kirjoittamalla kukkien nimiä herra Claudiuksen siemenkoteloihin."

Ensin tuijotti hän minuun ällistyneenä ja epäillen, vaan sitte purskahti hän hillitsemättömään nauruun. "Siis on keskinäinen välimme niin runollista laatua? Sepä on taivaallista! Ja minä kuin olin niin lapsellinen, että hetken aikaa pelkäsin — no, pienokaiseni," keskeytti he hän iloisesti; "se työ on loppuva sinä päivänä, jolloin kohtaloni muuttuu, siitä voit olla varma! Sitten en enää kärsisi sitä! Hyi, kuinka poroporvarillisen halpaa! Saat nähdä, miten minä menettelen hänen kanssansa! Kopioiminen on todellakin raskas työ, enkä minä sentähden millään tavoin enää tahdo elää sinun varoillasi. Mutta mitä tehdä? Lapseni, minä luen minutteja, kunnes sanottaisiin herra Claudiuksen olevan terveen ja jälleen voivan laskea ihmisiä puheillensa."

"Hän on tänään ensi kerran lähtenyt sairashuoneestaan."

"Taivas! Ja sen sanot minulle nyt vasta?" Hän kavahti ylös puoleksi makaavasta asemastaan. "Etkö tiedä jokaisella turhaan kuluneella silmänräpäyksellä viivyttäväsi elämäni onnea? Enkö kylliksi usein ole sanonut sinulle tahtovani

laskea tulevaisuuteni onnen tämän kunnan miehen käsiin sekä antaa onneni ja onnettomuuteni riippua hänen neuvostansa ja päätöksestänsä?"

"Minä en luule hänen voivan neuvoa sinulle muuta kuin herra Helldorfkaan, tääti kulta", vastasin hänelle. Herra Claudius ei huoli ottaa osaa seuroihin, kun sitä vastoin Helldorfille opettajana ovat ylhäisintenkkin ovet auki. Hän kertoi minulle taannoin, että sinä voisit ansaita paljon rahaa, jos —"

"Pidä tietosi itsekseksi, ole hyvä", keskeytti hän minua jääkylmästi. "Minun asiani se on, millä tavalla raivaan itselleni tietä, ja minä tunnustan sinulle suoraan, ett'en ollenkaan tahdo tekemistä ylikerran asukkaitten kanssa, ole siis pakottamatta minua vahimpäänkään yhteyteen heidän kanssansa. He ovat tuommoisia tuttuja, jotka sitten riippuvat kiinni takiaisen tapaan ja — niin, lapseni, he pysyvät aina kaukana niistä seuroista, joihin minä olen tottunut kuulumaan! Ja nyt pyydän sinua hartaasti koettamaan parastasi hankkiessasi minulle lupaa puhutella herra Claudiusta."

Minä nousin ja hän kumartui alas sohvasta sekä puki kiireesti atlaskengät jalkaansa ja nyt näin minä lihankarvaisten sukkién ympäröivän hänen hienoja jalkojaan.

"Ah, sinä, pikku hiiri!" nauroi hän iloisesti korottaessansa hoikan vartalonsa ja ojentaen käsivartensa ylitseni. Me seisoimme juuri peilin edessä ja ehdottomasti katsahdin siihen; minun valkea ihoni, vaikka se olikin moitteettoman sileä ja nuorekas, oli kuitenkin ruma tätini persikan-väristen poskien ja lumivalkoisen otsan rinnalla; mutta tänään näin myöskin ensi kertaa tuota inhottavaa maalia, joka paksulta peitti hänen neljäkymmetä-vuotiset kasvonsa. Minä häpesin kaikesta sielustani ajatellessani, että herra Claudiuksen terävät, ankarat silmät huomaisivat sen; mutta vaikka kuinka useasti avasin huuleni, pyytääkseni häntä nenäliinallaan pyyhkimään pois enimmään osan siitä, en kuitenkaan saanut sanaakaan suustani, sitä vähemmin kun hän samassa kutsui minua pieneksi ruskeaksi hasselipähkinäksi ja äärettömästi ihmetteli tuota "samettimaista mustalaisihoa", vaikka Jakobsohni, kuten hänestä selvästi näkyi, aina olivat olleet lumi-valkoisia.

Minä vetäydyin pois hänen hyväilevistä käsistänsä ja läksin huoneesta, vakuuttaen kohta meneväni neiti Fliednerin luo keskustelemaan hänen kanssansa tuon puheen mahdollisuudesta.

Sydämmellisesti suudellen minua jätti täti minut hyvästi.

XXVII.

"Pikku Leonore kultani, paras olisi, jos itse keskustelisitte asiasta herra Claudiuksen kanssa", keskeytti minua Fliedner hymyillen, kun ehdin puoleksi lausua asiani.

"Saako häntä siis puhutella?" kysyin ujosti.

"Tietysti, kuka vaan haluaa. Menkää vaan ylös ensimmäiseen saliin, jossa Lotharin kuva riippuu — siellä on jo monta käynyt tänään — sali on vastaiseksi toimitushuoneena."

Minä menin ylös. Oven edessä viivyin hetken aikaa ja pusersin kädet sydäntäni vasten — minä luulin sen kovan tykyttämisen minua tukahduttavan. Sitte astuin hiljaa sisälle. Huone ei ollut niin hämärä, kuin minä luulin. Ikkunoita peitti viheriät uutimet, jotka levittivät lempeän, viehättävän valon huoneeseen. Herra Claudius istui nojatuolissa seljin minuun päin ja nojasi päätänsä selkälautaa vastaan; viheriä varjostin peitti hänen silmänsä. Hän ei näkynyt huomaavan kenenkään astuneen huoneeseen, tahi luuli minua kentiesi neiti Fliedneriksi, sillä hän ei liikahtanut paikaltansa.

Ah, nyt oli syvin hartahin toivoni täytetty — minä näin hänet jälleen!

En voinut puhua — minä pelkäsin äärettömästi omaa ääntäni tässä hiljaisessa huoneessa. Melkein kuulumattomasti astuin lähemmäksi ja tartuin epäileväisesti hänen vasempaan, tuolin käsilaudalla riippuvaan käteensä. Vieläkin pysyi vaaleahiuksinen pää samassa asemassaan, mutta nuolennopeasti tarttui hänen oikeansa minun käteeni ja minä olin äkkiarvaamatta vangittu.

"Ah, minä tiedän, kenenkä oma tämä pikku ruskea kätönen on, joka niin pelokkaasti värähtelee sormissani kuin arka linnun sydän!" huudahti hän yhä vaan liikahtamatta. "Enkö kuullut jotakin hypähtelevän rappuja ylös ja

askeleitten eri vikkelyydestä kuulin selvästi: menenkö sisälle vai enkö? Voittaako sääli tuon vanki raukan suhteen tahi entinen uhkamielisyys, joka odottaa kunnes *hän* jättää vankilansa ja tulee *minun* luokseni?"

"Oi, herra Claudius", keskeytin häntä, "uhkamielinen en ole ollut!"

Silloin käänsi hän kiireesti kasvonsa puoleeni, laskematta kättäni irti.

"Ei, ei, sitä ette ollutkaan, Leonore", sanoi hän puoli ääneen, "minä tiedän sen. Lähiseurani ei aavista, miksi minä juuri hämärässä aina tulin niin kärsimättömäksi ja käskeväisesti vaadin syvintä hiljaisuutta. Näinä hetkinä kuuntelin minä hengellisellä korvallani tahi ainoastaan sykkivällä sydämellä, sillä tiesinhän minä varmaan, mihin aikaan nuot leveät tytönjalat läksivät Karolinenlustista, minä seurasin jokaista askelta puutarhan lävitse sekä rappuja ylös ja odotin hartaasti tuota puoleksi kuiskattua: kuinka hänen laitansa on? Kärsiikö hän paljon tuskia? Se ei kuulunut uhkamieliseltä. Ja sitte luulin näkeväni, miten nuot hurjat kähärät tuolla tutulla liikunnolla heitettiin niskaan ja suuret, armaat, pahat silmät riippuivat neiti Fliednerin kertomissa huulissa."

Minä unhotin kaikki, mitä vielä erottavaisesti oli välillämme ja antauduin vastustamatta hetken valtaan. "Ah, *hän* ei käsittänyt minua niin hyvin", lausuin nopeasti ja ajattelemattomasti. "Minä toivoin hartaasti, että hän kerran, ainoan kerran vaan, olisi vienyt minut teidän luoksenne. Olisin rauhoittunut, jos olisin saanut katsella teitä silmäraukkoihin ja te olisitte sanoneet minulle: Minä näen teidät! Minä rukoilen teitä, nostakaa kerran vaan varjostintanne!"

Hän kavahti seisomaan, otti pois varjostimen ja heitti sen pöydälle. Hän seiso siinä niin korkeana, notkeana ja taipumattomana kuin ennenkin.

"No niin, minä näen teidät!" lausui hän hymyillen. "Minä näen, ett'ei pikku Leonora näinä viitenä viikkona ole linjaakaan kasvanut ja yhä vaan ulettuu juuri sydämelleni asti. Minä näen myöskin pääanne heittäytyvän yhtä tuittupäisesti taaksepäin kuin ennenkin — vaan mitä te siihen voitte, että luonto kerran tahtoi nähdä tuommoisen ihmeen pienen keijukaislapsen luotuinsa seassa! Minä näen vielä, että nuot ruskeat kasvot ovat vaalenneet pelosta, huolista ja valvomisesta. Leonora parka, meillä on paljo sovittamista — isällänne ja minulla!"

Hän tarttui käteeni ja aikoi lempeästi vetää minut luoksensa! se saattoi minut äkkiä jälleen tointumaan ja täytti sydämeni pahan omantunnon kaikilla tuskilla.

Minä irrotin itseni hänestä. "Ei", huudahdin, "älkää olko niin hyvä minua kohtaan — minä en ole sitä teiltä ansainnut! Jos tietäisitte, mikä inhottava olento mä olen, kuinka viekas, katala ja häijy mä voin olla, niin ette kauemmin kärsisi minua talossanne."

"Leonore —"

Minä pakenin oven luokse. "Älkää kutsuko minua Leonoraksi. Tuhat kertaa mieluummin kuulisin teidän sanovan minua hurjaksi, tuittupäiseksi ja taipumattomaksi sekä toruvan minua epänaisselliseksi; älkää vaan lausuko nimeäni niin hellästi ja lempeästi. Minä olen tehnyt teille sanomattoman pahaan — vahingoittanut teitä, missä vaan olen voinut. Minä olen loukannut kunniaanne ja auttanut vihamiehiänne — te ette koskaan voi antaa minulle anteeksi, ette koskaan! Minä tiedän sen niin varmaan, ett'en edes tohdi sitä teiltä pyytää!" —

Horjuen tartuin ripaan. Hän seiso i heti vieressäni.

"Luuletteko todellakin minun laskevan teidät noin liikutettuna luotani? Noin vaalein, vapisevin huulinko, jotka tuskastuttavat minua?" lausui hän hellästi siirtäen pois käteni lukosta. "Koettakaa tyyntyä ja kuulkaa minua. Te tulitte tänne puhtaana, maailmasta saastumattomana ja katselitte viattomimmin silmin uutta, edessänne häärivää maailmaa. Minä kadun kovasti, ett'en heti puhdistanut taloani kaikista pahoista jäsenistä, vaikka heti ensi tuntina tul in selville siitä, että muutos oli tapahtuva elämässäni ja että kaiken täytyi tulla toisenlaiseksi. Selvästi osoitetun inhonne minua kohtaan kärsin minä tosin maltillisesti, sillä minä olin ylpeä ja tyydyin varoittamiseen — minä viivyin liian kauan tekemättä sitä, joka olisi näyttänyt kovalta, mutta joka kuitenkin olisi ollut oikein: ei Charlottelle ja teille olisi pitänyt olla tilaa yht'aikaa minun talossani — hänen olisi pitänyt väistymän! Olkoonpa mitä hyvänsä tapahtunut, vaikkapa mitä olisitte tehnyt minulle, väärin käsittäessänne asiain oikean laidan, niin ei siihen tarvita anteeksiantamista, sillä olenhan minä yhtä syyllinen siihen kuin tekin. Te voitte ylipään ainoastaan yhdessä suhteessa oikein surettaa minua, nimittäin, koska tylästi ja kylmästi kuten jo usein on tapahtunut — käännytte minun luotani — ei, ei, sitä en voi kestää!" keskeytti he hän syvästi liikutettuna minun purskahtaessani katkeraan itkuun. — "Jos teidän välttämättömästi täytyy itkeä, niin tehkää se ainoastaan tässä." Hän veti minut puoleensa ja painoi pääni rintaansa vastaan. "Näin, — tunnustakaa nyt huoletta — minä luon silmäni tuohon uutimeen ja kuuntelen vaan puolella korvalla."

"Enhän saa puhua," lausuin hiljaa, "kuinka iloinen olisin, jos voisin ilmaista teille kaikki! Mutta tuleehan sekin aika kerran ja sitten... Voitte kuitenkin jo nytkin tietää, sillä sen olen yksistään tehnyt — minä olen parjannut teitä hovissa, minä olen kutsunut teitä jääkylmäksi numeromieheksi — itserakkaaksi —"

Minä huomasin, miten hän hymyili itsekseen. "Ah, minkäkaltainen häijy kieli tuolla pikku Leonoralla on."

Minä kohotin pelokkaasti päätäni, lykkäsin pois hänen minua ympäröivän käsivartensa ja huusin: "Älkää luulko tehneeni kaikkea tätä pelkästä lapsellisuudesta!"

"Sitä en luulekaan", vakuutti hän yhä edelleen hymyillen. "Minä tahdon kärsivällisesti odottaa, kunnes kaikki nuot kauheat salaisuudet tulevat ilmi — sitten rupean tuomariksenne; rauhoittaako se teitä?"

Minä myönnyin siihen.

"Mutta sitte täytyy teidän myös tyytyä minun lausumaani tuomioon."

Syvästi hengittäen vastasin hänelle:

"Sen tahdon mielelläni."

Sitte pyyhin kyyneleeni ja aloin puhua tädistäni.

"Minä olen jo kuullut neiti Fliednerin kertovan tuosta kummallisesta vieraasta, joka on etsinyt suojaa ajattelemattoman pikku aron-leivon siipien alla", keskeytti hän minua hetken perästä. "Sama rouvako se on, jolle rahaa lähetitte?"

"Niin."

"Hm — se ei ole minun mieleeni. Minä luotan rajattomasti Ilseen ja hän puhui kovin ankarasti siitä tädistä. Mistä tuo kummallinen ajatus on juolahtanut hänen mieleensä puhutella juuri *minua* — mitä tahtonee hän minulta?"

"Pyytää teiltä neuvoa. Oi, herra Claudius, olkaa hyvä häntä kohtaan! Isäni hylkäsi hänet —"

"Ja kuitenkin tahtoo hän oleskella samalla paikkaa hänen kanssansa ja aina elää

pelossa tavata häntä, joka on hänet hyljännyt? Siitä en minä pidä! Mutta minun täytynee tahtomattanikin ottaa häntä vastaan, sillä minä en millään muotoa salli aron prinsessan seurustella ihmisten kanssa, jotka eivät kestä tarkastelevain silmiäni edessä. Rouva ... mikä hänen nimensä on?"

"Kristine Paccini."

"Siis saa rouva Kristine Paccini tänä iltana juoda teetä minun luonani. Menkää nyt häntä noutamaan! No, eikö myöntyväisyyteni ansaitse edes käden pudistustakaan?"

Minä palasin hänen luoksensa, laskin mielelläni käteni hänen ojennettuun oikeaansa. Sitten riensin pois.

Luulenpa, ett'en edes arolla, missä kuitenkin olin yhtä vapaa ja suruton kuin lintunen ilmassa, koskaan rientänyt niin iloisesti ja riemuisesti eteenpäin kuin nyt polkiessani puutarhan hiekkakäytäviä. Olinhan nyt varma, ett'en milloinkaan eksyisi suuressa avarassa maailmassa, sentähden, että *hän* piti suojelevaisesti kättänsä ylitseni, mennessäni vaikka mihin. Ei mikään vaara voinut minua enää kohdata, sillä minä pakenin hänen syliinsä ja olin turvassa. Kuinka ujosti vetäydyinkään takaisin hänen syleillessään minua ja mikä autuaallinen rauha minussa silloin syntyi — samalla tavalla tuntui minusta lapsena, kun peljästyin, että rupesin itkemään ja Ilse levitti kasivartensa suikeaksensa minut syliinsä.

Jälleen saapuessani Kristina tädin luo, askaroitsi hän par'aikaa suklaan keittämisessä. Blanche hyppi suuren ympyriäisen pöydän päällä, nuoli pienennettyä suklaata ja söi torttuja. Taivas miten tätini heitti Blanchen, suklaan sekä tortut mullin mallin, minun kertoessani herra Claudiuksen kutsuvan häntä juomaan teetä katurakennukseen! Silloin vasta huomasin, kuinka hartaasti hän oli sitä hetkeä toivonut. Puoleksi riemuiten, puoleksi haaveksivaisesti hymyillen avasi hän kahden vaiheella laatikon toisensa perästä — minä olin tilaisuudessa nähdä vaalenneita kukkia, nauhoja ja hopeaneuloksia kauheassa sekasorrossa.

"Sydänpöytäni, minun täytyy tietysti ensin pukeutua paremmin enkä siinä voi saada sinulta apua — huone on niin ahdas — voithan viipyä Helldorfin luona sen aikaa", sanoi hän kiireesti. "Mutta yhtä pyytäisin sinulta vielä; mene Schäferin luo — minä en enää tahdo sitä hävytöntä miestä puhutella — hänellä on komeita keltaisia ruusuja kukoistuksessaan — käske hänen leikata ne sinulle ja maksa niistä, kuinka paljon hän niistä pyytää, vaikka kaksi taaleria — sinä

saat ne jo kentiesi huomenna takaisin. Mutta mene toki!" huudahti hän kiivaasti ja lykkäsi minut ulos ovesta, kun minä kummastuneena häntä katselin. "Minä olen tottunut aina kantamaan kukkia kädessä, astuessani kutsuttuna vieraana sisään."

Schäfer lahjoitti minulle ruusut ja minä vein ne tädille. Sitte menin isäni luo pyytämään lupaa juoda teetä katurakennuksessa.

Tunnin perästä astuin Kristina tädin rinnalla puutarhan lävitse. Palatessani tätini luo tapasin hänet jo päällysviitta yllä, hattu päässä ja harso silmien edessä. Jo hämärsi ja sadetta rupesi ripsumaan astuessamme sillan yli vievää tietä.

"Mihinkä aiotte?" kysyi ääni takanamme. Charlotte palasi vasta silloin metsästä.

"Minä menen esittelemään tätiäni herra Claudiukselle", vastasin hänen kysymykseensä.

Nuori neito ei lausunut sanaakaan, Kristina-tätikin oli vaiti, ja niin kävivät he ääneti rinnakkain. Minua rupesi kummallinen tuska valloittamaan. Tuossa astuivat he sillan yli; kummallista, näyttivätpä he melkein aaveentapaisilta, sillä niin saman muotoiset olivat he molemmat, kummallakin sama ylpeä, halveksiva pään nyykkäys, samankaltaiset, pyöreät hartiat, sama käynti ja luulenpa, ett'ei ollut laisinkaan erotusta heidän pituudessaan — he olivat erehdykseen saakka toisensa näköiset ja kuitenkin niin jäykät toisiansa kohtaan. Charlotte kumminkin näytti jääkylmältä.

"Riisukaa päällysvaatteenne minun huoneessani", lausui Charlotte minulle ylhäällä käytävässä.

Me astuimme huoneesen, joka oli viehättävästi valaistu ja lämmitetty. Neiti Fliedner järjesti par'aikaa teepöytää ja tervehti meitä sangen vieraasti.

"Missä on herra Claudius!" kysyi minulta tätini hiljaa; ne olivat hänen ensimmäiset sanansa lähdettyämme sveitsiläisrakennuksesta.

Minä osoitin äänettä salin ovea.

"Ah, Herra Jumalani, piano!" huudahti hän innostuneena sekä riensi soittimen luo, jonka kansi oli avattu. "Kuinka äärettömän kauan olen saanut sitä kaivata! Oi, sallikaa minun ainoastaan hetkiseksi laskea käteni koskettimille! Oi, minä

olisin onnellinen jos vaan saisin soittaa muutamia ääniä!"

Silmänräpäyksessä olivat viitta ja hattu lähimmäisellä tuolilla ja sanomattomaksi ihmeekseni seisoivat Kristina tätini edessämme täydellisessä konserttipuvussa: Paksu maidonkarvainen atlaspuuku laahasi pitkään matolla ja syvästi kaarretun uuman pitsikoristuksista kohosivat kauniit, hurmaavat marmorintapaiset hartiat, jommoisia tuskin löydettiin Karolinenlustin muinaistaidekokoelmien joukosta. Ah, miten nuot pitkät kähärät aaltoilivat pitkin rintaa ja niskaa ja kuinka haaveksivaisesti nuo tuoreet, vaaleankeltaiset ruusut kurkistivat esiin sinertävän mustista kiharoista!

"Mutta tämäpä melkein liian hullua!" lausui Charlotte kuivasti ja välinpitämättömästi. Tätini vaan vaipui alas tuolille, piano humisi hänen sormiensa alla ja heti kajahti soinnuton, mutta vahva ääni seinissä "*Già la luna il mezzo al mare* —"

Samassa heitettiin salin ovi seljälleen ja herra Claudius seisoivat kalmankalpeana kynnyksellä — hänen takaansa näkyivät Dagobertin kummastuneet kasvot.

"Diana!" huudahti herra Claudius sanomattoman kauhistuneella äänellä.

Kristina täti syöksi hänen tykönsä ja heittäytyi polvilleen. "Suokaa anteeksi, Claudius, anteeksi!" rukoili hän. kumartaen päänsä melkein mattoon asti. "Dagobert, Charlotte, te armaat, kauan kaivatut lapseni, auttakaa minua rukoilemaan häntä taasen rakastamaan minua entisellä innollaan!"

Charlotte huudahti vihasta. "Viekkautta", mumisi hän. "Kuka maksaa teille tästä oivallisesti esitetystä näytöksestä, rouvani?" kysyi hän ivallisesti. Sitte syöksi hän luokseni ja pudisti kiiivaasti käsivarttani ja huusi huikeasti: "Leonore, te olette pettäneet meitä!"

Herra Claudius seisoivat kohta välillämme ja työntäsi hänet takaisin. "Viekkää ulos neiti von Sassen", käski hän neiti Fliedneriä — ai, ai miten soinnuttomalta ja vapisevalta hänen äänensä kaikui, vaikka hän koetti näyttää tyveneltä!

Neiti Fliedner laski käsivartensa ympärilleni ja vei minut saliin, jossa Lotharin kuva riippui — takanamme suljettiin ovi. Vanha neito vapisi kuin haavanlehti ja jonkinlainen hermoinväristys saattoi hampaat kalisemaan hänen suussansa.

"Te toitte pahan vieraan tähän taloon, Leonore", kuiskasi hän levottomasti

kuunnellen, mitä salissa tapahtui; siellä kuului Kristina tädin sointuva, heleä ääni melkein keskeyttämättä. "Te ette tietysti voineet aavistaa hänen olevan tuon kamalan, uskottoman Dianan, jonka tähden herra Claudius on niin kovin saanut kärsiä. Varjelkoon Jumala tuon naisen enää saamasta valtaa hänen ylitsensä! Hän on vielä innostuttavan kaunis!"

Minä likistin päätäni molemmin käsin; pelkäsinhän koko maailman kaatuvan ylitseni!

"Kuinka vieikkaasti hän on sommitellut kaikki!" jatkoi neiti Fliedner syvästi kiivastuneena. "Kuinka äkkiarvaamatta hän hyökkää kaikkien päälle odottamattomassa ensimmäisessä hämmennyksessä! Yht'äkkiä muistelee hän 'armaita, kauan kaivatuita lapsiaan', jotka hän niin häpeällisesti jätti —"

"Onko hän todellakin Dagobertin ja Charlotten äiti?" puhkesin sanomaan.

"Lapsi, voitteko epäillä sitä kuultuanne sekä nähtyänne tätä kaikkea?"

"Minä luulin heitä hänen" — minä osoitin Lotharin kuvaa — "ja ruhtinattaren lapsiksi", oihkasin viimein.

Hän säikähti ja katsoa tuijotti minuun. "Ah, nyt selkenee kaikki minulle!" huudahti hän. "Siinä siis selitys Charlotten kummalliseen käytökseen! Hänkin uskoo samaa! Luuleeko hän syntyneensä Karolinenlustissa? Eikö niin? No, saanhan sitte selkoa, kuka on ottanut tämän huolellisesti kätketyn salaisuuden jälleen puheille sekä selittänyt sen niin väärästi. Kuitenkin voin sanoa teille, että kaksi lasta todellakin syntyi Karolinenlustissa — toinen kuoli muutaman tunnin perästä, toinen puolenvuotisena hampaankivusta — he olivat paitsi sitä molemmat poikia. Dagobert ja Charlotte sitä vastoin ovat katteini Méricourtin lapsia, hänen, joka oli nainut tätinne ja sitten kaatui Marokkossa. Lapsi raukka, hyvä enkelinne jätti teidät ottaessanne tämän rouvan suojaanne. Hän tuottaa onnettomuutta meille kaikille!"

Minä kätkin kasvoni käsiini.

"Erkin tutustuessa hänen kanssansa oli hän jo leski ja ensimmäinen laulajatar Parisin suuressa operassa", jatkoi vanha neiti. "Hänen lapsensa kasvatettiin erään rouva Godinin luona. Erkki rakasti niitä omina lapsinaan ja vaikka äiti äärettömästi loukkasi häntä, oli hän kuitenkin jalo kyllä pitämään huolta hyljätyistä pienokaisista, jotka kunniaton ja velvollisuutensa rikkova äiti jätti

kaikitta varoitta kasvatustiloihin. Rouva Godin kuoli vähän aikaa sen jälkeen ja minulta, ainoalta, jolle hän uskoi lasten syntyperän, on hän vaatinut vait'oloa asiasta. Hän tahtoi säästää veljeltä ja siskolta masentavan tunteen olla lapsia äidille, josta heidän täytyisi hävetä. He kiittävät häntä huonosti siitä!"

Hän hieroi hiljaa käsiänsä kävellen edestakaisin. "Kuulehan vaan tuota!" mumisi hän. "Tuolla äänellä on todellakin hurmaava valta — minä kuulen sen! Oi miten imartelevaisesti, lempeästi ja hellästi hän rukoilee — hän virittää hänelle uusia pauloja —"

"Setä, setä — minä olen äärettömässä tuskassa! Oi, minua kurjaa kiittämätöntä olentoa!" huudahti Charlotte syvästi liikuttuna.

Minä syöksin ulos, rappuja alas ja puutarhan lävitse. Minä olin omasta syystäni sysätty paratiisista, omasta syystäni. Vastoin Ilsen pontevaa varoitusta, vastoin isäni lujaa kieltoa olin salaa ollut yhteydessä tämän tädin kanssa. Minä olin tuottanut miehelle, jota kaikesta sielustani rakastin, hänen nuoruutensa pahan enkelin takaisin, enkelin, jonka valtaan hän uudestaan oli joutuva ja joka oli myrkyttävä hänen koko elämänsä.

Etehisessä kirkkaassa lampunvalossa hiljensin hurjan vauhtini — ei, tässä tilassa en voinut näyttäytyä isälleni — hiukset, kasvot sekä vaatteet läpimärkinä sateesta; koko ruumiini vapisi ja poskeni punottivat, ikäänkuin kuumessa. Minä menin makuukammariini, muutin vaatteita sekä join lasillisen raikasta vettä. Minun täytyi olla levollinen, ihan levollinen, jos pääsisin muka ainoan pelastukseni perille.

Isäni istui kammarissaan, mukavassa nojatuolissaan, vuorotellen lukien tahi kirjoittaen ja hänen vieressään seisoivat höyryävät teeketit. Hän näytti niin iloiselta ja terveeltä, jommoisena harvoin näin hänet ennen sairastumistansa ja tuo tuttu, vanha hymykin oli palannut hänen huulille. Asuinhuoneissa valmisti rouva Silber, hoitaja, hänelle voileipiä, järjesti huoneen lämmön mittarin jälkeen ja viittasi minulle ystävällisesti olla aivan nopeasti sisään astumatta — hän oli itse huolenpito inhimillisessä muodossa, parempiin käsiin en voinut isääni uskoa.

Minä istahdin isän viereen pienelle jakkaralle, kuitenkin niin, että kasvoni jäivät varjoon. Hän kertoi minulle iloisesti herttuan henkilöäkärin käyneen hänen luonansa ja luvanneen hänen huomenna ensi kerran lähteä ulos ajamaan, herttua

oli itse tuleva noutamaan häntä vaunuissansa — sitte silitti hän hyväillen päätäni ja lausui iloitsevansa, ett'eivät Claudiuksen teepidot kestäneet niin kauan ja että taasen olin hänen luonansa.

"Kuinka sitte käy, isä, jos minä kuukaudeksi palaan arolle?" kysyin häneltä vetäytyen vielä syvemmin taaksepäin varjoon.

"Minun täytyy tyytyä siihen, Leonoraseeni", vastasi hän. "Sinun täytyy välttämättömästi vähäksi aikaa palata oikeaan koti-ilmaasi vahvistuaksesi. Kumpikin lääkäri sanoi sen välttämättömäksi. Heti kuin ilma lämpimää —"

"Nyt on lämmin, suloinen ilma", keskeytin häntä kiireesti. "Ajattelepas, aro oikein pyörii päässäni — minusta tuntuu, kuin sairastuisin ja voisin tuon pahan vieraan karkoittaa ainoastaan hengittämällä aron ilmaa. Isä, jos sallit minun lähteä sinne, miksi ei se voisi tapahtua jo tänä iltana?"

Hän katseli minua kummastuneena.

"Se kuuluu sinusta kummalliselta, eikö niin?" kysyin häneltä, pakottaen hymyn huulilleni. "Mutta se on järkevämpää, kuin luuletkaan. Ilma on lämmin; minä lähden yöjunassa, olen huomisoltona rakkaassa, rakkaassa Dierkhofissa, juon neljä viikkoa maitoa, hengitän aron ilmaa ja palaan terveenä tänne takaisin kun täällä on kaunista, kun puut kukoistavat ja silloin — on kaikki, kaikki hyvä — eikö niin, isä? Voinhan nyt lisäksi lähteä ihan huoletonna; jäähän rouva Silber sinun luoksesi, parempaa hoitoa et voi saada. Minä rukoilen sinua isä, anna minun lähteä!"

"Mitä te siitä arvelette, rouva Silber?" kysyi hän kahden vaiheella.

"Oi, sallikaa te vaan neiti Leonoran lähteä, herra tohtori!" lausui hyvä vanhus astuen ovelle. "Ihmisen ei pidä pakottaman luontoansa ja jos neiti luulee tulevansa sairaaksi ja ainoastaan arolla parantuvansa, niin älkää Jumalan tähden sitä vastustako. Tunnin jälkeen lähtee yöjuna, sullokaa matkalaukkunne, neiti, minä tulen auttamaan ja saatan teidät rautatien asemalle."

Pakolaisen tapaan lähdin Karolinenlustista. Oli pilkkosen pimeää eikä saattajani voinut nähdä, miten kyöneleet valuiivat alas silmistäni ja miten minä kädelläni viittasin jäähyväiset kasvihuoneelle, jossa olin viettänyt monta onnellista hetkeä. En tahtonut katsoa katurakennuksen ikkunoihin mennessämme pihan yli — ah, mitä minun tahtoni voi rinnassani kuohuilevaa eron ikävyyttä vastaan? Silmäni

riippuivat Charlotten ikkunoissa, joista kirkas valo virtasi ulos — he olivat unhottaneet laskea alas uutimet, Kaikki olivat vielä siellä, se näkyi selvästi katossa liikkuvista varjoista. *Hän* antoi kavalalle anteeksi, jonka tähden hän ennen oli epätoivoisena, ikäänkuin raivion takaa ajamana öisin syössyt puutarhan lävitse — hän sopi jälleen hänen kanssansa — niin olihan tänään sovinnon päivä — sillä välin kuin "ajattelematon pikku aron-leivo" hänen sydämeltänsä peljätettynä lensi pois ulos pimeään, kolkkoon yöhön.

XXXIII.

Mikä jälleennäkeminen! Jalkasin kävin viimeisestä kylästä Dierkhofin haudan hiljaisen, paljaan metsän lävitse. Jo hämärsi tiheikössä ja kuivia lehtiä tarttui kiinni pukuuni. Ne olivat reippaasti suhisseet aamutuulella minun vaeltaessani ulos maailmaan ja nyt seurasivat ne minua aaveentapaisesti pitkän matkan, kahinallaan kertoen minulle kuolostansa. Ja ennätettyäni avaralle arolle, jossa hautakummut kohosivat iltahämärässä, jossa yksinäinen valo kaukaa Dierkhofista loisti ja Spitsin tuttu haukunta kuului, heittäydyin tuskasta itkien jäätyneelle maalle. Minä palasin onnettomana, sortuneena takaisin kotiini.

Ja tammet kohosivat yhä korkeammalle edessäni. Minä selitin tumman pilkun keskellä latvaa, vanhan tutun harakanpesän — nuoret linnut, jotka taannoin niin iloisesti ottivat osaa erontuskaani, olivat aikoja sitte eronneet pesästään ja ainoastaan vanha pari istui tuolla ylhäällä Dierkhofin torninvartiana katsellen älykkäin silmin yksinäistä arolla kävelevää ihmisraukkaa. Syvän portin lakeen loisti hämärästä heikko valo, takassa paloi turpeita ja rakas katto, josta savu nousi keltamaisissa kiehkuroissa suoraan taivasta kohti, näytti ikäänkuin kasvaneen maasta, niin matala ja pieni oli minusta nyt Dierkhof. Samassa näin Spitsin hurjasti juoksevan pihan yli — portilla seisattui se hetkeksi, ikäänkuin hengästyneenä korvat pystyssä; mutta syöksi sitte luokseni — hyppäsi ilosta vinkuen minua vasten pystyyn nuollaksensa poskiani — minun oli vaikea pysyä jaloillani.

"Mikä koiraa vaivaa? Onhan se kuin hullu!" lausui Ilse astuen ulos ovesta. Ah, tämä ääni! Minä juoksin pihan yli ja heittäydyin hänen uskolliseen syliinsä. Siinä arvelin viimein pääseväni kaikista tuskistani, jotka raivioina ajoivat minua takaa hiljaiselle arolle asti. Ilse ei huudahtanut eikä lausunut sanaakaan; mutta hänen käsivartensa kiertyivät lujasti ympärilleni. Minua hyväiltiin enemmän kuin koskaan lapsuudessani ja minä huomasin heti hänen äärettömästi ikävöineen minua ja astuttuamme sisään valkean valoon, huomasin hänen vaalenneen.

Mutta Ilse ei milloinkaan sallinut tunteiden päästä valloille. Hän lykkäsi minut äkkiä luotansa. "Leonore, sinä olet karannut!" lausui hän samalla pelottavalla äänellä, jolla hän muinoin torui minua vioistani.

Kaikessa tuskassani täytyi minun nauraa. Minä istahdin Heintzin tuolille ja kerroin hänelle tulipalosta ja isäni sairastumisesta, josta hän kerta kerralta löi kätensä yhteen kummastuksesta. Tämä ei kuitenkaan estänyt häntä korjaamasta valkeata, panemasta teekattilaa kiehumaan ja vasten tahtoani syöttämästä minulle voileipää.

"Niin, niin, tämä olikin viisain keino", arveli hän viimein, kun kerroin lääkärien lähettäneen minut Dierkhofiin. Sitte katosi hän asuinhuoneisin heti sen perästä viedäksensä minut taivaankorkeaan vuoteesen.

"Kas niin, lapseni — nyt sinun täytyy mennä levolle ja seljateetä tuon sinulle heti paikalla. Jo kahdenkymmenen askeleen päässä huomaa selvästi sinun vilustuneen matkalla — ovathan kasvosi oikein kuumeentapaiset. Nyt emme juttele enää — huomenna saat kertoa lopun."

Pontevasta vastustuksestani pääsin kaikeksi onneksi seljateestä, mutta levolle minun armotta täytyi mennä. Siinä katseli Kaarle suuren savustunut kuva taasen minua lakkaamatta. Minä kavahdin ylös, otin sen naulastansa ja käänsin kuvan seinään päin. Kuinka minä vihasin noita kasvoja. Kuinka paljon kevytmielisyyttä, valhetta ja petosta peitti tuo valkoinen otsa, joka hautakummulla minua oikein hurmasi! Kirkkaana valona oli se valaissut minua tuntemattomaan maailmaan. Puoleksi tietämättäni olin seurannut sen petollista valoa ja hänen tähtensä luopunut vanhasta kodistani. Nyt käsitin selvästi, mitkä tunteet minua silloin valloittivat. Ne olivat soaisseet minut ja saattaneet minut tielle, joka oli täynnä hairauksia ja valhetta.

Minä istahdin taasen, kuten mummoni kuolonyönä, vuoteen jaloksiin ja katselin ulos loppumattomaan avaruuteen. Ei, — en Dierkhofissa saanut rauhaa ja mitä suurempi hiljaisuus vallitsi ympärilläni, sitä kovemmin valitti yksinäinen sydämeni. Nyt käsitin, miksi mummoraukkani tuntikausia taisi seisoa tuossa pihankulmassa ja lakkaamatta tuijottaa avaraan maailmaan. Soaistut silmät etsivät jotakuta tuolta sumuisesta taivaanrannasta — kadonnutta, turmeltunutta tytärtä, jota ei syvästi loukattu äidinsydän kuitenkaan voinut unhottaa. Ja minusta kohosi miljoonilla tähdillä valaistu taivaanlaki ainoastaan yhden ainoan paikan — vanhan kauppahuoneen yli.

Ulkona heräsi tuuli ja saattoi pihlajan paljaat oksat hiljaa lyömään ikkunaa vasten; minä peräydyin ja laskin käteni silmiäni eteen — ikkunan allahan seisoi penkki, jossa istuin ensi kerran lukiessani Kristina tädin kirjeen. Nyt olin todellakin nähnyt tuon kauniin olennon makaavan polvillansa paljoa ihanampana ja saduntapaisempana kuin kauneimpien kirjojen liljoista ja ruusuista nousevat keijukaiset. Ja valkoisista silkkiäalloista ojensihe kaksi käsivartta hyväillen sulkeaksensa ennen niin julmasti petettyä miestä syliinsä. Minä löin itseäni ehdottomasti nyrkilläni rintaan — minä olin heikko ja pelkuri tuona kauheana hetkenä, minun olisi, kuten muutama tunti ennen, pitänyt nojata pääni hänen rintaansa vastaan — hän oli itse osoittanut minulle sen paikan ja minä tiesin sen tapahtuneen hellyydestä; minä tunsin sen hänen sydämensä sykkimisestä, hänen kätensä vapisemisesta, joka varovaisesti ja hyväillen, minun tunnustaessani pahaa käytöstäni, silitti hiuksiani. Minun ei olisi pitänyt kärsimän, että nämät hienot valkoiset kädet häneen koskivat, ett'ei hän taasen joutuisi hänen lumouksensa alaiseksi.

Nyt oli varmaan katurakennus valastu niin kirkkaasti kuin ruhtinattaren siellä käydessä. Ja *hän* istui soittokoneen edessä — unhotettu oli aika jolloin hän pettäjä-lemmittynsä tähden ei koskenut koskettimiin, nyt lauloi lemmitty itse hänelle hurjaa tarantellaa. Ja muutaman viikon kuluttua oli uusi emäntä kävelevä Claudiuksen kauppahuoneen käytävissä ja saleissa, ei puettuna läpinähtävään harsoon, vaan pitkään kahisevaan silkkipukuun, kukkia hiuksissa ja laulu huulilla — ja sitte vietettiin iloista elämää hiljaisissa vierashuoneissa, vieraat menivät edestakaisin, samppanja-pullojen korkit pamahtelivat, eikä kukaan kummastellut, että herra Claudius valitsi hänet rouvakseen, sillä olihan hän vielä "ihmeen kaunis."

Nyt oli hän tullut sedäkseeni — minä kavahdin ylös ja juoksin epätoivoisena edes takaisin. Ei, minä en ollut mikään enkeli, minä en voinut hymyillä; kuumat katkerat kyyneleet silmissäni, vastustelin minä ääneen huutaen sitä tikaria, joka armahtamatta syöstiin rintaani! Minä en koskaan palaisi K:hon, minä aioin rukoilla isääni valitsemaan toista asuinpaikkaa — kuinka saisin minä "setä" sanaa huulieni ylitse? En koskaan, koskaan!

Sade-pisarain hiljainen ripsuttaminen muuttui nyt ankaraksi hakkaamiseksi ikkunan ruutuja vastaan. — Kevät-myrsky vinkui aron yli. Taasen kuulin vanhojen orsien paukkumisen, myrskyn ulvomisen ja vinkunan nurkissa, ja tammien latvoissa ratisivat kuivat lehdet, jotka, vaikka jo kauan aikaa surkastuneina, kuitenkin aaveentapaisesti särysten tuskallisesti riippuivat kiinni

elävissä oksissa. Vanha Dierkhof tärisi vahvoista tuulenpuuskista, ullakon aukon pielet huokasivat ja ikkunanruudut kilisivät, ikäänkuin olisi myrsky kuljettanut hienoja heliseviä hopeavitjoja niiden ylitse.

Ilse astui sisälle lamppu kädessä.

"Arvasinpa juuri, ett'et saanut unta", lausui hän nähdessänsä minut täysissä vaatteissa istuvan vuoteen syrjällä. "Lapsi, sinä et enää ole tottunut aromyrskyn vinkunaan. Siellä ylänkömaalla on tuuli kesy, vaan minä en pidä siitä puoltakaan yhtä paljoa. Mene sinä vaan levolle — myrsky ei sinua vahingoita!"

Todellakin, se ei minua vahingoittanut; siitä suojeli minua uskollinen Dierkhof!

Kolme päivää olin jo ollut arolla ja myrsky lensi levähtämättä vinkuen yöt päivät avaran lakeuden yli. Mieke, Spits ja siipikarja pysyivät ometassa ja katselivat avatusta ovesta hirviön elämöimistä. Mutta se toi jo mukanansa lämpöä ja minä luulin huomaavani hienon kukkasen tuoksun leviävän sen siivistä. Heintz viipyi yöt Dierkhofissa, Ilse ei sallinut hänen lähteä semmoisessa rajuilmassa mökkiinsä. Ah, kuinka kaikki oli muuttunut! Minä en enää lukenut heille, istuessamme luuvassa. Sadut eivät enää viehättäneet minua — eikä kaupungin kertomuksetkaan sujuneet. Ilsen mainitessa Claudius nimeä — ja se tapahtui kauhukseni useasti kyllä — ikäänkuin rypistyi kurkkuni; minä tiesin, että jos ainoankin kerran lausuisin sen nimen, murtaisivat vaivaloisesti pidätetyt kyöneleeni auttamattomasti itsellensä tien ja minä ilmoittaisin tuskani kaiken maailman ääriin. Heintz katseli jo muutoinkin minua salaa sivulta päin, hän ei enää käsittänyt minua oikein ja Ilse kertoi minulle nauraen hänen sanoneen minun nyt tulleen oikeaksi prinsessaksi ja että hän ei ymmärtänyt, miksi ei Ilse ripustanut uutimia ikkunain eteen ja nostanut hienoa sohvaa sisälle, kuin neiti Streitinkin aikana.

Kolmantena iltana laimeni tuuli; kuitenkin syöksi se vieläkin sangen voimakkaasti aron ylitse; mutta kauemmin minä en voinut kestää sisässä. Minä riensin ulos ja annoin tuulen viedä itseni hautakummulle. Ah, niin, seisoihan tuo armas vanha honka vielä paikoillaan ja minun kiertäessäni käsivarteni sen ympärille ripoitteli se hienoa neulasadetta päälleni. Ja ginst-pensaat takertuivat vaatteisini; mutta paikka, josta hauta viime vuonna avattiin, oli paljas ja hiekka vierä vähitellen alas, johon ihmistuhka ripahtui särkyneestä tomuastiasta. Taivaan rannalla näkyi leimuava iltarusko ennustaen myrskyä huomeneksikin; näyttipä

siltä, kuin ilman haltiattaret tahtoisivat erottaa minut ulkonaisesta maailmasta. Ja tuossa suikerteli pieni joki, jota myöten kolme herraa taannoin rientoaskelin lähti arolta. Siellä näin korskean, solakan "vanhan herran" vakavasti astuvan pensaitten välissä, kauniin Tancredin huolellisesti etsiessä sametinhienoa nurmipolkua aroille jaloillensa.

Nyt vallitsi siellä kuolonhiljaisuus — ei — minä varjosin silmät kädelläni paremmin nähdäkseni yksinäisellä arolla ilmestyvää ihmettä. Liikkuihan jotakin tuolla kapealla tiellä, jota Heintz kunnioitti "maantien" nimellä. Taivas, Ilse oli täyttänyt uhkauksensa ja lähettänyt tohtoria noutamaan! Peloittivathan minun kalpeat kasvoni ja alakuloisuuteni häntä sanomattomasti. Tumma pilkku lähestyi lähestymistään! punainen iltarusko valasi sen tykkönään — oikein, nyt tunsin samat vanhat vaunut, joissa lääkäri tuli mummoni kuolinvuoteelle. Ne kääntyivät vähän, varjokuvan tapaiselta näyttivät hevonen ja vaunut taivasta vasten; ikkunoittenkin näin kiiltävän ja minä voin erottaa kutsinlaudalla istuvan hartehikkaan ajan. Äkkiä seisahtuivat vaunut ja herra hyppäsi ulos — ja vaikka tuo vaaleanhiuksinen vartalo olisi ollut huolellisesti verhottu kiireestä kantapäähän, olisin kuitenkin tästä ainoasta liikunnosta tuntenut hänet tuhansien joukosta! Suoneni lakkasivat tykkimästä, minä purin hampaitani ja tuijotin tuskallisesti vaununoveen — pitihän nyt valkoisella kärpän nahalla päärmettyyn, mustaan samettiviittaaan puetun naisenkin astuman ulos — "setä" ja tati tulivat karkulaista kotiin noutamaan — mutta ovi sulkeutui, vaunut kääntyivät ja lähtivät takaisin metsään. Herra Claudius tuli aron yli suoraan hautakumpua kohti; leveä viitta riippui hänen hartioillaan ja siniset silmälasit kiilsivät ilta-auringossa. Minä hellitin hongan, levitin käsivarteni ja aioin rientää alas kukkulalta; mutta minä annoin niiden jälleen vaipua alas — eihän *setää* niin innokkaasti tervehditä — horjuen tartuin taasen honkaan ja likistin otsani sen rousteista kaarnaa vastaan.

Nyt lähenivät askeleet yhä enemmän — minä en liikahdanut, minusta tuntui, kuin olisin sidottuna kidutuspaaluun ja minun täytyisi äänetönnä kestää siinä äärettömiä tuskia.

Kukkulan juurelle seisattui hän. "Leonore, ettekö tule askeltakaan minua vastaan?" huudahti hän ylös.

"Setä!" kuului vaivaloisesti huulieni ylitse.

Muutamalla askeleella seisoi hän vieressäni — hymy leikki hänen suunsa

sopissa.

"Kummallinen tyttö, kuinka äärettömästi olettekaan erehtynyt! Luuletteko todellakin oikean sedän niin intomielisesti ja tuskastuneena rientävän paenneen pikkuisen veljentyttären luokse?"

Hän tarttui lempeästi molempiin käsiini ja vei minut alas kukkulalta. "Näin, tässä olemme myrskyn suojassa. Minä en ole setänne, vaan minä olen käynyt isänne luona pyytämässä häneltä toista oikeutta teihin; hän on iloisesti antanut minulle luvan tuoda teidät kotiin — mutta ei Karolinenlustiin. Leonore! jos tahdotte seurata minua, niin on meillä molemmilla ainoastaan yksi tie. Leonore, teitä ja minua erottaa enää ainoastaan teidän oma tahtonne — eikö teillä vielä ole muutakin nimeä minulle?"

"Erkki!" riemuitsin kiertäen käsivarteni hänen kaulansa ympäri.

"Paha lapsi", sanoi hän lujasti minua syleillen. "Minkä tuskan sä minulle tuotit! En milloinkaan unhota hetkeä, jolloin neiti Fliedner palasi Karolinenlustista ja kertoi sinun olevan poissa, lähteneen yöjunassa — minun arka arolintuseni yksin ulkona yöllä vieraitten joukossa. Minä surin katkerasti, ett'et edes tietänyt, mitä tuskaa minulle pakenemisellasi tuotit! Leonore, kuinka oli sinun mahdollista luulla minun sulkevan hellästi rakastetun tytön sydämelleni, heti hyljätäkseni hänet hirveästi maalatun synnin tähden?"

Minä irtauduin hänen sylistänsä.

"Katsele minua vähän!" huudahdin puoleksi itkien, puoleksi nauraen antaen hänen tarkastella itseäni. "Kristina tädin rinnalla olen kuitenkin pieni, mitätön olento, joksi Charlotte minua aina sanoo. Minä näin tätini teidän jalkojenne juuressa; hän rukoili anteeksi — ah, ja kuinka hellästi! Tiesinpä vielä teidän rakastaneen häntä niin sanomattomasti —"

Tumma puna lensi hänen kasvoillensa — minä en ole koskaan nähnyt häntä niin punaisena.

"Neiti Fliedner on kertonut, minä tiedän sen", vastasi hän. "Hän väittääkin nyt itseänsä syypääksi sinun pakenemiseesi, kummallisesti kyllä lausueessaan pelkäävänsä taasen joutuvani entisen lumouksen alaiseksi. Pikku lemmittyni, minä en anna sinun katsahtaa sitä aikaa, jota seurasi monivuotinen katumus — sinun pitää säilyttämän viattomuutesi, se on minun ylpeyteni ja virkistykseni.

Minä erehdyin kovasti enimmiten itsestäni, minä pidin kurjan intohimon petollisen loiston sinä kirkkaana valona, joka ensin sinut kohdatessani rupesi valasemaan elämäni. Aina tähän hetkeen asti olen saanut kärsiä nuoruuteni rikoksista; mutta nyt olen myöskin tehnyt kylliksi sovittaakseni kaikki — nyt vaadin minäkin onneni osan!"

Hän suuteli minua — sitte verhosi hän suojelevaisesti manttelinsa ympärilleni. "Paljon on muuttunut saapuessamme kotiin, lapseni", lausui hän tuokion perästä puoli ääneen. "Schäferin vierashuone on tyhjä jälleen — muuttolintu on lentänyt takaisin etelään —"

"Mutta hän oli köyhä — mihin hän nyt on ryhtyvä?" intin minä alakuloisesti.

"Siitä on huolta pidetty — onhan hän sinun tätisi, Leonoraseni."

"Entä Charlotte?"

"Hän pettyi hirveästi toiveissansa; mutta minä en ole erehtynyt hänestä — hänessä on hyvä siemen. Alussa oli hän syvästi liikutettu, mutta on nyt tointunut ja oikea ylpeys, todellinen arvo puhkeaa nyt hänessä ilmi. Hän häpee käytöstänsä kasvatuslaitoksessa; hän ei ole paljoa oppinut, vaikka hänellä oli oivalliset luonnonlahjat; sentähden ei hän oppinut, että luuletti syntyneensä suurusukuisena, joten hänen ei muka tarvinnut tehdä työtä. Nyt tahtoo hän opettajalaitokseen. Minä en millään tavoin vastusta tätä päätöstä — hengellinen työ on hänet tykkänään parantava; minun taloni on aina oleva hänen kotonsa. Dagobert tahtoo jättää sotapalveluksensa ja lähteä Amerikkaan. Veljen ja sisaren turha luulo syntyperästänsä sekä totuuden äskeinen ilmisaaminen on tunnettu kaupungissa. — Kuka siitä lienee puhunut, en tiedä. Dagobertin asema täällä tutisi luultavasti tuskalliseksi, sentähden ottaa hän vapaaehtoisesti eron. Muutama tunti ennen lähtöäni kotoa kävin ruhtinattaren luona..."

Minä kätkin kasvoni hänen helmaansa. "Nyt saan minäkin rangaistukseni!" kuiskasin pelokkaasti.

"Niin, niin, nyt tiedän kaikki!" vahvisti hän teeskentelevän ankarasti. "Aron prinsessa pisti jo ensi päivänä uteliaan nenänsä Karolinenlustin salaisuuksiin ja on uljaasti auttanut muitten salavehkeitä onnetonta miestä vastaan —"

"Eikä hän anna minulle anteeksi —"

Hän katseli minua hymyillen.

"Olisiko hän siinä tapauksessa suudellut noita pieniä huulia, jotka niin uljaasti voivat kätkeä salaisuuden?"

Me läksimme kukkulan suojasta. Tuuli hyökkäsi raivoisasti päällemme. "Jos myrskyssä sinut näkisin!" lauloin riemuiten myrskyn vinkunaan. Olihan se tosi, kävinhän hänen kätensä suojelemana hänen vieressänsä, ja vasen käsi piti huolellisesti viitasta, jonka hän suojelevaisesti oli käärintä ympärilleni. Ja tuuli syöksi kevätuuksuineen ylitseni, huutaen minulle pilkallisesti: vangittu, vangittu! Minä vaan nauroin sille ja hiivin likemmäksi suojeleijani — nyt saivat tuuli, mehiläiset ja perhoset vapaasti lentää eteenpäin — minä en enää heitä seurannut!

Ilse istui luuvassa perunia kuorimassa ja Heintz tuli juuri pihasta, tupruava nysäpiippu suussa, meidän astuessamme sisään. En milloinkaan ole nähnyt uskollista hoitajani niin hämillänsä kuin herra Claudiuksen nostaessa viitan kulman päästäni ja minun hymyilevien kasvojeni kurkistaessa esiin, puukko ja puoleksi kuorittu peruna putosivat hänen käsistään. "Herra Claudius!" huudahti hän ällistyneenä. Näistä sanoista otti Heintz peljästyneenä piipun suustansa ja kätkei sen selkäänsä taakse.

"Terve, rauha, Ilse rouva!" tervehti herra Claudius. "Te olette pitänyt luonanne pientä karkuria; minä olen tullut häntä kotiin tuomaan — hän on *minun* omani!"

Siitä selkeni asia Ilse rouvalle. Hän kavahti seisomaan, veitsi, kuoret, perunat, kaikki putosivat hänen esiliinastansa kivilattialle. "Oi, Herra Jumala, sekö siis oli koko tauti?" Hän löi kätensä yhteen. — "Sitte oli kyllä seljatee sopimaton parannuskeino! Sinäpä olet kauniisti pettänyt minut, Leonore, voi, herranen aika! Ja te tahdotte naida tuon lapsen, herra Claudius! Katsokaa toki lapsen käsiä, pieniä kasvoja ja nuoria silmiä —"

Herra Claudius punastui tyttömäisesti. "Minun nuori Leonorani tyytyy minuun", lausui hän hiljaa ja hitaasti. "Hän sanoo voivansa rakastaa tätä vanhaa, ikivanhaa miestä."

Minä hiivin häntä likemmäksi.

"Varjelkoon, herra Claudius, enhän minä semmoista tarkoittanut", puolusti Ilse innokkaasti. "*Sitä* minä haluaisin nähdä, joka ei paikalla ilolla suostuisi teihin! Mutta, mutta — monet palvelijat, joita hänen on hallitseminen, kuinka ne tottelevat moista pientä emäntää, jota te voitte kantaa käsivarrellanne kuin lasta."

Herra Claudius naurahti hieman. "Kyllä he häntä tottelevat ja pelkäävät nähdessänsä, miten 'pikku emäntä' pitää kauppahuoneen päämiehen komentonsa alaisena. Ja nyt, Ilse rouva, valmistautukaa matkaan — huomenna lähdemme kotiin — morsian voi palata ainoastaan teidän seurassanne."

Ilse pyyhki esiliinansa kulmalla silmiään. "Mutta Dierkhof, herra Claudius? Jos tietäisitte, missä tilassa se oli viimein palatessani!" sanoi hän hieman äreästi.

Heintz repi ujosti korvaansa ja katseli pelokkaasti ankaraa sisartansa. Mutta minä juoksin hänen luoksensa ja otin häntä kädestä. "Heintz, häijy Heintz, etkö minua onnittele?"

"Kyllä, kyllä, prinsessani; mutta minua surettaa myöskin; aroa ei siellä kuitenkaan ole."

* * * * *

Tätä kertomusta alotin kaksi vuotta häöpäiväni jälkeen. Kätkyt seisoi

kirjoituspöytäni vieressä ja tyynyjen välissä nukkui pieni olento — minun kaunis vaaleaverinen esikoiseni. Tälle pienelle ihmeelle, jota minun alinomia täytyi katsella, tahdoin kirjoittaa elämäni vaiheet. Sen jälkeen on pulkea ruskeakähäräinenkin, vahvaääninen poika maannut viheriän harson ympäröimässä kätkyessä ja nyt nukkuu Leonore, ainoa tyttömme samassa paikassa. Minä olen seitsemän vuotta ollut naimisissa. Minä istun Charlotten entisessä huoneessa. Tummat akuttimet ovat kadonneet — päivä paistaa ympärilläni, niin ommeltuja kuin maalattuja ruusukimppusia on hajoitettuina kaikkialle, mattoihin, huonekaluihin, seiniin, ja ikkunankomeroissa lemuaa oikeita kukkapankereitä. Leonore nukkuu, pikku kätönen posken alla — on niin hiljaa, että kuulen kärpäsen surinan; nyt ehdin viimein kertomukseni loppuun. Samassa aukenee ovi ja Claudiuksen nimen molemmat perilliset syöksevät meluten sisään. "Mutta äiti, sinä kirjoitat liian kauan!" huutaa valkeaverinen nuhtelevaisesti. "Me tahdomme syödä kermapiimää puutarhassa — Fliedner täti on jo lehtimajassa ja me olemme tuoneet vaarinkin sinne."

Minä katselin häntä silmiin vavisten ilosta — hän kohoaa kuusentapaisesti korkealle; mutta, ai, kuinka käynee pelon kanssa, kun hän on kasvanut pikkuista äitiänsä pitemmäksi? Mutta pikku tummanveriseni nousee varpailensa, laskee sormenpaksuisen köyden pään ja hienon pajunoksan paperilleni pyytäen luottavalla äänellään: "Äiti kulta, tee minulle ruoska!"

"Menkää vielä puutarhaan", sanon minä, koettaen sormillani saada melkein mahdottoman ruoskan tehdyksi. "Minun täytyy vielä kirjoittaa vähän Charlotte tädistä."

"Ja pikku Paavostakin!" Luvattuani tehdä niin juoksivat he taasen ulos.

Palattuani arolta Karolinenlustiin, lähti Charlotte seuraavana päivänä opettajalaitokseen. Vähän aikaa sen perästä läksi nuori Helldorf Englantiin. "Hän oli kosinut Charlottea, vaan saanut rukkaset. Minulle tunnusti Charlotte kirjallisesti kohdelleensa häntä ylpeydestä pahasti, eikä hän nyt langettuansa luullusta korkeudestansa voinut tulla hänen omaksensa. Me emme sallineet hänen, palattuansa suoritetun oppimäärän jälkeen, joutua toisten käskynalaiseksi; hän palasi siis meidän hartaista pyynnöistämme kotiin takaisin ja tuli lempeäksi ja hyödylliseksi perheenjäseneksi. Helldorfin nimeä hän ei koskaan maininnut, vaikka hän kuten mekin usein kävimme opettaja Helldorfissa. Syttyi niin sota 1866. Max Helldorf kutsuttiin sotapalvelukseen ja haavoitettiin vaarallisesti Königgrätzin tappelussa. Tunti sen perästä, kun yliopettaja kalmankalpeana oli

meille kertonut sen ikävän uutisen, astui Charlotte matkapuvussa huoneeseni. 'Minä lähden sairaanhoitajaksi, Leonore', lausui hän lujasti. 'Kerro sedälle päätökseni — en voi tehdä toisin.'

Claudius oli poissa — minä suostuin iloisesti. Neljän viikon kuluttua sain pitkän, onnea kertovan kirjeen Charlotte Helldorfin allekirjoittamana. Rykmentin pappi oli vihkinyt parantuneen sairaan ja uskollisen hoitajattaren. Nyt asuu nuori pariskunta Dorotheenthalissa. Helldorf on tullut kauppatoimi Claudiuksen valtuusmieheksi — ja pikku Paavon synnyttyä ei Charlotte enää voi käsittää, että ihmiset, jotka kaikki syntyvät maailmaan saman oikeuden perillisenä, voivat jakautua ylhäisiin ja alhaisiin.

Nyt kuuluu vakavia askeleita portaissa — toimihuoneet ovat suljetut. Minä jatkan kirjoitustani enkä ole kuulevinani hänen tulevan, mieheni, joka on antanut minulle enemmän anteeksi, kuin voin käsittääkään. Minä nauran aina hänelle hänen nostaessansa minut syliinsä ja ikäänkuin puolustautuakseen sanoessansa isälleni: "Onhan hän vanhin ja ajattelemattomin kaikista lapsistani." Ja isäni nyökäyttää päätään yhtä haaveksivaisesti hymyillen kuin ennenkin, sillä hän on vielä hyvin hajamielinen, tuo armas isäkultani; me hoidamme häntä hellästi ja hänen viimeinen kirjansa nostaa mainiota huomiota oppineissa. Kentiesi ovat hänen tyttärensä pojat syypäät siihen; he saavat meluta jälleen järjestetyssä kirjastossa ja mielensä mukaan kiivetä isäni syliin hänen kirjoittaessaan. Hänen asemansa hovin suhteen on entistä parempi ja ruhtinatar käy usein meitä tervehtimässä; mutta Lotharin kuvaa peittää paksu vaate ja Karolinenlustin toiseen kertaan vievä salaovi on kiinni muurattu.

Nyt on pitkä, yhä vielä hoikka mies hiljaa astunut sisään, hän kumartuu kätkyen ylitse katsellaksensa nukkuvaa tytärtänsä.

"Kummallista, kuinka tuo lapsi on sinun näköisesi, Leonore!"

Minä juoksin ylpeästi ylös; sillä hän lausui tämän innostuneella äänellä. Pois kynä ja käsikirjoitus! Ne eivät voi kuvailla onnen loistoa, joka ympäröipi aron prinsessan otsaa!

End of the Project Gutenberg EBook of Aron prinsessa, by E. Marlitt

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ARON PRINSESSA

***** This file should be named 25120-8.txt or 25120-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in:
<http://www.gutenberg.org/2/5/1/2/25120/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

***** START: FULL LICENSE *****

**THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU
DISTRIBUTE OR USE THIS WORK**

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this

file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in

writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or

deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pgla.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pgla.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pgla.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.